INSTITUTIONUM MEDICINÆ PRACTICÆ

QUAS

PRÆLEGEBAT

JO: BAPT. BURSERIUS

DE KANILFELD,

Editio Quarta Veneta.

VOLUMEN SEXTUM

PARTEM II. DE MORBIS CAPITIS COMPLECTENS.

VENETIIS, 1802.

Apud Josephum Orlandelli,

NOMINE

qm. FRANCISCI EX NICOLAO PEZZANA.

CUM REGIA FACULTATE, AC PRIVILEGIO.

INDEX CAPITUM.

CAP.

CAPUT VIII.

DE NERVORUM DISTENTIONE, ET RIGORE.

§. CCXLI.

AB animalium functionum, atque interiorum sensuum læsionibus, motusque voluntarii vitiis, de quibus hactenus actum est, ad morbos, qui in aucto animali motu continentur, gradum facimus. Itaque si pars aliqua, aut universum corpus modo contrahitur, modo laxatur, motibusque alternis, atque insolitis præter voluntatis assensum, naturæque ordinem concutitur; *motu clonico* *, sive *convulsivo*, aut, ut verbis latinissimi C. CELSI utar, *nervorum distentione* (*a*) laborare dicitur. Si vero tendatur, & rigeat, nulla intercedente relaxatione, idque constanti, & vehementi musculorum flectentium, aut extendentium, aut aliorum quorumque actione fiat, *motum tonicum* *, & σπασμὸν **, ut Græci vocant, vel, ut Latini, *conductionem*, & *nervorum rigorem* (*b*) esse tradunt Pathologi.

* 'Ακλί-νος græca voce, quæ motum inordinatum sonat.

* Τόνος *nempe, contentio*.

* *Spasmon.*

(*a*) *L.*

(*a*) *l.* 3. *cap.* 23. *p.* 172. *ed Comin.*
(*b*) *Id. l.* 4. *cap. n.* 25. *ed Comin.* COEL. AURELIAN *Acut. morb. l.* 3. *cap. VI.*

§. CCXLII.

Ad primum genus qui ſpectant morbi.

Ad primum genus (§. CCXLI.) referri debent epilepſia, de qua infra aliquanto fuſius, motus convulſivi vagi, convulſiones tam hyſtericæ, quam hypochondriacæ, & chorea ſancti Viti, ſive ſcelotyrbe SAUVAGESII, quæ alterna eſt, atque inordinata crurum, pedum, & quandoque manuum ſimul commotio, & quaſi reſilitio, ſive potius tremulum contra voluntatem, inconcinnumque ſaltationis, aut geſticulationis quoddam genus, quandoque cum mentis obfuſcatione, & vocis, & loquelæ impedimento conjunctum; demum tremor, frigus, horror, rigorque febrilis. His nonnulli adjiciunt (*a*) *tarantiſmum*, qui verius, ut ſupra (§. CCXIX.) dictum eſt, ſumma videtur eſſe ad ſaltandum proclivitas, & plerumque cum aliqua mentis perturbatione conjuncta. Ad alterum (§. CCXLI.) tetanus *; emproſthotonos *; opiſthotonos *; ſpaſmus cynicus *; riſus ſardonicus; ſtrabiſmus; obſtipitas; ſpaſmus phylodes, ſive flatulentus, vulgo crampus; ſatyriaſis; priapiſmus, aliique ſpaſmi ſingularem aliquam partem affligentes, de quibus ſpeciatim ſuis locis.

* τετάνος.
* ἐμπροσθότονος.
* ὀπισθότονος.
* σπασμὸς κυνικός.

(*a*) PLATNER *Art. med.* §. 644.

§. CCXLIII.

Tetani variæ ſpecies.

In *tetano* ita contrahuntur muſculi antagoniſtæ totius corporis, ut totus homo immobilis, & rigidus factus in neutram inclinet partem, & trunci li-

lignei speciem referat, sola sensuum integritate superstite. Quod si aliquæ tantum partes ejusmodi rigore afficiantur, tunc *tetanus particularis* nominatur, ad quem spectat speciatim emprosthotonos, opisthotonos, aliique peculiares spasmi. In *emprosthotono* musculi ad anteriora corpus flectentes tenduntur; obrigescunt, atque adeo illud antrorsum incurvant *: *Opisthotonos* demum est, quando corpus ad posteriora contrariam ob caussam revolvitur, inflectiturque **. His tribus potissimum modis spasmo obrigescere corpus humanum; docent medici, negantque aliter incurvari posse, aut solere. Exemplum tamen adducit ex VALSALVA MORGAGNIUS (*a*) spasmi cujusdem, quo in latus corpus *** flectebatur. Ante VALSALVAM vero aliqua ejus indicia vidit FERNELIUS (*b*) in ægroto quodam, qui *quotannis, hieme dumtaxat, sed bis, terve quotidie* spasmis affligebatur variis. Ejus *caput primum in accessu vibratione quadam ex intervallis contorquebatur; hinc sensim malum per cervicem frigoris sensu devolvebatur: cumque inter scapulas irrueret; illæsa mente, integrisque sensibus opisthotono corpus rigebat. At cum in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus decurreret, ita arcte id protinus contrahebatur, ut nulla adstantium vi exporrigi*, extendique *posset*. HAHNIO vero obtigit observare virum *tetano* (*c*) laborantem, qui *aliquotis sinistrum in latus contractus fuit*, itemque *mulierem, quæ a violenta colli contorsione obstipo capite laborans per intervalla in lævum latus sic incurvabatur; ut romanam literam C. referret*: Hanc tetani speciem vocavit ipse *pleurothotonon*, quartoque loco ponendam contra MERCURIALIS, & SORBAITII opinionem jure concludit. Alii hanc speciem *tetanum lateralem* appellant.

Pleurothotonos, sive tetanus lateralis.

 * Ca-

* Caput antrorsum flectunt musculi *sterno-mastoideus*, *rectus anticus major*, *rectus anticus minor*: collum *longus colli*; spinam *psoas parvus*; femur *psoas magnus*, *&* *iliacus internus*. Quorum utrinque unus est.

** Caput retrorsum flectunt *splenius capitis*, *biventer cervicis*, *complexus*, *tarchelo mastoideus*, *obliquuss superior*, *rectus posticus major*, *rectus posticus minor*. Hi quoque duplices sunt, utrinque unus. Collum tria paria, *splenius colli*, *spinalis cervicis*, *interspinales cervicis*. Spinam *sacrolumbalis*, seu *lumbocostalis*, *multifidus spinæ*, *longissimus dorsi*, *interspinales lumborum*.

(*a*) *De sed. & caus. morb. Epist. X. n.* 2. an ejusmodi inflexio, quia die quinto, quo obiit æger, incidit, a resoluto opposito latere repetenda?

*** Ad latus flectitur caput a *recto laterali*: collum *ab intercostalibus pioribus*, & *posterioribus*, a *scaleno quadruplici*, *antico*, *postico*, *tertio*, *&* *quarto*; spina *a quadrato lumborum*, *ab intertransversalibus dorsi*, *&* *lumborum* *&c.* Vid. PLENCK *Prim. Lin. Anatom.*

(*b*) *De Part. morb. & sympt. l. V. cap* 3. *p.* 135. n. 30. (*c*) *Rat. med. T. X. cap. IV. p.* 135.

§. CCXLIV.

Spasmus cynicus. Spasmus *cynicus* labiorum morbus est. Si enim labia, musculis faciei contractis ex uno latere, vel etiam ex utroque, aures versus adducantur, osque canis ringentis quodammodo exhibeant, *spasmo cynico*, quem alii *oris distortionem* vocant, teneri ea dicuntur. *Risus sardonicus.* A spasmo cynico haud quaquam differre quibusdam videtur *risus sardonicus*, cum hunc quoque in eadem oris distortione consistere ii putent, aut si quam intercedere differentiam largiuntur, in eo tantummodo sitam volunt, quod in risu sardonico ægri etiam delirent. Morbus quippe est, quem *sardonia* herba, sive *apium risus*, (*ranunculum sceleratum* quidam ex Bo-

Botanicis vocant) inferre creditur. Utcunque sit, eorum nobis opinio magis probatur, qui risum sardonicum tum fieri existimant, quando maxilla inferior una cum linguæ, laryngisque musculis voci, & loque'æ famulantibus convellitur, succutiturque in ridentis modum. Sæpe ab hac caussa in hystericis affectionibus, concurrente etiam thoracis, ac diaphragmatis spasmodico motu, risus immodicos, cachinnosque effusos videre est, quin *sardonia* herba comesta incusari possit.

§. CCXLV.

Strabismus ea est oculi spastica inversio, qua axis opticus, ut ait Sauvagesius (*a*), divergere cogitur. Fit autem id mali genus, si musculi oculum moventes inæqualiter teneantur, vel eorum aliquis vehementius convellatur. Trahitur enim ad eam partem oculus, quæ convulso musculo respondet. *Strabismus* ea est etiam oculorum prava directio, quam, aliquo ex eorum musculis paralysi tacto, antagonista prævalens efficit; verum hæc strabismi species rectius ad paralyticos, quam ad spasticos, & convulsivos morbos pertinet. *Strabismus.*

(*a*) *Nosol. Cl. IV. O. I. Gen. I.*

§. CCXLVI.

Obstipum caput, sive *obstipitas* adesse dicitur, cum colli spasmus caput immobile reddit, aut præter naturam flectit, ut in eo posito obrigescat. *Spasmum* vero *physodem* efficit subitanea, fugax, dolorifica unius, aut plurium musculorum in ali- *Obstipum caput.*

Spasmus physodes. qua parte contractio, quæ frequentius in manibus, & pedibus, aut cruribus cum molestissimo cruciatu contingit. In ea prout extensores, aut flexores musculi afficiuntur, membrum vel tenditur, vel contrahitur vehementer. A flatibus nomen accepit, quod eum ab his gigni veteres putabant. Penis demum rigida, pertinax, involun- *Satyriasis, & priapismus.* taria, incommoda, & molesta tentigo, *satyriasim*, & *priapismum* constituit. Illa cum concubitus desiderio conjungitur; hic sine eo esse potest, ut supra jam indicavimus.

§. CCXLVII.

Suffocatio hysterica. Globus hysterimus. Ad spasticos, convulsivosque motus (§. CCXLI.) pertinere quoque possunt *suffocatio hysterica*, *globus* ad guttur in fœminis, & vitis hypochondriacis ascendens, *hystericus* ideo, aut *hypochondriacus* dictus; *singultus*, *vomitus*, *tussis*, *angina*, & *aphonia convulsiva*; interdum *asthma*, interdum cordis *palpitatio*, interdum *incubus*, sive *ephialtes*, *trismus*, sive stridor dentium, sive etiam valida maxillæ inferioris ad superiorem adductio, &, ut ita dicam, adpressio; nam utrique symptomati denotando adhiberi id nominis video; palpebrarum, oculorumque clonici motus, uti *nictatio*; itemque *oscitatio*, *pandiculatio*, atque aliæ affectiones hujusmodi, quæ plerumque aliorum morborum symptomata esse solent. *Singultus. Vomitus. Tussis. Angina. Aphonia. Asthma. Cordis palpitatio. Incubus. Trismus* * *Nictatio. Oscitatio. Pandiculatio.*

* Morbus est neonatis, atque infantibus non infrequens, sæpeque mortalis.

§. CCXLVIII.

§. CCXLVIII.

Divisio.

Itaque, ſpaſtici, ac convulſivi morbi dividantur neceſſe eſt in *univerſales*, & *particulares*, in *internos*, & *externos*, in *primarios*, & *ſecundarios*, in *idiopathicos*, & *ſympathicos*, & *ſymptomaticos*, & ſic porro. Interiores autem partes æque, ac exteriores, convelli frequentiſſime, atque inde innumeras affectiones, quas flatibus olim, vaporibus, atque utero tribuebant, profluere, nemo unus, qui corporis humani fabricam, & functiones noverit, unquam inficiabitur. Corpus demum univerſum motibus *clonicis*, ſive *convulſivis* quando ita premitur, ut ſenſus, & loquendi potentia illæſi maneant, *ſimplex* tum *nervorum diſtentio*, ſive *convulſio* eſſe dicitur: diſtinguique hæc a vera debet, ac perfecta epilepſia, in qua, etſi totum utique corpus convellitur, ſed interni tamen, externique ſenſus omnino feriantur, & ceſſant, ut infra patebit.

Simplex nervorum distentio quænam?

Cauſſa.

§. CCXLIX.

Caussa proxima.

Princeps, atque, ut loquuntur, proxima horum omnium morborum cauſſa * eſt violenta, atque involuntaria contractio muſculoſarum partium aut omnium, aut quarumdam tantummodo, prout univerſum corpus, aut partes quædam afficiuntur: quam induci ab *aucta* præter naturam *irritabilitate Halleriana*, veriſimillimum eſt. Hæc autem vis in clonicis motibus vel inæqualiter, & per intervalla muſculos quoſque, vel alternatim antagoniſtas ſo-

lum; in tonicis vero vel aſſidue, & continenter omnes, vel alterutros dumtaxat ad ſe ſe contrahendum impellit. Animadvertendum tamen eſt, non ſemper requiri, ut vis irritabilis ſupra naturæ modum increſcat; ſed interdum ſufficere, eam in antagoniſtis ſic imminui, ut integri muſculi languentibus, ac quodammodo laxatis robore, & niſu ſuo præſtent.

Ad primum genus ſquirſam ſpectant morbi.

* Ex BOERHAAVII, ejusque discipulorum sententia, in quibus eminet ANTONIUS COCCHIUS doctrina, & nominis celebritate spectatiſſimus (*Bagni di Pisa* cap. 4. 4. p. 202.), ſpasmorum, & convulſionum cauſſa proxima ſtatuitur in inæquali liquoris cerebroſi diſtributione, vel ex cerebri ipſius vitio organico, vel ex irritatione per nervos aliunde ad cerebrum propagata, vel copia, & diatheſi aliorum humorum turbata.

§. CCL.

Quot modis irritabilitas augeatur.

Augetur autem *irritabilitas*, ſive vis muſcularis vel nutu voluntatis, vel ſenſorii communis conditione, quæ ad naturale ſenſuum, & motuum exercitium requiritur, ſubverſa, vel ſanguinis, aliorumque liquorum per cerebri, nervorum, aut muſculorum vaſa circuitu hinc illinc deficiente, aut inæquali reddito; vel demum irritatione nervis, aut muſculis illata. Quidquid igitur cerebrum, nervos, muſculoſve præter naturæ leges commovere, vellicare, vel quovis alio modo percellere poteſt, ut omnes, aut aliquæ partes ad motum, contractionemque citra voluntatis imperium comitentur, erit quoque cauſſa remota motus aucti, atque adeo convulſionum cujuſvis generis.

Cauſſæ remotæ.

§. CCLI.

§. CCLI.

Remotarum aliæ proegumenæ, aliæ procatarcticæ.

Ex remotis vero caussis aliæ sunt proegumenæ, procatarcticæ aliæ. Ad proegumenas refero primum nativam, aut acquisitam irritabilitatem majorem, quam esse communiter soleat; sensibilitatem maximam; temperamentum sanguineum, & biliosum; habitum corporis tenuem, teneramque fibrarum omnium constitutionem; capitis malam conformationem; peculiarem a parentibus ductam ad nervorum affectiones proclivitatem; graviores animi affectus, diuturnasque sollicitudines; veneris, vini, rerum salitarum, acrium, aut acidarum abusum. Sed ita constituta hæc sunt, & comparata, ut non modo proegumenarum caussarum, verum etiam procatarcticarum interdum vice fungi queant.

§. CCLII.

Procatarcticæ.

In procatarcticarum censum potissime veniunt ira; terror; tristis nuntius; hypochondriorum, uteri, aliorumque abdominis viscerum labes; odoramenta acuta; halitus venenati; acres, aut putridi humores intra calvariam, aut vertebrarum thecam congesti, effusi, stagnantes, qui cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam, spinalemque irritant; atque id omne tandem, quod peculiari modo sensibilissimas medullæ cerebri, nervorumque fibrillas pungere, vellicare, urgere, distrahere, aut intime labefactare, aut sanguinis, lymphæ, succique nervos alluentis circuitum in cerebri, spinalis medullæ, gangliorum, nervorum, & musculosarum partium vasis incitare, aut retardare, aut inordinate, inæqualiterque promovere potest *.

* Cl.

* Cl. HALLERUS (*Elem. Physiol. T.* 4. *l.* 10. *sect. VII.* §. 27.) hæc apposite scripsit : *Cerebri medulla certe aliquanto profundius irritata per universum corpus horridæ convulsiones cientur , uti dudum excitavimus . Experimenta citavimus , sed morbi similia faciunt . Convulsiones supervenisse visæ sunt a cerebro compresso* (BLANCARD. op. chirurg. p. 556.), *& vulnerato* (KAAVV. *n.* 325.); *a cerebri ventriculis aqua plenis* (SAVIARD. observ. 89. APPERLEY observ. p. 118. BONET. Prodrom. anat. pract. c. 76. de convuls. observ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. BATHOLIN. cent. III. hist. 80. RHOD. cent. I. observ. 49. HARDER. APIAR. obs. 33.) *cum scirrhis plexus chorroidæ* (VVILLIS p. 131. 114.) *& conjuncta repletione vasorum meningum* (Idem Convuls. p. 174. 175. BONET obs. 11. 12. 22. addit. obs. 1.) *etiam solis* (Idem FORST. de sens. intern.) ; *ab hydrocephalo* (SEVERIN. Chirurg. effic. P. 2. 125. CONRING. Herm. med. p. 12. BARTHOL. hist. 80. cent. 3. CORVIN. hern. cerebr. p. 22.); *a sanguine mero , sed nimio in cerebrum compulso* (KLOEKLOF de frig. nerv. inim. Mem. pres. T. 3. pag. 452.) ; *a grumoso in ventriculo quarto sanguine* (TURNER. Case of surg. p. 42.) ; *a pure in cerebro* (VVILL. l. c. p. 52.), *ejusque ventriculis ; a sanie , & muco in iisdem ventriculis* (BONET. l. c. obs. 13. 33.) ; *a cerebri parte consumpta* (ARCÆUS p. 50. TUIPIUS l. IV. c. 1. BONET. obs. 19. 21. MANOCHAL. Mem. de l' Acad. de Chir. T. I. P. 2. p. 154. 155.), *aut scirrhosa* (FANTON obs. 20.).

§. CCLIII.

Huc spectant arthritica , rheumatica , scorbutica, venerea , atrabilaris , exanthematica , ulcerosa , febrilis , aut cujusque similis alterius indolis materies , acritasque ; pleraque ex venenis medicamentа , ex hydrargyro , aut stibio deprompta ; exspirationis , sudoris , scabiei , crustæ lacteæ , tineæ , herpetis , impetiginis , ulcerum , fonticulorum , alia-

rum-

rumque consuetarum excretionum retrocessus, retentio, exsiccatio; liquores seminales exuberantes, acres facti, corrupti; pus, sanies, lotium, serum, atque alia his affinia; quocunque modo sive per vasa, sive per cellulares telas, sive per membranas quascunque proxime nervis, musculis, spinali medullae, aut cerebro ipsi admoveantur, incumbantque.

§. CCLIV.

His (§§. CCLII. CCLIII.) addendae quoque sunt vigiliae nimis protractae; quaecumque affectiones dolorem acerbiorem inferentes; febres malignae, axanthematicae, putridae; vulnera; nervorum puncturae; fibrarum sensu praeditarum ex parte tantummodo sectio, reliquis integris distractis, nec satis vim, pondusque aliarum sustinere sine cruciatu potentibus; exostoses; caries; ossa diffracta; horum acuta spicula; aliena innata, immissa, illapsa; aeris subitae, & graves mutationes; acre frigus susceptum; atmosphaera aestuans, tetris, noxiisque halitibus onusta; ebrietas, ciborum insalubrium, puta fungorum, esus; plethora quaecunque, & huic contraria vacuitas, & ingens humorum jactura; cacochymia; prava primarum viarum saburra, praesertim in pueris, infantibusque; alvus adstricta; meconium restitans; lac nutricis victu, aut animi motibus vehementibus vitiatum, aut acescens suctum, aut in ventriculo, atque intestinis acidum factum; vermes, dentitio; variolosum, morbillosum, biliare, scarlatinum, aliudve malignum miasma. Non paucis opinio insidet, risum sardonicum, aliasque faciei convulsiones potissimum a diaphragmatis inflammatione, aut aliis *His addendae.*

ejus

ejus læsionibus oriri. Sed apud J. HENRIC. RAHNIUM (a) videre est observationes, quibus demonstratur, spasmos ejusmodi a cujusvis etiam alius visceris, quod nervos ab intercostali pari recipiat, vitiis, & læsionibus gigni posse.

(a) *Comment. Lips. Vol.* X VIII. *p.* 454.

§. CCLV.

Caussa Tetani magis propriæ.

Hactenus de communibus omnium spasmorum, & convulsionum caussis. Nunc eas persequar, quæ Tetani, ejusque differentiarum, & graduum sunt magis propriæ. In his frequentiores censentur asperrimum frigus; potus gelidus æstuanti corpori ingestus; subitus e loco calido in frigidum transitus; somnus sub dio, & corpore humi protenso captus, in primis humidiore in loco, & post largiorem liquorum fermentatorum potationem; febres acutæ; vulnera capitis; ictus vehementes; contorsiones, contusionesque cervicis, punctura, aut laceratio partis nervosæ, tendineæ, musculosæ; ossium luxationes, & fracturæ; membrorum amputationes; vini amplior usus in sauciatis; ichor, sanies, pus retentum vulneribus exsiccatis, aut justo citius cicatrice obductis; abortus; serosa acris colluvies; putrida cacochylia primarum viarum; vermes multi, magni, teretes ventriculum, & duodenum occupantes; diaphragmatis vulnera, similesque caussæ *.

* Tetani species omnes sunt populis calidiorum regionum familiares. Caussæ manifestæ in infantibus plerumque censentur meconium retentum, saburra gastrica, vermes; in adultis incauta post calorem, æstumque refrigeratio; sed sæpissime exiguum vulnus, vel punctura; ex qua de-

ci-

cimo quarto die post accedit spasmus, vulnusculo ut plurimum jam sanato. VVILLTAM HILABY *Observ. on the Changes of the nir Lond.* 1759.

§. CCLVI.

Sedet morbi ex anatome.

Anatome detexit, præcipuam sedem morbi, quando primarius, atque idiopathicus, est cerebrum esse, & spinalem medullam, sed frequentius, & certius hanc postremam. Id jam cognovit FERNELIUS, deinde confirmaverunt plures alii. LIEUTAUDIUS in spasmis, ac convulsionibus, in quibus sensus, & linguæ usus servatur, medullam spinalem affici non dubitat; atque inter ejus involucra ut plurimum humorem aqueum effusum reperiri affirmat (*a*). Eamdem tuetur sententiam *BILFINGERUS*, imo supremam medullæ spinalis partem speciatim laborare existimat, &, si unquam in cerebro vitium fuit, ex eodem in medullam spinalem illud propagari (*b*) contendit. In viro, quem inter alia postremis vitæ diebus excruciaverant *superiorum artuum tonicæ convulsiones per intervalla* recurrentes, *cranii fornice, & subjecta crassa meninge ademptis, paucæ effusi sanguinis guttæ supra tenuem meningem sub vertice conspectæ sunt prope latus sinistrum longitudinalis sinus: vasa autem, quæ per eamdem hanc meningem, hemisphærium cerebri dextrum convestientem, reptabant, valde erant sanguine distenta, & nigricantia. In anfractibus cerebri totius stagnabat aqua ferme limpida. In ventriculis aquæ vix aliquid. At multa ad magnum occipitis foramen sic, ut pronum esset intelligere, illac in spinæ tubum non defluere potuisse, ex quo reapse mox effluxit, cum spina ad imam thoracis partem dissecta* (*c*) *est*.

Obiit

Obiit ex Tetano in Nosocomio Bononiensi ann. 1752. vir sanissimus, & optimo corporis habitu præditus, qui id morbum ex suscepto post largam vini potationem ingenti frigore inciderat. In cadavere ejus dissecto inventa est intra duram, & piam matrem, qua medulla spinalis cingitur, magna vis seri viscidi, & flavescentis (*d*). Observationem apprime similem habet Cl. ZULATTUS (*d**) de Tetano ex eadem propemodum caussa nato in quodam pistore, in cujus cerebri ventriculis, & tota fere medulla spinali inventum est serum viscidum, flavum, & non nihil acre. In sectione hominis opisthotono defuncti, cujus historiam nobis reliquit BONTIUS (*e*), apparuerunt cerebri ventriculi materia viscida, glutinosa, lutea, vitello ovi persimili, & non parum fœtente oppleti. Serum quoque, perpaucum quidem, sed *falsum* in sinistro cerebri ventriculo reperit cujusdam juvenis, quem Tetanus confecerat, Cl. VALSALVA (*f*). In aliis vasa tenuis meningis turgida, & sub eadem humor gelatinæ instar occurrerunt (*g*). Vasa item piæ matris supra lobum posteriorem utrumque, sed magis sinistrum, infarcta sanguine in cadavere tetano perempti ita erant, ut purpurasceret. Sub eadem tenui meninge stagnabat humor lentus, albidus, ad utrosque lobos late effusus. In occipite vero ad cerebelli basim seri rubelli cochleare deprehensum est, referente HAENIO (*h*). Sed in his postremis observationibus nulla fit de spinali medulla commemoratio. Si ea fuisset inspecta, aliquid fortasse, quod superiores confirmaret, exhibuisset. Postremo ex Cl. MORGAGNII, monito non tantum ad copiam humoris effusi, aut stagnantis, sed potius ad acrem, irritantemque naturam his in casibus attendere oportet.

(*a*) *Pré-*

(*a*) *Prècis de Mèdec. Malad. intern. de la tèt' livr.* *p.* 215. (*b*) *De Tetano lib. singular. theoretich. practit.* *p.* 57. *& seqq. Lindaviæ* 1763.
(*c*) MORGAGN. *Epist. anat. medic.* X. *n.* 13.
(*d*) DALL' ARMI *Sagg. di Medic. Prat. P.* 2. *pag.* 92. (*d**) *Miscell. di var. letterat. T.* 2. *p.* 147.
(*e*) *De Medic. Indor.* (*f*) MORGAGN. *epist. cit.* *n.* 2. (*g*) *Ib. n.* 19. (*h*) *Rat. med. P. X. cap.* 3. *p.* 123. *& seqq.*

§. CCLVII.

Tetanus, ut reliqui morbi convulsivi (§. CCXLVIII.), vel universum corpus tenet, vel aliquas partes dumtaxat. Hinc prima ejus differentia oritur, qua distinguitur in *universalem*, & *particularem*. Universalis iterum vel est *exquisitus*, vel *non exquisitus*. Ille acutorum instar repente, & cito aggreditur, & decurrit; hic lente, & pedetentim. Ille igitur subitaneus, brevis, acutissimus est; hic successivus, habitualis, recurrens, & recidivus (*a*). Uterque, sive universalis, sive particularis sit, exquisitusque, vel non exquisitus, differt ratione sedis caussarum, atque originis. Nam modo *idiopathicus* est, modo *sympathicus*; modo *protopathicus*, sive primarius, modo *deuteropathicus*, sive secundarius, aut *symptomaticus*. Caussæ etiam ipsæ differentias aliquas faciunt, quæ a quibusdam tamquam species habentur, cum tamen reapse non sint, nisi simplices varietates, quas sane præstabit omittere, ne earum numerus sine necessitate nimium increscat *. Plerumque sine febre accedit, & perstat; interdum febris supervenit, & sæpe eum solvit. Interdum ipsa antecedit; quo fit, ut pro signo indivisibili haberi ea ne-

Tetani divisiones.

Differentiæ.

Quomodo invadat.

nequeat. Illud potius perpetuum eſt, quod dolor acerbe, & quaſi per ſubſultus partes ſpaſmo correptas diſcruciet.

(*a*) CHRIST. LUDOV. BILFINGER *l. c.*

* Exſtat in *Rat. med. T. X. p.* 115. HAENII Diſſertatio *de Tetano*. Ibi §. *VII. p.* 182. aliquot ejus hiſtoriæ medicæ de Tetano referuntur; sed non omnes ad Tetanum ſpectare mihi videntur. In *hiſt.* 1. mandibulæ immobilitas ex angina memoratur. Dubito, utrum verus tetanus, & vera convulſio ea fuerit? Dubito etiam, an maxilla immobilis in *hiſtoria quarta* (*p.* 189.) descripta a convulſione eſſet, aut potius anchyloſis ex lue venerea, quæ certe non aberat? Dubium mihi pariter subit, num maxilla immobilis (in *hiſt. quinta p.* 190.) reddita ſpaſmo tribuenda ſit, cum ex tumore, & carie antri higmoriani, a quibus musculi temporales, & masseteres tendi, torquerique potuerunt, repeti poſſet. Tetanus certe non fuit, ſed rheumaticus, arthriticusve affectus, quem *hiſtoria sexta p.* 192. exhibet. Etenim ſi quoties partes aliquæ rheumatico humore infeſtantur, dolent, rigent, immobileſque fiunt, toties tetano eas correptas diceremus, profecto tetanus non rarus morbus, sed frequentiſsimus, obviusque eſſet (1).

(1) Non negandum tamen eſt, interdum Tetanum tam phænomenis, quam exitu, & curationis ratione adeo cum rheumatismo acuto affinitatem habere, ut *rheumaticus* tunc dici poſſit. Id nuperrime indicavit, docuitque Cl. Jo. BAPTISTA MARZARIUS Medicus Tarviſinus, jam aliis ingenii, & ſcientiæ medicæ documentis editis notus, peculiari observatione, quæ extat in novo Diario Medico Veneto T. 2. n. V. p. 176.; dignaque eſt, ut legatur, utpote quæ continet consectaria quædam non minus nova, quam Clinicis apprime neceſſaria. Fatetur tamen, Tetanum ad nervosos affectus generatim spectare, ut ex ejus epiſtola tertio idus Maj. an. 1785. ad me data palam colligitur.

§. CCLVIII.

§. CCLVIII.

Quando Tetanus lente, & velut ex insidiis adoritur, non facile prævideri potest, nisi vulnus, aut aliæ caussæ, ex quibus oriri consuevit, antecesserint. Plerumque tamen appropinquantem morbum indicant gravativus capitis dolor, oculorum caligo; lipothymiæ; syncope; molestus ad scrobiculum cordis, aut sub cartilagine ensiformi sensus, a quibusdam pro pathognomonico signo habitus; tremores; & pectoris, abdominisque alternantes subsultus. Sed certius indicium est, cum rigor jam aliquod membrum prehendit, puta collum, maxillam, aliamve partem. Ubi vero jam morbus præsens est, riget totum corpus, ut inflecti nequaquam possit, quemadmodum jam supra (§.CCXLIII.) exposui, *maxillæ firmissime clauduntur*, faucesque non arctantur modo, ut quævis ingesta per nares redeant, verum etiam tendi, atque obdurari videntur. Sensus plerumque supersunt, interdum tamen, si gravissimus casus sit, abolentur. Corpus friget, interdum sudore frigido perfunditur; pulsus parvus, lentus debilis, depressus percipitur; nonnanquam concitatur ut in febre; respiratio, in primis ubi funestum exitum res comminatur, anxia, difficilisque est; oculi defixi manent; facies ut plurimum pallet, quandoque rubet, si HIPPOCRATI atque ARETÆO credimus; urinæque etiam supprimuntur, aut certe parcius fluunt. Simul ac vero ægri incipiunt jactari; stuporem, & formicationem in membris queri: pruritum, doloresque lancinantes huc illuc percipere; solutionem proximam fore indicium est. Solutum demum morbum subsequuntur faucium siccitas, calor, ma-

Signa Tetani imminentis.

Signa præsentis.

Signa cessaturi.

mador, lassitudo, & quædam in abdomine inquietudinis (*a*) perceptio.

(*a*) BILFING. *l. c. p.* 47.

§. CCLIX.

Quomodo differt a catalepsi, aliisque affectibus.

Neque hoc morbi genus confundi licet cum catalepsi, aut paralysi, aut rheumatismo graviori, aut congelatione, aut anchylosi, similibusque affectibus. Nam neminem fugit, in catalepsi, & paralysi corpus flecti, ut nobis libuerit facile posse, nec vere ullo modo rigere, ut in tetano; quod discrimen luculentius apparebit, si utriusque morbi jam tradita (§. CCLVIII.) descriptio cum notis (§§. CCLVII. & CCLVIII.) conferatur. In rheumatismo vero graviori non deest movendi potestas, sed tumor partium, musculorum, aut ligamentorum inflammatio, dolorque ad quemlibet motum acerrimus impediunt, quo minus libere movendi facultas exerceatur. In anchylosibus etiam cuique perspicuum fit, motum deficere non rigore, & spasmo musculorum præter naturam, & voluntatis jussum contractorum, sed vitio articulationum ipsarum. Quis vero ex frigore congelatos non distinguat a tetano correptis? Corporis algor summus, respirationis, & pulsuum defectus, altus veluti sopor, & stupor, membrorum, si vi flectantur, nulla restitutio ad pristinum statum, caussæque antecedentes congelationem satis patefaciunt. Cavere etiam oportet, ne pro tetano, sive spasmo maxillæ inferioris, sive trismo tonico accipiatur *trismus rheumaticus*, quem facit rheumatica materies circa musculos, articulationemque maxillæ congesta, aut *trismus* a tumore parotidum,

dum, aut ab inflammatione synanchica genitus, aut *trismus ulcerosus*, aut *anchyloticus*, quem scilicet ulcera oris, & faucium; cicatrices; abscessus; genarum, aut mandibularum ad angulos coalitus, aut etiam anchylosis, aut alia manifesta caussa inducit. In his enim singulis inspectio oris, & musculorum maxillam moventium mollities discrimen facile detegunt *.

* At legendus est absolutissimus, & labore prope indicibilis conscriptus VVENCESLAI TRNKA DE KR'ZOVVITZ *S. R. I. Equit. in Regia Universitate Tyrnaviensi Anatomes Professoris Pub. & Ordinarii Commentarius de Tetano plus quam ducentis clarissimorum medicorum observationibus, nec non omnibus hactenus cognitis adversus Tetanum remediis instructus. Vindobonæ* 1777. *in* 8. *pag.* 465. In hoc enim omnia, quæ tum a veteribus, tum a recensioribus, nuperrimisque scriptoribus de Tetano edita sunt, in unum collecta, ac ordinate digesta reperies.

§. CCLX.

Reliqua demum signa diagnostica tam *tonicarum*, quam *clonicarum* affectionum cum ex superioribus pateant, non est, cur hic repetantur. Illud solum adjiciam, eos, qui convulsivis morbis conflictantur, universim modo pallere, modo rubore suffundi, modo vehementius incalescere, modo frigere, & quandoque sudoribus manare; urinasque modo in iis supprimi, modo uberiores, crebras, & tenues, emitti; alvum vero modo pertinaciter claudi, modo præter morem, & modum laxari. Restat postremo, ut motus, quos convulsivos dicimus, a *tremore* discernantur. Hic motum quemque voluntarium comitatur; illi inscio, quie- *Signa morborum convulsivorum communia.*

 scen-

ſcente, nec quaſi advertente ægro pleruamque fiunt. Tremor enim, etſi veluti gradus quidam convulſionis haberi poſſit, a facultatis tamen motricis imbecillitate, inæqualique nervorum in muſculos actione ſalvo interim voluntatis imperio proficiſcitur. In vera autem convulſione abeſt motus voluntarius, non ita tamen, ut in paralyſi, in qua membrum reſolutum, ac motu carens trahi, & quoquo verſus flecti poteſt: in convulſione, quia tenſum, aut contractum, ſine violentia, & doloris tormento non poteſt.

EPILEPSIA.

§. CCLXI.

Quoniam morbis convulſivis epilepſiam ſupra (§. CCXLII. annumeravimus, ejuſque tractationem paullo fuſiorem polliciti ſumus; hoc loco fidem datam præſtabimus, naturam morbi non infrequentis, ſæpenumero permoleſti, cauſſas, ac ſigna, quoad tamen fieri poteſt ſummatim, explicantes. Itaque qui hoc morbo capiuntur, in terram repente concidunt, toto corpore quatiuntur, ſenſu omni deſtituti, ſic ut epilepſia proprie dicta definienda ſit *ſenſuum omnium tam interiorum, quam exteriorum ſubitanea interceptio cum violenta, alternaque muſculorum prope omnium voluntati famulantium contractione, & relaxatione, plus minus perdurans: donec tandem homo ita affectus ad priſtinam integritatem, & quietem redeat, quid ei contigerit; plane ignarus, & neſcius*. Atque hæc eſt *vera*, & *perfecta epilepſia*; ſive, ut aliis nominatur, *morbus ſacer*, *herculeus*, *divinus*, *lunaticus*, *comitialis*, *caducus*, & *puerilis* *. Hodie

Deſcriptio epilepſiæ.

Definitio.

die vero tale nomen illi tantummodo affectui tribuendum volunt, qui per vices revertatur, ac diuturnus, sive chronicus vere sit; nam recentem, transeuntem, nec iterato revertentem malum *eclampsiam* nominare; qualis est in primis illa, in quam pueri ex dentitione, aut ex retento meconio, aut ex varioloso, aut morbilloso miasmate incidunt, quin tamen, ea caussa sublata, eidem obnoxii fiant.

* Epilepsia dicitur etiam ἐπιλαμψία ARISTOTELI, atque HIPPOCRATI, videlicet quasi comprehensio, aut correptio. Credebant enim veteres, epilepticos a dæmone aliquo corripi, enormiterque agitari, & quati. Morbum quoque *sacrum* dixere, quod nequiret humana arte tolli, sed divina; vel quod sedem animæ occuparet; vel demum quod Græcorum mos esset, quidquid magnum esset, sacrum vocare. Apud ipsos enimvero sæpe *sacrum* pro magno est. Hinc *sacra nox*, *anchora sacra* apud HOMERUM. Præterea *sacer* valet, ac execrabilis, ut apud VIRGILIUM: *Auri sacra fames quid non mortalia.* &c. CELSO tamen *sacer*, & *major* morbus perinde est. *Herculeus* etiam nuncupatur, quod eodem laboraverit Hercules, vel quod invincibilis fere deprehensus sit. Sic eum quoque vocavit ARISTOTELES. *Divinum* placuit PLATONI eum dicere, quod divinarum animæ partem in eo discruciari credidit. Multis porro de caussis *lunaticus* audit, sed potissimum, 1. quia interlunio nati sæpe eidem obnoxii visi sunt; 2. quia phases lunæ sequi creditur; 3. quia a luna in flagitiosos homines pœnæ loco infligi putabatur. Sed omissis priscæ theologiæ deliramentis, tanta fuit semper de lunæ influxu in hunc morbum apud omnes persuasio, ut epilepsiam idiopathicam in solis, & lunæ coitu corripere scripserit RIVERIUS (*capit. de epileps.*) nec dubitaverit nostra hac ætate MEADIUS (*De imper sol. & lun.*) non modo veterum opinionem propugnare, verum etiam observationes adducere, quibus osten-

deret, eam crescente luna, atque in ipso maxime plenilunio suas accessiones repetere. Denique *comitialis* morbus dictus est, quod, quotiescunque aliquis in comitiis co perculsus prolabebatur, ut magna in hominum frequentia vix vitari potest, comitia religionis ergo interrumpebantur; *caducus* demum ex casu, *puerilisque*, quod pueris in primis infestus est.

§. CCLXII.

Fere eadem, quæ apoplexiam, epilepsiam quoque antecedere consueverunt, nimirum capitis gravitas, vertigo; aurium tinnitus; scintillæ oculis obversantes; linguæ tarditas, ac difficilis inflexio; somnus profundior, vel insolitæ vigiliæ; somnia turbulenta; insueta tristitia; aut ad iram propensio; oblivio; torpor; stupor; tremor; sternutamenta; oscitationes crebræ; uberior salivæ fluxus; nausea; aut contra fames, auctusve appetitus; odoris tetri, aut alieni, & falsi perceptio; pectoris, gutturis, ventrisque constrictio; musculi alicujus distractio; scapularum dolor; cordis palpitatio; oppressio; angustia; urina aquea, & cruda. Nonnullos paullo ante morbi accessionem corripit alicujus particulæ dolor, vel spasmus physodes, sive *crampus*, vel auræ frigorifæræ veluti ascendentis perceptio. His sæpe indiciis præsentitur futura accessio: interdum tamen sine ullo signo, & repente, ac clanculo invadit.

Signa prænuncia.

§. CCLXIII.

At ubi jam malum accessit, homo tum subito corruit sensuum expers; motibus clonicis concutitur; subinde immobilis fit, iterumque convellitur; facie rubet; pallescit; livet; intumescit; linguam, quæ dentibus intercepta sæpe discerpitur, ore exserit; & in graviori casu alvi excrementa, urinam, semen inscius, invitusque emittit *).

Signa præsentis jam epilepsiæ.

Pul-

Pulſus, qui plerumque fortis, magnus, & creber eſt, alterne evaneſcit, reditque; oculi modo aperti; & defixi hærent, modo mirifice contorquentur ſic, ut non raro, diſcuſſo etiam paroxyſmo, luſci, & torvi remaneant. Nonnullis in gutture, & pectore ſibilius, ac ſtertor excitatur; aliis ſingultus, aut vomitus accedit; pleriſque ſpuma ex ore, & naribus, præſertim ſub acceſſionis finem, erumpit, ſudorque e capite, e collo, aut etiam univerſo e corpore emanat. Interdum miræ, & raræ incidunt membrorum commotiones, geſticulationeſque; nec deſunt quibuſdam acceſſione invadente ejulatus, vociferatio, clamor, aut verba quædam confuſa, atque obſcura. Tanta vero ſæpe eſt membrorum agitatio, ac convulſio, ut vel robuſtis, adultiſque hominibus *diſtorqueantur, ac luxentur* (*a*). Vidi in *nobili fœmina maxillam inferiorem ita diductam*, & e ſua ſede excuſſam, ut finito paroxyſmo os claudere, niſi reſtituta in ſuam ſede per chirurgi manum mandibula, nequiverit. Aliam quoque virginem patritiam curavi, cui, quotieſcunque epilepſia corriperetur (corripiebatur autem ſingulis fere menſibus), humeri ſiniſtri caput in axillæ cavum prolabebatur. Ceſſante denique horrido, terribilique conflictu, quod in aliis poſt pauca minuta, in aliis poſt longius ſpatium, immo in quibuſdam poſt horas aliquot ** contingit, membra laxantur, & conquieſcunt; oculi obſcuri, & turbidi apparent; venæ frontis, temporum, faciei, & colli non illico detumeſcunt; mens ſtupet, ac torpet; labia nigricant, & livent; lingua ſanguinem fundit; ſenſus, & motus voluntarii lente redeunt; ſed nulla eorum omnium, quæ acciderunt, ſupereſt re-

cordatio, aut cognitio. De capitis dumtaxat, pectoris, membrorumque dolore conqueruntur, qui sic ad se redeunt.

* DURETUS putabat, in epilepsia musculos voluntati inservientes contrahi; resolvi vero eos, qui sponte moventur. At SVVIETENIUS negat, excrementa ob resolutos sphincteres hic ejici; opinaturque, ideo excrementa egeri, quod actio validissima diaphragmatis, ac musculorum abdominalium superat resistentiam sphincterum, atque eadem exprimit, excernitque. Revera non sensim, sed magna vi, atque impetu prorumpunt. *Comm. in* BOERH. §. 1077.

(*a*) VANSVVIET. *ib*. §. 818.

** Juvenem sacerdotem tenerioris habitus vidi, qui in fortissimam epilepsiam ex gravi animi ægritudine inciderat. Is per horas prope viginti omnibus sensibus destitutus atrocissimos motus, insultusque clonicos, unos post alteros sibi succedentes, quin unquam penitus desinerent, passus, est. Jugularium sectio iterata tandem eos compescuit.

§. CCLXIV.

Epilepsia imperfecta. Hactenus epilepsiam non modo veram, ac perfectam, sed gravem etiam, & communissimam descripsi. Quæ enim cum aliquarum tantum partium motu clonico fit, quæve non omnes sensus, vel non omnino supprimit, epilepsiam quidem nominandam esse concedimus, sed levem, atque imperfectam. Sunt præterea quidam veluti ad eam gradus, in quibus vix, aut per momentum solummodo sensus intercipiuntur, vixque ullus motus convulsivus, aut sane levissimus una concurrit, aut ægri stant, nec humi procumbunt; *Insultus epileptici.* hos *insultus rectius epilepticos*, quam epilepsiam dixerim. Ab his vero pedetentim, ad gradatim, si ne-

ſi negligantur, ad epilepſiam primum leviorem, deinde gravem, ac perfectam fieri ſolet tranſitus. Video etiam a quibuſdam rariſſimos nonnullos caſus narrari, atque ad hoc morbi genus referri, dum tamen eorum non pauci ſomnambuliſmum, aut ecſtaſim, aut anæſtheſiam, aut hyſteriſmum, aut ad complicatas nervorum affectiones ſpectare nobis videntur. Si de his igitur dicere prætermittam, nemo velim me urgeat negligentiæ, aut inconſiderati conſilii; eoque minus, quod inſolitæ, mirabileſque ejuſmodi hiſtoriæ apud obſervationum rariorum collectores non deſint, cuicunque earum cupido indagatori. *Quidam affectus perperam epileptici habiti.*

§. CCLXV.

Quod ad cauſſas attinet, hæ non aliæ eſſe poſſunt, quam *illæ*, *quas* generatim tamquam morborum convulſivorum communes (§. CCXLIX. & *ſeqq.*) recenſuimus. Pro varia autem earum ſede illa diſtenctio in primis magni uſus eſt, quæ epilepſiam *idiopathicam* a *ſympathica*, & *ſymptomatica* ſecernit. In idiopathica cauſarum ſedes ipſum caput eſt. Anatome in eorum, qui ex hac obierunt, cadaveribus ſæpe cerebrum invenit calloſum, aut flaccidum, aut corruptum, aut in ejus ventriculis ſerum effuſum, aut in meningibus innata oſſicula, aut in calvaria exoſtoſes, gummata, cariem, aliaque id genus; interdum tamen, MORGAGNIO teſtante, nullum manifeſtum vitium. Ceterum epilepſia, quæ in capite cauſſam, & ſedem habet, certis quibuſdam notis cognoſcitur. Plerumque nulla ſui præſenſione invadit, & fere ſemper cerebri male affecti, reliquis partibus bene habentibus, indicia, puta cephaleam diuturnam, crebram vertigi- *Cauſſæ.* *Differentiæ.* *Sedes epilepſiæ idiophaticæ.* *Signa epilepſiæ idiophaticæ.*

tigi-

tiginem, ſenſum, & mentis habetudinem, torporemque ſubſequitur, vel poſt ſe relinquit. Cauſſæ etiam anteceſſerunt, quæ cerebrum proxime affecerint, in primis terror, metaſtaſis, hereditaria labes, ictus, vulnera. Contra in ſympathica, cerebro bene conſtituto, vitium alicujus partis ab eo diſſitæ occurrit, a quo ægri ut plurimum de imminenti ejus acceſſione admonentur. Hinc multiplices differentiæ pro diverſa originis ſede ab auctoribus traduntur. Interdum ſtomachus; interdum inteſtina, aut hypochondria, alias uterus, aut pedum, aut manuum digiti, aut artuum extrema, aliæque partes cauſſam ſuppeditant. Quarum cauſſarum etſi pernecessaria medenti cognitio ſit, non tamen ſpecierum numerum adauget. A locis tamen, & cauſſis ſi nomina deducantur, ut clarior fiat morbi diſtinctio, non repugnaverim. Hinc *ſtomathica*, *hypochondriaca*, *melancholica*, *atrabilaris*, *verminoſa*, *hyſterica*, & ſic porro appellari poterit.

Signa ſympathicæ.

Differentia ex caussarum sedibus.

§. CCLXVI.

Signa, quando a stomacho est.

Si a ſtomacho, aut hypochondriis morbus procedat, adſunt cruditatis ſigna, ructus videlicet acidi, nidoroſi, rancidi, flatus, borborygmi, pravus oris ſapor, nauſea, functiones viſcerum abdominalium læſæ, anxietas a paſtu, & omnium ſymptomatum incrementum; jejunis vero ſæpe ventriculi morſus, cardialgia, ventriſque dolores. Ab hepate, & in primis a calculis felleis genitam * non nunquam, referunt auctores celebratiſſimi. Hanc præcedunt hepatalgia, ſive colica icterica, icterus pertinax, recidivus, diuturnus, & reliqua calculorum felleorum ſymptomata, de quibus alibi memorabimus. Si ab utero, affectio hyſterica, fluor albus,

hy-

hysteralgia, ovariorum tumor, obstructio, uteri imminutæ, aut depravatæ excretiones, hæmorrhagiæ, atque ejusmodi alia. Si a vermibus, inter cetera narium pruritus, pallor, sternutamenta, fugaces faciei rubores, mydriasis, pavores in somno, animi sine manifesta caussa deliquia, dejectiones cinereæ, argillaceæ, mucidæ, tormina, colici dolores, abdominis meteorismus, aut tensio, & potissimum lumbricorum, tæniarum, vermium cucurbitinorum, aut ascharidum expulsio. A lacte acido, coactoque in infantum ventriculo, aut intestinis, excrementa alvi viridia, aut brevi virescentia, acidum spirantia, caseosa, vomitus, diarrhœa. A meconio ægre prodeunte, aut retento, flatus, fletus, ejulatus, ventris tumor, alvusque adstricta, atque inofficiosa. A dentitionis difficultate, tempus, ætasque ad id idonea, gingivarum calor, tumor, dolor, ptyallismus, inquies, capitis gravitas, genarum rubor, sitis, & quandoque febris. Ab aliqua singulari particula, uti digitis, pedibus, cruribus, manibusve; doloris in ea, aut spasmi, & contractionis sensus, aut aura frigida ascendens, aut alia similis molestiæ perceptio antecedens, a qua initium morbus facere videatur. Symptomaticarum vero differentiæ a morbis, quorum symptoma est epilepsia, desumuntur. Præcipuæ sunt *febrilis*, *exanthematica*, *syphilitica*, *traumatica*, *cachectica*, *melancholica*, & sic deinceps; prout a febre, exanthematibus, venerea lue, vulneribus, cachexia, melancholia, aliisve morbis proficiscuntur. Reliquarum demum caussarum (§§ CCLI. CCLII. CCLIII. CCLIV. CCLV.) diagnosim comparabit attenta præteritorum, comitantium, & succedentium consideratio. Neque ista tantummodo de epilepsia, ejusque origine dicta sunto, sed de

Signa, quando ab utero.

Signa quando a vermibus.

A lacte acescente.

A dentitione.

A singulari particula.

Epilepsiæ symptomaticæ quales differentiæ.

Diagnosis reliquarum caussarum. Communia cum aliis, spasticis & convulsivis morbis.

de quovis etiam spastico, aut convulsivo affectu, quem supra memoravi, intelligantur.

* Cl. BEAUMES affert observationem (*Journal de Meder. T. 57. pag. 320.*), qua probare tentat, mortuam esse mulierem ex epilepsia ab hac caussa genita. Sed etsi icterica ipsa esset, & fortasse calculos felleos haberet, tamen non satis ex hac observatione constat, epilepsiam sympathicam fuisse, cum caussæ idiopathicæ non defuerint. Aliud exemplum epilepsiæ ejusmodi in eodem Diarium ad mensem Julium pag. 504., ibique dicitur, hoc adesse signum, nempe dolorem in latere dextro epigastrii, in toto brachio, & genu ejusdem lateris. Similem huic observationem habet HOFFMANNUS (*De epileps. observ.* 3.) CONRADUS FABRICIUS (*Act. physic. T. XI. observ. 36.*(in epileptico ex hac caussa mortuo invenit vesiculam felleam plenam calculis inflammabilibus, venam portarum sanguine nigro turgidam; nihil vero serosi humoris in cerebro effusi; cerebri substantiam siccam, & compactam, vasa omnino sanguine vacua.

Prognosis.

§. CCLXVII.

Signa prognostica in genere.

Ut cujusque morbi, sic convulsivorum æstimatio ex caussa, & duratione potissimum elicienda est. Horum autem prognostica signa in unum cogam, ne quæ multi conveniunt, in singulis repeti debeant ad nauseam. In universum nunquam ejusmodi morbi periculo vacare credantur. Idiopathici graviores, difficilioresque curatu sympathici habentur. Sympathici vero, si diu perstent, aut redeant sæpius, paullatim in idiopathicos transeunt. Quo vehementior nervorum distentio, aut spasmus, quo diuturnior est, & partes quo plures, nobilioresque afficit, eo majus periculum portendit.

dit. Quo itidem pejora ſymptomata infert, & quo magis actiones vitæ neceſſarias lædit, eo majorem etiam metuendi cauſſam præbet.

§. CCLXVIII.

Convulſio, quæ febribus acutis, exanthematicis, atque inflammatoriis circa augmentum, aut ſtatum, præſertim poſt vigilias, delirium, aut ſoporem, ſupervenit, valde profecto periculoſa eſt. Ex materia enim morbifica nondum coctionem adepta, neque ſatis ad excretionem parata, in cerebrum, nervoſque impacta progignitur. *Convulſio*, inquit Auctor *Coacarum* (*a*), *febri ſuccedens, periculum denunciat; minimum vero pueris*. Iterumque (*b*): *in febre convulſio, manuumque, ac pedum dolores malignum quiddam prænunciant*. Quod etiam innuit HIPPOCRATES (*c*) inquiens: *in febribus acutis convulſiones, & circa viſcera dolores vehementes, malum*. Non nunquam tamen, ſi coctione facta, & materia evacuationi idonea contingat, eam ad excretionem allicit, morbumque ſolvit. At tunc convulſio: ut habent *Coacæ* (*d*), brevis eſt, & eadem die deſinit. Fereque ejuſdem generis eſſe conſuevit, quæ variolarum, aut morbillorum eruptionem præcedit. Magnum quoque periculum incumbit a convulſione, quæ copioſiori ſanguinis effuſioni, aut ileo, vigiliis hypercatharſi ſuccedit. Conſulantur HIPPOCRATIS aphoriſmi II. III. XLV. ſectionis V., & IX. X. XVIII. XXV. ſectionis VII. itemque in Coacis n. 565., ubi convulſio a vomitibus ſinceris mala prenunciatur. Non tamen omnis ſpes abjicienda eſt in convulſionibus ex vehementiori cathar-

Convulſio febrilis.

Convulſio ab inanitione.

thartico, natis etsi eas lethales dixerit HIPPOCRATES. Paregorica enim, quæ opium habent, & theriacalia remedia interdum eas compescunt. Verum quæ vulneri, ulceri, aut abscessui circa cerebrum, aut nervos insignes existenti accedit, exitium certum cominatur.

(a) N. 336. 357. (b) N. 3.
(c) *Aphor.* 66. *sect.* VI. (d) N. 15.

§. CCLXIX.

Tetanus. HIPPOCRATIS effatum est: *Qui a tetano corripiuntur, intra quatuor dies pereunt; si vero hos effugerint, sani fiunt* (a). Sed idem HIPPOCRATES, notante SWIETENIO, alibi morbi finem longiorem declaravit. Revera exstant observationes, quæ docent, Tetanos ad viginti, & triginta dies protractos fuisse, non tamen ideo sanatos. Annum pervenit ille, quem VALISNERIUS demum curavit. Verum complures hystoriæ tetanorum occurrunt, qui rheumaticæ, arthriticæ affectiones verius erant, quam tetani. *Ab ardoribus vehementibus convulsio, vel Tetanus*, malum (b). *Convulsio, vel Tetanus, si febris accedat, solvitur* (c). *Opisthotonum, si ad eum febris accesserit, urinæ genituræ similes solvunt* (d). *In Tetano si maxillæ resolvantur; lethale est* (e). Veritas hujus prognoseos multis comprobatur observationibus. Videantur Tetanorum historiæ, quas scriptis tradidit HÆNIUS (f), in quibus hoc signum, ubi apparuit, vere lethiferum exstitit. *Febrem convulsioni supervenire melius est, quam convulsionem febri* (g). *Convulsio in genere.* *A quartanis correpti non admodum convulsione obnoxii sunt; si vero prius corripiebantur, &*

postea quartana supervenerit, liberantur (h). *Convulsionem muliebria, si circa initia appareant, neque febris accesserit, solvunt* (i). Urinis immixtæ arenulæ, lateribusque matulæ adhærentes * nedum in convulsionibus, verum in omnibus fere morbis ex complurium observatione bene ominantur. Novi matronam quamdam affectionibus convulsivis maxime obnoxiam, cui urinæ subturbidæ & subalbidæ prodeuntes magno levamini erant. Febris. Urina.

(a) *Aphor. 7. sect. V.* (b) HIPP. *aph. 13.*
(c) *Id. aph. 57. sect. IV.* (d) *Coac. N. 362.*
(e) *Ib. N. 371.* (f) *L. c.*
(g) HIPP. *aph. 26. sect. II.*
(h) *Id. aph. 70. sect. V.* (i) *Coac. N. 531.*

* Hic præterire non possum cl. MORGAGNII locum ad urinarum hujusmodi arenulas spectantem, dignissimumque, qui totus exscribatur. Postquam enim JOUBERTI, & GRADII observationes retulit de arenis a febricitantibus sub finem morbi, aut post longas febres mictis, tradiditque, qua ratione hæ distinguantur ab illis, quas calculosi reddunt, nam *si fricentur digitis comprimendo, facile dissolvuntur*, quod non evenit de calculum significantibus, mox hæc subjungit: „ Porro ego non in febribus „ solum, sive essent vernæ, aut æstivæ, sive autumnales, „ aut hyemales, sive intermittentes, sive continuæ, sive „ benignæ, vel cum periculis junctæ, sive inter illas mediæ, aut interdum levissimæ, diuturnæ, aut breves, „ sive in pueris, aut adolescentibus, sive in viris, sive „ in mulieribus, & his aliquando etiam prægnantibus, „ sive demum ex frequentioribus caussis ortæ, sive interdum ex singularibus, ut ex ingesto erodente veneno; „ non solum, inquam, in febribus, verum etiam in nonnullis aliis morbis a febri sejunctis, & nominatim in „ capitis acerbis doloribus, & apoplecticis quibusdam affectibus, non nunquam etiam sensibus, animadverti,

„ quo-

„ quotiescunque iſtæ arenulæ apparuerunt, sæpius quidem „ febrim, aut morbum fuiſſe aut finitum, aut fini proximum, ſed haud raro tamen cum vel declinare necdum cæpiſſet, vel ſi cæpiſſet, non ita manifeſto declinare pergeret, ut dubium adhuc eventum magis quam vellem, non relinqueret. Quemadmodum autem in morbi fine, aut in declinatione jam certa, & in dies majori facta naturæ victoriam confirmarunt; ſic ante declinationis initium, aut in dubia adhuc declinatione eandem victoriam ut plurimum portenderunt; namque aut morbus feliciter omnino deſiit, aut ſi recidiva ſecuta eſt, ea levior, breviorque fuit. Semel *dumtaxat*, *quod* .... *alias* ſcripſi, hydropi, qui febrim exceperat, ſoluto, morbi alii graves, neque ita breves, sed ii quoque ejusmodi, ut ex iis æger convaleſceret, ſucceſſerunt. At ſemel omnino ægri interitus ex autumnali maligna febre, quam ego neque ante, nec poſt illum unum diem inviſi, ut febrisne, an peccatum aliquid poſtea aut ab ipſo, aut ab aſſidentibus, aut a medico, occiderit, pro certo neſciam, ut neque an arenæ illæ toto morbi tempore fuiſſent, an eo primum die apparuiſſent. Neque enim de iis loquor, quæ ſemper, ſed & iis tantum, quæ vigore morbi ad declinationem jam accedente, aut hac inchoata, ſe prodere incipiunt adhærenter ſuperficiei, ut GRADIUS ait, *urinalis*; non *urinæ*, ut in ſepulchreto deſcriptum leges, ubi ne liber quidem, in quo hæc ſcripſit, indicatur. Nempe lotium in præclara luce inſpiciens, animadvertes vitreæ matulæ lateribus arenulas tenues adhærentes, non nunquam tamen ſimul in urinæ ſuperficie natantes, ſubrufas ut plurimum, ſubalbas per raro, quales in Juvene quodam, cum febris maligna; & periculus ſtipata declinaret, vidisse memini. *De sed. & cauſſar. morb. Epiſt.* 49. *artic.* 21.

§. CCLXX.

§. CCLX.

Epilepſia hereditaria, aut ex matris terrore, aut phantaſiæ perturbatione in fœtu orta, aut ex vitio conformationis, aliiſve cauſſis invictis profluens vix unquam curatur. Longum eſſe ſolet malum, & quo magis animales functiones lædit, & quo vehementiores, crebrioreſque acceſſiones repetit, eo periculoſius; nam facile in apoplexiam lethalem deſinit. Quandoque una acceſſio vehementiſſima hominem e medio tollit. Idque fere accidit, cum pluribus acceſſionibus ſuperatis in unam vehementiorem incidit, quæ eum demum enecet. Ergo, ſi acceſſione prehenſus poſt aliquot horas ad ſe non redeat, & multo magis ſi per intervalla iterentur convulſiones, & ſenſus abolitos habeat, certum exitium expectari licet. Recens, & quæ, licet crebros, breviores tamen habet paroxyſmos, curatu facilior eſt, quam inveterata. Jure igitur HIPPOCRATIS ſcripſit? *Quum ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis eſt* (*a*). Perniciem quoque affert ea epilepſia, quæ ex aqua inter cutem oritur, ut ex *Coacis* (*b*) didicimus. Infantes recens natos corripiens, ut plurimum occidit. In ſenibus difficillime abigitur. Utero gerentibus fortis epilepſia abortum ſæpenumero parit. Phrenitidi, aut maniæ, aut melancholiæ diuturnæ ſuccedens, plerumque curationem reſpuit, quia in cerebro vitia polypoſa, aut aliæ concretiones eam gignere viſæ ſunt, ut ex cadaverum ſectionibus (*c*) patuit. Multa nobis præſagia de Epilepſia reliquit HIPPOCRATUS. *Quibus*, inquit, *epilepſia ante pubertatem contingit, curationem recipit; quibus poſt vigeſimum & quintum annum, eos fere comitatur ad* Prognoſis epilepſiæ.

mortem (*d*). Addidit adverbium *fere*, quia ex his nonnulli etiam ſanantur. Similia prope repetit alibi (*e*), ubi ait: *Quibus epilepſiæ ante pubertatem contingunt, mutationem habent*. Confirmat autem hanc ſententiam alio in loco, dum ſubjicit: *Epileptici pueri mutatione maxime ætatis, regionis, & victûs liberantur* (*f*). Id vero evenit pubertatis tempore potiſſimum, quo corpus firmatur, niſi epilepſiæ cauſa in ſpinis quibuſdam oſſium calvariæ, vel eorum carie, vel in effuſis humoribus, vel ſcirrhoſis cerebri tumoribus, aliiſque vitiis immedicabilibus ſita fuerit, ſed potius conſiſtat in ſtrumoſo cerebri ſtatu (*g*). Sed nullibi clarius, & diſtinctius ſe ſe explicuit HIPPOCRATES, quam in libro prædictionum ſecundo (*h*), cujus hæc ſunt verba: *Ex his porro, qui a ſacro morbo corripiuntur, difficillime quidem liberantur hi, quibus a puero contigit morbus, & ſimul ad virilem ætatem pervenit; deinde hi, quibus corpore in vigore ætatis conſtituto factus eſt, & fuerit a viginti quinque annis uſque ad annum quadrageſimum quintum. Poſt hos autem, quibus factus fuerit morbus, nullam ſignificationem præbens, ex qua corporis parte initium ſumat. At quibus ex capite initium capere videtur, aut a latere, aut a manu, aut pede, facilius curatur. Verum differunt etiam hæc morbi genera. Qui enim a capite initium ſumunt, ex his graviſſimi ſunt; deinde qui a latere. Qui vero a manibus, ac pedibus, maxime ſanari poſſunt.* Hinc non modo pro ætatis, & vetuſtatis tum morbi tum ægroti ratione varia prognoſis ſtatuitur, ſed etiam illud declaratur, quod epilepſia difficillima omnium ſit, quæ ſine ullo præcedente indicio corripit, itemque idiopathica; minus vero ea, quæ ſympathice gignitur. Hæc enim poſtrema non raro

De idiopatica, & sympathica.

aptæ

aptæ curationi obedit. Symptomaticam quoque, si morbus princeps curationem admittat; vinci, ac depelli posse, docent observationes clinicæ. Nonnunquam paralysi, abscessu, scabie, aut quartana accedentibus malum finitur. Quæ vero epilepsia cum ætatis flore evanescit, ex ARETÆI animadversione, quosdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut sensum aliquem auferens. Ceterum non facile credendum est, victum remediis morbum esse, cum accessiones solito tempore non redeant; fallax enim, & anomala est ejus natura. Tunc solum spes affulget, non amplius reversurum, si æger jam ab accessionum repetitionibus liber placide dormiat, bene appetat, alacer corpore, ac mente sit, bonum habitum acquirat, & rite egerit. Contra exitium timendum est, si morbus recurrere non desinat, intervalla libera quam brevissima relinquat, accessiones longissimas habeat, quibus altus, & diutinus somnus succedat, nec medicamentis discutiatur (*i*).

(*a*) *De morbo sacro XIII.* 16. 459. (*b*) *N.*
(*c*) FELICI *Diss. Del Presag. medic. p.* 155.
(*d*) *Aphor.* 15. *sect.* 7. (*e*) *Aphor.* 7. *sect. V.*
(*f*) *Aphor.* 45. *sect. II.*
(*g*) RUSSEL *OEconom. nat. in morb. acut.* & *chronic. glandul. Lond.* 1755. *p.* 96. & *Comm. Lips. Vol. V. p.* 473. (*h*) *N.* 16. (*i*) AND. PIQUER. *Prax. medic. Part. I. l. cap. IX. p.* 113.

Curatio.

§. CCLXXI.

In cujuslibet morbi, atque adeo cujusque convulsionis, & spasmi curatione ad caussas (§. *Caussæ removendæ generatim.*

CCXLIX. *& seqq.* respicere oportet. Hinc plethora, ubi peccat, tollenda statim est sanguinis missionibus. Serosa colluvies hydragogis, diureticis, sudoriferis, sialagogis, vesicantibus, epispasticis, aliisque evacuantium generibus. Hic præcipue diuretica GORTERIO, & SWIETENIO probantur, tum in primis, cum morbus a retento, resorptoque lotio effectus est. Inter hæc nonnulla sunt, quæ antispastica etiam facultate se se commendant, uti succinum album, sal ejus volatilis; liquor cornu cervi succinatus, millepedes, lumbrici terrestres, coccinella; spiritus nitri dulcis, gummata ferulacea, & similia. Atque hæc ipsa locum habere possunt tum etiam, cum lenti, & crassi humores cum solidarum partium laxitate, & atonia morbum aut faciant, aut foveant. Inanitas ab hæmorrhagiis, aut hypercatharsi, aut quibuscunque nimiis evacuationibus postulat analeptica, instaurantia, nutrientia, cardiaca, & paregorica. Si nimia partium sensibilitas, aut irritabilitas, aut dolores acerbi, aut vigiliæ protractæ in caussa fuerint, omne anodynorum genus, & præ cæteris opium remedio est. Hæc ipsa conveniunt, ubi ex pavore, terrore, ira nervorum ataxia orta est. Interdum auxiliantur sanguinis detractio, liquor anodynus mineralis HOFFMANI, æther vitrioli, spiritus antepilepticus PEZOLDTI, moschus, camphora, castoreum, assa fœtida, emulsa seminum frigidorum, & papaveris albi, syrupus de meconio SYDENHAMII, oleosa, mucilaginea, balnea tepida, enemata mollientia, & similia. Acida e fossilibus educta vim nerveam, atque irritabilitatem minuere dicuntur; ac propterea hic quoque accommodata reputantur, præsertim vini spiritu probe edulcata, & correcta.

§. CCLXXII.

§. CCLXXII.

Venena ingesta, deglutita, comesta, atque in his plantæ venenatæ, uti cicuta, belladonna, phelandrium, coriaria, & boleti, oleo, butyro, lacte, hydromele, oxycrato involvuntur, mitigantur, corriguntur, & demum emeticis, catharticis, clysteribusque expelluntur. Tanta oleosorum vis est in sedandis spasmis, & convulsionibus, ut eas a veneno sumpto genitas balneo ex oleo tepenti compescuerit FRANC. HYPOLIT. ALBERTINI Clinicus Bononiensis celebratissimus (*a*). Verum etiam a caussa interna natas oleum intrinsecus datum mira sæpe præstat. Patricium virum jam ab anno convulsionibus obnoxium, datis binis unciis olei quovis vespere cœnæ loco ad longum tempus, liberavit VALLISNERIUS a MORGAGNIO (*b*) memoratus. Vermes, cacochylia, meconium anthelminthicis, oleosis, eccoproticis, saponaceis, felle bovillo condensato, melle, enematibus dejiciuntur. Cruditas acida, lactisque coacta recrementa tolluntur, antacidis, absorbentibus, sapone veneto, amaris, rhabarbaro, ejusque syrupo. Irritationem a cranii, capitisque læsionibus inductam terebratio, aliæquæ chirurgiæ removent; id quod usui etiam est in aliis sedibus, si ex earum consensione malum fiat. Nervus enim punctus, semisectus, aut quavis alia ratione distractus, discindi debet; vulnus angustum ampliari; ossiculorum fragmenta eximi, aliena educi, communicatio, consensioque vinculis intercipi, dolor accommodatis remediis leniri.

Quid agendum, ubi caussa venenata est.

Oleosorum vis mitifica.

Vermes, cacochylia, meconium quid postulent.

Cruditati acidæ quid medeatur.

Capitis læsionibus.

Nervis punctis, semisectis &c.

(*a*) MORGAGN. *De sed. & causs. ep. X. n.* 21.
(*b*) *Ibid.*

 §. CCLXXIII.

§. CCLXXIII.

Convulsionibus a dentitione. Convulſiones, quæ octavo, nono, decimoque ut plurimum menſe pueris dentitientibus accedunt cum gingivarum tumore, dolore rubore, febre, ptyaliſmo, ventris fluxu, nihil unquam citius, efficaciuſque, SYDENHAMIO auctore (*a*), compeſcit, quam ſanguinis miſſio. Ab eodem ad eas ſedandas proponuntur paucæ ſpiritus cornu cervi guttæ aqua aliqua cephalica dilutæ, & ſyrupo idoneo edulcatæ. Liquorem cornu cervi ſuccinatum præfert FRANCISCUS SCARDONA; qui ex ejus uſu miros ſæpe effectus obtinuiſſe affirmat (*b*). Alterutro, prout res poſtulare viſa eſt, interdum ego quoque uſus ſum non ſine emolumento. Interea, ſi fieri poſſit, gingivæ ipſæ mulcendæ, laxandæque ſunt leni fricatione, linimento anodyno, ſyrupo althææ, mucilagine ſeminum pſylii, & demum, ſi tenſio, & dolor urgeat, ſcalpello etiam aperiendæ, ut dens prodire poſſit. Dolori, & ſpaſmo conſopiendo valet quoque cochlear parvum ſyrupi diacodii, prudenter ad intervalla propinatum.

(*a*) *Oper. sect. IV. cap. V.*
(*b*) *De cogn. & curand. morb. l. I. p. 167.*

§. CCLXXIV.

Convulsioni in morbis exanthematicis. Ubi convulſio variolarum, morbillorum, aut purpureæ ſcarlatinæ eruptionem antecedit, eidem occurrendum eſt, ni cito ceſſaverit, emplaſtro epiſpaſtico cervici poſteriori illico admoto, & præbito intrinſecus aquæ epidemicæ cochleari cum laudani liquidi guttis quinque, ex SYDENHAMII (*a*), & MEA-

MEADII (*b*) consilio. Neque, si sanguinis copia simul adsit, alienum videtur sanguinem mittere, & balneis, fotibusque tepidis uti. Lactenti puero convulsio remedium, quod habet aquæ cerasorum nigrorum unciam, spiritus cornu cervi quinque guttas, requiei Nicolai grana decem, syrupi violarum binas drachmas, cocleatim, & subinde datum commendantur a quibusdam. Nec tantum infantibus, puerisque, sed etiam matribus ipsis parientibus opitulari oportet. Nam hæ quoque inter vehementes partus dolores, congesta circa cerebrum sanguinis copia, in dirissimas convulsiones quandoque incidunt. Tunc volatilia, spiritus, atque antispastica calefacientia cane pejus, & angue fugienda sunt. Sed protinus, danda opera est, ut a fœtu expeditissime liberentur. Sanguinis missio etiam iterata sæpe convulsiones sedat, & partum accelerat (*c*). Si id non juverit, manu extrahi fœtum oportet. *Convulsioni a partu.*

(*a*) *Dissert. epist.* (*b*) MEAD. Oper. p. 43.
(*c*) MAURICHEAU *T. I. l. 2. c. 27.* SMELLIE *Reflex. on slovv and paniful Labours &c. p. 60. & seqq.*

§. CCLXXV.

Vitia quoque sanguinis, peculiaresque ejus acritates, a quibus morbus vel excitatur, vel sustinetur, contrariis emendandæ, revellendæ, evacuandæque sunt, diluentibus nempe, attenuantibus, demulcentibus, involventibus, diaphoreticis, antacidis, antialcalinis, antiscorbuticis, antivenereis, itemque balneis, frictionibus, fonticulis, epispasticis, setaceis, & quasvis excretiones leniter promoventibus. In primis inter alterantia laudantur *Convulsioni a sanguinis vitiis.*

ſucci cichorei, taraxaci, fumariæ, meliſſæ, becabungæ, naſturtii aquatici, aut ex his peracta decocta, aut diluta; ſerum lactis; lac ipſum; jura ranarum, cancrorum fluviatilium, viperarum, avenæ; atquæ medicatæ: decocta lignorum; antimonium crudum; æthiops mineralis, mercurius, aliaque id genus, quorum delectus, uſuſque cauſſis, indicationibuſque variis prudenter, ac ſcite accommodandus eſt. Venereos ſtimulos, ſeminiſque copiam, nam hinc quandoque convulſiones naſcuntur, imminuunt, cohibent, & arcent venæſectio, victus parcior, & refrigerans, abſtinentia, aquæ potus, antiphlogiſtica, aceſcentia, nitrum, caſſia, manna, tamarindi, cremor tartari, ſemina melonum, cannabis, agni caſti, folia nymphææ, & conjugium. His nonnulli addunt camphoram, ſed perperam; nam potius ad venerem excitandam, quam conſopiendam valere ipſa videtur. Contra ſi malum veneris, aut vini abuſus, aut diuturna animi pathemata procrearint, continentia, caſtitas, vini abſtinentia, balneum frigidum, cortex peruvianus, caſcarilla, chalybs, peregrinatio, vectio, exercitatio, aeris, regioniſque mutatio; cibi euchymi, ac demum lac robur infirmo corpori, & debitum nutrimentum reſtituunt. Revocandæ porro ſunt evacuationes ſuppreſſæ, ſi hæ morbo anſam dederint. In pueris ſæpe cruſta lactea, aut ulcera manantia, ſi exaruerint, convulſionibus cauſſam præbent. Tunc capiti raſo imponi debet aliquid, quod exulceret. Experientia comprobatum eſt illud, quod conſtat ex uncia emplaſtri de meliloto, & pulveris cantharidum drachma una. Intrinſecus utiliter etiam datur pulvis, aut decoctum *Jaceæ tricoloris*, quæ *flos trinitatis* in officinis nuncupatur *. Specificum enim

A ſtimulis venereis.

A veneris vi, a vini abuſu, ab animi pathematibus?

A ſuppreſſis e vacuationibus?

enim remedium a STRACKIO perhibetur. Vis certe ei ineſt, qua extrorſum cruſtæ lacteæ materies propellitur. Ubi pueri remedium reſpuunt, nutricibus, a quibus lac ſumunt, datum non caruit effectu.

* Vulgavit hujus remedii adversus cruſtam lacteam infantum laudes peculiari opuſculo cl. STRACKIUS, qui eo per annos viginti tuto, & bono effectu se usum eſſe teſtatur. Decoctum ſic paratum ℞. *Foliorum Jacea dictæ flos Trinitatis recent. vel ſiccat. m. j. concis. decoq. in lact. vaccin. q. s.* Colatura detur potui mane, & vesperi. Pulveris forma ſic adhibetur. ℞. *Foliorum dictæ herb. in umbra ſiccator, q. v. contund. & f. pulv. De hoc sumatur drachma dimidia, & infundatur per duas horas in lactis vaccini q. s. Deind. bull. & mox cola per setaceum. Pulticula hæc detur mane, & repetatur vesperi.* Poteſt hujusmodi remedium panatellæ, aut offæ adjici, prout magis libuerit. Lac non inde acescit, non fit nauseoſi saporis, sed condensatur in cremoris speciem. Primis octo diebus, quam ſumitur remedium, cruſta lactea augetur, ſi jam eſt, fitque manifeſtior & craſſior, & diffuſior, & urina fœtet. Si non eſt, & latitat intus, expellitur, foraſque prodit. Continuatur ejus uſus, donec omne malum foras se ſe exſeruerit. Poſtea cruſtæ exſiccantur, & decidunt; quod ut plurimum contingit poſt quatuordecim dies. Poſt cruſtarum lapsum oportet per aliquod adhuc tempus in remedii usu perſiſtere, ut fomes omnis extinguatur. Putat enim Auctor ex peculiari fermento a matre; aut nutriee communicato id mali oriri, quin tamen ejus naturam definire audeat.

§. CCLXXVI.

Hactenus de remedii, quæ univerſis convulſivis morbis opportuna eſſe poſſunt; nunc de iis, quæ ſpeciatim quibuſdam eorum magis propria dicuntur. Atque ut a Tetano terribili, plane, & ſimul *Curatio specialis.*

ſimul rariſſimo plerumque apud nos morbo ordiar; huc, ejuſque varias ſpecies, & gradus convenientiſſimum eſt, ſi vires ferant, & in primis ſi cum febri, & diatheſi ſanguinis inflammatoria copulatur, aggredi, quidquid contra ſentiant nonnulli (*a*), venæ ſectione, balneo aquæ tepentis, aut olei, enematibus, fomentis unctionibus, quæ molliant, laxent, & blande reſolvant, ſpinæ dorſi adhibitis, camphora, moſcho, aliiſque antiſpaſticis. *Juvenis quindecim annorum citra evidentem cauſſam, poſtquam aliquot dies per omnes artus dolorem lancinantem conqueſtus eſt, incidit in Tetanum univerſalem. Brachia, & manus ſecundum trunci longitudinem extenſas habebat, rigidiſſimas, & trunco firmiſſime appreſſas, crura, & pedes eodem modo aſſectos. Venter erat tenuis, contractus, & lapidis inſtar durus, attactu non dolens, ſpina dorſi rigidiſſima, collum immobile, maxillæ pertinaciter clauſæ, muſculi maſſeteres, & temporales tumidi, & duri. Inter dentes inciſorios effractos exiguum erat spatium, per quod aliquid juſculi, aut medicamenti ingeri potuit. Lingua tamen manſit volubilis, oculi vivi, mens non oppreſſa, reſpiratio ſatis bona, pulſus æqualis, naturali non celerior, liber.* Hunc ſine balneis, & fomentis, quæ in noſocomio adminiſtrari non licuit, paullatim liberavit cl. SORCKIUS equino ſtercore in cereviſia cocto, calide diligenter applicito; ſpiritu ſalis ammoniaci aceto ſaturati ad drachmam ex tribus aquæ rutæ unciis cochleatim dato; inuncta, & fricata bis in die ſpina dorſi oleo verbaſci, & ſpiritu ſalis ammoniaci; cucurbitulis ſiccis alterno die humeris, & ſpinæ impoſitis (*b*). Nonnullis probantur balnea frigida, in primis ſi æger carnoſiore corporis habitu donetur, & tempeſtas æſtiva, & præ-

Historia Tetani a STORCHIO curati.

præcalida ſit. Frigore enim nerveam ſenſibilitatem ſopiri, ſanguiniſque fervorem temperari non negaverim. Verum ex frigore, & humiditate ſæpe morbus ortum ducit. Quare hæc prudentiſſimum, & conſultiſſimum medicum deſiderant, ne temere adhibeantur. Omnium vero præſtantiſſima hodie prędicantur ex opio parata remedia, audacter, & brevioribus intervallis adminiſtrata. Opio enim vero Tetanum cito ſolutum vidit HOMIUS (*c*), cum reliqua omnia irrita ceſſiſſent. Tetani quoque curationem opio initam laudat JO. CHR. ANT. THEDENIUS (*d*). Opii vim adverſus opiſthotonum extollit GUILELMUS PARA. Is grano opii ſingulis horis primum, deinde altera quaque hora dato, & balneis calidis morbum mitigavit: poſtea aucta doſi, & continuata ſic, ut intra diem grana amplius viginti ſumerentur, etiam devicit. Demum minuit *paullatim* ejus doſim. Interea tamen uſus eſt etiam julapio ex aceto, & camphora, aliiſque id genus (*e*). In tetano, & triſmo ſymptomatico, puta fracturæ oſſis femoris ſuperveniente utilitatem laudani liquidi experientia comprobavit etiam FRID. CHRIST. WINSOLWIUS (*f*). Opii pariter, & moſchi largiores doſes, & opportune iteratas commendat WILLELMUS HILARYUS (*g*). Opiſthotono in Carolina meridionali, aliiſque regionibus calidis familiari (§. CCLV. *in not.* *) ex frigore corporibus calentibus ſuſcepto ut nocent remedia calida, acria, veſicantia, nec aliquid boni, animadvertente LEONELLO CHALMERCIO (*h*), præſtant mitiora evacuantia, emetica, ac diaphoretica, ſic contra balnea calida; opium liberalius datum; & in plethoricis ſanguinis miſſio unice ſpem faciunt. In balneo autem detinendos eſſe ægros ſuadet ipſe, donec pulſus mollior, & plenior evadat.

Opii vires prædicantur.

Moschi laudes.

Evacuantia, emetica, & diaphoretica.

Balnea calida, opium, sanguinis missio. dat. Collum, dorsum, & pectus, dum in balneo jacent fricandum jubet. Opii repetendam dosim, quando prioris actio jam desiit, sicque continuandam ejus præbitionem, donec spasmus sub cartilagine ensiformi discrucians, aliæque convulsiones se se remittant. Nec omittit interim clysteres, fotus, linimenta, & aliquot diebus post solutum spasmum lene eccoproticum dare. Opisthotonum, & trismum, sive spasmum maxillæ inferioris, qui vulneratis aeri improvide expositis superveniunt, curavit RICHARDUS HUCKIUS (*i*) medicus castrensis grano uno opii qualibet hora per nychthemerum exhibito, aut uncia dimidia moschi saccharo remixta, & cum opii drachma subacta, & julapio aliquo excepta, chochleatimque identidem data, ut tota compositio intra horas quatuor & viginti absumeretur. At, si quid judico, limitandæ sunt opii laudes; neque ad tam largam dosim unquam ascendendum est, nisi prudentissime explorata prius primarum dosium tolerantia, atque actione, ne temerario ausu, quod sæpe vidimus, cum morbo ægri vitia extinguatur. Profecto qui opium manu liberaliori propinare non timet, felices tantum eventus videntur commemorare, funestos vero, & lethiferos casus silentio prætereunt. BILFINGERUS, etsi opium ab aliis laudari videat, prudentissime tamen ejus usum non modo perstringit, verum etiam reprobat, ex eo quod nervos inde debilitari putat (*l*) *

Opium cum Moscho.

Cautio circa opium.

(*a*) HILARY *med. observ.* (*b*) *Ann. med. I. p.* 10.
(*c*) *Princip. medic. sect. VI.*
(*d*) *Comm. Lipsiens. volum. XVIII. p.* 614.
(*e*) *Medical. observ. and. Inquir. T.* 4. *P.* 4. *& Comm. Lips. Vol. XVIII. p.* 394.

(*f*) *Col-*

(*f*) *Collect. Societ. medic. Hauniens. vol. I. p.* 304.
(*g*) *Observ. on the changes of the air Lond.* 1759.
(*h*) *Med. obs. and Inquir. ann.* 1758. *p.* 87. *& Comm. Lips. Vol.* 8.
(*i*) *L. c. p.* 100.
* Cl. quoque JO. BAPT. MARZARIUS in puella tetano rheumatico laborante, cujus observationem supra indicavi, pessima effecti ex opio notavit, & præsertim syncopes crebras, & prope lethales. An ex peculiari idiosyncrasia?

§. CCLXXVII.

Tetanum tam universalem, quam particularem, ac præsertim maxillæ inferioris, ut symptoma non modo vulneribus, quod paullo ante ex HUCKIO animadversum est, verum etiam amputationibus, *fracturis complicatis*, interdum vel simplicibus, *luxationibusque* supervenire, frequentissima chirurgorum observatio est. Id præsertim in India Orientali passim observari narratur. Plerumque quarto post amputationem die invadit hujusmodi malum, & post quatuor, aut quinque die occidit. Exemplum tamen adducit cl. BISSETUS hominis die decimo sexto sanati. Unicum auxilium ipse contendit esse in cortice peruviano, præsertim in regionibus calidioribus, ubi gangræna facile subsequitur, dæcocti forma largiter hausto, & membris amputatis per splenia ex eodem expressa assidue adhibito (*a*). Trismum vulneratis supervenientem curavit pluries cl. BILGUERUS (*b*) epispasticis, vesicantibus, incisionibus genarum, quibus deinde infundebat oleum therebinthinæ, sectione venæ jugularis, arteriæque temporalis, clysmatibus nutrientibus, & volatilibus. Venæ sectione vero iterata ubi ventriculi inflammationi succedit,

Tetani symptomatici.

Te-

Tetanum tolli, idem BISSETUS affirmat; quod sane verosimillimum est. Tetanum universalem sympathicum vidi ex vulnere in metatarso pedis, quod sibi falce inflixerat rusticus quidam, justo citius coalito. Huic profuit in primis balneum aquæ calidæ, & vulneris apertio, ac renovatio, ut pus aut ichorem contentum effunderet (*b*). Cl. MONROUS (*c*) ad Tetani curationem proponit inunctiones mercuriales. His DELAROCHIUS Tetanum feliciter curatum narrat (*d*). Nec dissimilem eventum eodem remedio expertus est BOUENIUS (*e*).

De sympathico observatio.

(*a*) *Medical Essays and observat. vol.* 3. *pag.* 96. *ad* 100. (*aa*) *Nouveaux Memoir. de l' Acad. Royal des scienc. & bell. lettr. ee Berlin. an.* 1770. *p.* 60.

(*b*) Historiam vide in *Sagg. di medicin. practit. P.* 2. *p.* 93. (*c*) *Essays d' Edimb. vol.* 3.

(*d*) *Journ. de Medec. D. XL. p.* 113.

(*e*) *Journ. de Medec. Septemb.* 1774. *p.* 222.

§. CCLXXVIII.

Chorea S. Viti.

Ad choream S. Viti, sive scelotyrbem SAUVAGESII quod attinet, hanc, si SYDENHAMIO fidem habemus, curat iterata sanguinis missio, & crebra interposita alvi ductio (*a*). Deinde in auxilium vocanda sunt antispastica, & membris affectis cucurbitulæ siccæ admovendæ, ac demum adhibenda, quæ roborandi vi pollent, uti cortex peruvianus, ferrum, & balneum frigidum. MEADIUS quidem nunquam sibi arduum, ac difficile fuisse scribit choream S. Viti penitus evellere crebris in frigidam corporis immersionibus, & medicamentis ex chalybe paratis (*b*). Puerum chorea S. Viti laborantem per antelminthica a GAUBIO libe-

ſiberatum (*c*) legimus. Puellæ decenni hoc morbo correptæ electricitatem feliciſſimo exitu applicuit MAX. JAC. DE MAN (*d*). Electricitatem quoque adhibebat ALLIETUS gallus, ſed præterea diluentia, aperientia, antifebrilia, roborantia, aeris mutationem, bona alimenta, & præ ceteris corporis exercitationem (*e*). Aliquam etiam utilitatem percepit ex cortice peruviano, exercitio, & congrua victus ratione mulier utero gerens, quæ in choream S. Viti inciderat (*f*). Cl. BISSETUS utiliſſimum prædicat electuarium, dummodo diu aſſumatur, quod habet florum ſulphuris ſeſquiunciam, pulveris radicis pœoniæ, & valerianæ ſylveſtris ſingularum tres drachmas, cinnabaris antimonii drachmas duas, moſchi, caſtorei, ſingulorum ſcrupulum, ſyrupi ſimplicis ex ſaccharo q. s. ut f. electuarium. Decreſcente morbo laudat uſum tincturæ corticis peruviani, & balnea ex aqua marina, cujus utilitatem ſæpe ſe eſſe expertum narrat, dum a balneis aquæ fluviatilis detrimentum potius vidit. In contumaciori malo etiam veſicans poſteriori cervici, & demum oſſi ſacro impoſitum profuiſſe narrat; ſicuti etiam frictionem repetitam colli & totius ſpinæ ſpiritus vini ope adminiſtratam. Contra ſanguinis miſſiones, & catharſim nocuiſſe affirmat, ſecus ac SYDENHAMIUS obſervavit (*g*). Quinque hiſtoriis P. S. WAUTERS oſtendere nititur vim antiſpaſticam aſſæ fœtidæ liberaliori manu adhibitæ non modo in chorea S. Viti, verum etiam in aliis morbis convulſivis graviſſimis, & complicatis cum paralyſi, epilepſia, & mania. Solvit ipſe drachmas tres aſſæ fœtidæ in unciis ſex aquæ fontis, & ſaporis gratia addit unicam ſyrupi violarum. Ex hac miſcella cochlear unum, vel duo ſingulis mediis horis ad aliquot dies ſumendum præcipit, ſenſimque

Bisseti electuarium.

Asse fœtidæ laudes.

que

que minuendam præbitionis frequentiam, ſtatim ac morbus miteſcere videtur (*b*). MAHONIUS antiſpaſtica pariter, & corticem peruvianum experimentis comprobavit, ut præſtantiſſima ad curandam hujuſmodi affectionem, ſæpe contumacem (*i*). Nuper confirmatam, & numeris omnibus abſolutum choream S. Viti in puella duodecim annorum, quæ ante aliquot annos eodem morbo diu laboraverat, ſolo florum zinci uſu tuto, cito, & jucunde curavi.

Observatio de floribus zinci.

(*a*) *Oper. Proceſſ. integr. p. mihi* 686.
(*b*) *De Imp. ſol. & lun. p.* 17.
(*c*) *Comm. Lipſ. vol.* 3. *p.* 456.
(*d*) *Comm. Lipſ. vol. XVIII. p.* 601.
(*e*) ORTESCHI *Giornal. med. T.* 2. *p.* 127.
(*f*) *Giornal. med. T.* 3. *p.* 67.
(*g*) *Medical. Eſſays and obs. cit. p.* 165. *ad* 170.
(*h*) *Journ. de Medecin. Aout* 1681.
(*i*) *Journ. de Med. Juin* 1682. *p.* 553. *T. LVII.*

§. CCLXXIX.

Monitum de electricitate.

Supra (§. CCLXXVII.) notandum eſt, electricitatem convulſivæ affectioni, quam *Choream S. Viti* vocant, remedio fuiſſe. Sed ſcire licet, hanc ipſam, & præcipue electricum, ut loquuntur, ictum quandoque convulſivorum motuum cauſſam eſſe. Hos ex iſta cauſſa genitos, & continenter increſcentes, moſcho ad drachmam ſemis quarta quavis hora primum, deinde bis in die tantum boli forma dato ſedavit cl. OVVENIUS (*a*). *Spaſmus* item *phyſodes*, ſive crampus, quamquam utplurimum cito evaneſcere ſoleat, & vix medici opem poſcat, tamen interdum adeo moleſtus eſt, & præſertim mulieribus utero gerentibus, ut aliquod auxilium

Cura spasmi physodis.

xilium adhibendum ſit. Plerumque ſola partis convulſæ leni fricatione, aut illitu ſpiritus beccarum juniperi, theriacalis, aut aquæ reginæ Hungariæ fugatur. Juvat etiam a frigore arcere, & panno laneo calido contegere. Si hæc non ſufficiant, diſpicere oportet, num plethora in ſuſpicionem veniat? Si hæc utique ſit, ſanguis miſſione cito curatur. Interdum vero a lympha acri, & tenaci muſculos quoſdam, eorumque involucra infeſtante excitatur, qui non raro vidimus. Tunc balnea, fomenta, & decocta lignorum, quæ attenuant, expirationem, ſudoremque cient, morbum paullatim depellunt.

(a) *Med. observ. and Inquiries by a Society vol. 3. p.* 183.

§. CCLXXX.

Tandem de peculiaribus epilepſiæ ipſius curationibus aliquid dicere oportet. Si ejus acceſſio ſe ſuis indiciis inſtare prodat, ut quandoque fieri ſolet; eam prævertendam jubent Auctores opio cum antiſpaſticis copulato, exempli cauſſa laudani nepenthis quercetani grano, & pari camphoræ pondere in bolum conſerva aliqua, vel extracto idoneo compactis. Quod ſi ab aliqua remotiore parte ad caput morbus aſcenſurus prænoſcatur, injecta ligatura forti, frictionibuſque dolorificis eum inhiberi decet. Loco etiam peculiari, a quo inchoare morbus, & progredi videtur, cucurbitula ſacrificata, hirudines, aut ferrum candens imponi poteſt non ſine probabili interioris cauſſæ deſtructione. Quædam mulier annos circiter triginta & octo nata jam a duodecim annis laborabat epilepſia, ſemel in menſe redeunte. Sed tandem acceſſiones

Cura epilepsiæ imminentis.

Sympathica.

Observatio.

ita increbuerunt, ut quater, aut quinquies qualibet die reverterentur, singulæque horam, aut sesquihoram perdurarent. Tentata fuerant omnia evacuationum genera, itemque plurima antiepileptica, & cephalica, aliaque non pauca, sed frustra. Paroxysmi nunquam non exordiebantur a crure circa inferiorem partem musculorum, quos geminos vocant, & statim capite occupato mulier prolabebatur. Circa os tunc spuma cernebatur; labia, collum, atque artus miris convellebantur contorsionibus. Muliere, dum a THOMA SHORTO invisebatur, paroxysmo correpta, & in terram prostrata, ipse in crus affectum inquirit, nec quidquam in eo tumoris, aut ruboris, aut duritiei, aut laxitatis reperit, quo a sano differet. Attamen caussam eo in loco, unde morbus semper inchoabat, suspicatus, illico scalpello ad duos digitos transversos eodem adacto ostendit in corpusculum quoddam durum, quod a musculis leniter sejunctum vossella demum extraxit. Erat autem quid durum, ac cartilagineum, sive ganglium ipsi majoris magnitudinem æquans, & nervo cuidam, quem rescindere debuit, ut eximi posset, desuper innixum. Extemplo ad se rediit mulier, & exclamavit, se optime habere. Citissime vires mentis, & corporis acquisivit, nec ab eo tempore unquam epilepsiam (*a*) passa est. Chronicam, & habitualem pariter epilepsiam sympaticam, quæ a pollice pedis initium sumebat, curavit HENRIC. NICOL. HERBERTUS *ligatura supra genu, nervulique in pedis pollice destructione facta* (*b*).

Observatio.

(*a*) *Essais, & observ. de Medic. de la Societ. d'Edimburg. T. IV. p. 523. edit. de Paris in 8.*

(*b*) *Comment. Lips. vol. 4. p. 223.*

§. CCLXXXI.

§. CCLXXXI.

Cum vero jam epilepsia hominem invasit, quam primum omni ope nitendum est, ut ab ea minimum, quoad fieri potest, incommodi, nihilque damni ex violenta corporis jactatione capiat æger. Itaque is in lecto, & loco potius lucido, & capite elevato componatur. In os vi diductum corii frustum, vel linteum duplicatum, vel pannus indatur; ne lingua dentibus abscindatur. Optimum quoque est membra convulsa leniter extendere, oleo inungere, ac perfricare, blande collum, guttur, caput, aliasque partes manu calida lenire, hypochondriis, ventrisque vesicam aqua calida semiplenam, aut fomenta emollientia admovere, quibus non solum spasmi citius sedantur, verum etiam respiratio ipsa facilior redditur. HIPPOCRATUS, referente SWIETENIO, vinum, cui semina hyosciami infusa essent, oleo adjiciebat, eoque linimento, uti stuporem inducente, membra convulsa inungi curabat. Quod si paroxysmus diutius trahatur, ægerque alto fere sopore obruptus videatur, ut apoplexiæ metus immineat, ad validiora licet auxilia confugere, ligaturas videlicet dolorificas artuum, cucurbitulas siccas, odoramenta ex oleo succini, spiritu cornu cervi, salis ammoniaci, tincturam castorei, aut assæ fœtidæ naribus admovendam, enemata, atque alia ad excitandum idonea. Sed omnibus fere præstat sanguinis missio in primis ex jugulari vena, arteria temporali, dummodo neque ab inanitate, neque a virium defectu morbus pendeat. Sub longiori enim muscularium partium contractione, etsi clonica, & alterna, fieri non potest, quin sanguis copiosius ad cerebrum

In epilepsiæ paroxysmo.

propellatur, ejus vero reditus ad cor plurimum retardetur, sic ut a vasis sinubusque meningum turgentibus cerebrum undique opprimatur. Quo in casu nemo non videt, quantæ utilitatis sit futura vasorum depletio, & cerebri per phlebotomiam exoneratio. Pluries utilissime ea usus sum in protractis paroxysmis, præsertim ubi plethora, tam vera, quam spuria, aut aliqua sanguinis consueta evacuatio cohibita, aut podagræ, arthriticæque materiæ methastasis, aut grave, & subitum animi pathema originem morbo dederat.

§. CCLXXXII.

Extra paroxysmum pro caussarum ratione.

Extra paroxysmum caussa indaganda est, quæ morbum fecit, & pro ejus ratione omnis curatio instituenda, non secus, ac supra in universum de morbis convulsivis (§§. CCLXI. CCLXXII.) curandis præcepimus. Primum chirurgica præsidia nobis se sistunt. Ex his sanguinis missio opportuna videtur, ubi plethora, ubi bonus habitus, ubi ætas florida, ubi menstrua, hæmorrhoides, aut hæmorrhagiæ narium suppresse occurrunt. Repeti quoque potest ad prophylaxim circa æquinoctia, interdum etiam circa solstitia in magis plethoricis. Si hemorrhoidibus obnoxii fuerint ægri, hyrudines etiam ano applicari convenit, ut iterum natura ad consuetas evacuationes revocetur. Id etiam hypochondriacis, atque hystericis utilissimum est, in quibus sæpenumero epilepsia ex viscerum infimi ventris congestionibus oriri consuevit. Si morbus ex menstruorum cessatione supervenerit, & periodice quasi quovis mense recurrat, eorum vices supplet parva sanguinis missio singulis mensibus

Remedia Chirurgica.

paul-

paullo ante consuetum catameniorum tempus celebrata, donec accessiones desistant, & vires ferant. Vidi hac methodo ultra annum continuata sublatam epilepsiam ex hac caussa ortam *. Nonnulli cauteria paullo infra occiput, aut suturæ coronali inusta proponunt; & reapse interdum egregiam opem ab his præstitam esse testantur observationes (a). In pueris maxime fonticulus cervici posteriori inustus, quando pleniores, succotioresque sunt, aut serosa colluvies in iis prævalet, aut crusta lactea repressa est, plurimum emolumenti quidem sæpe attulit. Tutiora tamen in quibusdam videntur vesicantia, neque minus utilia, si diu ulcera aperta serventur. Quinquennem puerum jam a biennio in epilepsiam, quoties dormire inciperet, incidere solitum, atque hinc habetem factum, & cruribus resolutum, ut his non posset amplius insidere; FRANCISCUS SERRAUS post innumera incassum adhibita solo vesicanti circa posterius suturæ sagittalis extremum imposito integre ab epilepsia, & crurum resolutione liberavit (b). HEADIUS vero occiput cantharidibus exulcerabat, sinebatque, avulsa epidermide, die serosum humorem effluere, optimo semper, ut affirmat, affectu (c). Sed multo ante eos vesicantium efficacitatem in hujusmodi morbo capiti deraso impositorum expertus est LUDOVICUS SEPTALIUS, cujus verba hic juvat exscribere: *In confirmata epilepsia per proprium cerebri affectum si quis derasis capillis, vesicantibus per universum caput utatur, atque ad paripheriam humores virulentos trahat, diutius ulcusculis cutim capitis infestantibus relictis, ut per longum tempus serosi illi humores per ulcuscula emanent, optime curationem instituet. Contumacissimos enim capitis morbos hujusmodi ratione curatos vidimus* (d).

Cauteria.

* Simili methodo etiam in epilepsia idiopaticha utebatur Cl. ROSSETUS, medicinæ professor Cæsenæ: & Clinicus non indoctus, amicusque noster singularis. Is per epistolam me certiorem fecit, plurimos epilepticos a se curatos fuisse hac omnino ratione. Primum rhabarbaro, vel manna, vel cassia ægrum leniter purgabat. Deinde biduo ante plenilunium uncias quinque sanguinis detrahi ex salvatella jubebat; idque singulis mensibus iterabat, excepto aprili, & octobri, in quibus venæsectionis loco hyrudines ano admovere fatius ducebat ultimo lunæ decrescentis stadio. Reliquis mensibus, ut dixi, e salvatella sanguinem mittebat, hoc tamen ordine, ut primum a sinistra manu initium faceret, deinde ad dexteram procederet, & sic alternatim, donec, exacti essent duodecim menses. Hoc tempore, toto scilicet anno, quovis mane ex jure tenui propinabat drachmam pulveris testiculorum equi, vesperi vero hora somni tempora, occiput, cervicem, & nares oleo saponis inungi præcipiebat. Victum imperabat ex jusculis, ovis, & carnibus elixis, potum vero solam aquam ex jujubis decoctam, & calybe ignito alteratam. Animadvertit, hanc methodum convenire dumtaxar epilepsiæ a copia, aut fervore sanguinis genitæ, & juvenibus, plethoricisque hominibus. Sic ROSSETUS in sua epistola. De hac curandi epilepsiam ratione, si bene memini, mentio fit etiam ab aliis arcanorum scriptoribus, atque empyrica medicamenta undique colligentibus.

(a) HEISTER. *Instit. chirurg. P. 2. p.* 38., & ante eum CAR. PISO *De mora.* cap. *sect.* 2. *Part. 2. cap. VII.*

(b) MORGAGN. *Epist. anat. medic. X.* n. 8.

(c) *De Imp. sol. & lun. c. 2. p.* 8.

(d) *Anim. & caution. med. VI. n.* 55.

§. CCLXXXIII.

Remedia pharmaceutica. Pharmacia quoque multa medicamenta suppeditat ad epilepsiam profligandam. In his evacuantium omne genus passim extollitur, sed præ ceteris emeti-

tica, & cathartica. In ea ſpecie, quam primarum viarum ſaburra ſympathice gignit, profecto ea, quæ alvum per epicraſim ducunt, non infirmum locum tenent. Hac prope purgationis ratione Grammaticum curavit GALENUS, quemadmodum animadvertit opportune FELICIUS (*a*). In purgantium vero medicamentorum uſu illud fere invaluit, ut ea ante novilunia, plenilunia, & quadraturas utilius dari videantur. In epilepſia ſympathica a primarum viarum cacochylia, quam omnino in pueris frequentiorem agnovit BAGLIVIUS (*b*), curationem ipſe moliebatur ſale vitrioli ad ſcrupulum, vel drachmam in jure carnis dato, quo vomitus excitatur, excutiturque quidquid interdum catharticis non obediverit. Alii id tentant radice ipecacuanhæ, tartaro emetico magna aquæ copia diluto, oxymelle ſcillitico, ſyrupo nicotianæ, aliiſque emeſim promoventibus; nec in ſympathica hac epilepſia tantummodo id faciunt, verum etiam compluros in idiopathica addendum volunt. Ac quamquam non iis deſinit felicium curationum, quas hac via obtinuerunt, exempla; non deſinam tamen in memoriam revocare ea, quæ alias de cauto; & fere proſcribendo emeticorum in morbis capitis idiopathicis uſu protulimus. Aliis magis placent cathartica. Horum ope ſperant, impactum cerebro, nerviſque noxium humorem dimoveri, attenuari, aliorſum allici, & demum excerni poſſe. Neque ab helleboro ipſo, a colocynthide, ab elaterio, aliiſque draſticis temperant. Narrantur per hæc miræ quædam epilepſiæ habitæ curationes. Vinditabat olim Bononiæ arcanum muliercula, quo multi curati docebantur. Erat autem; ut putabatur, tinctura colocynthidis ope ſpiritus vini elicita, cujus parvus cya-

In sympathica.

Emetica.

Cathartica.

cus singulis diebus per aliquot hebdomadas dari consueverat. Novi virum nobilem, qui etsi arcanum illud aliquo cum levamine assumpsisset; Observatio. epilepticas tamen ad senium usque permansit. Ceterum non negaverim catharticis quandoque radicitus caussam epilepsiæ evelli posse, sed maturam, prudentem sapientis medici deliberationem exposcit eorum usus; non enim cuivis temperamento, ætati, sexui, habitui corporis, & caussæ opportuna esse queunt *.

(*a*) *Dissert. del presag. med.* 198.

(*b*) *Append. de Asthmat.*

* De emeticis, & catharticis in epilepsiæ curatione caute adhibendis audiendus omnio est LUDOVICUS SEPTALIUS Mediolanensis, Medicus scientiæ laude, & medendi usu cum summis viris comparandus. Is, etsi alioquin emeticis non adversus, (*L. IV. animadv. & caution. medic.* §. 54.) hæc habet: „ Cum plerosque videam, ARETÆO, & ADICENNA duce, in præcavenda epilepsia validissimis uti medicamentis purgantibus tum per vomitum, tum per secessum, ego longa experientia doctus profiteor, me nunquam per proprium cerebri affectum productum, validioribus vomitoriis curatum vidisse, sed ex iis omnes ad deteriorem statum deductos. Valentiora autem per secessum educentia aliquando profuisse observavi, modo non ita frequenter in usum ducta fuerint, a frequentiori enim eorum usu, exhaustis spiritibus animalibus, apoplexiæ sæpæ concitantur.

§. CCLXXXIV.

Opii vis. Opii præstantiam adversus affectus convulsivos, & tetanum ipsum supra (§§. CCLXXI. CCLXXVI.) Observationes. memoravimus. Cur non idem erit expectandum in epilepsia ab opio? MORGAGNIUS certe miram ejus facultatem in hac curanda cognovit, eamque exem-

exemplis confirmavit (*a*). Narrat primum, puerum ex terrore epilepticum factum, cui nec sanguinis missio nec remedia seroso humori expellendo idonea quidquam profuerant, opii grano uno intra diem divisim dato pristinæ integritati fuisse restitutum. Nec puero tantum, & ex hac sola caussa epileptico, sed etiam seni sexaginta & octo annos nato profuit. Is laborabat epilepsia ex hypocondriorum consensu, ac vitio, & simul in hydrothoracem vergere videbatur. Data eidem sunt eccoprotica, aperientia, ac diuretica remedia, a quibus nullum cepit levamen; imo ab iis, quæ urinas cient, graviores accessus reddebantur, fortasse quod aliquantum extimulant. Convaluit tandem dimidio opii grano quotidie ad longum tempus vorato. Nec alienum videtur, in hysterica epilepsia, & quacunque alia sympathica, aut cum nimia sensibilitate generis nervosi conjuncta, aut a doloribus originem habente aliquid boni ex opio sperare.

(*a*) *Epist. anat. med. IX. n. 6. & n. 7.*

§. CCLXXXV.

Nullo in morbo plura remedia tanquam specifica prædicantur, quam in epilepsia. Ex his celebriora liceat recensere. Viscum quercinum, jamdiu celebratum, egregia roborandi vi præstare scribit SWIETENIUS (*a*), atque hinc magnum nomen in curanda epilepsia a generis nervosi debilitate profecta sibi comparasse. Sed multo ante a BOYLEO ejus antepileptica vis cognita fuit; cum historiam referat de nobilissima fœmina epilepsia pene hereditaria diu afflicta, quæ tandem post *De specificis.*

mul-

multa remedia frustra tentata solo pulvere visci quercini veri ad drachmam unam in aqua cerasorum nigrorum singulis diebus circa plenilunium aliquandiu sumpto, perfecte convaluit (*a*). LEBBRUCHIUS duos ab epilepsia, cujus caussam detegere non potuerat, liberos reddidit, data quovis trihorio pulveris visci quercini semidrachma, & simul hausto desuper decocto, quod parabat ex unciis quatuor visci quercini in subtilem pulverem redacti, & florum pœoniæ manipulo uno in uncias sexaginta aquæ ferventis injectis, & aliquandiu maceratis, addendo demum liquori colato duas uncias syrupi pœoniæ ad gratum saporem (*b*). Radix quoque valerianæ majoris silvestris, postquam FABIUS COLUMNA (*c*) ejus vires antepilepticas non modo in aliis quibusdam non paucis, sed in semetipso expertus est, uti specificum epilepsiæ celebratur a quamplurimis. COLUMNA fidem auxit MARCHANDIUS *, qui novis institutis experimentis miram ejus radicis efficacitatem comprobavit (*d*). Ex hujus autem auctoris observationibus patet, radicem hanc modo alvum laxare, & lumbricos dejicere, modo sudores etiam ciere. Quo factum est ut JANUS PLANCUS Ariminensis (in notis ad Phyrobasanum FABII COLUMNA) ei facultatem solum anthelminthicam tribuerit, & sibi ipsi persuaserit, solam epilepsiam a vermibus inductam per eam curari. Ut ut sit, a plerisque hodie inter efficaciora antepileptica reputatur. Ex nuperis scriptoribus, qui in ejus laudes efferuntur, silentio præterire nequeo magnæ celebritatis, ac doctrinæ viros, TISSOTIUM (*e*), & ANTONIUM SCOPOLUM (*f*). Ut vero radix integras suas vires habeat, effodi debet mense martio, antequam caulem edat, & siccata in pulvere tenuissimum

De Rad. valerianæ.

redi-

redigi, cujus quotidie drachma, vel sesquidrachma, vel binæ drachmæ etiam adhibentur (*g*).

(*a*) §. 184. (*a**) *De utilit. nat. philosph. part. 2. sect. 5. cap. 7.* (*b*) *Comm. Lips. vol. V. p. 226.*
(*c*) *In phytobassano.*
* Ante MARCHANDIUM auctoritate FABII COLUMNÆ ductus PANAROLIUS hoc remedio feliciter usus est pluries. Vid. ejus *observ. cent. 1.*
(*d*) *Mem. de l' Acad. Royal 1706. p. 430. ed Amsterd.*
(*e*) *Traitè de l' Epileps. art. 25. p. 300.*
(*f*) *Flor. Carniol. T. 1. p. 33.*
(*g*) *Phytobas. p. 120.*

§. CCLXXXVI.

Cinnabarim epilepsiæ magnetem appellavit, teste RIVERIO, medicus ille trium Augustorum consumatissimus Jo: CRATO. Nativam in primi probabat FRID. HOFFMANNUS in epilesia, aliisque capitis affectibus, quos serum, vel sanguis effusum pareret. Videbatur enim ei mira resolvendi virtute prædita; nec injuria, cum ex hydrargyro, & sulphure intime concretis coalescat. Hydrargyrus enimvero, etsi interdum epilepsiam male administratus accersisse fertur, inter antepileptica tamen jure locum obtinuit; nam pluries expectationem implevit. DOVARIUS mercurium dulcem cum cinnabari antimonii commixtum proponere consueverat, & quidem largiore dosi (*a*). Mihimet ipsi epilepticum per mercurium dulcem sanatum videre contigit, cui a cane rabido demorso ad avertendam hydrophobiam istud remedii ad triginta amplius dies dederam. TROGHERIUS (*b*) pilulas mercuriales catharticas reliquis præparationibus antefert *, quarum semidrachma alternis diebus per sex menses,

De cinnabari.

Argentum vivum.

ses, deinde per alios sex quovis quarto, vel quinto die dumtaxat præbita, & desuper hausto decocto radicis valerianæ sylvestris epilepticam feliciter persanavit. Nec dubium est, quin mercurialia remedia, si venereæ præsertim luis suspicio adsit, multo magis profutura sint. Ptyalismum in epilepsia idiopatica, & contumaciore ope mercurii intrinsecus adhibiti, aut extrinsecus per inunctiones administrati excitandum suadent BENEDICTUS SYLVATICUS (c) WILLISIUS (d), ETTMULLERUS (e), ROLFINCIUS (f), HOUSSETUS (g), aliique expertissimi scriptores.

(a) *Essais de mèd. d'Edimb. T. 2. p. 510.*

(b) DALL' ARME *Sagg. di med. pratic. P. 2. p. 92.* ; *& Novell. Letter. di Fierenze del* 1762. *p.* 183. ubi observatio tota inserta est.

* *Formula pilularum erat hæc.*

℞. *Hydrarg. unicam unam. Solvyri & exting. cum terebinth. ℥vj. deinde add. Agarici, & extract. Rhabarbari, singulorum drachmas duas, Aloë succotrinæ drachamas tres. M. f. pil.*

(c) *Consult.* 47. (d) *De morb. convulsiv. c.* 3.

(e) *Oper. T. 2. art. VIII. p.* 874.

(f) *Medic. consultat. p.* 193.

(g) *Memoir sur l' Epileps.*

§. CCLXXXVII.

Electuarium FULLERII. Magnam quoque celebritatem adeptum est *electuarium peruvianum epilepticum* a FULLERO in *Pharmacopœa extemporanea* descriptum. Habet hoc pulveris corticis peruviani drachmas sex, & radicis serpentariæ virginianæ drachmas duas. Hæc in electuarii mollis formam rediguntur syrupo florum pœoniæ composito. Antepilepticum præstantissimum & certissimum pharmacum appellatur ab anonymo, qui

qui cum FULLERO ejus compositionem, utendique modum communicavit. *Si post debitas evacuationes*, inquit arcani communicator, *adultis* de hoc electuario *drachma una, aliis minor dosis, mane & vesperi per tres, vel quatuor menses exhibeatur, & postea per triduum, vel quatriduum ante novilunium, & plenilunium repetatur, morbos epilepticos, & hystericos penitus eradicat, atque etiam saltationes convulsivas istas, dictas choreas S. Viti.* Tanto autem in pretio hic Mediolani habetur ejusmodi electuarium, ut indiscriminatim in omnibus convulsivis morbis præscribi soleat, & potissimum in puerorum epilepticis affectibus, in quibus interdum ad annos aliquot adhibitum vidi; etsi incertum, si quid boni inde consecutum est, mihi videatur, remedio ne, an ætatis mutationi id tribui debeat. *Multis* omnino inutile fuisse deprehendi, quibusdam etiam non innoxium. Si quid tamen unquam bene cessit, id profecto fuit in epilepsiis periodicis, & in temperamentis frigidis, & humidis, habituque laxo, & debili. Quod sane corticis peruviani virtuti maxime acceptum referri convenit. Ad exemplum Fulleriani electuarii aliud simile a Cl. MEADIO (*d*) commendatum video, quod constat ex *pulveris corticis peruviani uncia, & pulv. radicis, valerianæ sylvestris duabus drachmis, syrupo cortic. aurantiorum* in electuarii modum una, & rite subactis. *Hujus*, inquit vir expertissimus, post debitas evacuationes *devoret æger bolum* pondere *drachmæ unius mane, & vesperi, tribus mensibus continuis; deinde repetat triduo, vel quatriduo ante novam, plenamqae lunam.* *Electuarium MEADII.*

(*a*) *Monit. & Præcept. med. c. 2. sect. III. p. 37. edit. Lond. 1751.*

§. CCLXXXVIII.

§. CCLXXXVIII.

Mixtura LANGEI. Ad epilepsiam idiopathicam mitigandam, imo etiam quandoque curandam uti solet LANGEUS (*a*) mixtura, quæ fit ex assæ fœtidæ scrupulo in spiritus cornu cervi uncia solutæ; de qua dandas præcipit guttas triginta in aqua hirudinum cum castoreo ante accessionem. Monet tamen, plethoricis non adhibendam esse, nisi prius venæ sectione sanguinis copia minuta fuerit. MAYERNIUS celeberrimus in Aula Regis Magnæ Britanniæ Archiatrorum Comes inter complura, quæ ad epilesiam proponit, *remedium nobilissimum* vocat pulverem *seminum hyosciami ultra quadraginta dies usurpatum*. *Semina hyosciami.* Incipiendum vero ejus usum docet a grani sex, vel octo, & gradatim augendum ad scrupulum usque, aut grana viginti quatuor ex cochleari succi sempervivi recenter expressi (*b*). At suspectum esse debet remedium ob narcosim, quam inducit. At tamen a nuperis scriptoribus extractum hyosciami, quod ex succo hujus plantæ ad ignem condensato paratur, ad convulsivas affectiones, atque ad epilepsiam ipsam, in primis si animi pathematibus hæc mala debeant originem, ut innocuum paregoricum remedium proponitur, & prolatis experimentis celebratur. *Extractum hyosciami, & stramonii.* Initio datur extracti hujus granum unum ter in die, & sensim augetur ejus dosis ad scrupulum, & drachmam usque dimidiam. Sed Cl. GREDINGIUS extractum istud dedit decem ægris melancholico-maniacis, undecim maniacis, quatuordecim epilepticis, & quinque epileptico maniacis, & postea concludit: *Hyosciamum nec tuto posse exhiberi usu interno hominibus, nec remedium esse in melancholicis, & epilepticis morbis ita, at quibus-*

dam

dam videtur, ſalutiferum (c). Extractum quoque ſtramonii eodem modo paratum, & a grano dimidio inter initia bis in die, deinde paullatim aucta doſi ad grana quindecim, aut viginti partitis vicibus intra nychthemerum datum epilepticis prodeſſe contendunt (d). Confirmatur ejus antepileptica virtus a Cl. ODHELIO (e); nam in noſocomio Holmienſi quatuordecim epilepticis præbitum eſt ejuſmodi extractum, quorum octo perfecte valuerunt, quinque magnum levamen perceperunt, unus ſolus in eo, quo erat, ſtatu remanſit.

(a) *Miscell. veritat. Fasc.* I. *p.* 59.
(b) *Prax. Mayernian. l.* I. *cap.* 3. *p.* 16.
(c) *Advers. medic. practic.* LUDVIGII *P. I. p.* 71. *ed. Lips. ann.* 1779.
(d) GIOACHIN SPALOWSKY *Diſſert. inaug. med. de cicut. flamm. &c. p.* 30.
(e) *Comment. medic., e filosof. d'Edimb. Vol. I. P.* 4. *art.* 4. *p.* 237.

§. CCLXXXIX.

E capro etiam quædam parantur, quibus non defuerunt ſui laudatores. Æris ſolutio ope ſolis ammoniaci facta, atque in aqua rite decocta dat liquorem cœruleum, qui conſtituit *famoſum illud antepilepticum puerorum*. *Guttula paucula*, inquit BOERHAAVIUS (a), *in hydromelle data jejunis, levi motu, alvi ſubductione, nauſea inducta, mire mutant pigros, tenellos ſtomachos; hos excitant, aquas, pituitas educunt, vermes occidunt. His effectis quædam cacochymiæ, & epilepſiæ ſpecies ſanantur*. Non diſſimile huic eſt ſpecificum WEISMANNI, quod fit ex vitriolo cyprino in aqua pluviali ſoluto colato, & ſpiritu ſalis ammoniaci perfecte ſaturato; cui demum poſt aliquam quie- *Antepileptica e capro.* *Specificum WEISMANNI.*

tem

tem affundatur spiritus vini rectificatissimus, ut elegantes crystalli saphyrinæ præcipitentur. Hæ quippe specificum modo dictum adversus epilepsiam mira præditum virtute constituunt (*b*). Huc spectat *sulphur venereum*, cujus parandi modum qui cupit, consulat JOSEPHI BENEDICTI PASQUALATI Tergestini Dissertationem Vindobonæ anno 1776. editam, in ejus præcipue commendationem. Sed idem Cl. GREDINGIUS, quem supra laudavi, septem observationes adducit a se institutas, ut sulphuris venerei vires expenderet; ex quibus hæc colligit. *Hæ autem septem historiæ satis, superque demonstrant, hoc cupri sulphur tam parva, quam auctiori dosi nec in curanda, nec in sublevanda epilepsia habituali quidquam valuisse* (*c*).

Sulphur venereum.

(*a*) *Elem. chem. T. 2. Proc. CLXXXIX. p. 263.*
(*b*) *Comm. Lips. Vol. 7. P. I. p. 137.*
(*c*) *Advers. med. pract. modo citat. P. 3. p. 530.*

§. CCXC.

Nec carent sua laude moschus, tam solus, quam cinnabari nuptus, liquor anodynus mineralis HOFFMANNI, spiritus vitrioli antepileticus PEZDOLDTI, liquor cornu cervi succinatus, oleum animale DIPPELLII, stercus album pavonis, flores zinci*, radix dictamni albi **, pœoniæ, ruta, melissa, folia, & cortices aurantiorum, pulvere epilepticus MARCHIONIS, & de gutteta RIVERII ***, Hannoveranus, spiritus sanguinis humani, aqua antepileptica LANGII, & sexcenta alia. Nonnulli cum BARBETTA saponis hispanici drachmam semis decoquunt in tribus unciis lactis vaccini, & mane, & vespere exhibent per triginta dies, hacque

Moschus. Liquor HOFFM. PEZOLDTI, DIPPELLII. Flores zinci. Rad. dictamni albi, & aliæ.

que ratione epilepſiam pluries curatam a ſe narrant. Lac certe ſaponi hiſpanico, aut veneto nuptum, præſertim aſininum, ſed liberaliori manu, & longiori tempore exhibitnm laudatur a multis, & ſæpe-numero in epilepſiæ curatione propoſitum in ſuis conſiliis medicis video a Cl. JACOBO BARTHOLOMÆO BECCARIO, medicinæ apud Bononienſes olim Profeſſore, cui nec deerat ſumma in medendo ſcientia, nec diutinus uſus; quæ duo cautiſſimum, prudentiſſimumque medicum effecerant, pace, & venia eorum, quibus ejus conſultationes non modo non arrident, ſed etiam deſpiciuntur, & damnantur. Fortaſſe non placet longa, & diligens cauſſarum, & naturæ morbi diſquiſitio, atque indagatio, quam ubique ſagaciſſime inſtituit, & ſimpliciſſima medendi methodus, quam operoſiori, & magis compoſitæ ſemper anteponit. Sed in his duobus maximam medici præſtantiam, ac laudem vere conſiſtere, fatebitur quiſquis & medicinæ facultatem penitius rimatus ſit, & corporis humani teneram conſtitutionem, quæ blande tractari deſiderat, recte cognoverit. Qui enim conſulitur, non modo ſibi, ſed medico etiam conſulenti ſatisfacere, & lucem aliquam afferre debet; quod præſtare nequit ſine uberiore de morbi natura, & cauſſis ſermone. Debet præterea eo proponere, quæ ægro opportuniora ipſe putat, & novit, & magis naturæ amica uſu compererit. Hanc viam inſtiterunt conſummatiſſimi inter noſtrates, ac ſapientiſſimi Medici, REDII, DELPAPII, LANCISII, MALPIGHII, ALBERTINII, COCCHII, VALLISNERII, & plerique Hippocraticæ ſcholæ, id eſt, naturæ ipſius ſectatores, qui de medicina practica, multoque magis de ægrotis optime meriti ſunt. Ab his ne latum quidem unguem diſcedere experien- *La cum ſapone.*

tia edoctus, & recta ratione usus voluit vir clarissimus, quem tota Italia suspexit, & magni fecit.

* Flores zinci olim non adhibebantur a Medicis, nisi morbis exteriorum partium, & speciatim oculorum inflammationibus, aut ruboribus, a lympha acri, & mordaci inductis. Sed, postquam GAUBIUS cognovit, hos fuisse arcanum famosissimi empyrici LUDDEMANI, quo ipse utebatur sub nomine *lunæ fixatæ*, usui etiam interno tam ab eodem doctissimo viro, quam ab aliis adhiberi cœperunt in omnibus morbis spasmodicis, & convulsivis, & præsertim in epilepsia. GAUBIUS dosim florum zinci in pueris definit granum unum bis in die, in adultis vero granum pariter unum, sed quavis altera hora repetendum. VANDÆVERIUS autem alia ratione eos præscribendos existimat. Duabus sacchari drachmis admiscet florum zinci duodecim grana, & totam miscelam dividit in duodecim partes æquales, quarum unam sumendam jubet ter in die. PARCIVALIUS non timuit sic dosim eorum augere, ut quinque grana præberentur ter in die. Huic remedio videtur inesse, ut existimat HARTUS, præter vim absorbentem, qua præditum quidem est, peculiaris quædam, & specifica facultas, quam vocabimus antispasticam. Cl. DE LA ROCHE (*Observations sur l'usag. interieur des fleurs de zinc inserèes dans le T. 52. du Journal. de mèdec. de Paris*) experientia septem, vel octo annorum edoctus testatur, ejusmodi remedium nullo modo veneficum, quale a quibusdam perhibetur, repertum fuisse. Ac non modo ipse, sed ejus quoque socii, atque amici indiscriminatim eo usi sunt in quavis convulsiva, & spastica affectione, atque in quavis ætate, & semper salubria inde effecta retulerunt, saltem ad aliquod tempus durantia in omnibus iis casibus, in quibus non subesset vitium quoddam organicum, quod eos incurabiles redderet. Sed his quoque levamen attulisse visum est. Opinatur igitur vir eruditissimus, flores zinci agere in *principium*, ut ipse vocat, *vitale* minuendo *irritabilitatem systematis nervei*,

sed

sed ratione admodum diversa ab ea, qua narcotica agunt. Non tamen inficiatur, eos interdum subsequi vomitionem aliquam, quoties largiore dosi ingesti fuerint: quod quidem in eis vim quamdam irritandi, resolvendi, attenuandique ostenderet, a qua fortasse tota ejus virtus antismodica proficiscitur. Verum vomituritio illa non universim locum obtinet, nec progredi solet, nec semper quantitatis, quæ assumpta est, rationi respondet, quoad ipse potuit cognoscere. Subjicit etiam, parva dosi datos, videlicet unius, vel duorum granorum pondere insolitam quamdam alacritatem, hilaritatemque excitare. Prodesse eos affirmat morbis convulsivis puerorum, & speciatim *pavoribus in somno*, ubi absunt vitia organica cerebri, obstructionesque abdominalium viscerum; itemque tussi convulsivæ, nec non hystericis convulsionibus mulierum. Animadvertit demum, sæpe granum dimidium, aut integrum esse dosim nimis exiguam: ideoque paullatim augendam esse. Ipse progressus est ad grana usque viginti, & triginta, & ultra. In adultis incipit dare duo, aut tria grana singulis tribus horis, & brevi ascendit ad grana sex pro qualibet præbitione, si nullum effectum observaverit, & nullum inde nocumentum consequi viderit, neque stomachus nauseaverit. Forma pilulari remedium stomacho minus molestum est, sed serius, & lentius agit. In pueris exorditur a quarta, vel tertia grani parte, & pedetentim ad majorem dosim procedit. Negat plumbi particeps esse, ac proinde colicas saturninas inferre posse. Quo vero clarius istorum zinci vires appareant, decem observationes profert, quibus eas confirmat, ac comprobat. Sed multo plures observationes, quæ eorum antispasticam facultatem ostendunt, videri possunt in *Comment. med. e filosofic. d' una Compagnia di Medici d' Edimburg. T. I. P. I. sez. 1. art. XI. P. 2. sez. 2. artic. 2., P. 4. sez. 2. artic. 3., T. 2. P. 3. sez. 3. ec.*, & TISSOT. *Malatt. de' nervi T. 2. P. 2. p. 338.*

** Dictamni albi, sive fraxinellæ *offic.* vires antepilepticæ a Medicis Vindobonensibus novis experimentis jam pridem illustratæ fuerunt. Radix ejus præcipue hac laude excellere dicitur. Exhiberi autem solet vel in *pulvere*, ut

loquuntur, vel in *essentia*, vel in *electuario*, vel vini medicati forma. Pulvis hujus radicis datur ter in die a gran. V. ad grana XX. per sex saltem hebdomadas. *Essentia* sic paratur.

℞. *Rad. dictamni albæ recent. & minutim concis. unc. duas; Spirit. vini purissim. unc. quatuordecim. M. & stent in digestione, donec fiat essentia bene saturata. Tempore digestionis agitetur subinde vas. Post purgans exhibitum dari solet essentia a guttis viginti ad quinquaginta ter in die ad mensem unum, vel duos, vel tres.*

Electuarium.

℞. *Pulv. rad. dictamn. alb. unc. dimid., conserv. menthæ unc. duas; syr. menth. q. s. ut f. Elect. Sumat æger omni trihorio parvum cochleare.*

Vinum medicatum.

℞. *Pulv. rad. dictamn. albi unc. unam. Limat. mart. non rubiginos. drachm. tres. Vini generos. Austriac. lib. unam. M. digere per horas viginti quatuor. Dein cola. Detur omni bihorio cochlear. unum. Hoc vinum convenit in chlorosi, & retentione menstruorum, & ubi spasmis ægri laborant, vel debiles sunt ex nimia seminis, aut aliorum humorum deperditione.*

*** Pulveres ejusmodi purgandi essent a rebus inutilibus, uti ebore raso, ungula alcis, spodio, margaritis, cranio humano, hycinthis, cornu cervi crudo, foliis auri, aliisque nulla virtute antepileptica præditis.

§. CCXCI.

Quandoque insanabilis epilepsia. Verum in tanta medicamentorum ubertate, & copia, in tanta eorumdem celebritate, & commendatione nemo sibi persuadeat, epilepsiam semper illis esse cessuram, neque quisquam facile putet, cuicunque epilepsiæ, etsi sanabili, eamdem curationis rationem, aut unum, idemque remedii genus singulis convenire, aut satisfacere posse. Id nobis etiam inculcare videtur disserte, atque apposite, ut solet, Cl. MORGAGNIUS (*a*), *si a cerebri*, inquiens, *duritie*, *si ab apostemate*, *si ab*

sui

sui generis abscessu, si a vasorum distentione, si ab aqua aut multa, aut pauca, aut flava, aut limpida, si ab aliis præterea caussis epilepsiam fieri, aut, si harum aliquas pro effectibus habere mavis; at foveri saltem, servari, augeri posse non negas; vides profecto, quam difficilis sit aliquando ipsius curatio, atque adeo, ut vires artis excedat. Vides simul, cum has non excedit, quam varia curatio esse debeat tunc quoque, cum epilepsiæ caussa intra cranium est non modo cum extra ipsum.

(1) *Epist. anatom. med. IX. n. 26.*

§. CCXCII.

Plus in medicamentis totum corpus afficientibus, quam in specificis confidendum.

Quamobrem nostrates Medici sapientiores plus in remediis, quæ totum corpus immutant, quam in arcanis, specificisque confidunt. Sic enim sperant efficere, ut illa quæcunque sit in encephalo diathesis, sive dispositio, quæ proegumenæ caussæ loco haberi potest, paullatim deleatur; aut saltem caussæ procatarcticæ, quæ aut a copia, aut a dyscrasia humorum plerumque profluunt, ita emendentur, coerceantur, ut proegumenæ occasionem, unde excitetur, exhibere nequeant. Hinc plethoram subinde minuere, ubi ea incidat, student; cacochymiam, quando hæc suis notis se prodit, evacuantibus tollere; acritates diluentibus, temperantibus, involventibus corrigere; omnia uno verbo ad libellam, æquilibriumque redigere. Quare sanguinis missionem statis temporibus imperant; catharsim subinde non omittunt; urinas, sudoresque opportune cient; & præ ceteris sero lactis, succis herbarum cichorei, fumariæ, melissæ, aut earum dilutis, decoctis radicum chinæ, & sarsæparillæ, & quandoque guajaci, lacte asinino, aquis medicatis, diu, & lege artis potandis, balneis aquæ dulcis, juribus

Regimen diæteticum.

viperinis, ranarum, & cancrorum fluviatilium pro re nata uti norunt. Sed summam spem collocant, quod ab antiquissimis etiam medicis factum est, in regimine diætetico rite instituto. Hoc enim blanda humoribus conditio impertiri potest, qua deinde nec cerebrum, nec nervi ullo modo vellicari, aut graviter affici queant. Cœli igitur mutationem, peregrinationes, corporis exercitationem, somni, & vigiliæ temperamentum, animi quietem, & tranquillitatem, ciborumque, qui coctu faciles, naturaque blandi sint, delectum quam maxime suadent. Vinum penitus interdicendum esse judicant, quo uno præsidio multi ab epilepsia liberati narrantur. Vitandam ingluviem, repletionemque omnem volunt, proscribendaque cuncta alimenta dura, difficilia, salita, aut acria, aut undecunque sanguinis motum concitantia. Potus *caffè* generatim, ut nervis inimicus, vituperandus videtur. Ex saturatissimo ejus decocto lethalem epilepsiam natam vidit SALAMON THEOPHYLUS MEZA (*a*). Aquæ potatio, diæta alba, & lactea, aerisque puritas sola interdum salutem attulerunt. In pueris vero, atque adolescentibus non parum emolumenti ab ætatis mutatione expectandum est. Atque hæc de epilepsia satis *.

(*a*) *Collect. Soc. med. Hauniens. vol.* 1. *p.* 254.

* Satis quidem mihi pro mei instituti ratione: aliis fortasse non item. His vero faciet satis absolutissimum, perfectissimumque de epilepsia opusculum, quod iscribitur. *Traitè de l' epilepsie par Mr.* TISSOT *Doct. med.* &c. *in* 8. *A Paris* 1772. Hunc tractatum præ omnibus, quos novi hactenus editos, perlegant tirones, assiduaque manu versent; nam quidquid ad morbi historiam, cauf-

fas

ſas, signa, & curationem spectare potest, in eo supra exspectationem abunde expositum invenient.

CAPUT IX.

DE VERTIGINE.

§. CCXCIII.

VERTIGO, græcis Δῖνος *, nobis ea eſt affectio, in qua homo ſubito in gyrum agi, vel res extra ipſum poſitæ repente, etſi vere quieſcant, circumduci, aut ſaltem moveri videntur, vel utrumque ſimul apparet, ſenſibus, & motibus aliquantum turbatis, & corpore ipſo veluti nutante. Hac deſcriptione credimus, continuo perſpici, quid hoc nomine intelligendum ſit, nihil ſolliciti, ad motuſne imminutos, an ad auctos referri debeat, quod a Noſologis diſceptatur *. In ea autem non modo complexi ſumus ſubitam corporum circumſtantium apparentem rotationem, aut trepidum motum; verum addidimus etiam ipſius hominis fallacem ſenſum cum ejus aliqua nutatione, & quaſi prolabendi metu; quia, quando hoc morbo corripimur, clauſis etiam oculis, aut viſu orbati circumagi, & vacillare nobis videmur. *Senſus* quoque *aliquantum turbatos* adjecimus, quod, ut recte animadvertit SAUVAGESIUS, in hocce morbo non ſolum viſus, aut auditus, ſed tactus etiam, interioreſque ſenſus laborant.

* *Dimos. Quid?*

* Nonnulli adnumerant vertiginem morbis motuum imminutorum. LUDVVIGIUS speciatim eam ad soporosos affectus relegat; neque ab illo dissentit PLATNERUS.

Uterque enim hanc affectionem definivit *subitaneam sensuum perturbationem, & obnubilationem, quæ potissimum in organo visus, & auditus percipitur*. At hujusmodi definitione non satis clare vertiginis idea explicatur, nec, quid cum soporosis affectibus commune vertigo habeat, ut ad eos spectare dicenda sit, continuo apparet. SAUVAGESIO vero rectius visum est, vertiginem ad classem *vesaniarum*, & speciatim ad ordinem *hallucinationum* referre. Vertigo enim ipsi *est hallucinatio, qua objecta licet quiescentia e loco moveri, vel in gyrum versari nobis videntur*. At si *hallucinatio* ad mentem spectat, non video, cur inter hallucinationes vertigo collocanda sit, cum vertigine correpti probe noscant, advertantque, rotationem illam non esse veram, sed apparentem tantummodo; neque hinc falso judicant, errantque, ut inter errores mentis locum mereatur. At, inquies, non erant quidem in judicio, sed in imaginatione, sive mavis in sensatione. Quicumque demum error iste sit, talis tamen est, ut eum mens illico advertat, ac reprobet, nec proinde ad vesanias, hallucinationesque referre queas. Adde, titubationem corporis, cadendi metum, obscurationem visus, tinnitum aurium, atque alia, quæ in vertigine sæpe occurrunt, non esse errores phantasiæ, mentisque hallucinationes, sed vera, & genuina incommoda, ut postea clarius patebit. Utcumque demum res se habeat, nos de disponendis in classes morbis non valde laboramus. Illud unum nobis visum est, de vertigine verba facere post epilepsiam, quod quidam veluti ejus levissimus gradus videtur, affinitatemque cum ea aliquam præsefert.

§. CCXCIV.

Tres differentiæ primariæ. Vertigo simplex.

Tres peculiares vertiginis differentiæ constitui communiter solent. Prima est vertigo simplex; cum videlicet exteriora, aut corpus nostrum, aut utraque simul, ut dictum est, circumagi, ac nutare

tare dumtaxat videntur. Altera eſt, quando præter apparentem objectorum rotationem, aut motum, obſcuratur etiam viſio, aut deficit, aut ſaltem nigra ea cernuntur, quæ trepidare, aut in gyrum agi videntur, aut demum oculi; poſtquam varii colores ante eos obverſati ſunt, caligine quaſi offunduntur. Hanc peculiari nomine *ſcotodianiam*, aut *ſcotomiam*, ſive *vertiginem tenebricoſam* * vocant. Tertia denique eſt quando vertigo adeo invaluerit, ut æger obvia quæque apprehendere cogatur, ne corruat. Dicitur propterea *vertigo caduca*, atque epilepſiæ valde proxima habetur. Imo hæc a quibuſdam pro leviſſima epilepſia ſumitur, non ſecus ac leviſſimus epilepticus inſultus pro vertigine. Ex his colligere licet in vertigine non ſemper oculos affici, nec, ubi & ipſi afficiuntur, ſolos laborare, ſed cerebrum, aliaſque partes, & ſpeciatim muſculos corpori ſuſtinendo dicatos; neque proinde corporis nutationem, quæ interdum tanta eſt, ut humi hominem proſternat, ſemper ab offuſcatione viſus, ac inde oborto cadendi metu derivandam eſſe, quemadmodum quis putare poſſet. Accedit poſtremo, quod reliqui etiam ſenſus perſæpe in hoc morbi genere aliquid compatiuntur; nam cum ipſa corporis, aut rerum externarum rotatione plerumque aurium tinnitus, aut obtuſus quidam ſonus, & tactus hebetudo conjunguntur.

Scotomia; sive vertigo tenebricosa.

Vertigo caduca.

* *Scotodiania*, *scotodinos*, *scotomia* synonyma sunt, *Σκίτος*, *tenebræ*, *δίνη vortex aquarum*, originem vocabuli explicant, atque significatum. *Σκότομα caligo*, *obscuritas*; hinc *scotomia*.

§. CCXCV.

§. CCXCV.

Caussa proxima. Multa de caussa proxima vertiginis excogitata in hanc usque diem, & prolata fuerunt a pathologis, sed manet adhuc, meo quidem judicio, in antiqua obscuritate, in qua ejus natura latebat *. Neque satis hasce tenebras dissipavit GAUBIUS, quando rem ipse illustrare tentans sic scripsit: *Quum vero & intuitus rerum, quæ circumaguntur, aut alias celeriter ante oculos moventur, & capitis, corporisque universi in gyrum agitatio, & meticulosus præcipitii prospectus insuetis vertiginem inferat, credibile est, caussas quoque internas haud dispari ratione agere* (*a*). Sed adhuc explicandum superest, in quo isthæc ipsa ratio consistat. Quemadmodum enim nescimus, quidnam nervis, medullæque accidat in sensationibus, perceptionibusque proprie dictis; sic ignotum quoque credimus id, quod cerebrum, retina, nervique aliorum sensuum patiantur a caussis exterioribus modo memoratis, quæ vertiginem in non assuetis inferre solent. Ad summum probabili conjectura dici potest, in vertigine modo lentem crystallinam fortasse aliqua ignota adhuc caussa obliquam reddi, inclinari, aut inæqualiter commoveri, modo bulbum oculi a musculis inæqualiter, & spastice contractis aliquam figuræ, & positus mutationem subire, modo retinam, nervum opticum, cerebrum ipsum, nervosque auditui, tactui, motuique inservientes ita affici, ut in spasticis, convulsivisque morbis afficiuntur. enimvero si singula vertiginis phænomena perpendantur, & caussæ eam excitantes intime spectentur, nihil propemodum offendes, quod nervosam, convulsivamque affectionem non exhibeat.

* Quæ

* Quæ enim a veteribus pathologicis de caussa vertiginis proxime tradita sunt, tam a veri similitudine distant, ut hodie, uti commenticia, fidem non inveniant. Quis *spiritus flatuosus, aut humores a calore in vapores resolutos, aut ataxiam spirituum, aut distortas spirituum animalium vias, aut spirituum animalium motum in oculo saltatorium*, in tanta physiologiæ, atque anatomes luce caussam vertiginis proximam esse sibi persuadeat? Quis spiritus animales in cerebro, aut oculi camera in gyrum actos hodie mente concipere possit, dum, si vere hi existunt, suis fistulis eos contineri, & aliorum liquorum legibus per eas moveri, rationi consonum omnino est? Quis JUNCKERI hypothesim adprobet, in qua nervi a meningibus derivati ponuntur, motusque, & sensus a membranarum, & nervorum tensione deducitur, ut deinde ab hac ipsa tensione, sed spasmodica, aliqua vertiginis explicatio derivetur? Nec minori difficultate implicatur hypothesis, etsi subtilior, SAUVAGESII, quæ sanguinis motum retina, in auribus, & tactus organo comminiscitur. Nemo quidem negaverit, sanguinem e venis in arteriolas, atque ex his in majores ramos regredi posse, quibusdam intervenientibus caussis. Verum quis unquam demonstrabit, hanc vere caussam vertiginis proximam esse? Id omne hypothesi tantummodo nititur, nec aliam fidem meretur, quam reliquæ quæcunque confictæ opiniones. Qui vero dixerit, coronam ciliarem contrhai, atque hinc lentem crystallinam obliquam reddi, aut musculos oculi inæqualiter tendi, ut rotationem, subversionemque objectorum explicet; profecto is non aliam vertiginis caussam indicaret, quam illarum partium spasmum, & convulsionem. At quis pro certo affirmare queat, coronam ciliarem irritabilitate, atque adeo contractionis motu pollere? & si polleat, sua contractione crystallinam lentem obliquam facere, atque visionis axem pervertere posse?

(a) *Instit. Patholog. Medecinal.* §. 721.

§. CCXCVI.

§. CCXCVI.

Caussæ remotæ. Quæcumque vero illas partes (§. CCXCV.) comprimunt, agitant, irritant, infirmantve, sive proxime in eas, sive per consensum agant, caussarum vertinis remotarum loco habendæ utique erunt. Huc igitur omnia reducantur, quæ caussarum remotarum nomine, ubi de *nervorum distentione*, *&* *rigore* (*cap. VIII.*), atque adeo de epilepsia egimus, memorata fuerunt. Inter hæc peculiarem mentionem exigunt ætas senilis, tempus hyemale, austrinæ constitutiones, capitis percussiones, cranii fracturæ, aut depressiones, vehemens sub sole ardente calefactio, exercitia immodica, sessio in anteriore currus velociter acti parte, obversa scilicet facie, ingluvies, cibi flatulenti, ira, balneum, aliqua immodica excretio, evacuationis alicujus consuetæ suppressio, inedia præsertim in biliosis, halites calcis vivæ, carbonum, fodinarum, musti, aut cerevisiæ fermentantis, odores suaveolentes in sensibilioribus, pedum refrigeratio, vini, & vinosorum liquorum, nicotianæ, opii, lolii, aliarumque rerum narcoticarum insolitus, aut nimius usus. Quorum nonnulla, ut facile patet, in cerebrum ipsum proxime agunt, alia in alias partes; sic tamen, ut cerebrum ipsum in consensum trahatur, aut caput versus humores uberius propellantur. Inter partes, quarum consensione caput afficitur, primas tenet ventriculus, in quo sæpissime residet vertiginis caussa. Nam eo jejuno, aut acrioribus, pravisque succis referto, atque irritato, aut nimium cibis onusto, vertigo sæpe molestat, quæ tamen illico ab assumpto cibo vel mo-

modico, aut expulsis, quæ in eo erant, sordibus, acribusque humoribus, aut a ciborum sarcina liberato stomacho evanescit. Hinc maxime perspicitur, cur hypocondriaci vertigini sint adeo crebro obnoxii. In his enim primæ viæ cruditatibus, pravisque succis plerumque scatent; ventriculus, atque intestina a flatibus distenduntur; sanguis lente in visceribus abdominis, & præsertim in vena portarum progreditur; hinc spasmi, & inæqualis sanguinis distributio; hinc ad caput copiosior humorum vis, aut nervorum paris vagi consensione facilis in cerebrum irritationis propagatio.

Vertigini hypocondriaci sæpe obnoxii.

§. CCXCVII.

Quare præter illas differentias, quas supra (§. CCXCIV.) a vertiginis majore vel minore gradu deprompsimus, non negligenda est alia, quæ ab originis sede procedit, quæque communis est cum plerisque ceteris morbis, videlicet in *idiopaticam*, & *sympathicam*. Rursus a quibusdam distinguitur in *vertiginem cerebri*, in *vertiginem visus*, in *vertiginem tactus*, & sic deinceps. Pro caussarum vero varietate, ut reliqui, in primis capitis, morbi, sibi varia nomina vindicat, ducta videlicet a sanguine, a sero, a vulnere, ab ictu, a venenis, ab ebrietate, a stomacho, ab hypocondriis, ab utero, a nimia nervorum sensibilitate, a vasorum vacuitate, & sic porro; quorum nihil attinet singillatim meminisse. Interdum etiam cum aliis morbis complicatur, aut eorum symptoma est. Hinc *complicata*, aut *symptomatica* etiam nominatur.

Differentia secundaria.

Differentia a sedibus.

Differentia a caussis.

§. CCXCVIII.

§. CCXCVIII.

Diagnosis & prognosis. Morbus ex iis, quae de eo retulimus, satis patescit, facillimeque cognoscitur; neque ejus caussae latere possunt, si ad toties memorata earum signa animus advertatur. Omissis ergo signis diagnosticis ad prognostica me convertam. Vertigo pro graduum ratione plus, vel minus gravitatis continet. *Tenebricosa*, & *caduca* periculosior est, quam *simplex*, itemque *idiopatica*, quam *sympathica*; minus vero omnium, quae *hypocondriaca*, aut *hysterica* dicitur. Periculum autem in graviore, & sine manifesta caussa invadente ex eo imminet, quod juvenes ea correpti in epilepsiam; aetate provecti, & senes in apoplexiam facile incidant. Vertigini capitis dolor superveniens interdum eam solvit. Malum vero indicat vertigo, si dolori capitis ipsa successerit. Hinc scriptum est: *tenebricosae vertigines, si cum doloribus adfuerint, malum in insaniam erumpit, nec facile profligatur, & senes praecipue affligit* (*a*). Male etiam audiunt vertigines complicatae cum aliis morbis, aut symptomaticae, ut ex Hippocratis oraculis eruitur. *Tenebricosa vertigine laborans, & lucem aversans, & somno, ac ardore multo detentus, desperatus* (*b*). *Parvi in longis morbis aurium tumores, si subinde sanguis e naribus profluat, & tenebricosa vertigo excitetur, exitio sunt* (*c*). *Febres vertiginosae, & cum tenuis intestini morbo, & sine hoc, perniciem intentant* (*d*). Quando vero inter initia morborum vertigo insurgit, saepe aut narium haemorrhagiam, aut vomitum praemonstrat. Hinc in *coacis* habetur: *Tenebricosas vertigines circa initia* (morborum) *sangui-*

guinis ex naribus fluxio solvit (*c*). Et in *prænotionibus* (*f*): *Si quis in febre non lethali dixerit, caput dolere, & tenebricosum quiddam ante oculos obversari, si etiam oris ventriculi morsus accesserit, biliosa vomitio aderit*.

(*a*) *Pract. l.* 2. *n.* 155. (*b*) *Hipp. aph.* 15. *sect. VIII.*
(*c*) *Coac. n.* 105. (*d*) *Id. n.* 106.
(*e*) *N.* 341. (*f*) *N.* 144.

§. CCXCIX.

Curatio porro pro caussarum diversitate petenda est ex capite superiore *de nervorum distentione, & rigore*, & speciatim ex iis, quæ epilepsiæ curandæ opportuna prædicavimus. Quasi specificum censeri solet stercus pavonis, & radix valerianæ sylvestris. Inter cathartica excellere dicuntur pilulæ de succino Cratonis, & mastichinæ. In vertigine a motu rhedæ, aut navis laudantur a GORTERIO (*a*) paregorica, & acida gratiora, uti theriaca, & vinum rhenanum cum succo mali citrei, aut medici, & pauxillo syrupi diacodii. Alii vinum cum aqua marina commixtum proponunt ad avertendam vertiginem, quæ navigantibus, atque motui navis in assuetis molesta esse consuevit. Quod ad victus rationem attinet, hæc caussis morbificis emendandis accommodata sit oportet. *Curatio.*

(*a*) *Dissert. de vertig.* §. XXXIV.

CAPUT X.

DE OPHTHALMIA, ALIISQUE OCULORUM VITIIS.

§. CCC.

Multis, & magnis morbis patent oculi, quorum non pauci in chirurgia pertractantur. At omiſſis iis, quibus ſola manus medetur, de ophthalmia, nonnulliſque aliis eorum vitiis, quæ ſæpius medica ope egent, aut medicis clinicis ſe objiciunt, ut conſilium ſuum aperiant, breviter dicemus. Ophthalmia nomen latiorem habet ſignificatum; & quamvis aliquibus æque valeat ac oculorum morbus *, vetus tamen conſuetudo obtinuit, ut plerique hanc vocem adhibeant ad inflammationem tunicarum oculi, in primis exteriorum, denotandam. *Ophthalmitim* hanc nuperi quidam vocare malunt.

Nominis significatio.

Ophthalmitis.

* Ὀφθαλμός latine vertitur oculus. Ὀφθαλμία igitur ſonat oculorum morbus. *Lippitudinem* vocat C. CELSUS. Hanc SAUVAGESIUS dividit in complures ſpecies, alias eum rubore quidem, & dolore, ſed ſine inflammatione, alias cum inflammatione conjunctas. Nos veterum ſignificationi, quam huic voci tribuerunt, adhærentes, quando opthalmiam dicimus, non alium morbum intelligimus, quam oculorum inflammationem. Nolumus enim pro arbitrio vetuſta nomina immutare.

§. CCCI.

§. CCCI.

Ophthalmia, quam dixi, in tres veluti gradus, sive species, si communiores ab auctoribus distinctiones sequi lubet, dividitur. Primus gradus dicitur *Taraxis*, quasi turbatio a *, Ταρασσω turbo. Et autem, cum in tunica adnata, sive conjunctiva levis rubor, sive inflammatiuncula se ostendit. In ea oculus humidior fit, calet leviter, rubetque, & non nihil dolere incipit. Id contingit a caussis plerumque evidentibus, solis ardore, igne, fumo, vento, pulvere, vini potu, similibusque. Tam levis vero est ista inflammatio, ut GALENUS *Taraxin* potius inflammationis initium, quam veram inflammationem reputaverit. Hinc nonnulli tam veterum, quam recentiorum, inter quos NICOLAUS PISO JUNCKERUS (*b*) hanc *ophthalmiam spuriam* nominarunt. Alterum gradum facit ophthalmia prope dicta, in qua nimirum inflammatio manifestior cernitur, oculi magis rubent, magis calent, magisque dolent, & non modo humescunt, sed uberiores lacrymas fundunt; & praeterea caussae, quae originem morbo dederunt, plerumque graviores, vehementioresque sunt. Tertius denique adesse dicitur, cum non solum *adnata*, verum etiam *sclerotica* tanta inflammatione intumescunt, ut super corneam lucidam attollantur, hiatumque quasi in ea relinquant. Praeterea in hac inflammationis oculorum specie plerumque palpebrae invertuntur, acceditque immanis capitis dolor, ac nocturna vigilia. Dicitur *chemosis* a Χαίμν *, id est hiatus. Mirari non desino, JUNCKERUM hunc graviorem ophthalmiae gradum a seroso hu-

Ophthalmiae tres veluti gradus.

* *Tarasso.*

Primus gradus Taraxis.

Secundus ophthalmia.

Tertius chemosis.

* *Chaine.*

more oriri posse credidisse, atque ideo ad spuriam ophthalmiam retulisse.

(a) *De morb. cognosc. & curand. l. I. c. 26. n. 40.*
(b) *Conspect. med. theor. pract. Tab. XXIV.*

§. CCCII.

Alii aliter eam dividunt.

Alii hosce ophthalmiæ gradus, sive differentias (§. CCCI.) diversa ratione exprimunt; primum appellant ophthalmiam *levem*; alterum ophthalmiam *gravem*; *gravissimam* deinde tertium. Neque desunt; qui chemosis nomine eam oculorum inflammationem speciatim intelligant, quæ ad interiores usque oculi membranas, contentosque humores protenditur, omniumque gravissima est. Qui vero non isto, sed priore modo eam accipiunt, coguntur aliam imponere denominationem inflammationi, quæ occupat interiores oculi partes, choroidem videlicet, uveam, retinam, capsulam humoris crystallini, aut vitrei. Quapropter hanc PLATNERUS (a) speciatim oculorum *phlegmonem* vocat: Stipatur autem gravissimis symptomatibus, dolore nempe, & calore capitis, oculorumque intollerabili, febre vehemente, vigiliis, interdum delirio, lucis intolerantia, imo omnimoda adversatione, pupilla restricta, & lacrymis uberioribus. Ingens hæc totius fere bulbi inflammatio, præsertim cum a repentina caussa originem ducit, tanto plerumque impetu oculos invadit, ut eos quasi e sede sua depellere videatur. Id mali, quia bulbus oculi protuberat, & quasi procidit, πρόπτωσιν Græci, C. CELSO teste, appellant (b). Quando in hocce gravissimo oculi infortunio retina quoque afficitur; id ostendi putat PITCARNIUS a muscis, pulvisculis aliis-

Oculorum phlegmone.

Proptosin.

aliisque incertis simulacris, maculisve ob oculos obversantibus (*c*). Sed hæc ipsa simulacra ab humoris aquei etiam vitiis, alterationibusque contingere posse, contra PITCARNIUM contendit PORTERFIELDUS.

(*a*) *Institut. Chirurg.* §. 281. (*b*) *L. VI. c. 6. n.* 8.
(*c*) *Elem. medic. physic. mathemat. cap. XIII.* §§. 2. 3. 4.

§. CCCIII.

Atque hæc de *ophthalmia vera*, & *sanguinea*, quam *humidam* etiam nonnulli dicunt a lacrimationis ubertate; dicta sint. Nunc transeo ad eam, quam lippitudinem, sive *ophthalmiam notham*, & *siccam* vulgo nominant. *Notham* eam vocant primum ex eo, quod palpebras potius, earumque angulos occupat, quam oculi bulbum, deinde quod a sero, aut limpha acri gignitur; *siccam* porro, quod minor lacrymatio eam comitatur. Hujus autem duplex genus occurrit, alterum cum pruritu, alterum sine pruritu. Quæ cum pruritu est, vel exiguam humoris salsi, atque acris fluxionem comitem habet, & dicitur *psorophthalmia*; vel in ea abest omnis humoris fluxus, sed palpebræ tantummodo rubent, tument, & dolore quodam levi, & gravitatis sensu afficiuntur; & tunc *xerophthalmia*, sive *lippitudo sicca* est. Illud vero genus, quod nullus pruritus, comitatur, & fere sola palpebrarum durities efficit, *scelerophthalmia*, sive *dura lippitudo* vulgo nominatur. Omnes hæ ophthalmiæ nothæ a lympha, quæ oculos, palpebrasque humectare, & lubricare deberet, in acrem, salsamque conversa, aut viscida, & tenaciori reddita, procedunt; atque adeo *lymphaticæ*, aut *serosæ* jure dicuntur. Ut ve-

Vera, sive sanguinea.

Lippitudo sicca, sive ophthalmia notha.

Psorophthalmia.

Xerophthalmia.

Scelerophthalmia.

Ophthalmia vera acutior, spuriæ longior

ro ophthalmiæ veræ, & sanguineæ cursus est brevis, & acutus, sic contra spuriarium longior, & diuturnior: quo sane discrimine præter alia signa, quę memoravi, inter se maxime differunt.

§. CCCIV.

Caussa: Ex his igitur intelligitur, quænam sit harum affectionum caussa proxima; inflammatio videlicet tam *vera*, quam *spuria*, oculos ipsos quocunque *Communes.* modo lacessens. Remotæ vero caussæ vel sunt communes reliquarum inflammationum, quas jam in peculiari tractatu de inflammatione alibi (*Vol.* *Propriæ.* *I.*) recensuimus; vel sunt propriæ, ut prava sanguinis constitutio, febris materia ad oculos delata, acritas variolosa, scorbutica, strumosa, venerea, scabiosa, vulnera, ictus, solis æstus, calor, ventus, fumus, acriora in oculos illapsa, & quædam anni tempestates, quemadmodum jam HIPPOCRATES notavit, *hiems*, inquiens, *sicca, & aquilonia fuerit, ver vero pluviosum, & australe; necesse est æstate febres acutas fieri, & ophthalmias; & dysenterias, mulieribus præsertim, & viris natura tumidioribus* (*a*). *Si vero hiems austrina; & pluviosa fuerit, ver autem siccum, & aquilonum; ophtalmiæ siccæ ... fiunt* (*b*).

(*a*) *Aph. XI. sect. III.*
(*b*) *Aph. XIII. sect. III.*

§. CCCXV.

Differentiæ secundariæ. Pro varia vero inflammationis natura, varioque ejus gradu, & pro diversa caussarum ratione multiplices oriuntur ophthalmiæ differentiæ, partim jam memoratæ, partim per se facile minifestæ, in pri-

primis caussas consideranti, atque ab his adjunctum deducenti, uti *magnæ*, *parvæ*, *acutæ*, *lentæ*, *primariæ*, *secundariæ*, *symptomaticæ syphiliticæ scorbuticæ*, *scrophularis*, & sic porro. Neque arduum, obscurumque est, differentias supra expositas distinguere, si ad signa jam allata, aut ad anamnesim quis animum advertat. Magni tamen refert inquirere, an a caussa externa, atque evidenti solum morbus proficiscatur; num vero vitium aliquod in sanguine antecesserit; quæ commode ex ægri, atque assidentium ore erui possunt. Deinde utrum inflammatio exteriores solum partes oculi, an interiores etiam occupet, vexetque. Si primum, dolor plerumque, & pulsatio, tumorque ad proxima quæque loca, ad tempora, ad frontem propagantur: si alterum, omnia hæc acerbius, & profundius excruciant; imo interdum pruritus quidam in naribus, & palato excitatur, quem crebra subsequuntur sternutamenta, præter ea omnia, quæ in cujusque speciei, aut gradus descriptione memorata a nobis fuerunt. Et quia hæc mala sua quoque tempora, ut reliqui morbi, percurrenda habent, idcirco ea probe cognoscere oportet; quo in primis pertinet lacrymarum consideratio. Ubi enim rubere oculus incipit, & humor tenuis, & copiosus fluit, communiter morbi principium habetur; augmentum, ubi omnia ingravescunt, status; quando humor, qui exstillat, temperatior, & crassior evadit, sic ut palpebræ facile eo agglutinentur; declinatio demum, cum omnia symptoma se se remittunt, & evanescunt.

Diagnosis.

Signa exterioris inflammationis.

Signa interioris.

Signa studiorum morbi.

§. CCCVI.

Prognosis. Ophtalmia, inquit SENNERTUS (*a*), quæ propius ad *Taraxin* accedit, facilius curatur, quam quæ ad *chemosin*. Etenim *chemosis*, itemque *ophthalmia interior*, quam a PLATNERO phlegmonem appellari (§. CCCII.) diximus, non solum difficilis curatu est, verum etiam suppurationem, gangrænam, aut, suffusione, sive *cataracta*, staphylomate, aut amaurosi, sive *gutta serena* inducta, visus abolitionem minatur. Periculosissima est, quæ capitis vulneribus, contusionibusque supervenit, utpote quæ cerebri, meningumque inflammationem indicat, mortemque portendit. Generatim sævior, periculosiorque est ea, quæ ex interiorum capitis partium vitio, consensioneque fit, quam illa quæ ab affecto primum oculo est. Pessimum præterea signum exhibet dolor in ophthalmia diu persistens, & nullis auscultans remediis; caussam enim habere videtur, non resolubilem, aut rodentem, aut ad suppurationem, properantem, a qua vel disrumpi, vel ulcerari vasa, ac tunicæ oculorum possunt, in primis cornea lucida, vel congestiones, indurationesque intus fieri, sic ut humores effundantur, erumpant, effluantque, vel suffusio; vel hypopyon, vel alia ejusmodi mala, imo cœcitas ipsa enascantur. Interdum ophthalmia sæpius recurrit, præsertim circa insignes temporum mutationes. Sæpe etiam inflammatio ab uno oculo ad alium migrat, quod maxime advertendum est, ut præcaveri, quoad licet, possit. Exstant quoque in historia medica observationes, quibus ostendi credunt nonnulli, ophthalmias quandoque contagione in alios diffundi, quod pariter probe adnotandum est, ut in caussam dete-

detegendam, arcendamque incumbamus. Magnum quoque negotium facessunt chronicæ ophthalmiæ præsertim scrophularis; scorbutica, & venerea. Omnes enim difficillime discutiuntur. Venerea præ ceteris si a gonorrhæa virulenta imprudenter repressa ortum ducat, nisi protinus efficacissima curatio adhibeatur, rapidissime increscit, oculique bulbum destruit, & citissime obcœcat. Venerea pariter, quæ lui supervenit, etsi non ita celeri passu ad cœcitatem perducit, discriminis tamen plena est, pertinax, & non minus formidabilis. Notha, ædematosa, & singulæ ejus species minus quidem periculi habent, sed plus tædii, & diuturnitatis. *Ophthalmia laborantem*, scripsit HIPPOCRATUS (*b*), *ab alvi profluvio corripi, bonum*. In *Coacis* vero hæc pronunciantur: *Lippitudine affecto suborta febris, solutionem affert; sin minus, cœcitatis, aut mortis, aut etiam utriusque metus est* (*c*). *Quibus cum lippitudine capitis dolor accedit*, & longo tempore perseverat, cœcitatis metu impendent (*d*).

(*a*) *Med. Pract. T. I. oper. T.* 2. *l.* 1. *Part.* 3. *sect.* 2. *cap. XII. p.* 270.
(*b*) *Aphor.* 17. *sect. VI.*, & *Coac. N.* 224.
(*c*) *N.* 22. (*d*) *N.* 223.

§. CCCVII.

Indicationes in quavis ophthalmia sunt eædem, quæ in reliquis inflammationibus, videlicet nimium sanguinis ad oculos impetum avertendi, stagnantes humores resolvendi, acrimoniam eorum demulcendi, atque emendandi. Nec aliter adimplendæ sunt, quam illis ipsissimis auxiliis, quæ ad inflama- *Curatio ophthalmiæ.*

mationis curationem generatim proposita alibi fuerunt; habita tantum caussarum, a quibus morbus proficiscitur, & loci, quem occupat, prudenti ratione. Sunt tamen quædam cuicunque fere ophthalmiæ necessaria, & veluti propria. Primum oportet ægrotantem in obscuro loco conquiescere, atque ab omni luce, oculorumque usu abstinere. Neque opportunum est oculos lippientes devincire, in primis si humor acrior, vel crassior exstillat, eosque infestat; periculum enim est, ne humor, qui effluere deberet, retentus palpebras, & corneam lucidam exulceret, aut palpebræ ipsæ inter se, aut cum oculo ipso conglutinentur, aut cicatricæ cohærescant; quod vitium ἀγκυλβλέφαρον * vocant, sola chirurgia porro emendandum *. Interdum tamen e re videri potest, præsertim post adhibitam aliquam chirurgiam, oculum deligari: at tum id etiam sano oculo fieri necessarium est, ne sani motu, aut sensu oculus laborans concitetur, & detrimentum capiat. Ab aere quoque arcendus oculus inflammatus est, vitandæque omnes caussæ, aut medicamenta, quæ lacrymas movent.

* *Ancyloblepharon.*

* DE ejusmodi curatione consulatur PLATNER *Instit. chirurg. ration.* §. 331., & reliqui chirurgiæ scriptores.

§. CCCVIII.

Taraxis quomodo curanda.

Levissima ophtalmia, sive Taraxis sæpe sola quiete, & lucis vitatione, aut alieni corporis inter oculum, & palpebras illapsi extractione curatur. Interdum tamen, si plethora adsit, aut humorum cacochymia, sanguinis missionem, & catharsim, aliaque peculiari sanguinis vitio adversa postulat.

lat. Nonnunquam statim ab initio prodest, si caussa ejus sit laxata vasorum compages, aut sanguinis raritas, ac fervor, oculum aqua frigida, vel ovi albumine cum aqua rosarum albarum subacto, vel aqua cum tantillo aceti remixta extrinsecus ope linteoli, subclausis palpebris, fovere. Contra si sanguinis copia, ac densitas, si vasorum irritatio, & tensio in caussa fuerint, aut jam morbus aliquandiu processerit, a frigidis, & reprimentibus diligentissime cavendum est. His enim *taraxis* facile in phlegmonem convertitur, quod factum vidit ab empyrico temere aquam frigidam adhibente PLATNERUS (*a*). Tunc præstat aqua tepenti, lacte muliebri, decocto seminum psylii, hordei, similibusque uti, quibus irritatio, dolor, spasmus demulceatur, & sedetur. Cognosces autem frigida, & reprimentia locum habere posse, si oculorum rubor dolore, & calore prope careat; nam in laxitate vasorum, & raritate sanguinis uterque plerumque abest. Ubi vero demulcentia, sedantia, mollientia, dolor, atque irritatio exposcit, utilissimum est notu pulpam pumorum dulcium sub cineribus coctorum, & lacte subactam ad mollissimi cataplasmatis modum oculis clausis super imponere. Si vitium a caussa interiore enatum sit, PLATNERUS (*b*) usitatissimum collyrium ex tutia præparata, & tantillo vitrioli calcinati inter se tritis, & comminutis, addita deinde aqua fœniculi, vel rosarum, commendat. Sed omnia, quæ oculum irritare, aut pungere apta sunt, præstat in oculorum ejusmodi morbo prætermittere, in primis salita, aut styptica: nam præter irritationem, qua malum fere exasperant, illud etiam efficere possunt, ut oculi humores opacentur. Nuperrimis enim experimentis, præsertim MICHAELIS TROJÆ percelebris viri,

Frigidorum noxa.

Utilitas.

Anodyna.

Collyrium PLATNERI.

Salina, & styptica cataractam pariunt.

ri, & FERDINANDI REGIS Siciliæ Chirurgi ordinarii (quæ magna ejus laus) compertum est, per remedia, præsertim salina, aut acida extrinsecus oculo adhibita lentem crystallinam, aut ejus tunicam pelluciditatem amittere, & opacari, sicque artificiosam induci suffusionem. Non ergo salinis, aut metallicis rebus, etsi usitatissimis, facile, & temere uti licet. Si malum tempestatum inclementiæ, aut represso sudori, aut catarrho originem debeat, sudor matutinis horis leniter proliciendus est. Illud maxime advertere, ne adstringentia, uti alumen, saccarum saturni, ejus extractum, tutia, atque alia id genus, nimis facile ad usum revocentur, & si quando, cautissime quidem, & incipiente ad summum morbo, aut jam ad finem inclinato id fiat. Eamdem quippe cautionem desiderant, quam de frigidis admovendis præcepimus. Atque hæc fere in aliis quoque ophthalmiis observari convenit.

Adstringentia.

(a) *Instit. chirurg. ration* §. 286.
(b) *Ibid.* §. 291.

§. CCCIX.

In ophthalmia, chemosi, & phlegmone quid præstet?

In ophthalmia vero proprie dicta, itemque in chemosi (§. CCCI.), & multo magis in phlegmone (§. CCCII.) sanguinis missio (juxta illud Hippocraticum: *ophthalmiam venæsectio solvit* (a)) pernecessaria est. Itaque protinus expedit, sanguinem ex venis brachii, pedis, jugularibus, quin imo ex temporali arteria, etiam iterato pro morbi, atque ægri viribus, mittere; cucurbitulas tergo, collo, & pone aures defigere, hirudines temporibus, atque ossi petroso admovere, alvum medica-

dicamentis antiphlogisticis sat valide subducere, pedes in calidam crebro demittere. Quod si ejusmodi auxiliis parum proficiatur, & vascula in adnata ampliora, ac turgidiora appareant; hæc acu recurva subter trajecta eleventur, & scalpello idoneo discindantur, ut sanguinis tantum, quantum haberi potest; effundant, adhibito interea oculo ex aqua tepida fotu, aut balneo, ut humor facilius effluat. Adnatam ipsam, quando ita intumescit, ut oculum compressione quasi suffocet, qua interiorem inferioris palpebræ faciem vestit, altis, & crebris incisionibus pertundere non alienum est, ut sanguine profluente universa detumescat. Sic & oculi suffocatio avertitur, & timor evitatur, ne per sectionem adnatæ, quæ oculum tegit, staphylomata scleroticæ erumpant. Imo, si sic non detumescat, & efficaciore auxilio opus sit, eam, qua late fieri potest, exscindendam jubent chirurgorum præstantissimi; quod in ophthalmia gonorrhoica, & venerea graviore (§§. CCC. CCCVI.) potissimum locum habet. Interdum multum profuisse perhibent duas hirudines infernæ orbitæ parti prope angulum externum applicatas, cautione adhibita, ut sanguis, postquam hirudines deciderint, effluere per aliquod horas sinatur (*b*).

Incisio vasorum adnatæ.

Sacrificatione.

Excisio adnatæ.

Hirudines.

(*a*) *Epid. l. VII.*
(*b*) *Comment. Lips. Vol. 2. p.* 400.

§. CCCX.

In pertinaciore malo, plenoque corporis habitu, aut cacochymo post universales evacuationes ad cantharides, & cauteria properandum est. Illæ cervici posteriori, aut pone aures, aut intra scapulas ap-

Vesicantia, & cauteria.

applicantur, ut ulcera excitent. Imo temporibus nonnulli, & syncipiti, si ibi pondus molestum percipitur, apponere eas non dubitant. Hæc vero infra occiput inuri solent. Cauterii genus valentius est setaceum, quod collo postico inducitur. Hoc magnam humorum vim educit, ampliorem que suppurationem excitat, atque adeo ut molestius, sic efficacius ad revellendum videtur. In insubria eo frequentissime utuntur, nec leviori contenti sunt; nam tantum sub cute cellulosæ membranæ plerumque comprehendunt, quantum quatuor digitis transversis, & amplius respondeat. Vix oculorum ullus morbus, aut capiti aliquanto pertinacior est, in quo ad hoc chirurgicum præsidium non confugiant. Quod dum promiscue, & sine multa consideratione aggrediuntur, fieri non potest, quin interdum præter necessitatem, interdum frustra adhibeatur, nec semper nocumento careat. Candide mihi narravit chirurgus ocularius non sane imperitus, nec meticulosus, post complura facta pericula non admodum prospera, se hanc chirurgiam pene ex toto deseruisse. Contra alius non minus exercitatus, ac doctus testatus est, si quid in oculorum morbis gravioribus, diuturnioribusque, aut recidivis spei superest, id totum in setacei administratione situm esse, experientia pluries se comperisse. Ex quibus colligere licet, setaceum, uti alia magna remedia, nisi prudenter, & considerate, & opportune deliberetur, neque certum, neque innocuum esse in hujusmodi morbis experimentum. Setacei mitior, tutiorque species est, quod in auriculæ lobo inseritur. Quando valentius ab oculis avocare animus est, post tertium a perforato auriculæ lobo diem, induuntur radicis timelææ, aut hellebori nigri fibræ, atque singulis diebus renovantur.

Setaceum.

De setaceo variæ sententiæ.

Perforatio auriculæ infimæ.

tur. Sic enim forma ipſum irritatur, ut ſuppuret, & multum humoris eructet. Cauteria non modo propoſitis locis, verum etiam brachiis utiliter inuruntur, multumque ad ophthalmiam chronicam vincendam, aut ad ejus reverſionem præcavendam conferunt. Id in primis magni uſus eſt in recidivis ophthalmiis, quæ a totius corporis habitu, aut a peculiari acrimonia humorum, veluti varioloſa, arthritica, herpetica, ſcabioſa, ſimilibuſque foventur. Præ ceteris etiam prodeſt alvum lubricam reddere. Imo, hac validiori medicamento ſubducta, ſanguis aliorſum uberius allicitur, facies detumeſcit, & vaſcula rubra, quæ nimium diſtendebantur, ſeſe contrahunt, ac deplent facilius, Hanc alvi ductionem ſæpe feliciſſime curatio (*a*) ſubſequitur.

In recidivis ophthalmis cauteria.

Catharsis.

(*a*) WANSVVIEITEN *in Boerhaav.* §. 396.

§. CCCXI.

Refrigerantia.

Peculiari vero ſanguinis dyſcraſiæ, ſi qua ſubeſt, accommodatis remediis ſimul occurrendum eſt. Nimius fervor, & phlogiſtica diatheſis oppugnatur ſero lactis, decoctis plantarum attemperantium, & frigidarum, hordei, avenæ addito nitro, oxymelle, aliiſque antiphlogiſticis jam pluries memoratis; quæ etiam convenire poſſunt, cum malum a varioloſa acritate dimanat. Scorbutica labes corrigitur victu vegetabili, ſpecificis antiſcorbuticis, ſero itidem lactis, & lacte ipſo, in primis caprillo, atque aſinino, quod poſtremum cuicunque tenuiori, ſubtiliorique acrimoniæ obtundendæ, atque emendandæ, ſi diu, & magna copia uſurpetur, mirifice valet. Mercurius, guajacum, & ſarſaparilla, virus venereum

Antiscorbutica.

Antivenerea.

reum infringunt, atque expellunt. Sed in illa ophthalmia vehementiſſima, quam gonorrhœa temere compreſſa, aut virus ſyphiliticum ad oculos delatum genuit (§. CCCIX.), inunctiones mercuriales illico, & audacter adminiſtratæ omnem, certamque curationem abſolvunt. Decocta autem lignorum, quæ *depurantia*, & *ſudorifera* dicuntur, in aliis quoque humorum vitiis, ubi attenuatione, & reſolutione opus eſt, egregiam operam præſtant. Similia conveniunt quoque, ubi ſtrumoſum virus morbum efficiat; ſed cum ſpeciatim laudantur æthiops mineralis, aut antimoniatus, ſtibium crudum, extractum cicutæ, millepedes; radix ſcrophulariæ, martialia, lenia cathartica, atque alia id genus. Nec ſua utilitate vacant ad prophylaxim pro cauſſarum varietate balnea totius corporis, & medicatarum aquarum largior potus, utpote univerſo corpori valide immutando opportuna. Decedente vero malo firmandi oculi ſunt colyriis non nihil roborantibus; in quibus excellit aqua frigida, aut ignito chalybe alterata, aut aqua aliqua ophthalmica, cui aliquid ſpiritus vini, aut vini ipſius adjectum ſit, ſic tamen, ut potius extrinſecus oculo clauſo admoveantur, quam in oculum inſtillentur, nam facile poſſet malum revocare imprudens ejus irritatio.

Depurantia decocta. *Antiſchrophuloſa.* *Balnea. & aquæ medicatæ.*

§. CCCXII.

Curatio lippitudinum.

Nec alia fere ratione lippitudines reliquæ curandæ ſunt. Si quod tamen diſcrimen eſt, id a minori inflammatione, quacum junguntur, omnino pendet. Sed ea oppugnata, & diſcuſſa cum fuerit, reliquum curationis partim internis remediis peculiari humorum dyſcraſiæ adverſis, partim externis ab-

absolvitur. In psorophthalmia pruritum, ardoremque demulcent mucilagines ex seminibus malvæ, althææ, psyllii, cotonei mali, aqua spermatis ranarum, solutio gummi arabici, si his palpebræ crebro eluantur. In sclerophthalmia post eorum usum, quæ inflammationi tollendæ apta sunt, utilissimum est, aquis emollientibus calide oculos fovere, & delinire. Si resolvendum etiam, discutiendumque sit, tunc aquis florum sambuci, fœniculi, euphrasiæ, chelidonii majoris aliquid camphoræ, aut croci addi oportet, ut his oculi identidem humectentur. Interdum doloris atrocitas aliquid opii e manibus medici extorquet. *Sief album* RHASIS, quod opium recipit, solet aliis medicamentis anteferri, conteriturque cum aquis modo memoratis pro collyrio. Sæpissime in hisce spuriis ophthalmiis palpebrarum margines, & glandulæ speciatim MEIBOMII afficiuntur, imo leviter ulcerantur, pusque fundunt, quo fit, ut adnata oculi etiam non nihil compatiatur. Quando id mali incidit, rubent palpebræ, tument, dolent, & pruriunt; & post somnum glutine quodam concrescunt, & glemis siccis circum cinguntur. Pertinax ista affectio est, nec unquam discutitur, nisi ulcuscula marginum palpebrarum valide detergantur, atque exsiccentur, & glandulis atonia laborantibus robur, & firmitudo restituatur. Quo in casu, nam inspectione malum facile detegitur, jubeo, ut per duos, vel tres dies sæpe decocto hordei tepido oculi, & palpebræ diligentissime abluantur, foveanturque, quo omnis acer humor, purisque reliquiæ facilius exeant, atque irritatio, & calor, quantum fieri potest, contemperetur. Deinde vitriolum cyprium in multa aqua solutum sic admoveri oculis subclausis debet, ut pal-

Psorophthalmia.

Sclerophthalmia.

Ulcusculis palpebrarum collyrium præstans.

palpebrarum margines quidem irrorentur non vero oculi bulbus, nisi levissime, attingatur *. Prout vero minuitur humoris glutinosi fluxus, & rubor decrescit, sensibiliorque evadit oculus ad remedii applicationem, sensim etiam minuenda vitrioli dosis, rariusque iteranda remedii adhibitio, donec omnia ulcuscula consanuerint. Sic enim deterguntur ulcuscula, exsiccanturque, & laxæ partes firmantur. Alii vino utuntur, in quo æs infusum fuerit, eoque subinde palpebras madefaciunt. Si denique sola vasorum, & glandularum laxitas remanet, tunc tutia, aut aluminis coagulum, quod vocant, remedio est. Hac utique ratione pertinacissimas lippitudines citissime sublatas sæpe vidimus. Quod si ulcuscula vetustate sordidiora, & profundiora evaserint, non desunt, qui admovendum suspensa manu ulcusculis lapidem infernalem, vel lapidem divinum, vel aquam viridem Hertmanni, deinde mel præcipiunt. In cathæreticorum autem, & causticorum adhibitione cavere oportet, ne oculus lædatur, quod obtinetur, superposito mox palpebrarum marginibus, internæque earum faciei gossypio aqua frigida madido, post aliquot minuta renovando.

Laxitati relictæ quid?

Ulcusculis sordidis.

* Hac, vel simili formula plerumque utor. „ ℞. Vitrioli cyprii s. p. g. IV. solv. in aq. Euphrasiæ unc. „ vi. Deind. trajic. per chastam emporetic. Liquori trajecto add. camphor. rasæ in aq. reg. hungr. drachmis duabus solutæ grana duo, vel tria. Ter vel quater in die tela linea tenuissima ex hoc collyrio tepido expressa oculis subclausis imponatur, sic ut inter „ palpebras quidem aliquid liquoris ab uno ad alterum „ angulum se diffundat, non vero totum oculum perluat. Augeri, aut minui dosis vitrioli, & camphoræ potest, prout major, vel minor detergendi, „ & exsiccandi, resolvendique erit indicatio; imo „ omit-

„ omitti etiam poteſt camphora, ubi non bene feratur,
„ aut ejus facultas supervacua videatur.

PTERYGION, SIVE UNGUIS.

§. CCCXIII.

Hactenus de vitiis, quæ totis oculis fere accidunt *. Nunc dicam de iis, quæ quibuſdam ejus partibus quaſi propria videntur. Primum *pterygion*, quaſi parva ala, CELSO vero unguis, **, conſiderandum eſt; tunica videlicet quædam ab oculi angulo utplurimum majore enata, & membranæ conjunctivæ valide adhærens, tenuis, aliquantum pellucida, fibroſa, & tricuſpidata, indeque corneam lucidam verſus apice ſuo protenſa, interdum ita pupillam obtegens, ut viſum aut obſcuret, aut adimat. Si hæc craſſior ſit, & venis turgidis conſperſa, *pannus*, vel *panniculus* vulgo, Arabibus *ſebel* appellatur. Interdum *unguis oculi* fit malignus, & ad cancri naturam accedit. Tunc membrana magis excreſcit, craſſior, duriorque redditur, colore nigricat, aut livet, & dolore acri efficitur. Cauſſa pterygii videtur eſſe carunculæ, ſive membranulæ ad oculi angulum majorem poſitæ infarctus, atque extenſio, unde ſoluta fibrillarum compage ſuccus nutritius in eaſdem excurrens diſtendit, atque elongat earum fines, quousque niſu ſuo poteſt.

Descriptio.

Pannus

Unguis malignus

Caussa

* Non autem de omnibus vitiis, quæ totis oculis accidunt, agere nobis animus fuit, sed de præcipuis, quæ medicis ut plurimum curanda obveniunt. Nam ſi omnia persequi voluiſſem, extra fines mihi propoſitos vagandum fuisset. His tamen addam *hydrophthalmiam*, *exophthalmiam*, ſive *hydropem oculi*; cujus duo genera nobis sunt, alterum

externum, alterum internum. Externum eſt, quando aqueus humor colligitur sub adnata, ſic ut ea œdematose intumeſcat, & aliquantulum rubeat. Internum vero, quando humor aqueus ita augetur, ut oculi bulbum ampliorem, & pleniorem efficiat. Facile utrumque vitium inspicienti patet. Curatur, ut hydropes alii particulares, ſed in primis paracenteſi. Vid. *Breve Trattato delle Malattie degli occhi de* DOMENICO BILLI *Ceruſico d' Ancona ed.* 1749. *Claſſ. second. c.* 7. *p.* 83. 84. 85. Apud quem videri etiam possunt quæ de reliquis oculi morbis tam univerſalibus, quam particularibus egregie traduntur.

** WOCHLOUSIUS in PAULLO ÆGINETA *pterygion* vertendum *ungulam* putat, cum τῷ πτερυγίῳ fere idem color ſit, ac ungulæ animalium.

ONYX, ET HYPOPYON.

§. CCCXIV.

Eſt alius oculi morbus, cui figura nomen *unguis* dediſſe videtur, Græce dicitur ὄνυξ. Fit autem quando pus intra corneæ lamellas coivit, ut unguem, vel potius unguium præſegmina repræſentet. Si vero pus ultra corneam in humore aqueo colligatur, id *hypopyon* vocatur. Solus AETIUS (*a*), & poſt eum pauci alii diſcrimen, quod inter *pterygion*, *onychen*, & *hypopyon* intercedit, recte adnotarunt.

Onyx quid?

Hypopyon quid?

(*a*) *Lib. VII. c.* 30.

Cura-

Curatio.

§. CCCXV.

Pterygion recens, & tenue, & magnitudine exiguum solis quandoque curatur medicamentis, quæ moderate discutiunt, & abstergunt, ut sunt saccharum candidum, mel, pulvis ossium sæpiæ, testæ ovorum aceto acerrimo maceratæ, & postea siccatæ, & in subtilissimum pulverem comminutæ. Si hæc mitiora non suffecerint, validiora cathæretica nonnulli proponunt: verum in oculum instillare, aut infundere, aut insuflare, aut alio modo admovere medicamenta irritantia, & multo magis erodentia, & caustica periculo non vacat, quia oculum semper inflammant, & corneam pellucidam plerumque attingunt, atque contaminant. Alii prudentius se gerere videntur, dum pterygion lapide infernali leviter, & caute tangunt, & statim oculum in aquam demergunt, ut quidquid caustici adhæserit, subito aqua diluatur, auferaturque, ne oculi aliis partibus noceat. Sed si, hisce adhibitis, malum nequaquam cesserit, neque attenuatum sit, aut inveteraverit, & durius, & crassius, qualis *panniculus* est, evaserit, nulla præstantior medela suppetit, quam chirurgica sectio, quæ perito chirurgo committenda est. Hæc tamen non sine aliqua oculi noxa interdum fieri potest, ob nimiam cum cornea, atque adnata pterygii connexionem. Cicatrix quippe post sectionem relicta, si propior pupillæ fuerit, visum impedit, aut minuit. At illud semper consequimur, ut ab epiphora, sive lacrymatione, & lippitudine, quam pterygion nunquam non excitat,

Lenia cathæretica.

Noxa.

Pterygii curatio validior.

oculus liberetur. Cancrosam naturam si adeptum fuerit, aut medicamentis nullis tangi debet, aut sola manus opera exscindi. Sic quoque onyche, atque hypopyon non aliam admittit curationem, quam eam, quæ manu chirurgica perficitur, quæque idcirco chirurgis relinquitur.

CORNEÆ MACULÆ, ET PUSTULÆ.

§. CCCXVI.

Præterea aliis morbis cornea obnoxia esse consuevit. In primis ejus perspicuitas tollitur, colorque mutatur triplici ratione; vel enim crassiore, densioreque humore inter corneæ lamellas congesto, aut vasculis ejus infarctis pelluciditas vitiatur, unde caligine obducta objecta cernuntur, quod malum *nubecula* dicitur; vel ab ulcusculis, aut vulnere, ictuve cicatricula relinquitur, quæ crassior, albidiorque reliqua cornea apparet; atque hæc *albugo*, sive *leucoma* vocatur; vel demum post ictum, aut quidpiam simile sanguis effunditur, concrescitque in ipsa cornea, aut sub eadem, atque adeo ejus colorem obfuscat. Id *suggillatio*, sive *ecchymosis* nominatur. Pustulæ etiam exiguæ in oculis ab acri ut plurimum humore excitantur, quibus græce *phlyctenæ* nomen est. Hæ interdum in ulcuscula variæ magnitudinis, & varii coloris, generisque degenerant; imo cancrosæ quandoque evadunt. Neque ab ejusmodi pustulis, vesiculis, ulcusculisve cornea ipsa immunis est, nam & adnatæ, & corneæ æque accedunt. Singula hæc vitia vel solo intuitu cognoscuntur.

Nubecula. *Albugo, sive leucoma.* *Ecchymosis.* *Phlyctænæ.*

Cura-

Curatio.

§. CCCXVII.

Nubeculæ facilior curatio eſt, quam *albuginis* (§. CCCXVI.) Hæc enim, ſi craſſior, aut antiquior fuerit, vix attigenda; aut certe in ejus curatione cavere oportet ab irritantibus, atque exedentibus remediis, cujuſmodi plerumque ea ſunt, quæ paſſim ab Auctoribus proponi ſolent. Malum quippe exaſperant, deteriuſque reddunt, inflammatione per irritationem inducta, aut cornea, quæ ſana eſt, exulcerata. Interdum halitus commanſi fœniculi in oculum inſpiratus, aut adeps viperæ *nubeculæ* penicillo illitus non modo innocue, verum etiam utiliter adhiberi viſus eſt. Crocus etiam, & camphora collyriis adduntur non ſine emolumento; nam blande diſcutiunt, & reſolvunt, ſpeciatim aquis fœniculi, florum ſambuci, herbæ euphraſiæ excepta. Si a cicatrice recenti, nec ad modum craſſa nubecula ſit, illam digerere, & tenuare fertur mel, in quo multæ formicæ decoctæ fuerint. Cicatrices a variolis relictæ, præſertim in pueris, plerumque temporis lapſu penitus evaneſcunt, aut valde diminuuntur, ſola naturæ ope, dummodo a vulgaribus pulveribus, aut collyriis, quæ ad eas abſumendas adhiberi ſolent, prudentiſſime caveamus. *Puſtulæ* etiam, ſive *phlyctænæ* non raro per ſe diffugiunt, diſrupta nimirum veſicula, effuſoque, quem continebant, liquore. Imo acu idonea etiam aperiendæ ſunt, ut acer humor, & rodens cito emittatur. Si vero diu perſtent, & trahantur, medicamenta tam intrinſecus, quam extrinſecus expoſtulant, quæ acritudinem humorum

Irritantia vitentur.

Quæ innocua?

Mel cum formicis decoctum, Cicatrices a variolis relictæ.

Quid phlyctænis?

 emen-

emendant, & demulcent, simulque resolvunt, aut revellunt. Revellendi laude præstant eccoprotica, vesicantia, & cauteria. Quod si vas aliquod sanguineum turgidius, & latius ad eas feratur, videaturque alimentum malo porrigere, hoc chirurgi manu transversum discindi debet, ac ne iterum coalitum turgeat, & irritam faciat incisionem, sic concidendum est, ut aliqua ejus portio destruatur. Ulcera vero, quæ ab eis disruptis relinquuntur, interdum ita incavantur, ac profunda fiunt, ut perforata cornea humor aqueus effluat, aut uvea prorumpat, ac protuberet, aut etiam lens crystallina sua e sede dimoveatur, anteriusque procidat. Curari itaque quam citissime debent, primum iis, quæ leniunt, & blande abstergunt, deinde iis, quæ nutriunt, exsiccant, & cicatricem inducunt. In magno pretio inter cetera habetur unguentum WOOLHOUSII, quod componitur ex flore æris rite loto, & lævissimo, & butyro recentissimo non salito, vel tenuiori axungia itidem recentissima. Eo autem ulcuscula inungi subinde non alienum est. *Sugillationi* denique ea medentur, quæ sanguinem effusum, concretumque resolvere, ac dirigere creduntur. Inter hæc primus locus vulgo dari consuevit sanguini e pennis columbi tenerioris expresso. Sed fortasse præstantius remedium suppeditant fotus, aut vapor ex aquis ophthalmicis, crocus, camphora, aqua reginæ hungariæ, aut vulneraria collyriis temperatioribus prudenti manu adjecta. Aquæ vero huic scopo magis idoneæ videntur, quæ ex herbis euphrasia, ruta, chærefolio, hyssopo, floribus cyani, sambuci, tiliæ, similibusque eliciuntur. Sed utilius est *suggillationes* ejusmodi præcavere; quod præstabitur icto, contuso, sauciatove oculo statim frigidam aquam adhibendo, eamque cre-

Revellentia.

Varicosa vasa exscinduntur.

Ulcera corneæ quibus curentur.

Ung. WOOLHOUSII.

Ecchymosi quid prosis.

crebro per aliquod tempus, ubi incaluerit, renovando.

SUFFUSIO.

§. CCCXVIII.

Ab externis jam ad interiorum oculi partium vitia progredi ordo jubet, & primo quidem ad *suffusionem*, sive, ut græci loquuntur, *hypochysin*, aut *hypochyma*, vulgo *cataractam*. In hac autem lens crystallina, aut ejus velamenta opacantur, ut radiis lucis impervia sint. Hunc visus primum caligat, deinde penitus aboletur. Duplex igitur suffusionis genus est, alterum ex vitio lentis, alterum ex vitio velamentorum. Prius nasci ex eo videtur, quod liquor, qui lentem aluit, ac nutrit, utcunque deficiat. Necesse tunc est, ut ea arescat, contrahatur, & opaca fiat. Id præsertim illis accidit, qui in aliquod minutum opus intentis oculis incumbunt, aut assidua lectione, & scriptione dies, noctesque transigunt. Dum enim musculi recti oculorum assidue tenduntur, quod maxime fit, cum quæ coram sunt, & propria intueri volumus, lenti adprimitur tunica arachnodes, sive capsularis, sicque humor ille, qui ex ipsa tunica, ejusque vasculis ad lentem nutriendam impenditur, secerni, & suppeditari prohibetur. Id etiam incidit, quotiescunque iidem musculi ex quacunque alia caussa intensius, diutiusque, uti ex inflammatione, aut spasmo, contrahantur præter naturam; aut vascula capsulam lentis crystallinæ, aut lentem ipsam adeuntia inflammantur, aut obstruuntur. Nutritio autem succo deficiente, prout dictum est, lens crystallina exarescat, necesse est. Deficere etiam potest ejus

Suffusio quid?

Ejus duplex genus.

Caussa.

ſecretio eorumdem vaſorum vitio, abolitione, infarctu, quemadmodum ſenibus accidere, veriſimile eſt; ex quo intelligitur, cur hi ſuffuſioni adeo frequenter ſubjiciantur. Fieri etiam interdum poteſt, ut ſuccus ipſe, qui alere lentem debet, craſſior, denſior, tenaciorque factus pelluciditatem lenti adimat, aut talis evadat mora, ſtagnatione, abſorptione impedita, heterogeneique alicujus principii mixtione.

§. CCCXIX.

Alterum genus suffusionis. Caussæ. Alterum ſuffuſionis genus oritur, quando velamentum lentis, ſive vulgo *capſula*, vitium aliquod ceperit. Id evenit multimodis, ſed in primis, ſi tunica iſta ictu, aut vulnere dilaceratur, ſi inflammatio in choroide, & proceſſibus ciliaribus orta ad lentis involucrum protenditur, eidemque labem inferat; ſi malus corporis habitus eſt, vel ſeroſa, atque impura colluvies, vel mucus, qui e naribus emungi ſolet, ad interiores oculi partes fertur, vaſcula tunicæ hujuſce obſtruit, viaſque alias intercludit; ſi itinera, per quæ humor lenti dicatus penetrare debet, ictu vexata laxantur; ſi mercurio aliquis temere, & ſine regimine abuſus eſt, aut corpus venere, otio, ignavia, ſomno infirmavit, vel capitis morbis, ac præ cæteris vehementiore, diutinoque dolore laboravit. Omnibus hiſce modis proprium lentis velamentum e pellucido in opacum verti poteſt. Præterea non ex hujus velamenti vitio oritur ſuffuſio, ſed ex opacitate etiam membranæ vitrei humoris, qua lentem in ſe recepit. Si enim commune hoc velamentum, qua radios tranſmittere ad retinam debet, opacum ex quacunque cauſſa fiat, neceſſario conſequitur, ut lens cryſtal-

lina

lina suo munere fungi nequeat, oculumque attente inspicienti opaca apparere debeat. Hæc sunt duo præcipua genera veræ, & legitimæ suffusionis. *Hactenus de vera suffusione.*

§. CCCXX.

His tamen addi debent quædam aliæ suffusionis quasi spuriæ species, quas clinici pluries observarunt. *Aliæ suffusionis species, quasi spuriæ.* Ad has spectat *cystica*, sive *purulenta*, aut *lactea* vocata. Interdum enim ex inflammatione velamenti lentis cristallinæ pus enascitur, colligiturque intra ipsum, & lentem, sicque format suffusionem modo memoratam. Non nunquam lens crystallina ipsa colliquescit, & in similem humorem convertitur, turbidum, albicantem, quo opacatur visionis iter. Interdum in illo corrupto humore lens exsucca, & opaca innatare visa est (*a*). ***Cataractam membraneam*** cum veteribus nonnulli recentiores ponunt, in quibus WOOLHOUSIUS, FREYTAGIUS, aliique numerantur. Volunt enim, humorem aqueum alienis, mucosisque substantiis immixtis alterari posse, atque hinc formari circa pupillam membranæ quamdam speciem (*b*). In equis certe, observante LOWERO, mucus ex margine pupillæ, seu uveæ exsudans quandoque concrescit in membranam, quæ pupillam obturat. Num in homine ejusmodi membrana dari possit, licet eximii auctores se eam invenisse, aut acu depressisse testantur, nondum satis compertum (*c*) esse, alii putant.

(*a*) HEISTER. *in ephem. N. C. cent. IV. observ.* 198. VALSAV. epist. XVIII. §. XVII. PLATNER. *Program. ann.* 1736. *d. XVII.*

(*b*) BILLI *l. c. class.* 2. *cap.* 6. *p.* 88.

(*c*) JOS. IRKA *de morb. ocul. intern. p.* 69.

Dia-

Diagnosis.

§. CCCXXI.

Signa suffusionis. Incipientem suffusionem denotant culices, pili, muscæ, araneatum telæ, & similia simulacra oculis observantia. Eadem augescente, oculi caligant, & quasi nubecula obtenebrantur; popillæ color mutatur, & vitro opacato fit similis. Perfecta demum, absolutaque suffusione, visus magis magisque hebetatur, & penitus aboletur, colore pupillæ aut omnino albo, aut lacteo, cinereo, glauco, aureo, plumbeo, cupreo, chalybeo, cœruleo, viridi, interdum etiam rubro. Alias suffusio lentissime gignitur, alias intra paucos dies; idque evenit, cum ictus oculum graviter læsit, aut rupta, aut inflammata fuerunt lentis crystallinæ velamenta. Si lens sola opacatur, & contrahitur, arachnode tunica integra, & pellucida manent; homo inter initia, quæ e latere posita sunt, melius perspicit, quam quæ e regione: meliusque in tenebris, quam interdiu, & magna in luce. Tunicam vero arachnodem, sive proprium lentis velamentum, vitiatam esse ostendit prima morbi origo, nimirum inflammatio prægressa, aut fortis contusio; nullus lucis sensus reliquus vel in ipsis tenebris, licet in his pupilla dilatetur; ipsaque suffusio conspicitur albicans, & quasi rugosa.

Pro-

Prognosis.

§. CCCXXII.

In suffusionibus, quibus, altero oculo connivente, alterius pupilla dilatatur, punctione visus recuperandi spes est: quibus vero non dilatatur, neminem visum recipere, jam suo tempore cognovit GALENUS (*a*): non enim nervum opticum tantummodo male affectum esse, verum etiam iridem ipsam, ejus vasa, fibras, nervosque vitium cepisse, probabile admodum est. Si æger lumen non cernat, quamvis, sano oculo clauso, laborantis pupilla dilatetur, nulla, vel modica sane spes superest, facta etiam punctione, visum restitutum iri. Altero oculo suffusione affecto, facile alter in eumdem morbum implicatur, præsertim in senibus. Primum suffusionis genus (§. CCCXVIII.) interdum apta victus ratione, accommodatisque medicamentis averti potest, aut saltem, cum ad maturitatem pervenerit, manu tolli, id est acu deprimi, aut sectione corneæ extrahi. Contra difficilius, & quandoque nullo modo curatur alterum genus (§. CCCXIX,), in quo præter lentem crystallinam tunica arachnodes, aut vitrei humoris involucrum, qua lenti respondet, aliquo ex modis expositis vitium contraxerit. Et si quid sperati tunc licet, id non in medicamentis, sed in chirurgi artificiosa dexteritate, & manuali opere collocatum omnino est. *Purulenta*, *cystica*, *lactea*, itemque *membranea*, si vere aliquando occurrerit (§. CCCXX.), vix curationem admittit, nisi *Davieliana* extractio aliquid audeat. Depressionem feliciter adhiberi posse, spem facit color ex albido

Quæ suffusio curari possit, quæ nequaquam.

coe-

cœruleus, vel parum flavescens: eam vero prope omnem adimit color auro, vel æri, vel ferro polito similis. Oculus autem ipse considerationem meretur. Si enim nec durus, nec nimis flaccidus sit, nec prorsus sensu lucis careat, is ad depressionem, aut extractionem cataractæ idoneus censetur; contra omnino alienus, qui durus, exiguus, concavus, aut nimis protuberans est. Vix sanabilem eam esse perhibent, quæ ex graviore, diuturnoque capitis morbo, & præsertim dolore atroci, vel ex ictu, vulnere, aut interna oculi phlegmone (§. CCCII.) ortum habuerit. Ineptus quoque curationi chirurgicæ reputandus est ille, qui ante nascentem suffusionem jam habeti oculorum acie laborabat. Huic enim plerumque amaurosis, sive gutta serena accedit; quæ eo magis imminere cognoscitur, quo longius a naturali figura pupilla discedit, quo latior, diffusior, immobilior, insensibiliorque ad quemque lucis appulsum apparebit: quamquam non omnis dilatatio pupillæ, sive mydriasis a sola nervi optici resolutione repeti possit. Iridis enim paralysis a propriis nervis resolutis sæpe profluit. Ætas quoque senilis, aut puerilis parum idonea est. Difficilem item curationem reddit malus corporis habitus, aut peculiare aliquod humorum vitium inveteratum.

(a) *De sympt. causs. cap.* 2.

Curatio.

§. CCCXXIII.

Suffusionis curatio medica. Initio morbi cum oculi caligare inceperint, vitari omnis labor debet, in quo oculorum intentio re-

requiritur, & a caussis, a quibus aut oritur, aut fovetur morbus, medicamentis opportune occurrendum est. Itaque & sanguinis missio in plethoricis, & purgatio in cacochymicis pro re nata imperanda erit, & quæ sanguinem attenuant, purificant, volatilemque aliquomodo reddunt, quæque reconditiores vias, minutissimosque canales aperiunt, deobstruuntque non omittenda, si a copia humorum, aut prava eorum qualitate, crassitie, aut a viarum infarctu, obstructioneque malum derivare videatur. Speciatim serum *lactis* caprillum, decocta lignorum, jura viperina, pulvis millepedum, aut succus ope vini albi ex his expressus, mercurius, & varia ex eo parata remedia, & in primis panacea mercurialis cinnabarina, cinnabaris antimonii, atque alia hujus generis commendantur. Nuperis temporibus huic scopo adhibita fuerunt extracta cicutæ, aconiti, *pulsatillæ nigræ*, *belladonnæ*, aliaque ex plantis venenatis, & acribus, sed nondum de eorum bonis effectibus satis constat. Gummi ammoniacum etiam externe applicitum forma liquida video commendari, sed de hoc quoque certiora, & plura experimenta desiderantur. Neque inutilia quandoque habentur, quæ aliorsum humores avocant, aut noxios exercunt, aut copiam minuunt, uti vesicantia, fonticuli, setacea. Huc spectant errhina, quorum usu optimi interdum effectus consequuntur. Discussam fuisse suffusionem ope *turbith* mineralis per nares attracti, memoriæ prodidit BOYLÆUS. Extrinsecus attenuantia, & discutientia adhiberi etiam solent, inter quæ vitrum antimonii, crocus metallorum, fel animalium quorumdam aquis ophthalmicis, fœniculi videlicet, chelidonii majoris, euphrasiæ, similiumque soluta celebrantur.

§. CCCXXIV.

§. CCCXXIV.

Curatio chirurgica. Aucto jam morbo, aut a caussis arte non emendandis, quarum aliquas supra recensuimus (§§. CCCXVIII. CCCXIX. CCCXX.), profecto, raro quidquam proficitur ista (§. CCCXXIII.) medendi ratione. Tunc videndum est, num chirurgica curatio institui possit, quod in primis cognosces ex iis, quae in prognosticis (§. CCCXXII.) indicavimus. *Depressio & extractio.* Curationis autem duplex ratio est, altera, ut vocant, *depressionis*, *extractionis* altera. Depressio fit ope acus ancipitis juxta canthum externum ad unam, vel alteram a cornea lineam immissa pone uveam, cujus ope lens crystallina cum suo velamento inciditur, & deorsum deprimitur, & demum sub infirma vitrei humoris parte reconditur, quiete per novem dies imperata, & oculis ambobus fascia molliter obductis. Extractio vero peragitur incisa inferiore corneae parte, & deinde incisione ope sorficis curvae ad tres quartas circuli partes dilatata. Interea speculo oculi sub palpebra inferiori posito, firmatur oculus, molliterque, absoluta incisione, premitur; quo fit, ut continuo lens crystallina se se foramini offerat, si matura fuerit; aut si immatura, ope cochleatis, aliusve apti instrumenti educitur. Laciniae denique tunicae arachnodis, sive capsulae, & mucosi flocculi e disrupta eadem elapsi paullatim extrahuntur. Humorem aqueum simul effundi, cuique perspicuum est, sed facile is regeneratur. De utraque operatione videantur chirurgiae scriptores, penes quos fusius, & accuratius variae methodi, variaeque operandi cautelae describuntur; hinc totum negotium chirurgo excitato, quando operationi

tioni locus eſt, cum ad chirurgiam omnino ſpectet, committi oportet,

§. CCCXXV.

Maturitatem cataractæ ſemel, iterumque jam memoravimus. Nunc quid ea ſit, quibus ſignis ſe prodat, & quando ejus obſervatio omitti non debeat, paucis comprehendam. Matura ſuffuſio, ſive cataracta eſſe dicitur, quando viſionis obſcuritas non amplius increſcit, jamque ſummum ſuum gradum attigiſſe videtur. Tunc enim, ut fructus e ſuo pedunculo, ſic ipſa e ſua ſede facile excuti poteſt. Ac revera interdum factum eſt temporis lapſu, ut e ſua ſede ſponte exciderit, viſioniſque uſum reſtituerit. Ut vero matura ne ſit, an cruda certius perſpiciatur, oculus digito comprimendus, confricanduſque eſt. Si cruda adhuc ſit, non nihil diffluit, latiorque evadit, & protinus remota exteriori preſſione ad priſtinam figuram redit. Contra nulla ex preſſione ei mutatio inducitur, ſi maturitatem adepta fuerit. Color quoque diligenter inſpiciendus eſt. Is, quo magis albicat, maturiorem cataractam ſignificat, contra dilutior, aut ad nigrum vergens. Bonæ notæ color etiam cenſetur, ſi ex albo cœruleſcit, aut nonnihil flavet, ut ſupra (§. CCCXXII.) animadverſum eſt, ibique etiam, quinam colores reprobari debeant, non prætermiſſum. Hæc autem de vera, & legitima cataracta, quam ſuo loco (§. CCCVIII.) deſcripſimus, vere dicuntur; de reliquis (§. CCCXX.) fortaſſe non item. Illud ſane certum eſt, quod ultimo loco indicare promiſimus, maturitatem iſtam ad ſuffuſionis *depreſſionem* communiter requiri, non vero ad ejus, ut vocant, *exſtractionem*. Reſtat, ut modo aperiam, quando una alteri præſtet. Primo quidem ſuffuſionis, gene-

Quid cataractæ maturitas, & quibus notis cognoſcitur.

Quando utra operatio præſtantior?

ri

ri (§. CCCXVIII.), si non admodum inveteraverit, depressio magis idonea videtur, quam extractio. Facile enim instituitur, & quod magis interest, multo tutius, minorique apparatu, nec minori eventus felicitate. Non idcirco tamen hoc in casu rejiciendam *extractionem* putaverim, si cuipiam magis placuerit, ea potissimum de caussa, quod cataracta semel extracta non potest iterum ascendere, quemadmodum depressæ interdum accidit. Non tamen extractio immunis est ab omni metu; nam facile in ea, si incaute nimis oculus comprimatur, cum aqueo humore etiam humor vitreus effluit, oculusque sine ulla spe reliqua vacuus concidit. In altero vero genere (§. CCCXIX.), in quo lens, ejusque velamenta vitium ceperunt, depressioni extractionem anteponendam jure existimant DAVIELII sectatores. Nec dubitandum est, quin cysticæ, aliisque suffusionum speciebus (§. CCCXX.) si quod auxilium iis superest, ab extractione sola exspectari debeat.

§. CCCXXVI.

Præparatio medica ad operationem.

Ac quoniam medicus plerumque hujusmodi operationibus vel præest, vel certe consilio ægros dirigit; eum ideo decet non ignorare, qua ratione præparandi illi ad utramque operationem sint, quodnam diæteticum regimen adhiberi conveniant, & quid metui post depressam, aut extractam suffusionem possit, quidquid vitare, & cavere pro sua parte debeat. Præparantur ergo sanguinis missione, in primis plethorici, catharsi, tenui victus ratione, & medicamentis attemperantibus, ut quam alienissimi ab inflammatione, qua oculus post operationem corripi potest, reddantur. Operationi vero dies

dies serena, & cubiculum lucidum eligitur, ut videlicet chirurgus plena in luce suo munere fungi possit. Peracta operatione semper imponitur oculo linamentum, aut spleniolum albumine ovi cum aqua rosarum conquassato imbutum; & fascia etiam, sed laxa, firmatur, qua sanus quoque oculus contegi potest, ne motibus suis alteri noceat. Quin imo, si extractio adhibita est, oculus apte vinciri, & deligari debet, saltem pro primis quatuor diebus, ne, si tussis, vomitio, aut sternutamentum inciderit, vitreus humor ex vulnere corneæ prorumpat summo oculi exitio. Repetitur etiam, si opus fuerit, post operationem ipsam sanguinis missio, & vesperi ejusdem diei mite paregoricum dari etiam consuevit, ut dolor, irritatioque somno avertatur. Quies summa saltem octiduo imperanda est, curandumque, ut capite erecto semper se contineant, tenui victu, & medicamentis diluentibus, & refrigerantibus utentes; caveantque a luce, vomitu, tussi, sternutamento, masticatione, ac nimio calore. Alvus enematibus, aut sero lactis, potuve mellito laxa servanda est; neque permittendum, ut e lecto egerendi caussa se efferant, sed monendi sedulo sunt, ut sine conatu in vas sibi apte subjectum dejiciant. Post octo demum, aut novem dies regiminis ratio aliquantum relaxanda est, oculusque paullatim luci, sed languidiori assuefaciendus, dummodo post operationem nullum infortunium upervenerit. Post operationem autem interdum accidit, ut sanguis in anteriorem oculi cameram effundatur; ex quo deinde facile hypopion nasci potest. Si illud forte eveniat, præter sanguinis missionem, superdanda resolventia sunt, & in primis fomenta non nihil aromatica, & leniter vinosa. Frequentius

Regimen post operationem.

vero ophthalmia ſupervenit, præſertim extractioni, quando nempe lens cryſtallina ægre foramen pupillæ tranſiens, aut cochleari educta vim uveæ, & coronæ ciliari intulit. Tunc enim inflammatione tota choroides facile tentatur, non penitus deſitura, niſi poſt quindecim, aut viginti dies. Curanda autem eſt, ut aliæ graves ophthalmiæ interiores.

GLAUCOMA.

§. CCCXXVII.

Quid glaucoma? Proximum ſuffuſioni *glaucoma* eſt. Id vitii contigit, ubi lens cryſtallina cum ſuo velamento multum mole augetur, ſicque intumeſcit, ut vicinæ reliquæ oculi partes vexentur, moleſteque premantur. Hiſce ſe notis prodit malum: *oculus durus, digito renitens attollitur, & magis, quam naturaliter conſuevit, prominet. In eo gravitatis quidam, & doloris ſenſus eſt* (*a*). Intus quod viſum impedit, & inſpicienti ſe oſtendit, colorem præſefert marinæ aquæ, ſive glaucum, unde ejus nomen. Cum morbus adoleverit, pupillæ dilatationem, ſive mydriaſim etiam inducit; ex vitrei vero, & retinæ compreſſione, quam lens multum adaucta efficit, omnem delet videndi facultatem. *Aliud glaucomatis genus.* De alio etiam vitii genere memorant ſcriptores, cui pariter *glaucomatis* nomen tribuunt. Id non cryſtallinæ lentis, ſed vitrei humoris proprium eſt. Adeſſe dicitur, cum vitreus humor mole augetur, præter modum intumeſcit, & pelluciditate amiſſa glaucum induit colorem, accurate inſpicienti ſatis perſpicuum (*b*). *Curatio nulla.* Utrique glaucomatis generi ſupervacua, imo noxia eſt quævis manuum curatio, non ſecus, ac ſuffuſioni

cum

cum mydriasi, sive pupillæ, nervorum ad oculum spectantium, & retinæ ipsius paralysi conjunctæ, quod supra monuimus. Humor vero vitreus longe frequentius colliquescit, & dissolvitur, & oculus non modo tum caligat, verum etiam concavus fit, & flaccidus, nihilque prementi digito renititur. Hinc *necesse est*, inquit PLATNERUS, *corrupto vitreo humore, etiam lentem vitiari* (c). Quæ est alia suffusionis species omnino incurabilis.

(a) PLATN. *Instit. chirurg.* §. 1310.
(b) *Ibid.* (c) *Ibid.*

AMAUROSIS, SIVE GUTTA SERENA.

§. CCCXXVIII.

Amaurosis est illa visus abolitio, quæ vitio nervi optici, aut retinæ contingit. Hæc, si cum nullo alio oculi morbo copuletur, ac proinde oculus sano similis inspicienti appareat, excepta pupilla, quæ dilatata tantummodo cernitur, *gutta serena* appellatur. Caussa hujus cæcitatis proxima est omnino eadem, quæ aliarum paralysium; remota vero vel ichores nervea filamenta imbuentes, ac laxantes, vel eorum obstructio, aut pressio, aut distractio, vasorum sanguineorum plenitudo nimia, arteriæ, aut venæ centralis varicosæ dilatatio, fibrarum muscularium, & in primis musculi attollentis, & abducentis, qui cum vagina nervi optici quodammodo cohærent, & super nervum ipsum aliquantum decurrunt (a), convulsio, aut spasmus, & thalami nervorum opticorum corrupti, compressi, vitiati. Sectio cadaverum amaurosim, sive cæcitatem invenit natam a *tumoribus nervos opticos* *Caussa.*

 com-

comprimentibus, item a glandula pituitaria turgida; a lapide in nervo optico, aut in glandula pineali; a cerebri vulnere, abscessibus, corruptione, aut tumoribus variis; a tumore cerebri aqueo ab effuso sanguine; a compressis thalamis opticis; a depresso cranio; a vulneribus capitis, & cranii; a nervo optico extenuato, & corrupto (a); a cerebri vitiis (b); a variis ejusdem malis (c); a corpore striato molli (d); a sanguine supra duram cerebri membranam effuso (e); ab osse in sinum falciformem impacto (f); a thalamis strigosis (g); a scirrho ad originem nervi optici (h); a tumore eum nervum comprimente (i); ab hydrocephalo (l), aliisque organicis caussis. Itaque morbo originem, atque occasionem præbere possunt scabies retropulsa, ulcera intempestive consolidata, metastases, casus, ictus, abscessus, inflammatio, diutinus rerum lucidarum, minutarumque intuitus, inquinamenta primarum viarum, cathartica validiora, atque hinc vasorum inanitas, consuetæ evacuationes supressæ, hystericæ, & hypocondriacæ affectiones.

(a) ZINN. *Descript. anatom. oculi human. cap.* 8. §. *VII. & cap.* 9. §. *II.*

(a*) HALLER. *Elem. physiol. T.* 4. *l. X. sect. VII.* §. *XIV.*

(b) *Id. Ibid. in not.*

(c) BOEHMER. *Fascic.* 3. *præf. observ.* 3.

(d) PETIT *lettr.* 1. *p.* 7.

(e) MANNE *observ. pag.* 154.

(f) WARNER *observ.* 1.

(g) MORGAG. *de sed. & causs. morb.* 1. *p.* 74.

(h) MUZELL. *II. pag.* 91.

(i) *Id. pag.* 81.

(l) MORGAG. *I. pag.* 181.

§. CCCXXIX.

§. CCCXXIX.

Ex his facilis amauroseos diagnosis habetur. Obscurum, arduumque cognitu potius est, utrum nervus opticus, an retina sola laboret? Qua de re non parum disceptari solet. Ettmullerus rei difficultatem tolli opinatur, docens cœcitatem, si paullatim accesserit, retinæ vitio tribuendam esse, si vero repente, & momento quasi ingruerit, verisimillimum esse, tunc a nervo optico male affecto eam proficisci. Verum, si quis contraria ratione concluderet, non minori fortasse veri specie id faceret. Quis autem retinæ vitium a nervi optici vitio facile secernat? Insuper addunt alii, si oculus fricetur, ac prematur digitis, atque hinc pupilla dilatari, & constringi cernatur, indicium esse, nervos opticos integros, atque intemeratos existere; læsam vero retinam, aut aliquam partem eidem proximam. Contra nervum opticum vitiatum esse, si nulla pupillæ dilatatio consequatur. Verum animadvertant hi velim, iridis, sive pupillæ motum sæpe superstitem esse in vera amaurosi tam a nervi optici, quam a retinæ vitio genita. Satis enim est, nervos ciliares illæsos esse, ut iridis, & pupillæ motus non pereat. Rectius igitur concluditur, in vera amaurosi, si pupillæ motus deficiat, præter nervum opticum nervos ciliares, & iridis proprios resolutos esse; si contra superstes sit, hos integros, illæsosque esse. Ceterum sive retina, sive nervus opticus proxime laboret, difficillimæ curationis est morbus. Quæ ad suffusionem, atque apoplexiam curandam proposita a nobis sunt, eadem omnino amaurosi, si curabilis est, conveniunt. Interdum ptyalismus mercurio excitatus profuisse fertur. Inter-

Diagnostica signa amauroseos.

Prognosis, & curatio.

terdum quoque aliquid emolumenti attulit ſupercilii confricatio, atque ſpiritus meliſſæ, aut ſuccini, aut cornu cervi, qua nervus ſupraorbitalis, ophthalmici ramus, egreditur, manu illitus, & pluries, diuque adhibitus. Convulſiva, aut ſpaſtica amauroſis facile curatur, & fere per ſe paullatim evaneſcit. Febrium quoque ſymptoma, aut aliorum morborum, iis ſuperatis, ipſa quoque ceſſat. Quandoque obſervatum eſt, fœminas utero gerentes, atque inter initia amauroſi correptas, quarto, vel quinto menſe, aut demum poſt partum viſum recuperaſſe; depletis fortaſſe cerebri vaſis, aliorſumque ſanguinis copia, aut motu converſis. Supereſſent alia adhuc ſymptomata ad viſionem imminutam, aut depravatam pertinentia, uti *amblyopia*, *hemerolopia*, *nyctalopia*, *myopia*, *presbytia*, *ſtrabiſmus*, *nyſtagmus*, *diplopia*, atque alia, ſi qua ſunt; de quibus tamen, cum in pathologia generali ſatis explicari ſoleant, vixque peculiarem curationis rationem obtineant, dicere ſuperſedebimus; eoque magis, quod pleraque a mala oculi conformatione permanant, perſpicilliſque ſolis quodammodo emendantur, aut aliorum ſæpe morborum effecta ſunt, quibus ſublatis & ipſa tolluntur.

Cur aliis oculorum morbi omittantur.

* Inter paullo antiquiores qui de oculorum morbis ſcripſere, legi merentur MAITRE-JEANIUS, SANCTYVESIUS, BOERHAAVIUS, ex recentiſſimis vero JANINIUS, aliique ſatis noti.

CA-

CAPUT XI.

DE GRAVEDINE, CORYZA, ET PHLEGMATORRHAGIA.

§. CCCXXX.

NON valde distant ejusmodi effectus, licet a plerisque nimium subtiliter, aut scrupulose nimium distinguatur. *Gravedinem* vocant eam catarrhalem affectionem, in qua pituitaria membrana sic tumet, ut aeri in nares iter occludat, vocem obtundat, gravitatis sensum pariat, dolore modo obscuro, modo pungente, modo pulsante caput universum, aut frontem tantummodo, & tempora affligat, aurium sonitum, ac tinnitum sæpe conjunctum habeat, nullo tamen inter initia, aut certe pauco, & tenui exstillante humore, qui demum circa finem morbi crassior, tenaciorque factus emungitur, *Coryzam siccam*, sed improprie, nonnulli nominant, ut a *coryza* vera, quæ humida est, moxque explicabitur, malum discernant. *Gravedo.*

§. CCCXXXI.

Cum vero e naribus fertur tenuis pituita, *sive* humor serosus, ac mucidus, modo crudus, & acritudinis expers, modo acer, & salsus, excitatque crebra sternutamenta cum aliis paullo ante descriptis (§. CCCXXX.) symptomatibus, *coryza* nomen morbus assumit. Vulgo *distillatio* dicitur. Quod si assiduum, ac perenne fiat limpidi phlegmatis stilli- *Coryza.*

cidium, aut ſinus potius frontales ſeroſo humore ita ſcateant, repleanturque, ut inclinato capite illico magna vi, & ſine ullo ſenſu prorumpat, defluatque, *Plegmatorrhagia* a JUNCKERO, aliiſque nuncupatur. Sæpe hiſce morbis (§§. CCCXXX. CCCXXXI.) accedit febricula, mentiſque inſolitus torpor, non ex eo quidem, ut veteres putabant, quod e cerebro in nares humor diſtillet, ſed quod utraque pars non abſimili pituitoſa congeſtione inferciatur.

Phlegmatorrhagia.

§. CCCXXXII.

Cauſſæ horum effectuum proximæ.

Proxima *gravedinis* cauſſa videtur congeſtio ſanguinis, & ſeri in vaſis, cellulis, folliculiſque membranæ pituitariæ, & partium adſitarum, non raro ad levis inflammationis naturam accedens. In *coryza* vaſcula ſecretoria magis, & folliculi mucoſi afficiuntur, unde uberior ſeroſi humoris, & muci ſecretio, excretioque. Aucta pariter ſecretio, & excretio ſeroſi phlegmatis in ſinibus frontalibus cauſſam *phlegmatorrhagiæ* conſtituere videtur, nec ea poni, & concipi poteſt, niſi ſanguis, ſerumque copioſius ad pituitariæ eas partes, quæ ſinus veſtiunt, feratur, congeraturque. Remotæ vero cauſſæ cenſentur pituitæ, & ſeri copioſior vis, aucta ejus cohæſio, vel inſolita acritudo, vaſorum, membranarumque capitis, & notiſſimum pituitariæ laxitas, aut repentina, & ſubita contractio. Hinc aer humidus, & frigidus, aut ſiccus, & fervidus, cacochymicus corporis habitus, nicotianæ abuſus, & exſpiratio inſenſibilis cohibita, uti occaſionales cauſſæ, utplurimum intercedunt. Quod attinet ad exſpirationem cohibitam, quæ univerſim incuſari ſolet, hanc

Remotæ.

hanc ab omni culpa abſolvendam cenſet KEILIUS in ſua *Statica*, coryzamque derivandam mavult a noxiis, frigoriferiſque aeris periculis naribus, ac cutis meatibus receptis, quæ bonam ſanguinis, humorumque craſim pervertant. Alii frigori hoſce affectus acceptos referunt, cum frigore norint ſanguinem, lympham, mucumque cogi, & vaſa, & fibras corrugari. Sed neutra harum opinionum placuit THOMÆ SIMPSONIO (*a*). Etenim is a frigore quidem totum externum corporis ambitum percelli, & conſtringi non inficiatur; ſed illud inde conſequi, ut ad pituitariam membranam, interioreſque hujuſmodi partes, quaſi per refluxum, majori, quam conſuetudo ferat, ubertate, atque impetu humores compellantur, & coacerventur, atque hinc congeſtio catarrhalis oriatur, de qua ſermo eſt. Si quid vero judicare licet, ſingulæ ejuſmodi opiniones plurimum mihi videntur habere probabilitatis. Quandoque enim aliquid ab aura frigorifera in corpus noſtrum immitti, quo ad catarrhales affectus via paretur, epidemicæ in primis conſtitutiones oſtendunt; in quibus interdum ita morbus univerſim diffunditur, ut nemini etiam ab injuriis temporum diligentiſſime ſibi caventi, aut ex alia ægritudine jam decumbenti fere parcat; dum ſub eiſdem temporum, frigoriſque ſimilitudinibus nihil tales alias obſervetur. Ut plurimum tamen exſpirationem tam cutaneam, quam narium, & faucium ſupprimi; ſanguinem, lympham, mucumque condenſari; vaſa, cellulas, glanduläſque per frigus coarctari, nemo negaverit, qui phyſicas frigoris proprietates novit. Neque a vero abeſt, ſanguinem, reliquoſque humores, inventa in ambitu corporis majori reſiſtentia, uberius ex hydraulicis legibus interiores partes petere debere;

in quibus pituitaria membrana profecto habenda est.

(a) *In Dissertationib.*

§. CCCXXXIII.

Anni tempora, & aeris constitutiones. Sed quædam anni tempora, & quædam aeris constitutiones hisce morbis procreandis magis valent, in primis tempus vernum, & hiemale (*a*), æstas sicca, & aquilonia, & subsequens autumnus pluviosus, & austrinus (*b*), vel aquilonius, & siccus (*c*); itemque subitæ, & repentinæ aeris ex calido in frigidum mutationes. *Raucedines, & gravedines in valde senibus non coquuntur* (*d*). *Quibus dolores capitis, & frontis contingunt tum ex ingentibus ventis, tum ex frigore post vehementem æstum, eos gravedines potissimum quidem omnino liberant* (*e*). *In omnibus pulmonis morbis gravedines, & sternutationes tum præire, tum subsequi, malum* (*f*). Hæc ex Hippocratis oraculis ad prognosim. Ceterum hujusmodi affectiones sæpenumero mitem morbum faciunt, & sola naturæ ope dissipantur. Interdum tamen gravius, & diutius infestant, & tum crebro ipsi noxam afferunt cum apoplexiæ, lethargi, aut etiam catarrhi suffocativi metu. Nec minora mala timeri possunt, si coryza, aut phlegmatorrhagia frigore incautius suscepto, aut quacumque alia caussa repente supprimatur. Nam retropulsa serosa colluvies interius acutos, vehementesque capitis dolores ad radicem nasi se se protendentes, vertiginem, aurium susurrum, totius corporis lassitudinem, torporem, & febrem lentam accersit ex SWIETENII (*g*) testimonio. Si humor, qui in coryza exstillat, acrior

ſit, ulcera etiam narium peſſima, ozœnas, cariemque paullatim gignit.

(a) HIPP. *aph.* 20. 23. *ſect.* 3.
(b) *Aph.* 13. *ſect.* 3. (c) *Aph.* 14. *ſect.* 3.
(d) *Aph.* 40. *ſect.* 2. (e) *Prædict.* II. 148.
(f) *Prænot.* 93. *Coac.* 399.
(g) §. 69. *n.* 6. *in Boerhaav.*

§. CCCXXXIV.

Quomodo curentur.

Curatio iis innitur indicantibus, quas in febre catarrhali (a) poſuimus. Generatim convenientiſſima ſunt, quæ diluunt, lentorem ſolvunt, congeſtiones digerunt, acritudinem temperant, exſpirationis vias aperiunt, atque a capite, naribuſque revellunt; uti venæ ſectio, cucurbitulæ tam ſiccæ, quam ſcarificatæ, balnea pedum, eccoprotica ex manna, pilulæ de ſuccino Cratonis, diluta foliarum thee, ſcordii, cardei benedicti, florum tiliæ, aut ſambuci, decocta hordei, radicis ſcorzoneræ, chinæ, graminis, ligni ſaſſafras, pulveres temperantes nitroſi, atque alia hujus generis. Naribus quoque inſpirari poteſt vapor aquæ calidæ, ex herbis emollientibus decoctæ, imo aqua ipſa tepida attrahi; &, ſi acrimonia humoris exigat, etiam lac aqua dilutum, vel aliquid mucilaginoſi. Lenes quoque ſuffitus ex maſtice, ſuccino, benzoe, baccis juniperi laudantur, in primis ad cubiculi aerem frigidum temperandum. In graviori capitis affectu, aut contumaciore malo, epiſpaſtica ex cantharidibus, quæ veſicam excitent, collo, brachiiſque, aut pone aures, imo temporibus admoventur utiliſſime. Si malus humor pituitariam exulceravit, decocta, vel diluta ſalviæ, menthæ, mil-

millefolii, saniculæ, rorismarini injicienda sunt. Mel etiam subinde addatur, ut magis abstergant. Si hæc non sufficiant, decocto guajaci, in primis si sordidum ulcus fuerit, mundari etiam oportet. Sed potissimum ad caussam interiorem, luem veneream nimirum, scorbutum, cacochymiam, aut aliud mali genus conjunctum respiciendum est. Victus quoque ratio caussis accommodetur. Aer nimium siccus vapore aqueo; humidus, atque impurus resinosis, balsamicisque suffitibus, & luculento igne emendetur. Frictiones totius corporis, moderatumque exercitium, quia humorum circuitum, atque exspirationem adjuvant, summopere conferunt.

(a) *Vol. I. De febrib.* §. CCCXLVIII.

CAPUT XII.

DE NARIUM HÆMORRHAGIA.

§. CCCXXXV.

De hæmorrhagia in genere. SI sanguis insigni aliqua copia præter naturæ institutum e vasis prorumpat, quæcunque sit corporis pars, ex qua effluit, generico id hæmorrhagiæ nomine designatur. Pro varia vero sede, unde manat, peculiarem denominationem distinctionis caussa accipit. Effluere sanguinem e suis vasis quintuplici ratione posse, veteres docuere: I *anastomosi*

Quot modis fiat. nimirum, sive extremorum musculorum, quibus donari ultimos arteriolarum fines putabant, dilatatione; II. *diæresi*, sive canaliculorum divisione; III. *diapedesi*, sive exsudatione; IV. *rhexi*; sive ruptio-

ne;

ne; V. *diabrosi*, sive erosione. Arteriolarum exhalantium, quæ fortasse solæ in finibus hiant, dilatatio fit vel impetu sanguinis irruentis, vel canaliculorum laxitate, vel orificiorum atonia. *Diæresis* contingit a caussis, quæ incidunt, pungunt, aut quocunque simili modo continuum solvunt. *Diapedesim* efficiunt nimia ut plurimum sanguinis tenuitas, aut aquea ejus dissolutio, & fibrarum laxata compages, & pororum inorganicorum, quibus vasa omnia, & membranæ scatent, dilatatio. *Ruptionem*, sive *rhexim* plethora tam vera, quam apparens, ictus, casus, nisus, auctus motus, obstructio, ligaturæ, compressiones, spasmus, membranarum debilitas, & similia. *Diabrosim* acritates variæ, a quibus tunicæ vasorum tam interius, quam exterius erodi possunt, donec perforentur. Sed quinque hæ hæmorrhagiarum rationes ad tres redigi commode posse videntur, ad *anastamosim*, *rhexim*, & *diabrosim*, nam diæresis cum rhexi, & diapedesis cum anastamosi fere conveniunt, aut certe vix distingui possunt; cum tam in punctione, quam in ruptura continuum solvatur, & in diapedesi æque, ac in anastamosi sanguis sine continui solutione exsudet, & exstillet.

§. CCCXXXVI.

In quavis igitur hæmorrhagia investigandum maxime est, qua ratione, & qua ex caussa fiat. Idcirco & quæ eam antecesserunt, & quæ comitantur, & ipsa sanguinis diathesis consideranda sunt diligentissime. Ictus, attritus, vulnus, immodicum exercitium, aliæque caussæ extrinsecæ per se facile patent. Ex ægri autem habitu, temperamento, victu, genere vitæ, aliisque aut excedens sangui- *Signa caussarum.*

nis

nis copia, aut raritas, aut tenuitas, aut acrimonia, aut atonia, & laxitas ſolidarum partium dignoſcentur. Retardatum vero alicubi ſanguinis motum, aut impeditum circuitum, & ſimul alibi auctum impetum indicabunt uberior ad partem, unde dimanant, appulſus, tumor, diſtentio, rubor, vehemens vicinæ regionis pulſatio. Aliquid etiam lucis affert attenta ſanguinis effluentis conſideratio. Floridus, rubicundus, magno impetu erumpens ſui copiam, aut raritatem oſtendet, & ſi difficulter, ac tarde concreſcat, etiam diſſolutionem. Tenuis vero, aquoſus, & aquæ, in qua caro lota fuerit, non abſimilis ſeroſæ partis exceſſum, aqueamque diatheſim.

§. CCCXXXVII.

Diviſiones, & differentiæ.

Dividitur hæmorrhagia in eam, quæ ab externa vi, & in eam, quæ ſponte, & a cauſſis internis proficiſcitur. De illa, quam etiam *violentam* dicunt, agitur a chirurgiæ ſcriptoribus; de hac vero, ſive *ſpontanea* medici potiſſimum tractant. Alia item *ſalutaris*, aut *critica* eſt, alia *non ſalutaris*, aut *ſymptomatica*; alia demum *habitualis*, alia *occidentalis*. Salutaris illa dicitur, quæ cauſſam morbum efficientem, aut effecturam, aut morbum ipſum tollit; uti accidit, quando corpus a ſuperfluo, & exuberante ſanguine liberat, aut congeſtiones ſolvit, quod ſæpe adoleſcentibus, ac juvenibus, præſertim fervidioribus obvenit. *Salutaris* quoque ea eſt, quam *criticam* dicunt, veluti quæ acutos morbos, phrenitidem, ſphaceliſmum cerebri, apoplexiam, hepatitidem, pleuritidem, cephalæam, gravedinem, nervorum diſtentionem, febrem ardentem, alioſque ſimiles judicat. *Non ſalutaris* eſt ea,

ea; quæ neque morbum tollit, neque ejus caussam, aut novum aliquem morbum infert. Ad hanc spectat etiam *symptomatica*, itemque illa, quæ nimium protrahitur, viresque exhaurit, & sic alium morbum post se relinquit. *Habitualis* crebrius revertitur, & præter evidentem, peculiaremque caussam accedit. Contraria fit ratione *accidentalis*.

§. CCCXXXVIII.

Hæmorrhagiam eo majus periculum afferre, quo e vasis insignioribus fit, non est qui non videat. *Prognosis.* Quo etiam profusior est, & breviori tempore plus sanguinis projicit, ut aliquot ejus libræ cito effluant; quo imbecillior æger videtur, & maxime si simul facies, labia, ungues, & reliquum corpus pallescant, extrema frigeant, arteriæ subeant, deficiantque, somnus occupet, & animus linquatur; eo proprius imminet extremum vitæ discrimen. Defectio vero animi non semper terrere omnino debet; nam interdum sanguis, quem reliqua auxilia cohibere non potuerunt, intercepto aliquantulum, aut quiescente cordis motu, cum minus, vel parum, imo nihil a tergo urgeatur, subsistit, concrescit in thrombos, & vasa aperta occludit, nisi etiam propria vi contractili constringantur. Periculosior quoque est ea, quæ ab interna caussa efficitur; aut certe non minus prudentiæ, atque opis exigit ipsa, quam quæ ab externa. In universum facilius curatur, imo non raro per se ipsam, & sponte cessat quæ ex plethora oritur. Denique quæcunque fuerit hæmorrhagia, si pro ejus duratione, copia sanguinis effusi modum non excedat, ex se sola non poterit magno detrimento esse. At si modum excesserit, animi deliqua, corporis languor,

ca-

cachexia, hydrops timeri debent. Nec obstat prostare exempla quædam sanguinis enormi copia excreti cum periculo quidem non exiguo, sed sine vitæ jactura. Pessimum demum signum jure habetur, si ab hæmorrhagia pulsus occultentur, vacillent, evanescant; syncope crebro ingruat; extrema frigescant, & membra convellantur.

§. CCCXXXIX.

De hæmorrhagia narium speciatim. Quæ hactenus de hæmorrhagia generatim explicata sunt, accommodentur etiam peculiari sanguinis e naribus profluvio, sive narium hæmorrhagiæ, quæ ex disruptis, aut dilatatis, aut erosis, aut laxatis membranæ pituitariæ vasculis oriri consuevit, easdemque remotas caussas agnoscit, quas ceteræ hæmorrhagiæ. *Differentia.* Præter communes differentias, de quibus jam (§. CCCXXXVII.) dictum est, hujus propria est illa, quæ a modo, quo effluit sanguis, *Prognostica.* derivatur. Etenim vel abunde, & magno fluxu erumpit, & tunc vera est narium hæmorrhagia; vel guttatim, & parcius, lenteque exstillat, & tunc stillicidium dicitur. Quod ultimum in morbis symptomaticum est, atque inutile naturæ conamen; nihil enim paucum communiter esse potest criticum (*a*). Narium hæmorrhagia senibus inassuetis superveniens sæpe apoplexiam prædicit. Si hominibus valde imbecillibus hæmorrhagia accedat, sæpe vitam cum sanguine effundit, vel tabem relinquit, aut cataractam, glaucoma, guttam serenam, & ex his oculorum caliginem, & cœcitatem (*b*). Hecticis vero, quibus sanguis colliquescit, & omnia vasa laxa sunt, hæmorrhagia mortem propinquam portendit.

(*a*) *Coac. n.* 57. 337. 340.
(*b*) PLATNER. *Ars medend.* §s 269.

Cu-

Curatio.

§. CCCXI.

Salutaris, & *critica* narium hæmorrhagia, dum modo immodica non fit, quo casu salutaris esse nequiret, minime cohibenda est. Cohibita enim præter alia mala, interdum convulsionem accersit, sola sanguinis detractione sedandam (*a*). Non salutaris curationem exposcit. Curatio autem duplex est, alia hæmorrhagiæ præsentis, alia post eam jam compressam. Tempore hæmorrhagiæ ea adhibentur, quæ sanguinem sistunt. Hæmorrhagia jam cohibita, vel diutius protracta, caussæ eam efficienti occurritur. Multa ad sanguinis fluxum sistendum proponi soleat, quorum aliqua sanguinis copiam minuunt, ejusque cursum a naribus avertunt, aliqua pravam ejus qualitatem emendant, aliqua demum ora vasorum coarctant, & claudunt. Primi generis remedia sunt sanguinis missio per intervalla opportune iterata, cucurbitulæ tam siccæ, quam scarificatæ cervici, scapulis, dorso, cruribus, aut hypocondriis (*b*) applicitæ, artuum ligaturæ dolorificæ, & sanguinis per venas regressum retardantes, terror repente incussus, aqua frigida inopinanti in faciem, aut dorsum inspersa, aut pudendis admota, lipothymia, epithemata ex gypso, aceto, & albumine ovi parata, & fronti frigide imposita.

Curatio duplex.

Duplex remediorum genus.

Primum genus.

(*a*) *Coac.* 336. VANS-VVIETEN. §. 741. ibique allegat GALENUM, qui cucurbitulam hypocondrio dextro defigebat, si sanguis e dextra nare fluebat; sinistro, si e sinistra; sicque sanguinem illico sisti testatur.

§. CCCXLI.

Genus alterum. Ad alterum genus spectant multa, & varia; prout variat sanguinis vitium. Nam si sanguis nimium exæstuet, ac turgeat, refrigerantia conveniunt ex lactuca, nymphæa, portulaca, acetosa, atque omnia subacida, & temperantia, imo acetum, & acida ipsa mineralia, item emulsa ex seminibus frigidis, nitrum, & similia. Enemata actu frigida, & ad laxandam alvum, & ad sanguinis fervorem inhibendum subter dari suadet PLATNERUS (*a*). Si vero aqua tenuitate sanguinis peccet, & simul atonia, & laxitas solidarum partium concurrat, adstringentia, & roborantia, uti plantago, urtica, consolida, cortex peruvianus, cascarilla, historta, tormentilla, cotonea mala, malicorium, balaustia, terræ sigillatæ, corallia, & ferrum opportunissima sunt. Si demum acrimonia subsit aliqua, eidem opponi debent, quæ peculiariter adversa creduntur, & ea, quæ demulcent, atque involvunt, alibi jam multoties memorata. Præ ceteris autem opium, plethora ablata, commendatur, utpote quod nimias quascunque evacuationes præter sudorem compescit, nervorum sensibilitatem minuendo, & spasticos motus sedando. At licet vim cordis intendere soleat, non tamen dandum est ægro viribus fractis, nisi cautissime, & quodammodo cicuratum, quale est in æthiope vegetabili, in diascordio Fracastorii, aliisque præparationibus.

(*a*) *L. 1. c.*

§. CCCXLII.

§. CCCXLII.

Vaſorum oſcula claudunt, quod tertio loco poſui, medicamenta extrinſecus applicanda, cujuſmodi ſunt alumen, vitriolum, ſanguis draconis, agaricus *pedis equini facie* quercui adnaſcens (*a*), atque alia. His turundæ conſperſæ, aut in iis ſolutis intinctæ in nares inducuntur, ut aperta vaſa comprimant, atque adſtringant. Linamenta quoque ex vini ſpiritu meraciſſimo, & calido, vel balſamo adſtringenti Gherlii, vel ex tinctura catechù expreſſa ad id commendantur. Valentius agunt pulvere *colchotaris* adjuta, aut phlegmate vitrioli madefacta. Hic complures aquæ vulnerariæ romanæ maxime credunt, tamquam certiſſimo euporiſto, etſi ambigua admodum ejus virtus æquis judicibus videatur. Fuligo, ſi alia ad manus non ſint, cum albumine ovi ſubacta, ac turundis, vel goſſypio inducta utiliſſime in nares intruditur. Sed tot medicamentis opus non eſt. Solæ turundæ ex linteis carptis, aut contortis ſine alio additamento ſufficiunt, ſi in nares ita inducantur, ut valide vaſculis apertis adprimi poſſint. Adprimuntur vero multis rationibus, quas apud chirurgos videre eſt. Si altius vero demitti debeant, ut ad ora venarum hiantia perveniant, filo alligantur, quod per nares, fauceſque trajectum eſt, & quo exit ſanguis, adplicat, & prout neceſſe eſt, dirigit; quemadmodum tradunt chirurgiæ magiſtri. Interdum ſola narium per digitos compreſſione continuata, ſi anteriori e loco ſanguis manet, ſanguinis fluxus ſiſtitur.

Adstringensia externa.

(*a*) De hoc fungi genere, ejuſque uſu vid. *Commen. Lipſienſ. vol.* 1. *p.* 144. *&* *Obſ. ſur l' uſage de l' Aagric de* M. GEORG. HEATE. *London.* 1758.

§. CCCXLIII.

Cura prophylactica. Saguine cohibito, si hæmorrhagiæ origo ab ejus aliqua labe sit, aut ab aliqua caussa manifesta derivarit, accommodatis remediis utendum est, quibus mali reditus præcaveatur. His autem remediis regimen opportunius adjiciatur. Æger in loco frigidiusculo, & obscuro quiescat, leviter stragulis tectus, & capite erecto, & sublimi se, contineat, neque multum loquatur, neque quidquam calide sumat, aut solidi mandat. Liquida igitur alimenta, & refrigerantia sint, ne maxillarum motu sanguinis fluxus augeatur, aut renovetur. Exulent quæ sanguinem augent, aut concitant, aut attenuant. Aqua frigida potui detur; vino interdicto, nisi summus virium lapsus suadeat, tantillum vini, quod tenue sit, rubellum, & subausterum, concedendum esse. Motus omnis sive animi, sive corporis diligentissime vitetur.

CAPUT XIII.

DE DOLORE AURIUM, ET QUIBUSDAM AUDITUS VITIIS.

§. CCCXLIV.

Otalgia vera, & spuria. AURES dolori, sive *otalgiæ*, non secus quam alia quævis pars, & quidem molestissimo, obnoxiæ sunt. Itaque de eo primum, deinde de quibusdam auditus vitiis, videlicet abscessu, ulcere, auditu gravi, surditate, & tinnitu sermo habendus est. Duplex otalgiæ genus occurrit, alterum sine inflam-

flammatione, alterum cum inflammatione conjunctum. Prius illud *otalgia spuria*, sive *notha*, posterius *vera* vulgo audit. Hanc alii *otiten* appellant. Sedes utriusque frequentior est membrana, quæ meatum auditorium intus succingit, ac cerumen secernit, effunditque. Non ideo tamen reliquæ interioris auris particulæ, uti tympanum, & labyrinthus, dolore immunes sunt, licet revera hæ rarius eo afficiantur. *Otites.*

§. CCCXLV.

Otalgiam notham procreant vel nervi irritati, vel spasmi, vel humor acer, & serosus, aut rheumaticus congestus, aut alia quævis caussa fibras, nervos, vasa distrahens, comprimens, aut vellicans. *Veram* autem, sive *otitem* aliqua unius, vel plurium auris partium inflammatio. In illa febris nulla est; in hac dolori febris adjungitur. Quod inter utramque discrimen præcipuum constituit. In utraque aures tinniunt, atque obsurdescunt. Caussæ, & occasiones otalgiæ multiplices sunt. In pueris frequentissima reputatur dentium molarium eruptio: rami enim nervi maxillaris inferioris, qui tertius quinti paris ramus est, & qui ad linguam pertinet, cum minori nervo, qui ab aure descendit, & a septimo pari, hujusque portione dura deducitur, una committuntur (*a*), & miscentur. Ex quo sequitur, ut summa inter maxillam, & aurem consensio, quocunque modo ea fiat, intercedere debeat. Post hanc veniunt subitæ, & vehementes tempestatum, atque aeris vicissitudines; catarrhi inde orti; subitum frigus capiti, aut pedibus calefactis admissum; tinea, achores, scabies retropulsa; metastases in febribus *Caussæ, & signa.*

 acu-

acutis; aliena in aurem illapsa, ingressa, intrusa, innata; ac demum cuncta ea, quæ ad dolorem, aut inflammationem inferendam valere, pluries alibi memoravimus.

(*a*) PLATNER. *l. c.* §. 350.

§. CCCXLVI.

Otitis descriptio.

Speciatim *otalgia vera*, sive *otites* se prodit dolore acutissimo, calore, ardore, pulsatione arteriarum adaucta, febre vehementi, & puncturis crebris, sic ut pars quodammodo terebrari videatur. Nullus tamen tumor, ruborque nullus extrinsecus conspicitur, nisi forte exteriora quoque eodem malo teneantur. Pro loci vero diversitate, quem inflammatio incessit, propria quædam, ac peculiaria indicia exseruntur. Quando meatus auditorius solummodo inflammatur, dolor magis externus est; tactus recrudescit, auditus potius obtunditur, quam aboletur; atque interior ejus facies, quæ oculis patet, insigniter rubet, ac tumet. Membranam porro tympani, hujusque cavum inflammatione tentari noscimus, si doloris sensus, interior, atque acutior videatur, ad fauces usque porrigatur, magnum tinnitum socium habeat, nec tamen auditum penitus auferat. Atrociora omnia; si intima, sive tertia auris cavea, labyrinthus videlicet, laboret. Tunc enim auditus fere aboletur; dolor acerrimus, penitiorque est, ad caput, cerebrumque protenditur, ac pene dementat; & non raro nervorum distentiones, vomitus, animi deliqua, ac delirium superveniunt.

§. CCCXLVII.

§. CCCXLVII.

Otalgia vera, ſive otites gravior eſt, periculoſior altera; eoque magis, quo penitiores auris ſedes affligit, & quo minus cerebro parcere videtur. Hinc non raro ſeptimo die enecat, niſi arte citiſſime reſolvatur, aut narium hæmorrhagia opem ferat, aut pus ex aure erumpat. Reſolvitur enim quandoque; crebrius in ſuppurationem deſinit, & pure deinde manante magnum dolori, & gravitati levamen accedit. Verum ab abſceſſu ulcus interdum relinquitur, quod, niſi bene coeat; perpetuum ſonitum, aut ſtrepitum creat. Otalgia a ſero acri, aut affectibus catarrhalibus, interdum ſudore, interdum alvi fluxu finitur. *Prognoſis.*

Curatio.

§. CCCXLVIII.

Reſolvenda igitur ſtatim ab initio inflammatio eſt venæ ſectione, ſcarificatione occipitis, aut ſcapularum, balneis pedum, leni alvi ductione, & medicamentis antiphlogiſticis, ac diluentibus. Extrinſecus etiam fomentis, cataplaſmatibus anodynis reſolutio tentanda. Dolorem lenit aqua tepens, lac muliebre, aut vaccinum, oleum amygdalarum amararum, vitellorum ovi, ſeminum papaveris albi, aut hyoſciami recens expreſſum, ſi in aurem inſtilletur, aut goſſypium ex his madidum indatur. Si otalgia a catarrho, ac ſeroſa congeſtione fit, avocandus humor eſt cucurbitulis; cantharidibus collo, aut proceſſui maſtoideo impoſitis; ſialagogis, radice pyrethri videlicet, pimpinellæ albæ, maſtiche, pipere, *Inflammatio tollenda.* *Otalgia catarrhalis quomodo curanda.*

foliis nicotianæ ore detentis; catharticis, ac sudoriferis. Neque sanguinis missio prætermittenda est, quando doloris acerbitas præsentissimum auxilium petit. At si nervorum affectiones, & spasmi, quod hystericis, hypochondriacisque sæpe evenit, dolorem exciverint; opio, anodynis, atque antispasticis ei occurrendum est. Ignorari vero non debet, quæcunque in aures demittuntur, cuncta prius leviter calefieri oportere. Neque his, præsertim oleosis, abuti licet; nam ita interdum laxantur auris interiora, aut obstruuntur, ut ægre deinde in integrum restitui possint. Si quid demum alieni in aurem aut irrepsit, aut in ea concrevit, quod otalgiam efficiat; id dexterrime, & citissime educi debet. Vermes oleosis, dulcibus, aut, ut aliis placet, amaris occidi; pulices, atque alia insecta aqua, melle, aut gossypio immisso extrahi possunt. CORN. CELSUS *lanæ paullulum*, inquit, *in aurem compellendum est, quo pulex vel aliud animal, quod intus est, illud subeat, & cum eo extrahatur* (a). Ubi vero suppurationis initium est, emollientia cataplasmata ex mica panis albi cum lacte, & foliis malvæ decocta super dentur. Pus autem confectum avocetur pinguibus, aut frusto laridi, aut butyro, & jam exiens eluatur aqua hordei vel simplici, vel mellitia, & si abstergendum magis sit, aliquid mellis ex rosa adjicere opportunum est. At ubi multus humor ex abscessu, aut ulcere diu profluit, inconsulto comprimi non debet. Sæpe retentus cuniculos agit, aut in cerebrum magno vitæ periculo convertitur. Quare satius est iis uti, quæ humorum dyscrasiæ prospiciunt, totumque corpus emendant; quo fere fit; ut ulcus sine noxa coalescat. Interdum folliculi sebacei, sive glandulæ, a qui-

Otalgiæ nervosæ cura. — *Aliena.* — *Vermes, pulices insecta.* — *Abscessus.* — *Pus nimium.* — *Tubercula meatus auditorii.*

a quibus cerumen aurium ſecernitur, alicubi obſtruuntur, & tuberculum aliquod formant. Id ſi inflammationem ſubeat, gravis otalgia oboritur, cito in abſceſſum deſitura. Huic raro venæ ſectio neceſſaria eſt. Sola emollientia, anodyna, & demulcentia ſufficere conſueverunt.

(*a*) *Lib. VI. cap. VII.*

GRAVIS, DIFFICILISQUE AUDITUS.

§. CCCXLIX.

Imminuitur audiendi facultas, ſive gravior, difficiliorque auditus evadit (*dyſecæam*, vel *hypocophoſim* SAUVAGESIUS vocat) multimodis, præcipue vel ex auriculæ vitio, abſciſione, mutilatione, depreſſione, vel ex meatus auditorii obſtructione, compreſſione, tumore, cerumine indurato, pure concreto, cruſtiſque innatis, vel ex tympani membranæ, aliarumque partium relaxatione, aut ex ſeroſi humoris copia illas alluente, ut in catarrhis fieri conſuevit; vel etiam ex conſenſu primarum viarum, ut in hypochondriacis. Auriculæ defectum ſupplet corniculum acuſticum. Obſtructum meatum auditorium reſerat ceruminis, aut puris concreti, aut cruſtæ innatæ diſſolutio per ſaponacea, atque oleoſa injecta, tumorum exſtirpatio, inciſio, deſtructio. Tympani membranæ, contentiſque partibus robur, & firmitatem reddunt ſuffumigia ſicca, & leviter balſamica, aut eſſentia caſtorei, tinctura ſuccini, ſpiritus vini camphora non nihil imbutus, quibus goſſypium intinctum meatui auditorio inſeritur, ibique relinquitur, ut aeris humiditas arceatur. Seroſam, catarrhalemque illuviem revellunt, eva- *Curatio.*

cuant-

cuantque errihina, sialagoga, diuretica, hydragoga, sudorifera, fonticuli, setacea, vesicantia occipiti, aut processui mastoideo apposita. Saburra, si primis viis insidet, & gravem auditum efficit, eccoproticis educitur; spasmi vero, si ab his morbus pendet, paregoricis, & antispasticis sedantur.

SURDITAS.

§. CCCL.

Caussa. Si meatus auditorii membrana praeter naturam, ut in recens natis interdum accidit, aut alio organico vitio occludatur; aut tympani membrana rigescat, aut ossea facta sit, aut disrupta, aut exesa: aut ossicula tympani, aut labyrinthi, aliaeque interiores partes gravi labe, carie, ulcere, contaminatae, aut aliter destructae sint; aut tuba eustachiana coaluerit, quod tumore, scirrho innato, aut cicatrice, ut post ulcera venerea faucium, fieri potest; aut nervi acustici paralysi resoluti fuerint, ut post capitis ictus, vel apoplexiam evenit: evidentissimum est, surditatem, sive *cophosin* subsequi, sive auditum deleri, & nullam ferme spem relinqui curationis, excepto eo casu, in quo incisio meatum aperire potest. *Cophosin.* Aqua praeterea repletur interdum tympani cavum propter tubam eustachianam obstructam, aut aliter clausam, aut propter inhibitam, aut deperditam vasorum absorbentium, sive lymphaticorum facultatem; sic autem repletur, ut tympani membrana extrorsum urgeatur, & stapes fenestrae ovali, membrana vero fenestrae rotundae introrsum vehementer adprimatur; quam ob rem auditus paullatim aboletur necesse est. *Curatio.* Tunc si quid auxilii est, id cer-

certe expectandum videtur vel a gargarismatis, vel a sialagogis, vel ab ulcere processui mastoideo, cujus cellulæ cum tympani cavo communicant, per ferrum ignitum, vel lapidem infernalem, ut BELLOSTIUS suadet, inusto, & diutissime manante.

AUDITUS DEPRAVATUS.

§. CCCLI.

Superest demum auditus depravatus, ad quem referri debet, auditus acutior, tinnitus, susurrus, bombus, & sibilus, soni nimirum *præter* naturam, qui ex nimia sensibilitate, vel ex tremoribus auctis, & inordinatis in aurium caveis, ossiculis, membranis, aliisque partibus excitatis oriuntur. Hæc vitia uno *paracusis*, sive *auditus falsi* vocabulo SAUVAGESIUS complectitur. Tremores autem illi vel ex plethora, vel ex sanguinis copia in vasa capitis, & aurium impulsa, vel ex fibrarum muscularium ad aures spectantium aucta irritabilitate, aut per stimulos quosdam excitata, vel ex aeris in cavo tympani, aut aquæ in labyrintho, ejusque ductibus contentæ agitatione gignuntur. Quis enim non videt, a validius pulsantibus aurium, aut cerebri arteriolis insolitum quasi corporis percussi sonum edi, aut a tensione nimia membranæ tympani, musculorumque, aut a nimia nervorum sensibilitate molestiorem, acutioremque auditum reddi; aut a concussis ossiculis, aquave labyrinthi tinnitum, sive susurrum, aut denique ab aere intra tympani cavum clauso, & expanso, repenteque per tubam eustachianam exploso bombum, vel ab eodem sensim, ac difficulter per eam erumpente sibilum quemdam excitari? Interdum hæc varia auditus depravati sympto-

Paracusis.

ptomata seorsum, & solitaria incidunt, interdum nervorum distentionem, epilepsiam, apoplexiam, deliriumve antecedunt; interdum morbis acutis superveniunt; interdum alias ægrotationes, uti hypochondriasim, aut hysteriam, subsequuntur. Singulis his curatio adhibenda est, quæ caussis accommodata videtur, quæque ex superioribus erui facillime potest.

Curatio.

CAPUT XIV.

DE ODONTALGIA.

§. CCCLII.

Odontalgia. DENTIUM dolor vocatur græce *odontalgia*. Qua dentes in alveolis reconduntur, cavi intus sunt, nervis, vasisque sanguineis instructi. Exterius periostio, ligamentis, ac gingivis firmantur. Si alicubi inflammatio fiat, aut serosa congestio, aut acer, irritansque humor aliquam ex illis partem vellicet, aut caries dentem exedat, dolorem induci necesse est varium, variaque inde symptomata nasci. Plerumque gingivæ tument, ac rubent, imo malæ ipsæ similia patiuntur; febris quandoque accedit, pulsatio, vigilia perpetua, aurium, oculorum, & capitis per consensionem dolores. Inflammatio sive socia, sive pedissequa sæpenumero in abscessum desinit. Si interiora hoc occupentur, dentis caries, vacillatio, corruptio, fistula timeri possunt. Si exteriora, parulis, epulis, ac gingivarum destructio. Caussæ remotæ fere eædem sunt, quæ otalgiæ. Pro caussarum vero ratione etiam curatio variari debet, quemadmodum in curatione otalgiæ præceptum est.

Descriptio, & explicatio.

Symptomata.

Caussa remota. Curatio.

§. CCCLIII.

§. CCCLIII.

Præterea, quæ primo ad otalgiam (§. CCCXLVIII.) propoſita ſunt, laudantur lenia diaphoretica, in primis roob baccarum ſambucci ad unciam unam pro doſi, & anodyna. Ore continendum eſt, vel lac calens, vel aqua ex capitibus papáveris albi, vel ſeminibus hyoſciami decocta, & cum pauxillo aceti remixta, cautione adhibita, ne deglutiatur. Extrinſecus etiam fotus, & cataplaſmata molliſſima, & dolorem ſedantia loco dolenti admovenda ſunt. Intrinſecus præterea aliquid opii, ſi dolor urgeat, dari licet. In ea odontalgia, quæ a ſeroſa congeſtione, aut ab acri humore eſt, non aliena curatio videtur, quam otalgiæ ex ſimili cauſſa natæ (§. CCCXLVIII.) idoneam poſuimus. *Nonnulli* anthelicis extremum, antitragum, aut auriculæ lobulum inurendum jubent ferro ignito, aut moxa. Sed præſtantior locus eſt pone aures, aut ſubter eas, quoniam arteria, vena, & nervus ſub aure ibi exiſtunt, & maxillam inferiorem ingrediuntur, & ſecundum ejus longitudinem in omnium dentium inferiores radices diſtribuuntur. Hic itaque cauteria, aut veſicantia magis conveniunt, & ſerum acre revocant, excernunt, & quodammodo nerveam ſenſibilitatem, atque ataxiam delent. Obſervatum enim eſt, ſola validiori compreſſione pene maxillam inferiorem adhibita, interdum dolorem illico compeſci. Emplaſtra itidem ex maſtiche, balſamo peruviano, camphora, opioque compoſita, & temporibus, atque infra orbitam applicata celerrimum ſolamen afferunt. Nervus quippe a quinto pari ad muſculos temporales pertinens ejuſdem originis eſt cum nervis, *Curatio.*

qui

qui ad dentium radices feruntur, & sub orbita qui statim egreditur nervus, ad dentes anteriores maxillæ superioris porrigitur.

§. CCCLIV.

Dentis caries. Dolor a carie dentis opio indito, aut guttula olei caryophyllorum, vel spiritus vitrioli instillata, aut gossypio excepta, atque imposita egregie sedatur. Si huic auxilio non cesserit, ferramentum ignitum per cannulam in cavum dentis demitti oportet, quo & caries, & nervea interior membrana destruatur. Cavum deinde plumbi frustulo rite conformato implendum est, ne a cibo, potu, aut aere malum iterum exacerbetur, & recrudescat. *Dentis evulsio.* Quod si hæc quoque non profuerint, aut adhiberi nequiverint, dens erit extrahendus, ut non solum dolor cum ipso evellatur, verum etiam ut a contagione reliqui, in quos facile proserpere solet, liberi serventur. Sed vitanda est dentis evulsio, si inflammatio magna, aut tumor non exiguus dentem circumcingat. Evelli etiam dentem expedit, ubi fistula prope dentem est, aut ab ejus carie genita spectatur. Nisi eo evulso, ipsa coire, aut impleri nequit. At caninorum extractio periculosior est ob profundiores radices, quibus adhærent; nec minorem difficultatem exhibent postremi, ac medii molares ternis, vel quaternis radicibus præditi. Nam ab eorum, qui superiores sunt, extractione lædi oculi possunt; ab utriusque vero tum superioribus tum inferioribus hæmorrhagia, inflammatio, maxillæ laceratio, & fractio non raro contingunt. Hæmorrhagia interdum tanta est, ut consuetis stypticis medicamentis comprimi nequeat. Spongia sicca dentis alveolo imposita, & manu valide pressa hæmorrhagiam

giam quinque jam dies durantem a medico cohibitam legimus (*a*). Similem hæmorrhagiam ex hac ipsa caussa ortam, & jam ad viginti & ultra horas protractam sistere mihi quoque contigit pulvere fungi agarici ignarii alveolo avulsi dentis prius repleto, deinde ejusdem frustulis planis desuper gradatim impositis, ut dentibus alterius maxillæ & premi, & loco contineri possent.

(*a*) *Comm. Lips. vol. 4. p. 91.*

§. CCCLV.

Cum odontalgiam dens aliquis erumpere nitens gignere cognoscatur, gingiva oleosis, pinguibus, mucilagineis primum mollienda, deinde, si necessitas urgeat, incidenda scalpello est, ut exitus denti comparetur. *Dentitioni quomodo prospiciendum.* Abscessuum, fistularum, parulidum, epulidumque curatio chirurgis committatur. Si vero dentes vacillent, gingivæque depereant, & quasi absumantur, in caussam inquirere oportet. Si tartarea crusta inter gingivam, & dentem accreverit, ejusque carnem procul secedere cogat, *Dentium reliquis vitiis.* subacidis ea dissolvenda est, aut ferramento in scalpelli modum aptato auferenda. Si ligamenta, & gingivæ laxatæ in caussa sint, ut dentes labent, ac vacillent, adstringentibus, & roborantibus firmentur. Ubi vero erodens, acris, aut acida lympha id præstat, antiscorbutica, antacida, imo & balsamica tam intrinsecus, quam extrinsecus in subsidium vocentur.

CAPUT XV.

DE TUMORE GLANDULARUM PAROTIDUM.

ET

MAXILLARIUM, VULGO ORECCHIONI *;

§. CCCLVI.

Differentia. PAROTIDUM tumores recte dividuntur in tria genera. *Primum* genus est eorum, qui febribus acutis, & præsertim malignis, aut pestilentibus superveniunt. De his jam alibi (*Vol. II. De Febr.* §. CCCII.) a nobis actum est. *Alterum* eos comprehendit, qui morbos chronicos, scrophulas, luem veneream, scorbutum, scirrhosam, cancrosamque diathesim subsequuntur. Hi ad alios morbos, quorum curatio alibi tradenda est, aut ad morbos tantummodo chirurgicos spectant; de quibus nequaquam nostrum est verba facere. *Tertium* vero genus est, quando parotides, & maxillares glandulæ repente intumescunt, & dolent, nec diu, nec gravibus, aut saltem non periculosis symptomatibus, si recte curentur, stipantur, brevique, & perfecte resolvuntur. Pueros, atque adolescentes dumtaxat hoc genere corripi solitos nonnulli tradunt. At quamquam illos huic malo magis obnoxios fateamur, experientia tamen compertum est, nullam quandoque ætatem, sexumque nullum immunem ab eo esse, in primis cum epidemicum est: nam interdum epidemici, aut stationarii more vagatur. Quin imo velut endemicum quibusdam in regionibus

bus esse (*a*) dicitur. Tumores ejusmodi, quia vix unquam suppurationem subeunt, sed facili resolutione evanescunt, *lymphatici*, & *serosi* a plerisque reputantur; quamquam interdum inflammatoriam indolem indubiis notis exhibeant. Peculiari nomine carent apud medicos, a quibus sæpe eorum descriptio, & curatio prætermittitur. Idcirco nonnulli eos redigunt ad anginas nothas, aquosas, aut ad bronchocelem (*b*). In Etruria, & reliqua Italia vulgo vocantur *orecchioni*, *gottoni*, & *gotazze*.

* *Synonyma.*

ORECCHIONI *Etruscis*; GOTONI *Bononiensibus*, & *Flaminiæ populi*; GOTAZZE *Genuensibus*; ORIELLONS, & OURLES *Gallis*. *Parotis spuria* LIEUTAUDII, *Synops. univers. Prax. med. l. 2. lect. 2. p. 300. ed. Patav.* 1777. *Parotis benigna*, & *simplex fortasse* SAUVAGESII, *Nosol. cl. 1. ord. 3. gen. XVII. Parotides seroso glutine tumentes* THOM. LAGHII, *De Bon. scient. & art. Instit. atque Acad. T. V. P. I. inter Opuscul. p.* 117. *Narbonensium morbus familiarissimus, cujus levior gradus* GALES, *gravior* COURNUDOS *vocatur*. LIEUTAUD. *l. c.*

(*a*) *Journal. de Medec. T. VII. p.* 379., ubi ROCHARDUS endemicum hujusmodi morbum in *Belee Islle-en Mer* esse affirmat, atque egregie describit.

(*b*) LIEUTAUD *l. c.* TARGIONI DOZZETTI *Prim. Raccolt. d'osserv. med. p.* 176. VOGEL *De cogn. & curand. &c.* §. 192.

§. CCCLVII.

Morbi historia.

De his igitur nunc referam quidquid aut aliorum observationes, aut meæ me docuerunt. Plerumque hic morbus hieme, sæpius vere se exserit, quin ulla alia corporis labes præcesserit. Pueris, & juvenibus magis, quam adultis infensus est; interdum nec senibus parcit, quod jam supra ani-

madversum est. Subitas ut plurimum caloris, in frigus mutationes, & nivosas, humidasque aeris constitutiones subsequitur. Sæpe post aliquam vehementiorem corporis exercitationem, aut frigus susceptum adoritur; graviusque afficit fervido, & bilioso temperamento homines. Parotides igitur intumescunt primum leviter, mox graviter, & duræ fiunt, dolore quodam tensivo molestæ. Colorem cutis vix mutant, imo interdum leve integumentorum œdema exhibent; quo factum est, ut Cl. LOUISIUS opinaretur, cellularem telam magis, quam glandulæ corpus affici (a). Quandoque tamen nihil œdematosi integumenta præseferunt, sed tumor durus, & tensus acriter dolet, & rubore quodam quasi erysipelatode suffunditur. Præter parotides simili tumore una attolluntur glandulæ maxillares, & in nonnullis etiam illæ, quæ in collo sitæ sunt; in aliis tonsillæ ipsæ occupantur, ita ut non modo manducatio, sed etiam deglutitio ipsa reddatur difficilis. Tumor autem magnitudine varius est; modo planior, modo eminentior, & quandoque tantus, ut totam faciem, effigiemque deformet.

(a) *Encycloped. v. Oreillons.*

§. CCCLVIII.

Ubi mitior morbus est, febrem nec movet, nec ægros lecto addicit. Tunc plerumque solius naturæ ope intra paucos dies paullatim decrescit, & finitur. Quies tamen in lecto, potus calidus, ac leniter diaphoreticus, fomenta humida, & mollientia, aut lintea duplicata sicca, & calentia, aut demum inunctiones ex oleosis applicitæ

blan-

blande, & innoxie resolutionem accelerant. Raro ultra septem dies protrahitur. Si vero gravius affligit, vel cum febre incipit, vel febris ad eum accedit, nunc parva, mitis, & brevis, nunc magna, & vehemens, quæ interdum ad aliquot dies persistit, plerumque continua remittens, & vespere suas accessiones renovans. Id præcipue incidit, quando malum epidemice grassatur. Interdum vis epidemica tam late diffunditur, ut ne convalescentes quidem ex aliis morbis prætereat. In constitutione epidemica anni 1753. quam Bononiæ vidit, atque accuratissime descripsit THOMAS LAGHIUS (*a*), febris in graviori malo non destitit, nisi post nonam, aut undecimam, aut decimam quartam diem. Tunc sane sanginem mitti, etiam iterato, oportet; quemadmodum sæpius expertus sum, & ipsemet LAGHIUS testatur. Ut plurimum tamen, ubi febris minus urget, sanguinis missione omissa, sufficiunt blanda eccoprotica, diluentia antiphlogistica, victus tenuis, & fomenta emollientia. Interdum nec fomenta ipsa bene feruntur. Tutissima omnium, & toleratu facilia sunt cataplasmata ex pane, lacte, & malva confecta, aut ex simplici pulpa pomorum dulcium. Vitanda vero sunt topica remedia, quæ resolventia prope dicuntur; nam aut dolorem, & tumorem exasperant, aut metastases non innocuas gignunt.

(*a*) L. 6.

§. CCCLIX.

Detumescentibus, parotidibus, præsertim maturius, nempe primis jam diebus, sæpe evenit, ut humor, qui parotides, aliasque proximas glandu- *Metastasis ad testes.*

 las

las tenebat, mira ſane metaſtaſi, etiam ſponte, ad ſcrotum feratur. Quo caſu non modo ſcrotum tumet, dolet, ac rubet; verum etiam alteruter teſtis, quandoque uterque, phlegmone vera corripitur, febre tunc intenſiore, vehementioreque reddita. Metaſtaſim ejuſmodi a parotidibus ad teſticulos in epidemicis (*a*) clare expoſuit jam Hippocrates, eademque vere anni 1750. obſervavit Joannes Targionius Tozzettius (*b*), & poſt hunc anno 1753. Cl. Laghius. Nec me circa illud idem tempus Faventiæ medecinam facientem, ubi epidemicus erat morbus, rarum hoc metaſtaſeos genus præterſugit. Hoc ipſum phænomenon viderunt alii, in quibus non prætereundus eſt Rochardus (*c*), homo gallus, & nuperrime, anno videlicet 1782. Genuæ, ubi morbus iſte epidemice increbuerat, Cl. Joseph Pratolongus, vir tum doctrinæ laude, tum medendi uſu præſtantiſſimus; quemadmodum ex ejus epiſtola ſub finem menſis Maji anni ejuſdem ad me data intellexi. Scroti igitur, teſticulorumve tumore ſuperveniente, & febre inde vehementiore facta, continuo iteranda eſt ſanguinis miſſio, vel primum inſtituenda in iis, in quibus antea omiſſa fuerat; fotuſque emollientes adhibendi, ut non modo dolor, & inflammatio leniatur, ſed tumor paullatim, & blande ſubſideat. Solent enim tam parotidum, quam ſcroti ejuſmodi tumores reſolutione finiri, nunquam, quod ſciam, ſuppuratione, ſi quidem apta iis fiat medicina. Ex quo patet, mobilem, & ſolubilem eſſe eorum materiem. Laghii vero obſervatio eſt, pueros impuberes, & ſenes huic metaſtaſi non fuiſſe obnoxios (*d*); mulieres vero, quamquam hæ rarius in parotidum tumorem inciderent, eo itidem detumeſcen-

te

te doloribus lumborum, & pubis correptas esse; ac si iis menstrua imminerent; quæ utique aut intempestive erumpebant, aut eorum loco pruritus, & caloris sensus pudendum præter consuetudinem invadebat.

(a) *I. epid. stat. 3.* (b) *L. c.*

(c) *Journal. de med. T. VII.-jam. cit.* (d) *L. c.*

* In ephemeridibus medicis, quas novissime, hoc ipso nimirum anno 1785., italico sermone scriptas edidit Cl. BOTONIUS, bis, vel ter ejusmodi malum memoratur, in quo metastasis ad testiculos in viris contingebat, in fœminis vero ad inguina.

§. CCLX.

Notatu item dignum est, complures, tam viros, quam fœminas, progrediente morbo, imo etiam jam inclinante, aut inclinato, non raro crebris vomitibus vexari, & aliquot dies male ex his habere; quod potissimum a LAGHIO observatum legimus (*a*), & a nobis etiam nuper confirmatum est. Quibus vomitus hujusmodi supervenit, etsi lingua pulchra sit, neque os amarescat, neque appetitus deficiat, nihilque humoris depravati, aut alieni, sed solus potus, aut cibus ventriculo restitans ejiciatur, omnes tamen ab anxietate, & inquiete, quam post potum, aut cibum patiuntur, plerumque liberantur, & conquiescunt; quæ res suspicionem injicit, ad spasticos potius ventriculi motus, quam ad cacochyliam vomitionem istam referendam esse. Revera sola paregorica, & sedantia stomachica, externa, atque interna, & blandissimi clysteres paullatim eam abigunt; rarissime eccoproticis opus est. Vomitum autem iis supervenisse, quibus nulla ad testiculos metastasis contingit, narrat LAGHIUS (*b*); atque

Vomitiones inclinante morbo.

ideo conjicit, a metastasi eum pendere. Quod etsi ita aliquando esset, non inficiet; adduci tamen non possum ad credendum, semper metastasim ad ventriculum caussam ejus esse; quod interdum eum accessisse viderim, tumore parotidum non modo exstante, sed etiam augmentum sumente. Alios, decedente parotidum tumore, dolor capitis invadit, hemicraniæ periodicæ non absimilis, isque certo evanescit, succedente scroti, aut testium tumore (*c*). Quibus vero neutrum horum accidit, sæpe converso ad pectus pravo humore tussis oboritur. Quamcumque demum partem morbi vis petat, febris illico increscit siti, vigiliis, anxietate, & corporis assidua jactatione comitata (*d*).

Metastases alia.

(*a*) *L. c.* (*b*) *Ibid.* (*c*) *Id. ib.* (*d*) *Id. ib.*

§. CCCLXI.

Præter hasce metastasium species prope singularis est ea, quam laudatus PRATOLONGUS notavit (*a*). Is enim tumoribus parotidum in aliquibus supervenisse scribit *anasarcam* omnino similem illi, quæ non nunquam supervenit purpuræ scarlatinæ, summa cum spirandi difficultate, & acuta febri. Hinc ipse suspicatur, parotidum istum tumorem *febribus eruptivis*, sive morbis exanthematicis febrilibus adnumerari posse. Hæc enimvero suspicio magnam probabilitatis speciem habere videtur, si animum advertamus ad morbos antecedentes, aut una decurrentes, qui plerumque exanthematici, sive eruptivi * sunt; itemque ad nauseas, ad vomitus, ad suspiria, ad anxietatem, ad languorem virium, ad faciles lipothymias, ad vigilias, ad jactationes, aliaque id genus sympto-

Anasarcam aut leuso phlegmatica.
An eruptivus morbus.

ma-

mata, quæ huic morbo, quando vehementior, graviorque eſt, adjungitur, & eruptivorum morborum communia ſunt. Suſpicioni robur, & pondus addit quorumdam opinio, vulgique communis perſuaſio, contagione malum proſerpere, & communicari. In quam ſententiam pronus quodammodo fuit LAGHIUS ipſe, vir certe perſpicaciſſimus, & ſimul cautiſſimus, qui, dum cauſſas ejus indagat, non longe abeſt, ut credat; epidemicam illam conſtitutionem, cujus abſolutiſſimam hiſtoriam conſcripſit, ex Africa, ubi peſtilens morbus graſſatus erat, ventorum flatu ad nos perlatam fuiſſe. Ut ut res ſe habeat, optandum quam maxime eſt, ut excellentium medicorum ſtudia, occaſione data, in veram hujuſce morbi naturam incumbant, obſervationibuſque iteratis decernant, utrum ad eruptivos, ut vocant, & contagioſos ipſe pertineat, nec ne.

(*a*) *Epiſt. cit.* En ejus ipſiſſima verba: *L'unica malattia, che possa dirſi preſentemente epidemica in queſta Città, è quella, che va ſotto il nome di Gotazze, e dai Fiorentini diceſi il male degli orecchioni. In qualcheduno oltre le parotidi ſi ſono gonſiate enormemente le parti genitali con febbre conſiderabile, e in qualche altro ho veduto al gonſiare delle parotidi ſopravvenire un' anasarca in tutto ſimile a quella, che qualche volta sopravviene alla Scarlatina, con grandiſſima difficoltà di respiro, e con febbre acuta. --- Crede V. S. Illuſtriſſima, che queſta malattia poſſa annoverarſi tra le febbri eruttive?*

* Anno 1753. Bononiæ epidemicam parotidum conſtitutionem anteceſſerunt Peticularis morbus, & Variolæ, quibus interdum tumor parotidum ſe ſe adjungebat. Peticulis, & Variolis deſinentibus, tumores Parotidum ſoli cœperunt populariter vagari. In ea conſtitutione, quam anno 1782. non modo in quibuſdam pagis, verum etiam hic Mediolani habuimus, morbilli primum ſporadici, deinde

epidemici insurrexere. Eodem tempore hi parotidum tumores Genuæ, ut jam dictum est, & Taurini invaluerant. Nescio tamen, an ibidem morbi eruptivi concurrerint.

§. CCCXLII.

Constitutio epidemica ann. 1782.

In epidemica horum tumorum constitutione, quam dixi anno superiore 1782. nobis cum Genuensibus, & Taurinensibus fuisse communem, metastasis ad testiculos, quemadmodum alibi, conspecta non est; sed ejus loco frequentissime vomitus molestus cum sensu ponderis ad epigastrium plerosque, tumoribus jam, & febre discussis, exercuit. Quæ observatio omnino comprobare videtur LAGHII sententiam, in his ex metastasi vomitum, ut in suis ægrotis Bononiæ viderat, natum (§. CCCLX.) fuisse. Distinguendum igitur puto vomitum, qui initio morbi, aut ejus augmento incidit, ab eo, qui jam absoluto morbo supervenit. Illum quidem a nervorum ataxia, atqua irritatione, qualis in morbis exanthematicis esse consuevit, pendere, probabile videtur; hunc vero a metastasi. Hoc quippe posteriore affectos non paucos blanda, atque iterata catharsis restituit, illos contra magis magisque turbavit. Apud nos mense Martio post magnam nivium copiam, frigusve repentinum morbus caput extulit. Parotides, & maxillares glandulæ enormiter tumebant, tendebantur, notabili duritie manui renitentes. Non admodum tamen, nec vehementer dolebant. Color cutis vix mutabatur; & si quis rubor extrinsecus apparebat, is levissimus profecto erat. Sed febris continua, inæqualis, plerumque vehemens cum iis complicabatur, exceptis paucis quibusdam, qui levius affecti sunt. Gravius afflictis

non

non deerant virium languor, & dejectio, nausea, vomituritio, crebra suspiria, & facilis in lipothymiam lapsus, in primis situ erecto. Inter initia non omittebantur blanda eccoprotica, clysteres, potus diluentes, & diapnoici, & sanguinis missio; qui tamen nullo glutine pleuritico tegebatur, in hisce morbis, ut ex aliorum quoque observatis constat, deficere solito. Sua stadia morbus perficit, ut plurimum, octo, vel novem diebus; solvique consuevit aut alvi fluxu, aut sudoribus, aut urinarum copia, aut narium hæmorrhagia. Pueris, & adolescentibus in quarta, aut septima sponte sanguis e naribus prorumpens plerumque veram crisim, qua illico sanabantur, apud Bononienses præstitisse (*a*) visus est. Neminem ex hoc morbo, licet gravi, unquam periisse constat (*b*). Nolim tamen, quis plus æquo sibi confidat, & temere aspernetur ejus benignitatem; cum fieri aliquando possit lethalis ad pulmones, aut cerebrum metastasis *.

(*a*) LAGHIUS *l. c.* (*b*) *ib.*

* Tempore eodem, quo Mediolani morbus iste increbuit, Magentæ etiam epidemicus exstitit. Rem non inutilem me facturum puto, si descriptionem, qualem ad me misit rogatus illius loci Medicus FRANCISCUS BERETTA die sexta mensis Junii ann. 1783. huic e vernaculo in latinum sermonem versam addidero. ,, Certissimum est, ,, ut tibi narratur, anno superiore sub veris initium non ,, modo hic, verum etiam in quibusdam pagis adjacentibus epidemicam quamdam constitutionem tumorum parotides occupantium dominatam esse. Morbum vulgus ,, noster appellat LASGUALTERA; de quo utplurimum ,, vix, ac ne vix quidem consulitur Medicus. Dicam tamen quidquid & potui egomet ipse observare, & colligere maxima cura eos percontatus, qui illo correpti ,, fuere. Symptomata igitur, quæ præcedere, & comitari

,, vidi

„ vidi tumorem iſtum parotidum, fuere prope ſemper do-
„ lores articulorum, atque inſignis omnium membrorum
„ laſſitudo. Nullum unquam ſymptoma mihi occurrit,
„ quod febrium exanthematicarum eſſet proprium. Exci-
„ pio tamen puerum duodecim annos natum, qui, ante-
„ quam parotides ei tumerent, tres ferme dies vexatus
„ fuit crebro vomitu bilioſo, anxietate, inquietudine, &
„ ſimul febre non exigua, quæ poſt etiam parotidum appa-
„ ritionem aliquot dies ægrum tenuit. Hæc vero modo
„ tumores ejuſmodi antecedebat, modo ſubſequebatur,
„ modo cum eiſdem omnino ingruebat, & conjungebatur.
„ Perpetuo tamen inchoabat cum alterno frigoris, caloriſ-
„ que ſenſu. Interdum intumuerunt parotides, quin ul-
„ lus unquam motus febrilis accederet. Tumores tunc
„ diutius, & pertinacius perſtitere ſemper, ad menſem
„ unum, vel ſeſquimenſem, ultraque non nunquam pro-
„ ducti. Quando febris corripuit, hæc nunquam minus
„ triduo, nunquam plus octiduo perduravit; nec ſemper
„ tumores ex toto evaneſcebant, ſed aliquandiu traheban-
„ tur adhuc, ea penitus diſcuſſa. Qui tumore ſimul, &
„ febre correpti fuerunt, utplurimum queſti etiam ſunt
„ faucium dolorem, difficilem deglutitionem, & arthri-
„ ticos cruciatus in univerſo corpore. Perpaucos illos,
„ qui meam opem petierunt, curavi ſanguinis miſſione,
„ quando hanc corporis robur, & febris magnitudo poſtula-
„ bant, ſalibus catharticis, & copioſo potu diluti florum
„ ſambuci; cui adjectum eſſet nitrum, eoque lubentius
„ diaphoreſim promovi, quod viderem ſudoribus largis ut
„ plurimum febrim ſolvi. Tumoribus extrinſecus admo-
„ vebam cataplaſma emolliens ex lacte, floribus ſambuci,
„ & farina ſeminum lini confectum; quo opportune con-
„ tinuato fere ſemper feliciter reſolvebantur. Quod ſi per-
„ tinacius obſiſterent, tunc in uſum vocabatur linimentum
„ reſolvens, quod ſperma ceti, & camphoram recipiebat,
„ cui omnino, & facile cedebant. Nunquam enim ſup-
„ puratione, aut alio modo eos finiri vidi, neque ulla
„ metaſtaſi. *&c.* "

§. CCCLXIII.

§. CCCLXIII.

Specimen hujusce constitutionis (§. CCCLXII.) aliquod dabunt binæ historiæ, altera graviorem, altera mitiorem morbi speciem sistens. Adolescens tres, & viginti annos natus, temperamento sanguineo melancholico præditus, frigori, ventis, aerique nocturno singulis diebus se se incautius objicere solitus in hunc morbum incidit. *Prima* die sine febri manifesta parotides cœperunt tumefieri, & dolere. *Secunda* earum tumor auctus est, & simul maxillares glandulæ tumidæ evaserunt cum exigua febri, qua coactus fuit lectulum petere. Eadem die salem catharticum amarum sumpsit, quo satis bene purgatus fuit. Die *tertia* cum febris increvisset cum pulsu valido, & magno, suspiriis crebris, atque anxietate, & corporis totius jactatione, & dolor cum aliquo rubore cutis conjungeretur, secta ei est vena in brachio, & missæ sanguinis unciæ decem, qui nihil phlogistici ostendit. Hinc aliquantum febris quidem remisit, non vero tumores, qui contra incrementum ceperunt usque ad diem quintam. Interea cibum appetebat, somno fruebatur, & viribus etiam dum in lecto erat, videbatur valere. Id solum querebatur, quod subinde stomachi quodam languore, &, si e lecto surgeret, facile lipothymia corriperetur. Die *quinta* iterum ei datum fuit lene catharticum, quod tamen alvum non subduxit. Horis pomeridianis febris sine ullo frigoris, aut horroris indicio exacerbata est. Nox fuit implacida. Mane diei *sextæ* valida febri exardebat, calorem ingentem in interioribus partibus accusabat, & præterea suspiriis, nausea, inquiete, siti, dolore capitis pulsante vexabatur. *Historia I.*

tur.

tur. Arteriæ vehementer ſubſiliebant. Facies univerſi tumebat. Idcirco decem ſanguinis unciæ ex altero brachio detractæ, in quo nihil vitioſi repertum eſt. Veſperi quidquid biberat, & comederat, bis vomuit; & poſt vomitum aliquantum levatus eſt, & conquieſcere cœpit. *Septima* die mane febris minor, caput liberum, facies & parotides minus tumidæ: ſed cerebri vomitus a potu, qui plerumque nihil excernebant, niſi quod biberat, cum pauca interdum bile flava permixtum. Veſpere iidem vomitus. Iteratis enematibus oleoſis factum eſt, ut alvus laxata excrementa naturalia dejiceret. Hinc vomitus paullatim ſedati; ſic, ut nocte *octavæ* diei quies, & ſomnus tranquillior ſubſequeretur. Die *nona* omnia in melius verſa ſunt, ægro ferme apyretico. Die *undecima* tumores omnino evanuerunt. Potui datum eſt dilutum foliorum thee, aqua cum ſucco mali medici, ſerum lactis defœcatum; ſed potu quocunque ſtomachus turbabatur, vomitu inſequente. Extrinſecus adhibita fomenta emollientia fuere ad ſecundam uſque febris acceſſionem. Tunc ab omnibus topicis, quæ parum feliciter cedere videbantur, abſtinere ſatius exiſtimatum eſt. Reſolutio autem leni febris motu, vomitibus ſpontaneis, alvi dejectione per clyſteres obtentis, & urinæ copia potius, quam ſudore perfecta eſt. Decem,

Historia II. aut duodecim diebus poſt ſexagenario cuidam, qui adoleſcenti huic aſſidue adſtiterat, poſtquam quadam die præter conſuetudinem in aere aperto diutius deambulaſſet, leviter intumuit parotis ſiniſtra, ſed modico dolore. *Secunda* die dolor auctus, & ad aurem protenſus eſt; quo manducatio impediebatur. Nocte inſequente dolor moleſtior ſomnum ferme omnem arcuit. Quare die *ter-*

tertia, etsi febri vacuus esset, lectulo se continuit. Alvum lenienti medicamento sibi solvi, & sanguinem, qui admodum firmus, & densus deprehensus est, ex brachio mitti curavit. A sanguinis missione dolor valde imminutus est. Doloris locum linteolo applicito a frigore, & aeris attactu defendebat. Semel tantum quadam nocte, cum dolor molestior est, admovit cataplasma ex pane, & lacte una decoctis, quo non solum dolor, sed tumor etiam subsedit. Intra sex, aut septem dies fere ex integro convaluit, aliqua solum difficultate mandendi superstite ad aliquot dies. Ab una parotide ad aliam non transiit, ut fere solet, malum. Abfuit vomitus, anxietas, languor, & febris; neque ad tantam magnitudinem tumor, quam in aliis vidimus, pervenit. Fortasse minor caussa *procatarctica* minorem quoque morbum fecit.

§. CCCLXIV.

Initio septembris ann. 1784. iterum iste parotidum morbus revixit, sed sporadicus; eosque corripuit, qui aeri humido, & frigido, in primis vespertino caput, & collum incaute exposuerunt; sed plerumque mitis fuit. Juvenis quidam temperamento sanguineo pituitoso, habituque pinguiori præditus, cum vespere scriptioni diu operam navasset fenestra e latere aperta, tempestate humida, & frigida, paullo post dolorem levem in parotide sinistra percepit. Dolor nocte increvit. Applicuit sacculum cum farina tepenti. Mane postero parotis valde prominebat, colore prope naturali, non admodum dura, nec dolor magnus erat. Tensionis tamen sensus quidam molestus ad vicinas partes, caputque protendebatur; nulla febris. Medicus consuluit, ut tectam parotidem ab aeris injuriis, & frigore ser- *Historia III.*

va-

varet, parum loqueretur, a manducatione abstineret, & dilutum florum sambuci sæpiuscule hauriret, & aliquot subinde cochlearia sumeret mixturæ, quæ nitrum, roob baccharum sambuci, & syrupum rubi idæi recipiebat, lectulique calore expirationem excoleret. Vesperi febricitabat, sed leviter. Sudavit, & nocte tranquille dormivit. *Altero* mane tumor videbatur latius diffusus. Pulsus frequens. Cetera eadem. Nox deinde tranquilla. *Tertia* die mane parotis non parum detumuerat. Hinc datum lene eccoproticum ex sale mirabili, & syrupo mannato, quo bis alvus laxata est. Vesperi melius. Mane diei *quartæ* pulsus naturalis; urinæ saturatiores; tensio, & tumor multo minor. Die *quinta* tumor evanuit ex toto. *Sexta* domo exire cœpit. Nullus vomitus, nulla ad testes metastasis subsequuta est. Alios vero nonnullos tunc temporis lymphatico hoc parotidum tumore laborantes, eo evanescente, vomitus ad aliquot dies afflixit. Sed brevi omnes convaluere.

§. CCCLXV.

Conclusio. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, colligi satis arbitror, quænam sit hujus morbi ratio, & quænam curandi methodus cuique ejus gradui opportunissima. Dum enim ejus descriptionem, variumque incessum tradidimus, non prætermissa sunt peculiaria remedia, quæ pro ratione symptomatum, aut eorum vicissitudinem experientia prodesse demonstravit. Tumorem glandularum lymphaticarum eum esse, nemo in dubium revocare audebit; utrum vero sola crassior, densiorque lympha, aut ejus motus retardatus, an quidpiam alienum cum ea complicatum in caussa sit; numque frigus susceptum,

ptum, atque aeris humiditas ſive vaſa lymphatica, & glandulas ipſas minus tectas corrugando, ſive expirationem ſupprimendo, pro cauſſa occaſionali tantummodo, aut pro efficienti haberi debeat, liberum eſto cuique pro ſuo arbitratu judicare. Res enim adhuc obſcura, nec ſatis comperta multo plures poſtulat obſervationes, quam eæ ſunt, quas ſcriptores nobis in hanc uſque diem reliquerunt.

CAPUT XVI.

DE GLOSSITE, SIVE LINGUÆ INFLAMMATIONE.

§. CCCLXVI.

INFLAMMARI, atque intumeſcere per ſe linguam, ut periculoſum, acutum, & primarium, id eſt ab angina, aliiſve morbis ſejunctum, & intra breve tempus, nempe quinque, aut ſeptem dies, ſuffocantem morbum efficiat, auctos eſt VOGELIUS (*a*) *Gloſſiten* eam vocat, biſque a ſe viſam, & curatam narrat. Sed ante eum de linguæ inflammatione, variiſque ejus tumoribus meminerunt complures alii, nominatim SENNERTUS (*b*), & RIVERIUS (*c*), quorum poſterior peculiare de ea caput conſcripſit. Febris accedit cum frigore, quod protinus calor immodicus excipit; quod commune fere eſt cum aliis morbis acutis. Sed frigore febrili adhuc præſente, linguam ſubitus dolor, rubor, color, ac tumor occupat, quorum ſinguli magis, magiſque increſcunt. Loquendi, & deglutiendi difficultas mox oritur, imo paullatim tanta fit, ut utraque facultas aboleatur. Saliva viſcida, & glutino-

tinosa sponte prosluit, facies rubet; caput dolet; vigiliæ fere continuæ hominem exercent. Lingua prætumida nequaquam moveri potest, imo ob molem auctam exseritur, hiante ore. Quum nec bibere, nec edere liceat, ægrum fames, & sitis fatigat. Spiritus vero difficilior sensim redditus suffocationem tandem comminatur.

(a) *De cognosc. & curand. &c.* §. 180.
(b) *Med. Pract. T. 1. oper. T. 2. l. 1. P. 3. sect. V. cap. 2. pag.* 333.
(c) *Prax. med. l. V. c. 1. p.* 86.

§. CCCLXVII.

Prognosis & curatio. Periculosissima sane est linguæ inflammatio, ni enim cito resolvatur, aut in abscessum cito aperiendum desinat, eliso spiritu miserrime enecat. Ocyssime igitur horrendo malo occurrendum est. Omnia generosiora artis auxilia, quæ inflammationes discutiunt, in usum vocari oportet, & extemplo sanguinem e vena, præsertim jugulari, aut ranina abunde mittit, idque pluries pro re nata iterari; cucurbitulas dorso scarificatas defigi; alvum satis valide duci, aut saltem enematibus quater in die adhibitis sollicitari; & collum cataplasmatibus idoneis circumcingi. Interea, si fieri possit, os sæpe emolliente, & resolvente decocto, cui lac, & mel adjectum sit, colluendum est. De linguæ inflammatione primaria satis. De secundaria vero, quæ aliis morbis supervenit, aut cum angina copulatur, alibi. Neque hic quidquam refert de aliis linguæ morbis, uti aucta mole, œdemate, tumore, ulceribus, fissuris, cancris, dicere; cum hos omnes chirurgi maxime persequantur.

CA-

CAPUT XVII.

DE ANGINA.

§. CCCLXVIII.

QUAM Græci συνάγχην, & κυνάγχην, dixere, Latini vertunt *anginam*. Illi a laqueo, quo quis suspenditur, nomen deducunt, quasi præfocationem dicerent; hi ab angendo, quasi angorem. Olim hac voce utebantur ad faucium fere, & gutturis compressionem significandam, ideoque ad spiritus dumtaxat summam difficultatem, ut apud ARETÆUM (*a*), & COELIANUM (*b*) videre est; deinde eam ad deglutiendi simul impedimenta denotanda (*c*) transtulerunt. *Sinnache & cynnachen.*

(*a*) *De causs. & sign. morb. acut. l.* 1. *cap. VII.*
(*b*) *Acut. morb. l.* 3. *cap. I.*
(*c*) CORNEL. CELS. *l.* 4. *cap. IV.*

§. CCCXLXIX.

Peracutus sane morbus iste ab omnibus perhibetur. At non convenit inter auctores, utrum ab inflammatione semper dependeat. Palam enim COELIUS AURELIANUS ab angina excludit febrim, dum de ea scribere (*a*) aggreditur. ARETÆUS etiam modo inflammationi, modo aliis eam vitiis (*b*) tribuit. Hinc priscorum auctoritate fretus, & subsequentium etiam scriptorum permotus suffragiis non dubito plura, & varia anginæ genera consti- *Acutus morbus est.*

tuere, cum natura, tum ſede differentia; eoque confidentius id facio, quod magnus quoque BOERHAAVIUS, quem & conſentientem, & quaſi ducem (*c*) ſequi glorioſum eſt, ab hac ſententia non abhorruit. Itaque primum, quid angina nobis ſit, aperiamus. Anginam dicimus eam faucium, laryngis, pharyngis, adnexarumque partium affectionem, quæ reſpirandi, vel deglutiendi potentiam, vel utramque ſimul actionem inſigniter lædit ob impedimentum aliquod in faucibus ipſis locatum. Quo facile ſejungitur a cæteris ſpirandi, aut deglutiendi difficultatibus, quæ ſedem ibi non habent, ſed a pectoris, aut æſophagi vitiis proximam originem ducunt; cum in his nullus ad fauces ſtrangulationis, aut doloris ſenſus percipiatur.

Definitio.

(*a*) *L. c.* (*b*) *L. c.*
(*c*) *Aphor. de cogn. & curand. morb.* §. 783. *& seqq.*

§. CCCLXX.

Differentiæ.

Hinc ad differentias progredimur. Cum igitur affectio iſta (§. CCCLXIX.) ex diverſis illarum partium, & proximarum vitiis oriatur, inflammatione nimirum, infarctu catarrhali, œdemate, tumore, abſceſſu, ſcirrho, ſpaſmo, paralyſi, ulcere phagedænico, aphthis, gangræna, alieniſque corporibus infixis, aut impactis; idcirco variæ anginæ conſtitui poſſunt, inflammatoria ſcilicet, catarrhalis, œdematodes, apoſtematodes, maligna gangrænoſa, ulceroſa, aphthoſa, convulſiva, paralytica, ſcirrhodes, fortuita, & ſic porro. Sed loci etiam affecti diverſitas differentias aliquas facit. Hinc dividitur in *externam*, & *internam*; illam ex nuperioribus quidam ſpeciatim vocant *paraſynanchen*, quan-

Ex caussis.

Differentiæ ex loco.

quando videlicet exteriores pharyngis partes occupat; si vero laryngis, *paracynanchen*. Internam vero, prout pharyngem, vel laryngem interiorem afficit, *synanchen*, vel *cynanchen* appellandam esse docent. Quamquam scire licet, veteres hisce nominibus in aliam prorsus usos esse significationem: *cynanchen* enim, sive anginam caninam vocabant eam, in qua fauces, lingua, & facies intumescebant; contra *synanchen*, quae sine ullo exteriore malo strangulabat. Hinc illa *manifesta*, haec *occulta*, & latens apud eos habebatur. Deinde *parasynanches* nomine leviorem, sive *spuriam anginam* designare consueverant.

§. CCCLXXI.

His ad veterum, & recentiorum mentem praecognitis, caussas remotas, quae generatim anginae occasionem porrigunt, breviter recensere par est. Tales sunt in primis sudoris, exspirationis insensibilis, & cujuscumque excretionis consuetae suppressio; aeris, & loci ex calido in frigidum subitae mutationes; corporis exercitatio vehemens; equitatio vento in faciem ex adverso spirante; magna vocis contentio; vociferatio; declamatio; tubarum inflatio, praesertim in aere gelido; tussis vehemens, aut creber vomitus; mercurii usus; vapor calcis e recens dealbatis parietibus manans; acria venena, aut medicamenta ingesta, aut inspirata; metastases in morbis acutis, malignis, aut exanthematicis; peculiaris aeris constitutio; miasma epidemicum; erysipelas; aut podagra, aut arthritis retropulsa, aut sponte retrocedens; scorbutica, venerea, strumosa, cacochymica, hysterica, hypocondriaca mala; nervosae affectiones; qui- *Caussae remotae.*

quicunque tumor intrinſecus, aut extrinſecus faucibus adnatus, uti ſcrophulæ, excreſcentiæ, ſarcomata, polypi, membranæ, bronchocelæ, parotides, aliaque tuberculorum genera; ſpinæ, oſſicula, aliaque acuta, & non acuta corpuſcula in fauces delapſa, infixa, hærentia, aut in laryngem ingreſſa, attracta, detruſa, aut in pharyngæ, aut gulæ principio reſiſtentia, & mole ſua iter obſtruentia, quaquaverſum prementia, irritantia, epiglottidis induratio, exulceratio, conſumptio; oſſis hyoidis, aut vertebrarum colli in junioribus luxatio. Ex his enim omne fere anginæ genus enaſci conſuevit. Pro cauſſarum vero, loci affecti, morbi graduum, ac ſymptomatum varietate varia etiam anginæ ratio, itemque periculi, exitii, aut ſalutis ſignificatio, medendique methodus eſt; quod luculentius innoteſcet ex peculiari ſingularium ſpecierum deſcriptione, ad quam mox progredimur.

ANGINA INFLAMMATORIA,

SIVE ANGINA VERA, ET LEGITIMA.

§. CCCLXXII.

Definitio. Ea reſpirandi, aut deglutiendi difficultas cum dolore, calore, & tumore conjuncta, quam efficit faucium, & proximarum partium inflammatio, *angina inflammatoria*, aliis *angina vera*, & *legitima* nuncupatur. In hac modo velum palatinum, columella, tonſillæ, muſculi oſſis hyoidis, & maxillæ, & linguæ radix; modo pharynx, & ſuperior œſophagi pars; modo larynx, atque aſperæ arteriæ initium inflammantur. Quandoque etiam plures harum partium ſimul, eodemque tempore laborant.

§. CCCLXXIII.

§. CCCLXXIII.

Angina faucium.

Quando velum pendulum, columella, tonsillæ, linguæ basis, musculi, glandulæ, membranæque harum partium inflammatione tentantur, & malum ad confinia narium, & tubæ Eustachianæ extenditur, non solum febris continua vehemens cum faciei rubore se exserit, verum etiam si ore aperto, & depressa lingua fauces inspiciantur, tumor, & rubor sanguineus ubique, quo oculis pervenire licet; se prodit, extrinsecus etiam sub maxillis conspicuus; dolor ingens ibidem percipitur; difficillime, & magno cruciatu deglutitio fit; spiritus quoque ægre trahitur, & quodammodo impeditur; fauces vel arescunt, vel viscida, tenacique pituita opplentur, os vix diduci potest; qua maxilla inferior ossi temporum inferitur, sæpe dolet, ac tumet, dolorque utplurimum cum molestô tinnitu acutus ad aures internas producitur. Postremum hoc symptoma in lue venerea infectis, BOERHAAVIO in primis teste (*a*), occurrit, & frequens est. *Symptomata.*

(*a*) *L. c.* §. 805.

§. CCCLXXIV.

Angina pharyngea

Si pharynx, & œsophagi, sive gulæ superior pars inflammatione corripiuntur, id mali inspectis faucibus illico apparet; respiratio non impeditur; voratio vero vix est possibilis, doloremque acutum excitat non modo ob tumentes partes, ad quas appellunt ingesta, atque ob earumdem actionem exercendam, verum etiam ob distractionem, quam pharynx patitur, dum in deglutitionis nisu *Symptomata.*

ſurſum, & extrorſum per muſculos linguæ ſtylogloſſos, & genioglosſos, & oſſis hyoidis geniohyoideos, & mylohyoideos, atque laryngis hyothyroideos, & cricothyroideos elevantur, & trahuntur larynx, os hyoides, linguæque baſis: quæ actio dum exercetur, vis quoque aliqua pharyngi infertur. Hinc devoranda ex dolore, ac tumore illarum partium repelluntur ad interna narium foramina, illincque foras redeunt, aut contra in glottidem deflexa, impulſa, aut illapſa tuſſim vehementem exſuſcitant. Quare tunc & cibi, & potus abſtinentia exſiccat fauces, & corpus; humores depravat; & febrim ipſam acuit, intenditque.

§. CCCLXXV.

Angina laryngea. At ubi laryngem ipſum ejuſmodi malum prehendit, & præſertim glottidem, interioreſque alias ſedes ad tracheam uſque, vox fit acutiſſima, & ſtridula; tuſſis accedit ſicca, & fere ſuffocans; dolor ſummus non ex deglutitione, quæ libera tum eſſe ſolet, ſed ex motu laryngis, qui in ipſa deglutitione elevari debet, percipitur in deglutiendo; & multo etiam acerbior, cum loqui, aut vociferari neceſſe ægro fuerit, muſculis laryngis, & glottidis, qui inflammatione laborant, tum multifariam agentibus; reſpiratio parva, rara, ſtertoroſa, præfocans redditur; eamque nullis plerumque exterioribus, aut conſpicuis mali indiciis, ſed prominentibus, horridiſque oculis ſubſequitur, eliſo ſpiritu, citiſſima mors.

§. CCCLXXVI.

Verum si inflammatio asperam arteriam, sive tracheam potius, quam laryngem obsideat, tunc quoque nihil in faucibus vitii conspicitur, nec quidquam exteriora versus prorumpit, quia tumor dolor, calor, rubor interiore ejus cavo occultantur. Sed tactu compressa tracheæ fistula acerbius dolet, quo potissimum mali sedes detegitur; febris acutissima exardescit; inspiratione intenditur doloris acerbitas; tussi permolesta plerumque, voxque clangosa, & rauca est; respiratio parva, frequens, sublimis, & nisu magno, ac sibilo perficitur. Hinc sanguinis intra pulmones cita, & lethalis congestio, & accumulatio; ejusdem a capite, & cerebro reditus tardus, aut præpeditus; faciei tumor, livor, ruborque; pulsuum mira imbecillitas, & vacillatio; anxietas summa, suffocatio, & mors celerrima; non tamen adeo propera, ut in laryngis, glottidis, atque epiglottidis inflammatione, quia glottidis hiatus cum per se angustior sit, citius etiam occluditur.

Angina trachealis cum suis symptomatibus.

§. CCCLXXVII.

Quo autem plures partes (§. CCCLXXIII. ad CCCLXXVI.) inflammationem subeunt, eo graviora, & lethaliora symptomata consequuntur sic, ut universa facies, labia, oculi tumeant, rubeant, lingua ex ore protuberet, sensus omnes hebetentur, atque ægrotans inter stertorem, delirium, convulsiones, animique deliquia miserrime, & celerrime suffocetur. Pro locorum vero diversitate peculiare nomen accipit angina, ut patet. Hinc

Angina composita. Symptomata.

Sedes peculiare nomen impertit.

tonsillaris, *pharyngea*, *œsophagea*, *laryngea*, *trachealis*, & ex his, *composita* profluunt.

§. CCCLXXVIII.

Progonsis: Quinam in eam proniores.

Anginæ inflammatoriæ magis subjacent homines ætate florentes, sanguineo temperamento, habituque pleniore prædicti, victui lauto, & calefacienti, aut vinosis liquoribus maxime dediti, exercitatiores, laborisque indurati, mares ideo frequentius, quam fæminæ, & præsertim pilos flavos, aut rufos habentes, & potissimum ii, qui jam semel eadem laboraverint. Hæc ipsa, nisi prius suffocet, quod quarto plerumque die, interdum etiam multo breviori spatio accidit, terminatur, ut ceteræ inflammationes, resolutione, videlicet per copiosum salivæ viscidæ excreatum, sudorem, urinam multam, & coctam, vel abscessu, vel gangræna, vel scirrho (*a*). Quæ (§. CCCLXXIII.) descripta est, fauciumque superiora afficit, periculum quidem non leve intentat, at multo gravius, cum omnia illa mala post isthmum palati profundius locantur (§. CCCLXXIV.), &, nisi depressa valde lingua, diductoque admodum ore, quia inferius sita sunt, oculis vix cerni possint.

(*a*) *Vol.* I. *Comment. de inflammat.* §. *LXII.*

§. CCCLXXIX.

Signa exitiosa.

Perniciem, exitiumque extremum expectari licet, ubi collum, sive cervix, faucesve nullum tumorem, aut roborem ostendunt, dum interim summus doloris cruciatus, respiratio strangulationi proxima, vox stridula, & acuta, stertor, ac febris arden-

dentissima, aliaque (§§. CCCLXXV. CCCLXXVI. CCCLXXVII.) commemorata hominem intra paucas horas e medio tollere comminantur. Auctor *Coacarum prænotionum* eodem die, ad summum tertio has anginas enecare scribit, sic inquiens: *Anginæ, quæ neque in cervice, neque in faucibus quidquam conspicuum edunt, suffocationem vehementem, & spirandi difficultatem inferunt, atque eodem die, aut tertio occidunt* (*a*). Id ipsum alibi confirmat HIPPOCRATES, *eodem die, & secundo, & tertio, & quarto* easdem *strangulare*, affirmans. En ejus ipsissima verba; *Anginæ horrendissimæ sunt; & citissime occidunt, quæ neque in faucibus quidquam conspicuum faciunt, neque in cervice: verum plurimum dolorem exhibent, & erecta cervice spirationem inducunt. Hæ enim eodem die suffocant, secundo item, ac tertio, & quarto* (*b*).

(*a*) *Lib. V. n.* 1. *ex* JACOTII *recensione, & editione.*
(*b*) *Prænot. N.* 132. LIND. *edit. Lugd. Barav.* 1665., aut *Prænot. Nu.* 25. *edit.* MARINELLIAN. quæ commodior est fortasse, quia in omnium fere manibus, facileque apud nos reperitur. N. B. Ceterum quando solos numeros brevitatis caussa indico, apponoque, utplurimum *Lindiniana* editione, quam citavi, me uti, scito.

§. CCCLXXX.

Tumores, & rubores sine bonis signis evanescere, neque ad exteriora converti, neque pus facile, & sine dolore excerni, aut neque ista diebus judicatoriis contingere; item dolores citra evidentem caussam cessare, aut ad caput transferri, febre non judicata, nec mitescente perniciosum plane est (*a*). Perniciosum quoque, si *citra judicationem præcordio-* *Metastases malæ quando immineant, & quales?*

diorum dolor cum impotentia, *&* *torpore* obveniat; nam *latenter enecat* ægrum alioquin moderate habentem (*b*). Metuenda etiam est anginæ ad pulmonem conversio, quod *septem diebus* occidit: si vero hos quis effugerit, suppuratus fit (*c*) *nisi pituitosa sursum educantur* (*d*). Ceterum *angina laborantes*, *nisi celeriter cocta exspuant*, *perniciose habent* (*e*). *Sputa* autem neque *viscida*, neque *crassa*, neque *exalbida*, neque magna *vi educta* esse debent; alias *malum* denunciant (*f*).

Sputa qualia laveni; & contra.

(*a*) *Coac. N.* 365. 370. 372. *Prænot. N.* 135.
(*b*) *Coac. N.* 374. (*c*) HIPPOCRAT. *aphor. X. sect. V.* (*d*) *Coac. M.* 367. (*e*) *Coac.* 377.
(*f*) *ibid.*

§. CCCLXXXI.

Prognostica hippocratica longo usu firmata.

Ex Hippocraticis oraculis modo (§. CCCLXXX.) ostensum est, metastases anginarum ad caput, ad pulmonem, ad hypochondria plerumque perniciem afferre. Veritatem eorum confirmant observata medica omnium temporum; sed digna præcipue lectu etiam sunt, quæ ad eorum confirmationem ex propria experientia adducit cl. BOERHAAVII commentator SWIETENIUS (*a*). Non solum vero perniciosæ habendæ sunt hæ metastases, verum etiam omnes illæ, quæ ad alia loca fiunt, nisi fuerint per diadochen ad exteriora. Sic *Coacarum* auctor, *in angina*, inquit, *qui abs re*, (sive ut alii vertunt, *sine signis*) *prorepunt ad crura dolores cum* febre, mortiferi (*b*). Et rursum: *Ex anginosis mortifera omnia*, *quæ dolorificum malum foras non edunt*. *Quin etiam ad crura procedunt diuturna mala*, *quæ difficulter*, *&* *moleste in pus vertun-*

** Metastases etiam ad alias partes non tutæ.*

tuntur (c). Neque semper ad intestina conversio alvi fluxum inferens est salutaris (d). Multo magis desperatæ res dicitur, ubi *a forti strangulatu in angina repente stercus excernitur* (e). Exsolutionem enim virium significat. *Quin etiam dolores sine caussa sedati, mortem* (quod jam supra (§. CCCLXXX.) animadversum est) subesse testantur (f). Gangræna quippe eos excipi, sensu deleto, facile intelligitur. Funesta quoque plerumque est angina symptomatica, febribus exanthematicis, & malignis superveniens. Quandoque tamen non ita mala visa est, præcipue in variolis, si e. exorta; delirium cessaverit. Majorem vero metum facit in morbillis, atque aliis exanthematicis morbis.

Excrementa e forti strangulatu prodeuntia, vires resolutas indicant.

Doloris cessatio ex gangræna.

Angina symptomatica plerumque lethalis.

(a) *In aphor.* BOERH. §. 809. *n.* 5.
(b) *Cap. XV. n.* 12. *ex* DURET, *edit.*, vel N. 373. LIND. *edit.* (c) *Ib. n.* 15., vel *n.* 376. *ed* LIND.
(d) *Coac. N.* 373. (e) *Coac. N.* 368., vel *cap. XV. N.* 7. DURET. *ed.* (f) *Coac. cap. XV. N.* 9. DURET. *edition.*

§. CCCLXXXII.

Si ista (§. CCCLXXIX. ad CCCLXXXI.) vero defuerint, aut iis contraria evenerint, spes erit salutis recuperandæ. Hinc ait HIPPOCRATES; *Ab angina detento tumorem fieri in collo, bonum, foras enim morbus vertitur* (a). Item bonum eadem de caussa asseverat, si *tumor, & rubor in pectore prorumpat* (b). Tutius ubique in *Coacis præsagiis, & Prænotionibus* pronunciatur, *tumorem, ruborem, & abscessum* ad externas quam maxime partes vergere (c); præsertim si *ad interna minime revertuntur* (d). Sæpe morbum le-

Signa salutis.

yant

vant sanguis e naribus, aut utero, aut hæmorrhoidibus prorumpens, aut biliosa diarrhæa, aut sudor etiam, si signa coctionis in urinis præcesserint, & bonæ criseos indicia non absint. Neque dolor artuum superveniens semper malus est, dummodo per eum angina, ejusque gravia symptomata mitigentur.

(*a*) *Aphor.* 37. *sect. VI.* (*b*) *Aphor.* 49. *sect. VIII.*
(*c*) *Coac. N.* 365. *Prænot. N.* 136.
(*d*) *Coac. N.* 365. *Prænot. N.* 174.

§. CCCLXXXIII.

Quibus signis cognoscantur varii anginæ termini. Resolutio. Suppuratio.

Ex his (CCCLXXXII.) igitur, itemque ex iis, quæ alibi de resolutione cujusvis inflammationis (*a*) exposita fuere, cognoscetur, anginam resolutum iri. Ad suppurationem vero (§. CCCLXXVIII.) eam perduci intelliges, si febris, quæ vehemens, atque exacerbans fuit, sine resolutionis, aut criseos ullius signis paullatim se se remittit, & dolor ex acuto, & pulsante in obtusum, & gravativum mutatur, tumorque, si manu, aut digitis, aut specillo explorari potest, mollitudinem quamdam, qualem liquida materia exhibet, adipiscitur; & demum, si tumore non evanescente, rubor, atque inflammatio in eo, & circa eum plurimum minuuntur. At ubi neque resolutio, neque diadoche, neque evacuatio ulla critica, neque suppuratio fit, & contra vehemens inflammatio cum omnibus symptomatibus persistit, urgetque, profecto timor imminet gangrænæ. Hanc jam præsentem esse commonstrant pulsus debiles, inæquales, parvi; color faucium ex rubro in lividum, aut nigrum mutatus, aut summopere albidum, ac pallidum;

Gangrænæ.

dum; tumor subsidens, doloris cessatio, halitus fœtens, tener faciei color, aut pallor, aut livor, atque extremorum refrigeratio. Non tamen omnis gangræna anginis superveniens lethum certo affert. Interdum ea, quæ ex erysipelate per feorim, & quasi per diadochen ad fauces propulso, materiaque maligna, & deletrice ibidem deposita oritur, quod sæpe contingit, & palatum, tonsillas, uvulamque dumtaxat, partes nimirum manui, oculisque subjectas occupat, neque altius, neque diffusius nimis proserpit, curationem non omnem respuit. In scirrhosam duritiem demum desinit angina, quando nec resoluta, nec suppurata, nec gangræna correpta tumorem relinquit doloris expertem, calore naturali simili præditum, durum, pertinacem, diuturnum, medicamentis obsistentem; quem nec febris, nec magna deglutiendi difficultas amplius comitatur. Huic potissimum malo obnoxia est angina *tonsillaris*, *pharyngea*, & *œsophagea*; quamquam reliquæ etiam, licet rarius, ab hac degeneratione immunes non videantur. *Scirrhus*

(*a*) *Comment. de inflamm.* §. *LXII.* & *seqq.*

Curatio.

CCCLXXXIV.

Cum ergo in angina inflammatoria, & præsertim ea, quæ laryngem, aut tracheam tenet, aut fauces tumore ita occludit, ut non solum deglutiendi, verum etiam spiritus ducendi potestas tollatur, arctatis videlicet, aut impeditis viis, summum periculum afferat quævis cunctatio; statim ad valentiorem medendi rationem properandum est, *Curatio Anginæ Inflammatoriæ.*

ut

Sanguinis missio larga summum remedium.

ut quam celerrime tumor inflammatorius minuatur, solvaturque, revocato aliorsum sanguinis impetu, imminutaque ejus copia. Vena igitur quantocius secta, tamdiu sanguis effluere sinatur, donec facies, labia, collum, oculique ruborem intensiorem amittant, & quasi expallescant; ac pulsus plurimum tam magnitudine, & velocitate, quam viribus subsidat; non vero, ut aliqui præcipiunt, tantum sanguinis profundatur, ut animi sequatur, aut instet deliquium. Non enim periculo vacat eorum præceptis nimis propere, aut temere indulgere. Multum quidem sanguinis hic mitti oportet; sed ætatis, temperamenti, habitus, sexus, consuetudinis, virium, & regionis ratio semper habeatur. In maxime phlethoricis, robustisque hominibus quindecim, aut viginti unciæ, aut paullo etiam plus, si lato vulnere detrahantur, satis profecto erunt pro una vice; & sic proportionate aliquanto minus in minus habitioribus, minusque valentibus. Disceptari solet, quanam ex parte eum detrahi præstet. In summa vasorum plenitudine, evidentique caput versus sanguinis ex infernis partibus raptu, uti accidit, quando post suppressa catamenia, lochia, aut hæmorrhoides malum repente oboritur, tutius cum clinicorum plerisque putaverim in pede primum, deinde in brachio venam incidi; præsertim iis, sive mares, sive fœminæ fuerint, quorum peculiarem corporis constitutionem ejusmodi esse experientia constitit, ut sanguinis detractionem in superioribus artubus ferre nequeant, quin sibi pectus opprimi, caputve prægravari persentiant. Ceterum e venis cubiti communis, utiliusque, ut e loco parti laboranti proximiore, sanguis emittitur, nam potentius revellit, neque ita facile, ut ex pede missus metastasim materiæ morbificæ, quæ

Loci delectus, quo sanguis mitti debet.

Communius e brachio mittitur, & cur.

sæpe-

ſæpenumero mobiliſſima eſt, ad alia viſcera, & præſertim ad pulmones, aut abdominis cavum facit. Morbi vero impetu nequidquam retuſo, aut iterum invaleſcente, eadem ſanguinis miſſio brevi poſt iteranda eſt, ut æger ab imminenti ſuffocatione liberetur. Idque repeti toties licet, quoties indicatio perſeveret, & vires ſatis valeant. At quoniam vehementiſſima angina per ſe celerrime ſuffocat, idcirco monet Cl. SWIETENIUS (*a*), venæ ſectionis tunc licet neceſſariæ, præmittendam eſſe ancipitis eventus, & ſummi prognoſim; ne ſubita mors, ſi malo fato incidat, remedio potius, quam morbo tribuetur.

Iterandæ sanguinis missio.

Monitum SVVIETENII.

(*a*) *In* BOERHAAV. §. 809.

§. CCCLXXXV.

Sin harum venarum ſectio non ſatis profecerit, vel adhuc efficacius auxilium morbi vis poſtulet, ſanguis e jugulari vena, ſi fieri poſſit, extemplo mitti debet; quo nihil præſtantius ad imminuendam in proximis partibus ſanguinis congeſtionem. Non enim *derivat*, ut vulgo putatur, ſed *revellit*, ut cognita vaſorum diſtributio oſtendit. Quod ſi neque evacuatio hæc profecerit, aut aliquid, quo minus inſtitui queat, impedimento fuerit, opportuniſſimum, utiliſſimumque eſt, raninas venas ſub lingua *aperire, cucurbitulas cervici poſteriori, colli lateribus, aut ſubter mento, aut ſcapulis inciſa altius cute, affigere, alvum catharticis antiphlogiſticis, aut ſaltem clyſmatibus acrioribus ducere, pedes in aquam calidam demittere, & perfricare, & pedum plantis etiam ea, quæ irritant, & rubefaciunt, imponere, ut, quoad fieri poteſt, poten-

Quando jugulares, aut raninæ venæ aperiendæ.

Cucurbitula quo loco defigendæ.

Alvi ductio.

Balnea pedum; & crurum frictiones.

Vapores inspirandi. tentissime fiat *revulsio*. Præterea jubendum est, ut vapores ex aqua calida, cui etiam aliquid aceti adjectum sit, si feratur, inspirentur; sed cavere oportet, ne nimium calidi, aut nimium irritantes sint. Fauces vero lacte, aut posca tepenti elluendæ potius sunt, quam colluendæ, ne dolor ex *Cautiones circa gargarizationem, & aceti usum.* gargarizatione augeatur. Acetum vero omittatur, ubi dolor acerbior est, ne eo loca dolentia exasperentur. Interim, quoad licet, imperanda est frequens sorbillatio decocti althææ, vel hordei, *Quæ sorbillanda sint.* vel florum sambuci, ut fauces humescant, laxentur, mulceanturque; humores vero omnes di- *Eclegmata.* luantur, liquentur, & resolvantur. Eo spectant quoque eclegmata oleosa, mucilaginosa, refrigerantia, anodyna, leniter mellita, de quibus ali- *Potus copiosus.* quid sæpe delingi debet. Quam primum vero deglutiendi inter liberius evadit, liberaliore potu opus est, calido, crebro, antiphlogistico, atte- *Faucium scarificatio.* nuanti, saponaceo. Interdum gurgulio, amygdalæ, velumque pendulum palati adeo tument, ut una quasi coeant in tumorem omnem faucium hiatum occupantem, aerisque ingressum pene totum prohibentem; tunc præsentissimum, & fere unicum auxilium præbet prudens, & cauta illarum partium scarificatio, qua, sanguine effluente, citissime detumescunt.

* Raninarum sectioni duo objici solent; primum, quod leviter incisæ non satis sanguinis effundant; alterum, quod audacius sectæ humoris pius, quam oportet, amittant, hæmorrhagiamque, quæ sisti quandoque nequeat, procreent. Illud in magna sanguinis congestione vix timeri unquam potest; nam ob refluxum sanguinis prope impeditum turgent hujusmodi venæ, & non ita cito inanjuntur; deinde non punctim, sed cæsim, & transversim aperire, foverique aqua calida

ore

ore recepta debent, ut ſanguis libere, & diu, prout volumus, manare poſſit. Sic primæ illi objectioni obviam itur. Altera vero, qua hæmorrhagiæ metus incutitur, facili quoque negotio evaneſcit, ſi & ſanguinis diatheſis in vera, ac legitima inflammatione, & venarum exiguitas conſiderentur. Sanguis cum ad concreſcendum, cohærendum ſit pronior, vix, ac ne vix quidem fieri poteſt, ut diutius, quam nobis lubet, effluere pergat. Brevi enim per ſe, vel aeris atractu in thrombos cogitur, & ora vulneris claudit, vel admota frigida, aut ſpleniolis ex linteo duplicato vulnuſculo impoſitis, & manu aliquandiu adpreſſis facile ſiſtitur. Exiguitas denique venarum tanta eſt, ut ad magnam ſanguinis profuſionem non ſufficiant. Vera tamen dicunt qui ejuſmodi timorem objiciunt, ſi de angina non inflammatoria, ſi de cachecticis, & ſcorbuticis hominibus loquantur. In his enim hæmorrhagiæ ex raninis audacius conciſis pene lethiferæ, ut non ſemel egomet ipſe vidi, enaſcuntur. In aliis vero, atque in vera ſanguinis inflammatoria diatheſi nunquam hujuſmodi infortunium obſervavi, etſi ſæpiſſime ad hanc ſanguinis miſſionem confugerim, adhibitæque ab aliis pluries interfuerim.

§. CCCLXXXVI.

Interea negligenda haud ſunt ea, quæ extrinſecus adhibita levando morbo adjutrices manus conferre creduntur. Pleriqueſtatuunt, inchoante morbo admovenda ea eſſe, quæ influentem humorem leniter reprimant, & vaſa ſubaſtringant, ſimiliaque, eo inclinante, commendant. Ab his tamen in augmento, ſive inflammatione jam provecta, diligentiſſime caveant; quod ſanguinem congeſtum magis compingunt, & vias anguſtiores reddunt. Tutius tamen vel inter initia eſt avocare, & revellere, quam reprimere, & roborare. Hinc præſtat, fomentis humidis, moderate calentibus, emollientibus

Topica externa. Reprimentia.

Tutiora quæ revellunt. Fomenta & cataplasmata mollientia, & discutientia preferuntur.

 diſ

due admotis, aut etiam cataplaſmatis ejuſdem generis, nimirum quæ molliant, & leniter diſcutiant, collum circumcingere, cautione adhibita, ne calore, aut pondere moleſtiam creent. Uſitatiſſima ad id eſſe ſolent decocta ex malva, althæa, parietaria, ſeminibus lini fœnugræci, floribus ſambuci, chamæli, meliloti, verbaſci, atque ex his cataplaſmata quoque parantur, addito oleo quodam pingui, veluti nymphææ, violarum, roſarum, aut ſimili. Nonnulli his croci orientalis, aut camphoræ tantillum adjiciunt; ſed animadvertere oportet, ne odore ægri lædantur. Aliis pulpa caſſiæ eumdem in finem cataplaſmatis inſtar collo applicita probatur, & reapſe præferenda, ut ſimpliciſſima, multis aliis videtur; ſed curandum eſt, ut leviter prius calefiat, & non magno volumine admoveatur. Nec deſunt, qui ex veterum conſilio, & auctoritate acribus, ſinapi videlicet, ſale, ſcilia, aut ſimilibus collum, pectuſque rubefaciendum, ulcerandumque præcipiunt, ut ad exteriora morbus (a) avocetur. Immo cantharides fermento panis exceptas admovent, ut veſicæ excitentur, narrantque, præclaros inde effectus ſæpiſſime conſecutos eſſe. Depleta vero prius vaſa, & retuſus febris impetus aliquando ſit oportet. At ubi jam ingens ſubitæ ſuffocationis metus incumbit, ne quidquam intentatum reliquatur, ad tracheotomiam per ſe nec difficilem, nec periculoſam (b) deveniendum eſſe ſine mora exiſtimant *. Verum hæc tum ſolum prodeſſe poterit, cum præfocationis cauſſa non intra l[illegible]gem propagatur. Secus, non item.

Pulpa cassiæ laudatur.

Epispastica.

Tracheotomia.

(a) SWIETEN. *l. c.* (b) *Sèanc. Publiq. ne la Societè de Medecin. de Paris le 9. Decembr.* 1779. LOUIS *Mèmoir. de l'Acad. Roy. de Chirurg. T.* 4., & DE MARTI-

TINIERE *ib. T. V. vid.* LE BLANC *op. chirurg. Volumine I.*

* Tracheotomia, quæ fit aperto inter anulum, & anulum in trachea foramine, immissoque idoneo, ut chirurgi docent, tubulo, per quem spiritus duci possit, vix aliquid periculi habet. Verum, quando aliquod corpus ex eadem trachea, casu in ipsam illapsum, extrahendum est: tunc sane necesse est, ut non modo tegumenta longitudinali incisione dividantur, musculique diducantur, verum etiam aliquot anuli, & pars quædam glandulæ thyroideæ dissecentur, quo corpus alienum erui possit. Quo in casu operatio non omni caret periculo, 1. quia vulnus non facile coit, nec facile cicatrice obducitur, 2. quia vulneratur glandula thyroidea, 3. quia ex læsis vasis sanguiferis non omnino exiguus hæmorrhagiæ metus imminet, & 4. quia nervi recurrentes sæpe reciduntur cum vocis, & loquelæ jactura. At quamquam illud prius tracheotomiæ genus tutius, faciliusque adhiberi potest, nolim tamen quis credat, omni difficultate ipsum vacare. Raro enim tubulus, qui inseritur foramini, sic adhæret loco, ut non sæpe exeat, irritamque reddat operationem. Quod si vinculis, & compressione eum in sua sede detinere tentes, sæpe tussim, doloremque excitat, ut amoveri eum oporteat. Quare Cl. FOURCROY tracheotomiam posthabendam laryngotomiæ esse nuper censuit, locum commodissimum, in quo institui potest sine ulla molestia, ac difficultate, proponens. Locus autem ad id aptissimus est spatium illud quasi triangulare, quod medium jacet thyroidem inter, & cricoidem cartilagines. Ibi non glandulæ, non vasa, non musculi, non nervi insignioris usus inciduntur. Sola cutis, & tracheæ sola tunica perforanda est acu triquetra, cannulæ inclusa, quam *torquartium*, sive *paracenterium* vulgo vocant. Hunc ipsum locum cuicunque alii præferendum putat etiam Cl. VICQ D'AZYR, additque, ejusmodi laryngotomiam felicissime in canibus jam esse tentatam (*Sèanc. publiq. cit.*). In hac vero sede perforatio ista tum solum utilitatem afferet, cum caussa suffocationem minitans summam, & supremam laryngem occupabit, non

vero, si infra perforationis locum constiterit. Inutilis quoque, ut patet, erit ubi corpus aliquod in tracheam illapsum extrahi debeat. Tunc enim trachea ipsa aperienda est, ut mox dicam.

§. CCCLXXXVII.

Quæ suppurationi conveniant.

Cum vero angina ad suppurationem tendere (§. CCCLXXXIII.) videatur, locus, ubi suppuratio fit, lacte, butyro, oleo blandissimo, aut decocto, emollienti, & mucilaginoso assidue humectandus, fovendusque est. Pure demum confecto, abscessus mature aperiri debet pharyngotomo, aut alio accommodato instrumento, ut pus emittatur. At, ubi tonsillæ pluries, & sæpe inflammationi obnoxiæ fuerint, nec unquam perfecte detumuerint, & facile in eamdem levi ex caussa relabi soleant, tunc, si eas suppuratio occuparit, non naturæ nimis aperiendæ sunt, sed exspectandum, donec suppuratio omnem duritiem, & tumorem consumpserit, ac deleverit. Sic enim non solum earum scirrhosa induratio, verum etiam ad inflammationem nimia proclivitas averti solet. Non raro sola compressione, aut repetito deglutiendi conatu abscessus disrumpitur, & dictum factum, erumpente, & excreato pure ægri, qui paullo ante ad extrema videbantur redacti, repente liberantur, & reviviscunt. Aperto, vel sponte rupto abscessu, satis est, aqua ex hordeo decocto cum melle mixta ulcus leniter detergere. Hac sola facile repurgatur, & consanescit.

Abscessus quando operiendus.

Animadversio.

Sponte interdum de Liscis.

Quid deinde ulceri medeatur.

§. CCCLXXXVIII.

Gangrænæ quomodo occuratur.

Si contra gangrænæ indicia in faucibus se prodere alicubi incipiant (§. CCCLXXXIII.), non cun-

cunctandum amplius est, sed protinus ad antiseptica confugiendum. In horum vero usu cavere oportet, ne inflammationem adaugeamur. Itaque acria, atque irritantia vitentur, aut certe summa prudentia adhibeantur. Initio, cum ambiguæ adhuc notæ gangrænam indicent, satius erit gargarizare ex aqua florum sambuci, aut scordii, succo mali medici, aut citrei modice acidulata, & calenti, aut ex aqua communi cum pauxillo aceti, & mellis; aut, si gargarizare nequeant, nesciant, aut nolint ægrotantes, hosce liquores fauces per siryngam injicere, ægris interim ab inspiratione abstinere jussis. Signis gangrenæ increscentibus aliquid gargarismatibus addi licet ex spiritu acido salis marini, vel volatili salis amoniaci, vel ex tinctura myrrhæ, atque eosdem spiritus melle rosaceo exceptos loco, si manui, & oculis pateat, sæpe illini, aut penicillo his imbuto maculas gangrænosas crebro, & leniter attingi, coerceatur earum progressus. His vero non proficientibus, scarificatione pertundi ea loca debent. Quæ dum aguntur, si deglutiendi facultas redierit, aut liberior evaserit, liberaliori manu potui dentur, sed calide; ea omnia, quæ diluunt, temperent, & diaphoresim proliciunt, quæ vim vitæ leni stimulo erigunt, & quæ putredini adversantur. Hi præsertim celebrantur flores chamæmeli, herba scordii, cortex peruvianus, alkali volatile, & camphora. Diluta, decocta, tincturæ ex his comparantur. Camphora aceto calenti, addito pauxillo sacchari albi, solvi commode potest, & liquoribus quibusvis admisceri. Saporem facile corrigunt additi syrupi ribesiorum, violarum, althææ, rubi idæi, vel similium.

Initio gargarismata leniora.

Injectiones.

Progressu aliquanto validius agere licet.

Scarificatio quando?

Potus qualis & quantus.

Antiseptica interna.

Camphora qua ratione adhibenda.

§. CCCLXXXIX.

Angina in scirrhum degenerans quid postulet. Rarius evenit, ut angina inflammatoria in scirrhum (§. CCCLXXXIII.) degeneret. Id vero si unquam incidat, in mentem revocentur, quae alibi a nobis opportune tradita fuerunt (*a*). Tonsiliae huic malo magis subjiciuntur. Harum scirrhus, si alia ratione resolvi nequeat, chirurgi manu facile, & sine periculo exscindi poterit, aut crebris scarificationibus paullatim deteri, & suppuratione inducta consumi. Atque haec plane sunt celebriora artis praesidia, quae ad anginam inflammatoriam curandam adhibentur; quamquam nec omnia semper, nec in quavis ejus specie necessaria reputantur. *Leviores anginae paucioribus egent.* Leviores enim faucium, gurgulionis, & tonsillarum inflammationes paucioribus, mitioribusque adjumentis discutiuntur. Victus ratio ex solo jure tenui, ovorumque vitellis, aut hydrogala, aut ptisana saturatiore constabit.

(*a*) *Comment. de inflammat.* §. *LXXVIII.*

DE ANGINA CATARRHALI, SIVE NOTHA.

CCCXC.

Descriptio. Ab angina inflammatoria, sive vera gradum facimus ad *anginam catarrhalem*, sive *lymphaticam*, sive *notham* passim dictam. Haec a priore illa differt tumore potius lymphatico, & seroso, quam sanguineo, minus rubicundo, imo interdum pallido, dolore exiguo, aut certe non pulsante, febre vel absente, vel plane mitiore, & catarrhalium simili. Amygdalae, uvula, velum palatinum, &

pro-

proximæ partes frequentius hoc morbo corripiuntur, quam fauces reliquæ. Facilius quoque in eum incidunt homines pituitosi, laxiorisque habitus, senes æque, ac pueri, humido, nubiloque in aere degentes.

§. CCCXCI.

Mucus, lympha, serum, si folliculis, cryptis, vasis, celluloſoque textu congeruntur, accumulantur, ſtagnant, utcunque acrimonia, aut copia, aut lentore irritant, diſtrahunt, & leviter inflammant, cauſſam morbi proximam conſtituere videntur. In remotis vero numerantur temperamentum humidum, & frigidum; ætas ſenilis, aut puerilis, ſexus ſequior, pluviolæ, & auſtrinæ aeris conſtitutiones; hiemale tempus ſubitæ, & inſignes tempeſtatum mutationes; cacochymia ſcorbutica, arthritica, venerea; rheumatica diatheſis; acritates quæcunque; exſpiratio cohibita, retenta; limphæ, lymphaticique ſyſtematis vitia, atque alia hujuſmodi. *Caussa proxima.* *Caussæ remotæ.*

§. CCCXCII.

Ad hanc anginam (§. CCCXC.) referri debent *anginæ aquoſæ*, *lymphaticæ*, *pituitoſæ œdematoſæ* auctorum, in quibus tumen quidem, ſed laxæ, molles, ruboris expertes, leviter dolentes, & ſæpenumero aquoſo tumore quaſi pellucidæ: itemque dolores leves faucium ſine febri, cum nullo, aut exiguo rubore, nec valde calido, tenuique tumore, ex quo organa deglutionis, & vocis in ſuis functionibus non admodum intenſe læduntur. *Varietates.*

 §. CCCXCIII.

CCCXCIII.

Diagnosis Morbus ex tradita hactenus descriptione facile cognoscitur. Interdum non desunt tumores glandularum cervicalium, maxillarium, parotidum, aliarumque salivalium, sive lymphaticarum. Nec tussis, *Prognosis.* nec catarrhales ceteri affectus desiderentur. De quadam *anginæ aquosæ* specie apud vallenses, in locis præsertim mari proximis, epidemica, & maligna, quæ oris, palati, & vicinarum partium glandulas tumidas, & distentas referebat, multosque intra biduum, aut triduum enecabat, mentionem facit Cl. MEADIUS (*a*). Alioquin per se minus periculi habet, & sæpe solo diætetico regimine, & naturæ beneficio paullatim abigitur. Quando congestio gravior, ingentiorque est, & frequentius recurrit, difficilius discutitur; imo interdum in abscessum transit, aut post se tumores duros, in primis cum tonsillæ affectæ pluries fuerint, relinquit. Hinc facilis ejus in anginam scirrhosam transitus. Negari tamen haud potest, interdum hujusmodi anginas periculosas fieri, cum nempe epiglottidem, glottidem, & laryngem afficiunt, aut aliter vias spiritus angustiores reddunt, quod ex difficili inspiratione, loco dolente vocis raucitate, aphonia, tussi, stertore, aliisque cognoscitur; aut cum a scorbutica, aut venerea labe profectæ ulcera mali moris quaquaversum depascentia, profunda, lata, vehementer dolorifica, circum inflammata, rebellia excitant.

(*a*) *Monit. & præcept. med. c. 4. p. 52.*

§. CCCXCIV.

§. CCCXCIV.

Itaque, ubi aliqua artis ope eget malum, ea in usum veniant, quæ copiam humorum minuunt, aliorsumque avocant; crassam & lentam lympham attenuant, stagnantem digerunt, ac solvunt; acre emendant, & diluunt; vim, & tonum vasis, fibris, & membranis restituunt. Quare, si febris est, etsi non acuta admodum; si tumor, dolor, & rubor tantus evadat, ut timor instet proximæ inflammationis, aut si deglutioni difficili difficilis quoque respiratio adjungatur, non erit alienum sanguinem mittere; sed parciori manu, quam in angina inflammatoria; idque speciatim audere licebit, si temperamentum ad sanguineum proprius accedat, & plenior habitus, & viridior ætas, & corporis, viriumque robur una consentiant. Misso semel, aut bis, si opus fuerit, sanguine, cucurbitulæ cum siccæ, tum scarificatæ cervici, & dorso admovendæ sunt; quarum applicatio tum etiam multo opportunior censenda erit, cum sanguinis missioni locus nullus esse posse visus fuerit. Neque raninis parcendum venis est, quotiescunque plurimum humoris lingua contraxerit, itaque intumuerit, ut præ tumore intra os contineri nequeat. Infantibus, puerisque, in quibus venæ incidi haud potuerint, auxilio esse solent hirudines prope venas cubiti, aut colli applicitæ. In illa *angina aquosa epidemica* a MEADIO memorata, quæ adeo perniciosa erat, ut multi intra tres dies, ea correpti (§. CCCXIII.) perirent, profuit quam plurimis hæc medendi methodus: Statim mittebatur magna copia sanguis; deinde laxabatur leni eccoprotico, aut enemate alvus; postea emplastro ex can-

Curatio.

Quando vena secanda.

Raninæ quando incidendæ.

Curatio Meadiana.

cantharidibus ſub mento, aut colli lateribus admovebantur: ſin autem per hæc non ſatis proficietur, in palato circa uvulam, venaſque ſub lingua, plagis ſatis altis vulnera infligebantur, quibus malus humor erumperet; intrinſecus vero ter, quaterve in die dabatur pulvis contrayervæ compoſitus cum pari nitri pondere (a).

(a) MEAD. *l. c.*

§. CCCXCV.

Catharsis. Celebrata, ſi res tulerit, ſanguinis miſſione, reliquum eſt, ut ad revellendam, evacuandamque ſeroſam colluviem alvus ducatur medicamentis hy- *Hydragoga.* dragogis, manna videlicet, ſenna, ſyrupo aureo ſolutivo, ſale cathartico, amaro, diagrydio, itemque, ſi validius agere oporteat, jalappa, mechoacan a, ſimilibuſque; quod in primis anginæ pitui- *Incidentia, diuretica, diaphoretica.* toſæ, aquoſæ, œdematoſæque (CCCXCII.) onvenien iſſimum eſt. Subinde etiam danda ſunt intrinſecus quæ diluunt, & leni ſtimulo diureſim, diaphoreſimque promovent, uti decocta radicis bardanæ, ſmilacis aſperæ, ſaponariæ ligni ſaſſafras aliaque id genus; quibus adjici poterit aliquid oxymellis ſimplicis, aut etiam ſcillitici, prout opportunius *Æthiops mineralis.* videbitur, quo valentius incidant. Hic quoque, ſi unquam, locum invenire poteſt *æthiops mineralis* ad drachmam ſemis bis in die dandus, quem tamquam præſentiſſimum, promptiſſimumque auxilium in angina deprædicat LANGES (a). In ea autem, quæ cum labe venerea complicatur, aut a ſtrumoſis tumoribus, ſcirrhiſque comitatur, in primis mercuriale hujuſmodi remedium magis conveniet.

(a) *Miscel. veritat. Faſcic. I. p. 5.*

§. CCCXCVI.

§. CCCXCVI.

At interdum medicamenta deglutiri nequeunt. Tunc cervicem posteriorem cantharidibus impositis exulcerare; in brachiis earum ope vesicas inducere pedes, & crura acriter perfricare; alvum enematibus, & quidem acrioribus sollicitare utilissimum est. Gargarismata quoque primum resolventia, & discutientia, deinde subastringentia, & roborantia conveniunt. Si hæc quacunque ex caussa administrari nequeant, aut gargarizandi actio dolorem intendat, aut faucibus multum muci, & viscidæ lymphæ adhæreat, easque oppleat, liquor idoneus per siryngam injiciendus est, ut fauces liberentur; sic tamen injicitur, ut non in laryngem ingrediatur suffocationis enim metum induceret. Nec aliena sunt quæ ore detenta salivæ fluxum alliciunt, talia tamen quæ inflammationi, si qua est, non officiant, aut ubi non est, eam non excitent. Oxymel scilliticum, itemque sal prunullæ utroque in casu, & modo videntur reliquis præstare. Præterea extrinsecus fomenta cataplasmata, & emplastra, quæ molliant, discutiant, resolvantque, omitti non debent. Imo horum actio leni fricatione adjuvanda est. In primis hæc opportunissima habentur, quando glandulæ lympha tenaci, & crassa replentur, & tergunt. Quo casu fomenta humida vaporem aqueum suppeditant, in venas absorbentes receptus ad glandulas brevi via defertur, & mirifice lympham diluit, attenuat, & solvit.

Vesicantia

Fricationes.

Gargarismata.

Injectiones.

Sialagoga,

Topica,

§. CCCXCVII.

Abscessus, & scirrhus, & ulcera quomodo curentur. Malum demum, si malo fato, in abscessum, aut scirrhum abeat, curatio fere eadem conveniet, quam supra commendavimus (§§. CCCLXXXVII. CCCLXXXIX.) Ulcera vero mali moris, & depascentia (§. CCCXCIII.) si supervenerint, non aliis curantur, quam iis, quæ notæ acritudini, & humorum dyscrasiæ, unde foventur, contraria sunt. Idcirco provide, & sollicite antiscorbuticis, antivenereisque medicamentis, sed diu, & liberaliter adhibitis oppugnentur; topicis interim, que detergunt, atque antiseptica virtute possent (§. CCCLXXXVIII.) non prætermissis, & si fæda, & sordida fuerint, spiritu vitrioli, aut collyrio LANFRANCI etiam applicito. Cautum tamen opus est, ne ulcera, cum primum detersa, pura, rubra, & valde sensibilia facta sint, acribus amplius irritentur; sed satius tunc est mollissimis ea, & blandissimis medicamentis nutriri, & mulceri. Non absimili ratione (§. CCCXCIV. ad CCCXCVII.) *Anginis aquosis ubi febris abest, qualis curatio.* *anginæ aquosæ, & œdematosæ, & leves faucium dolores* (§. CCCXCII. cum febre carent, curandæ omnino sunt, excepta, & omissa sanguinis missione; nam in his sola cathartica, aperientia, epispastica, etiam collo ipsi admota, vesicantia, & sudorifera sufficiunt; quamquam in leviore morbi *In leviori casu diæta, & abstinentia sufficit.* gradu, & læsione partium, quæ minus vitæ necessariæ sunt, sæpe sola dieta, & abstinentia intra paucos dies malum omne depellitur.

AN-

ANGINA GANGRÆNOSA MALIGNA *.

§. CCCXCIII.

Angina inflammatoriam quandoque in gangrænam desinere, supra (§. CCCLXXVIII.) animadversum est. *Quid ea sit.* Hic vero de alio anginæ genere, maligno, & plerumque epidemico, infantibus, pueris, & adolescentibus præ aliis infensissimo, quod a fomite quodam venenato, & putrefacientes ad fauces, & speciatim ad tonsilias traducto, easque quasi, ut ignis facit, adurente profluere videtur, *Discrimen inter hanc & inflammatoriam.* sermo a nobis habendus est. In priore illa nulla malignitas est, neque ulla putredo antecedens; & gangræna ipsa, quando accedit, maximo tantum inflammationis gradui supervenit, debeturque, & plerumque, ubi præsertim interiora occupat, latiusque diffunditur, extremum morbi finem certa nece facit. In hac vero aliter res habet; nam levissima diatheseos inflammatoriæ indicia (*a*) adsunt, malignitatis contra, putredinisque maxima, & indubia; & grangrena, quæ prope omnium ægrotantium communis est, non sero, sed citissime supervenit, & quamquam sæpe perniciem afferat, non tamen semper vitam adimit, nisi cum in larygem, tracheam, & pulmones se se propagaverit, nam pluries, adhibita cita, atque accomodata medicina, malum sistitur, ægerque servatur. Non ergo hæc vehementissimæ inflammationis soboles est; sed causticæ, malignæ & deletricis caussæ effectus. *Gangrænosam anginam* hanc vocavimus, quod gangræna perpetuo fauces corrumpat; sed addimus *malignam*, ut prava ejus natura innotescat, qua discriminetur ab angina inflammatoria, interdum *Nominis ratio.* & ipsa in gangrænam desinente.

* Sy-

* *Synonyma.*

Angina maligna, & gangraenosa ann. 1751. *ad* 1753. HUXHAMI, *Journ. de Medicin. Octobr.* 1757. *Vol. VII. p.* 241. *Angina gangraenosa* TUSSANI, GIBL. BOULLAND *Quaest. medic.* 1750. *Angina gangraenosa* CHOMELII, *Differt sur l'espec. de mal de gorge gangreneux de l'an.* 1748. *Par.* 1749. *Angina in gangraenam desinens* D. MARTEAU, *Jorn. de Mèd. T. IV. Mars* 1756. *pag.* 222. *Angina maligna, & gangraenosa; Praxis med. Lond. cl.* 1. *sect.* 3. *c.* 2. *Angina maligna ulcerosa* FOTHERGILII, *An account ofthe sore Chroat attendet vvith ulcers* 1748. 1751. vid. *Comment. Lips. Vol.* 1. *p.* 493. *Tonsillarum gangraena* MEADII. *Monit. & Praecept. med. c. IV. p.* 52. *Pestilens, & praefocans pueros abscessus, quem graece vocant* παιδαγχόνην λοιμώδην *sive Puerorum strangulatum pestilentem* M. A. SEVERINI, *De recondit. abscess. natura ed. Francof.* 1643. *p.* 428. *& seqq. Crustosa, malignaque Tonsillarum, & faucium ulcera* JO. ANT. FOGLIA 1620., *de Anginosa passione, strangulatorius* AETI, CLETI SICNINI. *De morb. strangulator. Rom.* 1636. 8. *Pestilens faucium affectus* JO. ANDR. SGAMBATI, *De Pestilent. fauc. affectu Neapoli saeviente* 1620. 4. *Ulcus Syriacum* M. ANT. ALAYMI, *De Ulcer. syriac. Epidemicus strangulatorius affectus* JO. BAPT. CARNEVALLI, *De epid. strangulat. affect. Garratillo* HISPANORUM, *Renat. Moreau* inter epist. *medicinal. Thom. Bartolini, cent.* 1. epist. LXXXI. *Angina gangraenosa, Pedanchone* SEVERINI, VOGELII, *De cognosc. & curand. praec. c. h. affect.* §. 184. *p.* 135. *Angina maligna, vel morbus strangulatorius, vel pestilens faucium affectus* FRANC. HOMII, *Princip. medic. l.* 2. *p.* 3. *sect. IV. Anginae primum genus an.* 1747. MARTINI GHISII, *Letter. med. Letter.* 2. *sopra le Angin. epid. Degli anni* 1747. *e* 1748. *Cremon.* 1749.

(*a*) *Comment. de Inflamm.* §. *XLIII. ad* §. *XLVII.*

§. CCCXCIX.

§. CCCXCIX.

Hanc, si minus ab HIPPOCRATE (*a*), certe ab ARETÆO (*b*) atque ab AETIO (*c*) antiquissimis medicis cognitam, & luculenter descriptam censent plerique neotericorum (*d*). Ab iis tamen dissentit quam maxime Cl. VOGELIUS, cui *videntur* illi *graves viri de aphthis scripsisse* eo loco, non de angina ista, cum *memorant ulcera sensim a tonsillis ad columellam, linguas gingivas, & dentium alveolos provenire; quæ aphtharum natura est. Et certe*, subjicit, *in angina gangrænosa lingua, & gingivæ immunes sunt ab omni labe: nec hæc diu (e) excruciat*. At alia omnino sententia est Cl. SVVIETENIO; nam is concedit quidem aphtharum nomine ibi malum describi, sed plane diversum ab aphthis *hodie vocatis*; *veram* nempe *gangrænam a depositione malignæ materiæ versus fauces natam*, & tale malum ad *anginam gangrænosam* pertinere (*f*). Et quod attinet ad ARETÆUM, revera ex toto capite *de tonsillarum ulceribus* inscripto, si omnia, quæ ibi scripta leguntur, una perpendantur, multo verosimilius videbitur, non de aphthis hodie sic nominatis (*g*) ibi agi, sed de maligno, & gangrænoso faucium morbo, anginæ huic gangrænosæ simillimo. Nam, præter ulcera maligna *concreto humori albo, aut livido, aut nigro sordentia*, quæ tonsillis innascuntur, memoratur ibi *colli* quoque externus rubor, qui *phlegmones* instar non nunquam efflorescit, atque *erumpit*. Quod sane ab aphthis hodiernis alienissimum est, dum contra hujus gangrenosæ, & malignæ anginæ fere proprium esse consuevit. Præterea malum ab A-

Veteribus nota, & descripta.

Dissentio inter Vogelium & Svvietenium.

Confirmatur opinio Svvietenii.

RE-

RETÆO descriptum non diuturnum est, cum eo laborantes *non multis diebus post, phlegmone, febribus, fœtore, inediaque consumpti* interire ibi dicuntur. Adde, AETIUM de lingua, gingivis, & dentibus in ejus historia nec verbum quidem facere, dum in reliquis symptomatibus recensendis omnino cum ARETÆO consentire videtur. Quare probabile utique est, id, quod de gingivis, lingua, & dentibus ab ARETÆO notatum fuit, quodque a VOGELIO pluris fortasse fit, quam deceat, accidens potius, atque epigenomenon fuisse, quam constans, atque inseparabile symptoma; uti esse solet in aphthis veris, & hodiernis, quæ præterea non ita cite occidunt, nec ita celeriter sua tempora percurrunt.

(*a*) *Coac.* 276. *Prænot.* 131. *Epid. l.* 6. *sect.* 7.

(*b*) *De causs. & sign. acut. morb. l.* 1. *c.* 9.

(*c*) *Tetrabibl.* 2. *serm.* 4. *c. XLVI. de crustos. & pestilent. tonsillar. ulcerib.*

(*d*) HOME *Princip. med. l.* 2. *Part.* 3. *sect.* 4. MEAD. *l. c.*, SVVIETEN. *in Boerrhaav.* §. 826, *n.* 2., „ *multique alii ex iis, qui ante hos de morbo isto mentionem fecerunt* ".

(*e*) *De cognosc. & curand. præcip. h. c affect. ci.* 1. § 184. *not.* *. (*f*) *L. c.* (*g*) *L. c.*

§. CCCC.

Atqui dimissa hujusmodi qualicunque de morbi antiquitate (§. CCCXCIX.) disputatione, neque utili, neque necessaria; illud vere certissimum est eum non ante annum 1620.* accuratissime descriptum fuisse. Cum enim Neapoli tunc epidemice desævierit, & totam Italiam, atque Hispaniam peragraverit, magnam ubique cladem inferens, continuo in lucem editæ fuerunt multorum de ea lue lucubrationes, inter quas præ cæteris celebrantur

Jo.

JO. ANT. FOGLIA commentarium *de anginosa passione* (*a*), JO. ANDREÆ SGAMBATI opusculum *de pestilenti faucium affectu Neapoli sæviente* (*b*), & M. A. SEVERINI *de pestilente, & præfocante* pueros abscessu (*c*) Nostra denique ætate, postquam dira hæc calamitas aliquot annos (*d*) Belgium, Galliam, Angliamque afflixit, ita medicorum observationibus illustrata est, ut hodie non desit absolutissima ejus historia apud JO. FOTHERGILLIUM (*e*), RABOURSIUM (*f*), BOULLANDIUM (*g*) **, MARTEAUX (*h*), RAUELINIUM (*i*), HUXHAMIUM (*l*), BOUCHERUM, (*m*), aliosque nec paucos incelebres.

* RENATUS tamen MOREAU epist. LXXI. inter *ep. Med.* THOMÆ BAHTHOLINI *cent.* 1. testatur a JO. WIERO in libro *observation. rarar.* describi quandam anginam epidemicam, quæ annis 1564. & 1565. per inferiorem Germaniam vagata est. Prodit etiam Compluti ann. 1611. *Disputatio medica* Jo. ALPHONSI DE FONTECHA *de angina, & garratillo*: itemque Matriti eodem anno FRANCISCI PEREZII liber *De affectione puerorum &c.* Sed, ut diximus, ab anno 1620. & descripta diligentius est, & multo generalius cognita.

(*a*) *Neapoli* 1620. (*b*) *Ibid. an. eod.* (*c*) *Ibid.*

(*d*) *Ann.* 1739. 1746. 1747. & 1748.

(*e*) *Londin.* 1748. 4. & 1751. (*f*) *De ulcere tonsillarum* 1749. (*g*) *Thes. medic. ann.* 1750.

** Anno 1752. grassatum est hoc malum in Valle Simmia apud Helvetios, HALLERO, & ZIMMERMANNIO testibus. LANGHANS *Act. Helvetic. T.* 2.

(*h*) *Journal de mèdecin Mars* 1756.

(*i*) *Ibid. & L. des malad. occasiones par les prompt & frequent. variation. de l'air chap. XIII. Maux. de gorge epid. an.* 1748. & 1749. & 242.

(*l*) *Journal de Mèd.* 1757.

(*m*) *Journal de Mèd. T. VIII. p.* 556.

§. CCCCI.

Descriptio.

En autem ejus historiam: Repente utplurimum accedit faucium dolor, calorque acer cum difficili salivæ, aliarum rerum deglutione. Inspectæ interiores partes ruborem erysipelatodem, qualis in carbunculo cernitur, velum palatinum, uvulam, tonsillas, & pharyngem occupantem exhibent. Uvula plerumque tumida, & elongata est. Tonsillarum alterutra, quandoque etiam utraque tumet, & cito macula alba aphthæ simili, vel livida, vel nigra, gangrænæ, atque ulceris futuri indice, circa medium notatur. Macula brevi dilatatur, & totam amygdalæ faciem complectitur. Tunc dolor jam minuitur, & deglutitio redditur facilior. Decidente vero, aut detracta prima hujusmodi quasi eschara, quod interdum accidit, mox altera succrescit, altiusque penetræ. Os tetrum spirat odorem, quo in alios contagium traducitur. Accedit gravedo, sanguis e naribus non raro erumpit; ulceris sanies in laryngem depluit; tussim clangosam excitat, respirationemque, morbo ad laryngem, & tracheam protenso, primum ingruente somno intercipit; imo somnum jam captum repente ejulatu, aut rhoncho edito interrumpit; deinde etiam in vigilante difficilem, & stertorosam reddit; sicque intra paucos dies, quasi laqueo compresso spiritu miserrime strangulat, gangræna videlicet jam ad tracheam, pulmonesque diffusa, imo ad pharyngem, quandoque ad œsophagum, & ventriculum etiam; quod tamen postremum rarissimum est.

§. CCCCII.

§. CCCCII.

Febris modo paullo ante, quam fauces doleant, invadit; modo eodem tempore, quo angina incipit. Quandoque primis duobus, vel tribus diebus valde mitis apparet, at circa quartum invalescit, vehementiorque fit. Quandoque statim ab initio vehemens est, sed non diu in eodem statu persistit, brevique ad mediocritatem inclinat. Pulsus plerumque debilis, celer, ac frequens; raro magnus, validus, & durus; & quando talis est, brevi in languidum, mollem, & parvum mutatur. Ab horripilatione autem, aut frigore, aut tremore exorditur accessio febrilis, postea calor urens sub sequitur. Vesperi, & nocte omnia ingravescunt, mane levi manante sudore plerumque deservescunt, & mitigantur.

Febris varia.

Pulsus qualis.

Vesperi exacerbatio mane remissio.

§. CCCCIII.

Initio sæpe caput, & collum dolent, interdum cum vertigine, & sopore, dorsi, artuumque fractione, pondere ad cordis scrobiculum, & crebris suspiriis. Nonnullis facies tumet, rubetque; oculi illacrymant, & sanguine suffunduntur; aliis contra vultus pallet, aut livet, idque præsertim evenit, cum teterrimus fœtor oris gangrænam jam invaluisse demonstrat. Nausea non raro, vomitus, aut diarrhæa putrida se mutuo excipiunt. Lingua plerumque crasso, albo muco contegitur; & quamvis mollis, & humida videatur, summa tamen siti, ARETÆO observante, ægri terrentur: sed hoc perpetuum minime est, nam sæpe eos non sitire alii asseverant. Urinæ primum crudæ, & aquosæ;

Reliqua symptomata.

progressu deinde flavæ, & croceæ redduntur; Plerosque angor quidam inexplicabilis, anxietas inquies, mentisque perturbatio, imo delirium exagitat, & virium languor, & dejectio opprimit. Sanguis a vena missus, ut plurimum rutilus valde, & coccineus, vix concrescit, magna seri copia diffluens, ac liquescens. Interdum tamen crustam inflammatoriam ostendit, in primis si inchoante morbo protinus detractus fuerit: verum ejus crassamentum vix cohæret, nigricareque tunc solet, & facile dissolvitur.

Sanguis e vena extractus qualis.

§. CCCIV.

Nec rarum est, in hujusmodi morbo, præsertim cum epidemice diffunditur, circa collum, pectus, & brachia erumpere ruborem quemdam erysipelatodem, sæpe cum papulis morbillosis conjunctum, aut exanthemata miliaria, papulasve rubras in summam cutim alicubi prodire; quin imo parotides ipsas, glandulasque maxillares, jugularesque tumefieri, ac dolere. In quibusdm etiam constitutionibus gangræna, ulcusque ab amygdalis ad calumellam exporrigi, eamque exedere, & quasi depasci visa est. Nec parcit interdum velo palatino, pharyngi, æsophago, & ventriculo, ut jam notavimus, depluens tabem. In aliis vero lingua, gingivæ, dentiumque alveoli, unde dentes caries, nigerque color contaminat, simili labe inficiuntur: quod etsi rarum credimus, ab ARETÆO tamen memoriæ, ut supra jam innui, proditum est. Imo nonnunquam vis morbi ad nares ipsas ascendit, copiosumque muci fluxum ex his elicit.

Rubor circa collum & pectus.

Exanthemata miliaria.

Gangræna diffusio ad partes interdum dissitas.

Nec oro contentæ immunes.

Nares quoque attractio.

§. CCCCV.

Deglutitionem, potissimum initio, lædi, supra narravimus. Hinc ægrotantes, in primis pueri, dolorem, quem in deglutiendo incurrunt, veriti vel a potu abstinent, vel, si aliquid bibunt, illud per nares plerumque restituunt. At fere commune est gangræna oboriente dolorem mitigari, imo, ea perfecta, evanescere ob scilicet deletum partium sensum, & viam potui, & cibo liberam reddi. Vox omnibus rauca est, atque obscura. Cum vero ad laryngem morbi vis descendit, respirationemque prope intercludit (nam glottidis rimula facile obstruitur), ægri, non modo dum aerem inspirant, expirantque, peculiarem strepitum, & sibillum edunt, artacti itineris signum, verum etiam vix decumbere possunt. Quamobrem, pueri præsertim, e lectulo surgunt, rectique aut stant, aut sedent, ut spiritum hauriant; sed mox ob virium defectum, aut languorem iterum se demittunt, & sic irrequieti assidue jactantur, donec penitus prostrati jaceant, & strangulati pereant. Id autem eodem ipso die evenit, quo larynx, & trachea laborare manifesto cœpit. Quibus vero feliciori fato evadere contingit, hi profecto mitiorem morbum experti sunt, & vigente naturæ robore adjuti se a venenato fomite expediunt facili, & laudabili nata suppuratione, aut leni, continuataque salivæ, sudorisque excretione. Ceterum magis pueri, & puellæ ante pubertatis tempus hoc morbo tentari, periclitarique consueverunt, quam puberes, & adulti: quamquam certum, indubiumque est, nullam plane ætatem, nullumque temperamentum ab eo immune exsistere. Ceteris vero omnibus in eum pro-

Cur ægri potum vitent, & per nares reddant.

Quando dolor evanescit.

Vox rauca.

Quid eveniat larynge occupata.

Quinam servantur.

Quibus familiarior morbus.

procliviores sunt infirmi, atque imbecilli, aut cacochymici.

§. CCCCVI.

Prognosis. Fallacissima sæpe est morbi facies, ita ut, qui eum alias non viderit, facile sibi blandiatur, spemque alat proximæ sanationis. Accitus ad nobilem, & unicum familiæ amplissimæ heredem, puerum septennem angina hac laborantem primis jam morbi diebus vir longa experientia probatus, idemque medicus, & chirurgus celebratissimus, non solum cachinno quasi excepit juvenem medicum, qui recte de morbi natura, & discrimine judicium tulerat; verum etiam tonsillarum, in quibus alba macula cum doloris, & difficultatis vorandi imminutione exorta erat, scarificationem a juvene Medico, qui morbus cognoverat, propositam aspernatus est, ac neglexit, uti supervacuam. At biduo post, morbo laryngem pene strangulante, & facie in lividam, cadavericamque mutata, vehementer obstupuit, mortem sine ulla spe reliqua appropinquare. Tunc rei novitate, ut a fulmine perculsus juvenem illum medicum humaniter, & blande, sed clam domesticos omnes, rogavit, auctores, qui de tam pernicioso anginæ genere memorarunt, sibi indicare vellet. Decipere ergo vel expertissimos potest rarus, fallaxque morbus. Dies criticos nec servat, nec crisim certam habet. Finitur ut plurimum intra secundum, & septimum diem. Tumor, & rubor exterior, progressu obortus plerumque bene ominatur. Caloris mitigatio, exscreatio copiosa, oculorum nitor spem faciunt, & contra. Diarrhæa, rigor, pulsus debilis, & parvus, virium prostratio, deliquia, facies œdamatosa, cadaveris similis,

Finis communior.

Quæ bene ominentur.

Signa mala.

milis, exanthematum livescens color, aut recessus, hæmorrhagiæ immodicæ mortem portendunt. Ex ulceribus vero, quæ alba sunt, tutiora; cinerea, pejora; livida vero, & nigra, omnium pessima (*a*). Morbo ad salutem vergente evanescit exterior tumor, & rubor, cuticula desquamatur, febris decedit, ulcera sanantur *.

Ulcerum æstimatio. Solutio.

(*a*) HOMIUS *Princip. med. l.* 2. *P.* 2. *sect. IV. ang. malig.* §. 6. 8. 9.

* Præter scriptores, quos supra allegavi, legi debent ea, quæ de hoc morbo in Diario Medico VANDERMONDII (*T. VII. p.* 241. *& seqq.*) cumulatissime scripta ab HUXMAMIO habentur.

§. CCCCVII.

Ex his, quæ hactenus exposita sunt, rite consideratis erui posse videtur, caussam proximam in peculiari, malignoque erysipelatis genere faucium, & tonsillarum, quod ab acri, urentique principio inducitur, sitam, positamque esse. Id vero acre, imo putridum, necrotiumque principium vel sponte in corpore gignitur, atque evolvitur, impetitque fauces, & priora loca, aut febrili motu genitum, extricatumque in iis deponitur; vel contagione recipitur, aut ex infectis in sanos traducitur. Contagiosum enim esse, celeris per exspirationem, halitum, vaporem, aut stillantem ex ore saniem communicatio declarat. Remotiores vero caussæ vulgo habentur pleræque earum, quæ aliorum putrium, & malignorum morborum; uti aer calidus, & humidus, aut præter morem siccus; regio palustris, atque turbidæ, & cœnosæ potus; liquores fermentati; herbæ, semina, atque olera, corrupta, acria; alimenta quæcunque

Caussa. Proxima.

Putridum, & necroticum principium.

Contagiosum.

Caussæ remotæ.

 at-

alkalescentia, aut acida, aut austera devorata; putridæ, & cadaverosæ exlationes, habitus corporis mollis, & laxus, leucophlegmaticus, cacochymicus, scorbuticus. rhachiticus, strumosus; tempestas autumnalis, aut verna calorem insolitum subsequens; aeris peculiaris constitutio; & fortasse epidemicum miasma.

§. CCCCVIII.

Distinguenda est ab angina putrida symptomatica.

Quomodo differant inter se.

Atque hæc de angina quidem *gangrænosa primaria* intelligantur, velim. Nam ea, quæ febribus putridis, aliisque morbis maligni supervenit, quæque *putrida* vocatur a F. PENROSIO (*a*), aliisque, videtur, nisi fallimur, a *gangrænosa* hactenus descripta distinguenda omnino esse. Discrimen autem, quod inter utramque intercedit, eodem PENROSIO judice, est hujusmodi in gangrænam amygdalæ, & columella tument quidem, atque inflammantur; non tamen valde turgent; nec tenduntur; sed flaccido potius tumore, & minime duro afficiuntur. Color subito in cinereum, & lividum mutatur; pulsus, & urina plerumque parum, aut non valde a sanis recedunt (paucis casibus exceptis, in quibus febris, ut supra demonstravi, aliquanto primis diebus vehementior est), dolorque citissime cessat, aut etiam abest. Et quod præcipuum est, morbus quasi repente corripit, celerrime occidit. Contra *angina putrida* febri putridæ, aliisque congeneribus morbis lento prorsus gradu supervenit, & non ita celeriter, sed post multos utplurimum dies tantummodo affert exitium. Plerumque ulcerosa magis, aut aphthosa hæc esse videtur, quam vere gangrænosa *, qualem nos memorabimus.

(*a*) A

(a) *A Differt. the inflammatory, grangrenous, and putrid sore Throat also on the putrid fever vvith their diagnosticks, an method of cure. Oxford.* 1766. Vid. *Comm. Lipf. Vol. XV.p.* 338.

* Hujus prope generis fuisse existimo, quam observavit ann. 1748., & 1749. RAULLINIUS (*l. c.*) itemque illam, quam anno 1649. in quodam Orphanotrophio videre contigit LASONNIO (*Mém. de la Acc. Roy. de médec. T. I. p.* 97.). Hæc enim superveniebat febri gastrico-putridæ malignæ a putrido miasmate ex male humatis boum, & vaccarum cadaveribus emanante genitæ. Erat autem angina symptomatica, putrida, & aphthosa.

§. CCCCIX.

Quibus notis angina hæc differt ab inflammatoria in gangrænam desinente.

Ab *angina* pariter *gangrænosa*, quam explicamus, *inflammatoriam*, ut supra (§. CCCXXVIII.) indicatum est, differre credimus; 1. quod hæc rarissime, & morbo tantummodo ad summum inflammationis fastigium evecto, ut jam dixi, in gangrænam desinit; 2. quod color ruber ad lividum, & fuscum, non ad cinereum, & album vergit; & demum 3. quod febris acuta, & vehemens ipsam comitatur cum pulsu magno, vehementi, duro, & sanguine ad concrescendum paratissimo, aliisque symptomatibus diathesim inflammatoriam denotantibus. At contra angina *gangrænosa maligna* in plerisque, quos eodem tempore invadit, initio fere ipso gangrænæ indicia præmonstrat; tumor erysipelatodes potius est, quam phlegmonodes; & in ulcus fœtidum alba, aut cinerea eschara, sive crusta obductum cito convertitur; fauces, & amygdalas fere semper primo occupat; sanguis tenuior, & solutior est; febrisque pulsu debili, aut certe nec duro, nec valido, virium lapsu, vomitu, diarrhæa col-

colliquante, & fœtida, atque subdelirio comitatur. Prior robustos, & viros; posterior debiles, & pueros, imo infantes magis insectatur. *Gangrænosa* demum cum aphthis nequaquam confundi debet. Hæ enim primum linguam, labia, palatum, deinde fauces pustulis exiguis afficiunt, & plerumque sine febri, nisi symptomaticæ fuerint *. Angina vero, de qua loquimur, fauces primum, & plerumque solas adoritur, & pustula, sive macula alba, aut cinerea, lata, & gangrænosa cito alterutram, vel utramque tonsillam fœdat, & depascit, neque unquam febris ab ea abest.

Ab aphthis quomodo differt.

* Aphthæ hodiernæ non videntur differre ab iis, quas A. C. CELSUS (*l. 6. c. XI.*) descripsit his verbis: *Verum ea longe periculosissima sunt ulcera, quæ ἄφθας Græci appellant; sed in pueris. Hos enim sæpe consumunt. In viris & mulieribus idem periculum non est. Hæc ulcera a gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvulam, faucesque descendunt: quibus obsessis, non facile fit, ut puer convalescat; ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est &c.*

§. CCCCX.

Indicationes.

Hinc, cum morbus sæpissime, præcipue infantibus, & pueris exitio sit, & celerrime decurrat, quam primum eo intendi omnes nervi debent, ut malignus, septicusque fomes, quoad fieri potest, e corpore exeat, corruptioni, & gangrænæ obsistatur, viresque vitæ sustineantur. Experientia docuit, largam, aut repetitiam sanguinis missionem non modo plurimum nocere, verum etiam perniciem ipsam accelerare. Quare plerique, ut noxiam, hic exulare, eam jubent. Initio tamen, & nondum necrosi

Curatio. Monita de venæ sectione.

exor-

exorta, viribus valentibus, ætate florente, bono, plethoricoque corporis habitu faucibus, valde tumentibus, & acriter dolentibus parce, prudenter, & caute semel sanguinem detrahi non penitus vetitum est: imo tum necessarium, & proficuum putatur, si minus per venæ incisionem, per cucurbitulas saltem, aut hirudines. Alterutro, aut utroque artis auxilio me aliquando feliciter usum esse profiteor. Contra si hujusmodi conditiones deficiant, a sanguinis missione abstinere omnino expedit.

§. CCCCXI.

Omnium autem tutissimum, utilissimumque præsidium, usu ipso comprobatum, emesim esse, omnes fere perhibent. Leni enim vomitu e ventriculo, œsophago, fauciumque glandulis, folliculisque quidquid virulenti ibi latitat, citissime excutitur, sicque magna ex parte morbi fomes detrahitur. Cieri igitur debet vomitus protinus ab initio leni aliquo emetico, uti aqua tepida oleo mixta, oxymelle scillitico, radice Ipecacuanhæ, aut tartaro emetico; potuque tepido affatim desuper hausto promoveri, ut facilior, & promptior materiæ morbidæ excretio obtineatur. At si semel id non sufficere videatur, repeti etiam pro re nata poterit, ut evacuatione hac morbi vis, quantum per artem licet, refringantur. Dici autem vix potest, quantum hac ratione malignitatis, & virium amittat malum. Non vero catharseos par ratio est: nam humorum nimia ad colliquescendum proclivitas immodicis sæpe evacuationibus occasionem præbet, quin tamen venenatus fomes ex latibulis, in quibus hæret, insiditque, exturbetur. Hinc satius est vel solis enematibus alvum sollicitare, quod nemo improbat, vel

Utilitas emeseos.

Catharsis non ita utilis.

In fine morbi utilior. vel leniſſimis eccoproticis tantummodo uti, quam catharſim moliri. Utilius, ac tutius in fine morbi alvus ducitur, in primis ubi ſigna gaſtricæ, atque inteſtinalis ſaburræ non defuerint, appetitus langueat, venter tumeat, aut febris protrahatur. Hac enim via pleramque omnia recrementa, quæ recidivum morbum facere poſſunt, commodiſſime excernuntur.

§. CCCCXII.

Antiplogistica minus necessaria, aut moderate adhibenda. Cardiaca, & antiseptica magis idonea. In antiphlogiſticis quoque adhibendis modus aliquis eſſe debet. Timor enim eſt, ne his motus ſalubres naturæ, quibus ſe ſe ab infenſo hoſte liberare nititur, præpoſtere inhibeantur. Quare fere præſtat vires vitæ lenibus cardiacis ſuſtinere, aut excitare, & putredinem, necroſimque antiſepticis ſimul avertere, aut coercere. Sic natura opportune recreata, & refecta felicius acerrimi, mortiferique humoris conſequitur expulſionem, nempe vel eryſipelatis exterioris, vel papularum miliarum ſpecie, quæ ſecundo, aut tertio die in aliquibus prodeunt, vel ſudoris, vel blandæ exſpirationis *His utetur Huxhamius feliciter.* ope, uti HUXHAMIUS ſe obſervaſſe pluries affirmat. Is autem in hunc finem utebatur mixtura quadam cardiaca, & diaphoretica ex ſale volatili cornu cervi, & ſucco mali medici compoſita, & aqua alexiteria ſimplici dilutis; vel julapio camphorato, & milibus.

§. CCCCXIII.

Acida vegetabilia proficua. Generatim acida ex vegetabilibus, uti acetum, ſuccus mali citrei, auranti medici, fructuum berberis, rubi idæi, ribeſiorum, aqua diluta, atque uber-

ubertim ſumpta commendantur, ut acrimonia putrida, & nimia ad alkaleſcendum humorem propenſio temperetur, & cohibeatur. Camphora quoque, ſcordium, chamæmelum, ruta, contrayerva corruptionem arcent, vitæque vires erigunt, ut morbum ſubigere poſſit. Hoc vero nomine ceteris omnibus præſtat cortex peruvianus cito, & brevibus intervallis liberaliter datus. quo uno non modo in hoc peſſimo anginæ genere, verum etiam in quovis eryſipelate maligno hodie non pauci confidunt magis, quam in reliquis omnibus. At ubi jam ſanguis, reliquique humores liquari, ac diſſolvi manifeſte occeperint, ut inde hæmorrhagiæ, alvique profluvia cum ſummo vitæ periculo oriantur, illis acida, fortiora uti ſpiritum vitrioli, ſulphuris, aut nitri adjicere etiam oportet.

Antiseptica alia.

Cortex peruvianus omnium efficacissimus.

Quando acidis fortioribus uti liceat.

§. CCCCXIV.

Sed cura ſimul faucium, & tonſillarum habenda eſt. PRINGLIUS in univerſum gargariſmatum uſum, præſertim acidorum, reprobat. Timet enim ſalivæ fluxum, qui utilis eſſe conſuevit, per illa cohiberi. Decoctum tamen caricarum ex hydrogala paratum, cui aliquid ſpiritus ſalis ammoniaci adjectum ſit, concedit, & magni æſtimat (*a*). Hoc ſalivam attenuari, digerique, & glandulas ad ejus ſecretionem, excretionemque allici arbitratur. Atqui HOMIUS gargarizandum eſſe conſulit ex iis, quæ leniter reprimunt, & diſcutiunt, cujuſmodi ſunt quæ ex diluto roſarum rubrarum, & pauco aceto, aut vini rubri auſteri pauxillo componuntur (*b*). Neque ab his ego valde abuſum, cum initio, maculis, ſive puſtulis nondum in faucibus obortis, aut vix apparere incipientibus, mature colluen-

An gargarizandum?

Pringlii opinio.

Gargarismata magis idonea.

ſuendas ſæpius, & leniter fauces jubere ſim ſolitus aquis ſcordii, ſambuci, & chamæmeli, additis ſpiritus ſalis probe edulcati guttis aliquot, & mellis ſimplicis, aut oxymellis, aut diamoronis tantillo. Interea ſuadeo etiam, ut ſubinde ad acrem, urentemque dolorem, ſi quis eſt, mitigandum lacte, aqua florum ſambuci diluto, utantur.

(*a*) *Malatt. delle Armat. P.* 3. *c.* 2. §. 3. *p.* 104. *ed. Neapol.*

(*b*) *Privcip. med. l.* 2. *P.* 3. *sect. IV.* §. 11.

§. CCCCXV.

Quomodo detergentibus uti liceat.

Puſtula autem alba, aut cinerea, craſſa, aut mucoſa late tonſillas obtegere incipiente, doloreque tunc imminuto, aut evaneſcente, valentius detergendum eſſe docent plerique, melle nimirum ſcillitico, tinctura myrrhæ, aut aloes, aqua calcis, decocto caricarum, lenticulæ, aliiſque hujus generis. Quo in caſu ego equidem ſpiritum vitrioli melle exceptum ceteris antepono. Eo enim penicilli ope pluries in die cruſtoſæ puſtulæ, ſive maculæ applicito, non ſolum hujus progreſſio ſiſti ſolet, verum etiam eſcharæ necroticæ ſeparatio celeriter perficitur. Simul ac vero, cruſta ablata, ulcus deterſum, purum, & rubrum intueor, tunc ſolo melle ex roſis, aut tinctura myrrhæ ſyrupo e roſis ſiccis temperata bis, vel ter in die illud illiniri curo. Quod ſi idem ulcus jam deterſum, & purum ruborem circum oſtendat inſignem, acrique doleat, tum ab omnibus, quæ irritant, abſtinendum puto, ſolis contentus gargariſmatibus, quæ demulcent, & temperant, uti lacte aquæ hordei admixto, aut aqua ex ſeminibus malis cotonei,

Deterso ulceri quid conveniat.

ut vocant, emulsa; ex quibus fauces sæpe, & blande colluendæ sunt.

§. CCCCXVI.

Curatio a Swietenio usitata.

Cl. SWIETENIUS, quando pustulæ gangrænosæ rubor quidam circum diffusus apparet, se feliciter gargarisma adhibuisse ait (*a*), quod constat ex *spiritu sulphuris per campanam* multa aqua diluto, & ex *roob* baccarum sambuci. Cum vero fœtibus jam ex ore halitus emanat, & gangræna profundius locum exedere videtur, mox illiniendas partes jubet mixtura, quæ habet mellis rosacei unciam unam, & spiritus salis marini guttas triginta, aut quadraginta; sicque cito sisti serpens malum vidit. Mixturam ceteris præfert RAULINIUS, quæ recipit aquam rosarum cum aliquot salis saturni granis (*b*). Hac sæpius in die gargarizandum, aut tingenda ulcera esse præcipit, neque alii opus esse medicamentis opinatur. Sic quippe ea imminui, nutriri, & sanescere, etiam ubi reliqua gargarismata irrita fuerint; confirmante id quoque BOUCHERO (*c*), dicuntur. Is enim narrat, sed mirabiles semper effectus ex plantaginis unciis duabus, & salis saturni granis viginti ad gargarizandum usurpatis retulisse. Similes plano effectus ab *aqua vegetominerali*, vel ab *extracto saturni* GOULRARDII sibi pollicentur alii.

Raulinii gargarisma.

(*a*) *In* BOERH. §. 811. (*b*) *Des malad. occasionées &c. chap. XIII. p. 261.*
(*c*) *Journal de Médec. vol. 8. p. 556.*

§. CCCCXVII.

§. CCCCXVII.

Alkali volatile mira vis antiseptica.

Alkali quoque volatile, tamquam antisepticum, antinecroticumque summum, hic celebratum video post PRINGLIUM a cl. MAJAULTO (*a*); neque multum interest, e regno vegetabili, an animali id elicitum sit. MAJAULTUS usus est alkali volatili e raphano rusticano educto, & in gargarismatis modum sic redacto. ℞. *aqu. commun. unc. vj, spiritu vini unc. ij., spiritus raphani rustican. unc. ij., mellis rosatus unc. j. ſſ. m.* Colluenda leniter ex hoc liquore gangrænosa loca jussit, & vaporem ejus assidue inhalandum. Hac ratione post horas triginta sex gangræna amygdalas occupans non modo substitit, verum etiam levi circum exorta inflammatione pars emortua abscessit, ægrotansque intra novem dies perfecto convaluit. Monet vero apposite Auctor, omittendum esse alkali volatile, simul ac quidquid corruptum erat, exciderit. Valentius tamen agere videtur spiritus salis ammoniaci volatilis. Hujus in calidam instillati vapor erumpens, si ore attrahatur, non solum tonsillarum, & faucium gangrænæ curandæ est peridoneus, sed ejusdem quoque ad laryngem processum antevertit; imo, si ea jam descendere in vias spiritus cœperit, unicum, in quo spes aliqua relinquatur, auxilium, & quidem præsentissimum nobis largitur.

(*a*) *Journal. de Mèd. T. V. p.* 25. *Juillet* 1756.

§. CCCCXVIII.

§. CCCCXVIII.

At aliam cl. R. MEADIUS proponit curandi rationem. Detracto primum ſanguine, & clyſtere alvo laxata, tonſillas gangrænoſa macula correptas tribus, vel quatuor vulnuſculis ſatis profundis incidendas, & deinde melle roſaceo inungendas, atque hordei, & ficorum decocto eluendas, abſtergendaſque ſæpius eſſe, feliciter (*a*) expertus, commendat. Neque LIEUTAUDII, qui ejuſmodi chirurgiam infauſtam fuiſſe (*b*) ſcribit, auctoritati tantum tribuendum eſt, ut id genus auxilii ſtatim ut inutile, aut noxium rejiciatur. Fortaſſe ſerius, quam par eſſet, adhibitum optato effectu caruit, vel noxium evaſit culpa ejus, qui ſcarificationem inſtituit: nam inepto inſtrumento, vel imprudentius ſcalpello adacto nonnunquam nocuiſſe, fateor potui. Ceterum MEADIUS ipſe opportuniſſime animadvertit, ſcarificationes iſtas protinus ab initio, nimirum nondum necrotico tabo abſorpto, aut nondum ad laryngem protenſo, fieri oportere; poſt biduum enim, aut triduum adeo alte gangræna invaleſcit, ſpiritumque intercludit, ut exitium nulla tunc arte vitari poſſit. Teſtor, pluries præſcriptas a me felici eventu in quadam epidemica anginæ gangrænoſæ conſtitutione hujuſmodi inciſiones eſſe. Utinam licuiſſet iis ſemper uti in pueris, & infantibus, qui difficillime induci ad eas ſubeundas ſolent; nam majorem eorum partem ſervare potuiſſem!

Meadii optima curatio.

Defenditur contra Lieutaudium.

(*a*) *L. c. c.* 2. *de morb. c.* 4. *p.* 53.
(*b*) *Précis de Mèdec. l.* 2. *p.* 521.

§. CCCCXIX.

Anginæ putrida symptomaticæ curatio.

Anginam *putridam*, quæ ſymptomatice febribus putridis, & mali moris, & variolis, & morbillis malignis, aliiſque exanthematicis morbis interdum ſupervenit, ſupra (§. CCCCVIII.) commemoravi. Hæc autem, ut ſymptoma morbi principiis, vix aliam medicinæ opem deſiderat, quam quæ morbo principi conveniens eſt. Multa tamen quæ extrinſecus, atque intrinſecus hactenus propoſuimus, in hac quoque uſui eſſe poterunt; ſed præcipue ratio habenda morbi primarii, a quo bene curato, ſymptomatum etiam, atque adeo anginæ inde pendentis maxima pars curationis exſpectanda eſt.

§. CCCCXX.

Regimen diæteticum.

Quod ad regimen attinet, hoc neque nimis ad calidum, neque nimis ad frigidum inclinare debet; alterum enim putredini faveret; alterum morbo ad cutim proditurо impedimento eſſet. Itaque media via inſiſtere oportet, ut utrique ſcopo fiat ſatis. Aeris quoque renovatio quam maxime curanda eſt, ut putridi halitus, vaporeſque diſſipentur. Neque

Ceris renovatio. Suffitus.

ſuffumigia prætermitti debent, quibus aeri, qui inhalandus, ducenduſque perpetuo eſt, vis medicata, atque antiſeptica impertiatur. Acetum ſuper laminam ferream candentem projectum, vaporem ſaluberrimum, & non ingratum ſuppeditat. Camphora item in acetum infuſa, leni igne ſubdito,

Cibus.

in halitus ſenſim reſolvitur mirifice antiſepticos. Jure tenui e pullis, & ovorum recentiſſimis vitellis vires ſuſtineantur. Serum quoque lactis vinoſum ad idem egregie confert. Nunquam vero

Curatio.

quid-

quidquam ſive cibi, ſive potus, ſive medicamenti devoretur, quin os, & fauces prius ablutæ rite fuerint. Alias ichor necroticus, putriduſque cum iis confuſus, & demiſſus œſophagum, ventriculum, & penitiora loca contaminaret.

ANGINA ULCEROSA BENIGNA.

§. CCCCXXI.

Discrimen inter gangrænosam malignam & ulcerosam benignam.

Cavendum denique eſt, ne quodvis puſtulæ, aut ulceris genus tonſillas, fauceſque corripiens pro *gangrænoſa* ſtatim, & *maligna angina* habeatur. Naſcuntur ibi quandoque & puſtulæ, & ulcera, quæ minime maligna ſunt, quæque non difficulter remediis obtemperant, neque exitioſa facile evadunt; quod jam memoriæ tradidit ARETÆUS ipſe. *Ab his* maligna differunt, quod *lata*, cava, pinguia, ſordida, alba cinerea, aut livida, nigra, atque altius, & citius deſcendentia apparent. Hinc ſcire, & vere monet SWIETENIUS (*a*), eſſe anginæ ſpeciem quamdam *gangrænoſæ* affinem, ſed benignam; palatum, uvulam, & tonſillas infeſtantem, ſæpius a ſe viſam, quæ facile depellitur, quamquam acriter partes illæ doleant. Hæc medico clinico diligenter medicinam facienti rara non eſt. Præcedit febris non magna, interdum acutior, & ephemeræ ſimilis brevi evaneſcens. Tum primum dolor fauces alicubi aggreditur. His inſpectis, maculæ, ſive puſtulæ quædam albæ, ſed exiguæ cernuntur, quarum limites circum rubent, & dolent acerbe; at neque craſſæ valde fiunt, neque loca circumpoſita magnopere tument. Si tamen negligantur, dilatantur ipſæ, proſerpunt, & vicinas partes rodunt, excavantque, neque fætoris exper-

tes omnino esse solent. Nec desunt exempla funestiora, in quibus, ad tracheam, & pulmonem vis morbi penetravit pessimo eventu *.

(*a*) *L. c.* §. 811.

* Cujusmodi fuisse videtur anginæ primum genus, quod Cl. GHISIUS epidemicum Cremonæ vidit. *Lett. med. Lett.* 2. 1749.

§. CCCCXXII.

Quos, & quando invadat. Scorbuticis, & cacochymicis hujusmodi malum frequens, & familiare est; quandoque etiam epidemice occurrit, verno præsertim tempore, humido, & calido cœlo existente. *Ætiologia.* Acris quædam subtilis materia e sanguine extricata, aut e primis viis in eum immissa, aut a recrementis exspirationis profecta cor, nervosque irritans febrilem primo motum exsuscitat; deinde vi febris ad fauces protruditur, ibique consistit, pustulas leviores, atque ulcuscula benigniora cum phlogosi efficiens. Sanguine per metastasim sic repurgato, nec amplius cor, arteriasque præter naturam irritante, febris omnino decedit. In hac igitur quoniam acer humor morbum facit, non temere, neque sine urgente dolore, & difficultate deglutiendi sanguinem mitti licet. *Curatio.* Tentari prius debet attemperantia; revellentia; eccoprotica; fomenta; gargarismata anodyna, & demulcentia, & copiosus aquæ hordei potus. Si his nec dolor, nec phlogosis, nec febris remittat, sanguis detrahendus quidem est, sed parca, & cauta manu. Pustulis vero, sive aphthis, ulculisve ea adhibenda propemodum sunt, quæ supra (§. CCCCIV. & *seqq.*) accurate exposita fuere. Sin vero hæc dolorem exasperent, quemadmodum primo attactu fieri solet, poterit is leniri aqua hordei cum lacte remi-

remixta, aut ſucco ſempervivi majoris, cui mel, aut ſyrupus althææ adjectus ſit. Deterſa cum fuerint ulcuſcula, ſenſim tum omitti debent detergentia paullo acriora, ut illa coire poſſint.

* Ad hanc ſpeciem videtur referenda angina epidemica, quam deſcribit REGNAULTIUS (*Journ. de med. T. 57. Juin* 1782.). In ea enim fauces ſæpe aphthis afficiebantur, & interdum iis non carere viſa eſt interior tracheæ tunica, ut ex ſectione cadaverum patuit, ſed aliquanto magis anomala, & perniciosior illa fuit. Male ferebat ſanguinis miſſionem. Interdum tamen ſecta vena jugularis, ubi ſuffocatio imminebat, morbum vicit. Veſicantia pariter loco affecto plurimum profuere.

ANGINA TRACHEALIS, SIVE CYNANCHE THE CROUP AB ANGLIS DICTA *.

§. CCCCXXIII.

Eſt alia anginæ ſpecies, quæ in regionibus humidis, & frigidis frequentiſſima occurrit, quæque a Scotis, cum ei maxime obnoxii ſint, vernacula lingua *croup*, vel *chock*, vel *ſtuffing*, id eſt ſtrangulatus, ſive ſuffocatio nominatur. Infantum, & puerorum fere propria creditur, ſed falſo, cum adultos etiam corripere interdum obſervata ſit; quos tamen minus graviter ab ea affici, fatendum eſt, ut animadvertit in epidemica conſtitutione Cremonenſi ann. 1747. & 48. cl. MARTINUS GHISIUS (*a*). Illos vero frequentius infeſtat. Quo nomine, & ſtrangulationis ratione, & exitii celeritate adeo ad *anginam gangrænoſam malignam* accedit, ut pro una, eademque

a quibusdam accepta sit. Sed quo facilius utriusque differentia discernatur, non alienum erit ejus descriptionem mox in medium proferre. A sede, quam tenet angina hæc, rejectis aliis minus aptis nominibus, eam appellandam censui; adjuncta tamen anglica denominatione, ut a ceteris cynanches speciebus, a quibus reapse differt, diversa esse comperiatur.

* *Synonyma.*

Suffocatio stridula Fr. HOMII, *An Inquiry in to the croup Edimb.* 1765. *Asthmatis specie, Anglice* CROUP *dicta*, BUCHANII, *Medic. domest. T.* 4. *p.* 182. *edit. Paris.* 1778. *Cynanche stridula* VVAHLBOMI, *Barattelser till Riksens stànder. an.* 1765. *Angina suffocatoria* ENGSTROEMI, *Berattelser rill Riksens stànder vorand Medicinal &c. an.* 1767. *Angina strangulatoria, & morbus strangulatorius* QUORUNDAM. *Angina polyposa sive membranacea* CHRIST. FRID. MICHAELIS, *De angin. Polyop Gotting.* 1778. *Alterum anginæ epidemicæ genus ann.* 1747. & 1748. MARTINI GHISII, *Lett. med.*, *lett.* 2. *Cremon.* 1749. An *angina maligna epidemica* MALOVINII? *Mem. de l' Acad. Roy.* 1746.

(*a*) GHISII *Lett. med. Lett.* 2. REGNAULT *Journ. de Mèd. T.* 57. *p.* 527. „ *ubi etiam adulti in hunc morbum incidisse memorantur.*

§. CCCCXXIV.

Diagnosis. Plerumque epidemice discurrit; nonnunquam etiam sporadice, & sparsim infestat. Quoniam vero infantibus, & pueris frequentissime accidit, qua ratione in his præsertim se explicet, desæviatque, dicendum erit; nam facile hinc elucescet, quomodo in adultos etiam impetum faciat. Sequar autem cl. CHRIST. FRIDER. MICHAELIUM, qui hu-

hujusce morbi historiam præ omnibus aliis accuratissime conscripsit (*a*), & opportunissimis animadversionibus illustravit. Amittunt, inquit ille, infantes, & pueri, quibus morbus imminet, nativam hilaritatem, & consuetam ad jocos, atque alia oblectamenta proclivitatem. Hinc tristes, morosi, difficilesque fiunt, & solito magis incalescunt. Linguam habent albo muco obductam, & quandoque etiam sordibus fœdam. Mox dolorem aliquem in trachea accusant, plerumque obtusum, interdum pungentem. Sæpe colli pars anterior, quæ dolenti tracheæ respondet, tumidior apparet, & pressione, etsi non admodum acutum, doloris tamen sensum aliquem percipit. Facies quoque turget, & rubet; sitis non exigua est; maxima in somnum propensio, & capitis dolor premit.

(*a*) *De angin. polyphos. p.* 10. & *seqq.*

§. CCCCXXV.

Ad hæc morbi præludia, sive mavis initia, accedit cito febris cum pulsu celerrimo, & duro, raucedine, tussi brevi, & primum semper sicca, stillicidio sanguinis e naribus, aliisque symptomatibus catarrhalibus. Supervenit modo citius, modo serius spirandi difficultas, initio levissima, deinde gravissima cum suffocationis periculo. Læsæ respirationis, suffocationisque incumbentis nulla manifesta caussa se prodit; nam inspectis faucibus nihil præter naturam invenitur, nisi quod aliquando paullulum niteant, aut tenaci muco induantur. Cum ista difficili respiratione, plerumque profunda, raro celeri conjungitur sonus quidam peculiaris, qui verbis exprimi apte nequit, sed facil- *Morbus jam præsent.*

lime discernitur ab iis, qui semel eum audiverint. Si cuiquam voci comparandus is est, nullam ei magis similem invenies, quam illam ipsam, quam juniores gallinæ edunt. In quibusdam sonus iste singulas inspirationes comitatur; in aliis tum solum auditur, cum vel clamant, vel tussiunt. Præter spirandi hanc difficultatem, sæpe vomituritio, imo vomitus, quo insignis materiæ tenacissimæ copia ejicitur, ægros exercet. Nonnullis tamen vomitus inanis est, nihilque eo expellitur. Compluribus manus, & pedes tumefiunt; tonsillæ vix unquam, &, siquando, parum certe.

§. CCCCXXVI.

Augmentum. Citissime hæc omnia (§. CCCCXXV.) ita increscunt, ferociuntque, ut qui paucis ante horis nulla medicina egere videbatur morbus, jam sæpius omnem medendi diligentiam superet. Tanta enim anxietas, & spiritus angustia miseros torquet, ut quovis momento mors ex suffocatione immineat. Interim illæsa manet deglutiendi facultas, aut si quid patitur, unquam levissimum id plane est. Urina quæ clara ante erat, & aquosa, tunc sedimentum album deponit; & pulsu, qui celeritatem cum duritie, & fortitudine conjungebat, in debilem, mollissimum; imo intermittentem commutatur. *Membranæ tubuli formes extussiuntur.* Inter hæc non raro evenit, ut tussi, naturæque ope non modo copiosissima alba caseiformis, tenax materies, verum etiam concretiones cavæ, tubuliformes, membranæ, figuram asperæ arteriæ, ac bronchiorum perfecte referentes extundantur. Qua excretione respiratio in primis plurimum sublevari solet, & omnia fere in melius mutantur. Imo si tota hæc glutinosa materies,

ries, sive membraneum concrementum, vel magna ejus saltem pars ejecta fuerit, æger ab orci faucibus continuo eripitur, & convalescit. Sin vero potior adhuc materiæ glutinosæ, & caseo similis, aut membranæ tubuliformis portio intus relinquatur, aut, etsi rejecta, cito nimis regeneretur, mox omnia ingravescunt, & in pejus ruunt, sic ut, quem servatum credidisses, morbi vi denuo æger obrutus extremum fatum experiatur.

Interdum regeneratur.

§. CCCCXXVII.

Animadvertendum quoque est, non raro, & subito præter rationem, & sine ulla materiæ obstruentis excretione omnia sic in melius verti, ut liberior, imo naturalis omnino respiratio reddatur, & infantes, puerive e lecto surgere, & obambulare possint; paullo post vero fallaci huic symptomatum quieti novum repente succedere insultum, sæpenumero ita gravem, ut eum, qui momento uno, vel altero prius cum sociis ludebat, aut cibum appetitu sumpsit, mors repentina abripiat. Ceterum alii lentiore mortis genere, aucta nimirum anxietate, & semper difficiliore reddita respiratione, tussi denique cessante, & pulsu intermittente, & tremulo facto pereunt. Sed lentum ejusmodi genus mortis rarum est. Illud prope perpetuum perhibetur, quod ad extremum usque vitæ terminum sensuum, rationisque usus perfecte integer servari soleat. Nullis certis limitibus, aut diebus morbus adstringitur, quibus æger evadat, aut occumbat. Plurimos tertius, vel quartus, imo interdum secundus dies occidit; nec tamen insequentes periculo carent; cum ab HALENIO referatur exemplum, in quo decimus octavus dies

Fallax morbi mitigatio.

Nullus certus finis terminus.

dies lethum attulit. Complures post tertium, aut quartum diem sanati narrantur; sunt tamen qui tardius ad integritatem redeunt. Provectiores diutius morbum trahunt. Puer duodecim annorum post quinque demum hebdomadas, rejecto tum peregrino corpore, servatus (*a*) fertur, & sartor ille TULPII multo adhuc longius vitam produxit.

(*a*) *Act. N. C. T.* 1.

§. CCCCXXVIII.

Huc usque MICHAELII descriptio tum ex propria, tum ex aliorum observatione diligenter deprompta. Cumque eidem quam simillima sit illa, quam inter primos certe, & in Italia fortasse solus hujusce exitiosissimi morbi epidemice in urbe Cremona grassati accuratissimus observatur, MARTINUS GHISIUS jam diu edidit; operæ pretium fore duxi, italicæque medicinæ hodie apud exteros injuria despectæ perhonorificum, si anginæ hujus historiam jam traditam ejus quoque observationibus illustrare non prætermisero: id enim teterrimi, fallacissimique morbi cum diagnosim, tum curationem quam maxime adjuvabit. Dabo autem operam, ut non pluribus, quam ipse auctor, verbis, id est summatim quoad licet, rem comprehendam. Hæc igitur species anginæ, quæ annis 1747. & 1784. epidemica apud Cremonenses exstitit, erat fallax, & lethifera, quin fauces ullo modo læderet, aut deglutitionem depravaret. Hinc aliquos incautos homines, & complures pueros, quibus apta medicina defuit, adoriebatur, & neci dabat. Insolita bibendi cupiditas, facies pallida, tussis asperrima, assidua, & consueti sonitus ex-

Descriptio constitutionis epidemicæ Cremon. 1747. 1748.

expers, utplurimum ſicca; ſpirandi difficultas; ardor, dolorque fere ſemper circa laryngem moleſtus; febris cum ſummo interiorum partium, exteriorum vero perexiguo calore conjuncta; pulſus parvi, & plerumque inæquales; magna corporis jactatio; vox clangoſa; & quandoque reſpiratio ſibilans communia erant omnibus ſymptomata, quæ brevi vehementiora facta, citiſſime eos ægros redigebant, ut pulſus maxime inæquales, & intermittentes, cutim ubique aridam, extremaque corporis frigida haberent, nullo modo decumbere, aut loco conquiſcere poſſent: ſpiritum ægerrime, & celerrime cum horrendo ſtertoris perpetui murmure ducerent. Ore enim hiante, cervice tumida, & poſteriora verſus retracta, & trachea, in primis ejus capite, ſive larynge ſurſum ad maxillam inferiorem quam proxime adducta, & extrorſum anterius vehementiſſime protruſa inſpirationem obibant, ſive quod idem eſt, oppido ſublimem, ut eam vocavit HIPPOCRATES, habebant reſpirationem. Sicque miſerrime vexati, alii tertia, aut quarta, alii quinta, & quandoque etiam ſecunda, aut ſeptima ab anginæ principio die ſuffocabantur.

§. CCCCXXIX.

Tuſſis autem *ut plurimum ſicca* (§.CCCCXXVIII.) fuiſſe hic dicitur; quia copioſa ſputa, quæ nonnulli excreabant, non ex trachea, aut larynge, ſed ex ipſis faucibus educebantur. Ibi enim magna lymphæ, & muci vis ex irritatis glandulis ſalivalibus, & folliculis mucoſis expreſſa coacervabatur. Quod ſi aliquando aliquid tuſſis ope ex viis reſpirationis extundebatur, id erat membranæ inſtar, ſimil-

De tuſſi animadverſiones

Sputa qualia.

ſimillimem adamuſſum concretionibus illis gelatinoſis, quæ in ſummo ſanguine e vena pleuriticorum extracto, aut in præcordiis cadaverum ſub nomine cruſtæ pleuriticæ, aut pſeudopolypi reperiri ſolent. Puella ſexennis pridie, quam moreretur, tuſſi, & cum ſuffocationis metu ejecit ex laryngе non modicum fruſtrum albæ, & ſolidæ materiæ, quæ formam, & cavum totius tracheæ, & brenchiorum apprime referebat. Reapſe, ſi quis tanto e periculo evadebat, is judicabatur quidem vel multo ſputo lymphatico, & ſanguine tincto, aut ſudore, & urina ubertim manantibus, aut metaſtaſi ad pulmones: quæ, licet in aliis fere mortifera eſſe ſoleat, in hac tamen ſpecie, ſi ſeptimam diem ſuperaret, in lentam, longamque, ſed utilem ſuppurationem deſinebat. Nam pure per tuſſim paullatim educto, ſicque evacuata vomica æger ſervabatur, et convaleſcebat. Sed de iis, quæ in Cremonenſi illa conſtitutione contigerunt, jam ſatis.

Criſis bona.

Metaſtaſis ad pulmones interdum utilis.

§. CCCCXXX.

Cadaverum ſectiones.

Exterior cadaveris habitus.

Fauces fere naturales.

Supereſt, ut ad complendam morbi hiſtoriam, ejuſque naturam rite cognoſcendam, quid cadaverum eorum, qui inde perierunt, ſectiones exhibuerint, paucis aperiamus. Exterior corporis habitus, qualis in ſtrangulatione peremptis: apparet: facies plerumque livet, & tumet; oculi prominent, & ſanguine turgent; colli venæ inflatæ ſanguine, & ſanguine quoque anterior cervix tumida, & rubens reperitur. Fauces nulla labe, aut inflammatione contaminantur (*a*), ſi excipias, quod aliquando glandulæ ad linguæ radicem ſitæ turgeſcunt, & earum excretorii ductus aperto, & dilatato oſtio

ſtio hiant (*b*) Magna item muci vis circa glottidem omnia obſtruens plerumque offunditur (*c*). Trachea illico ſub larynge modo univerſa interiori facie ad extrema uſque bronchia inflammata (*d*), modo ab omni inflammationis nota immunis (*e*) deprehenditur. Membrana autem tubuliformis, ſive concretio membranea interiorem tracheæ faciem ſuccingens, modo longiſſima, & ab ipſa larynge ad ultimas bronchiorum diviſiones protenſa, quæ educta figuram continentis partis omnino oſtendit; modo, & quidem frequentius, infra laryngem tantum ſita, & multo brevior; in aliis parvum arteriæ aſperæ ſpatium occupans (*f*); in aliquibus in media dumtaxat trachea parvi concrementi albidi fruſtum referens, ſimillimum illis, quæ extuſſita fuerunt (*g*); in nonnullis tenuiſſima; interdum craſſiſſima, ut totum cavum oppleat; interdum mollis, & facile diſcerpenda; aut contra tenax, & glutinoſa valde occurrit. Colore plerumque eſt albido, & nitido, aliquando rubris maculis variegato, quandoque etiam cinereo, aut nigro. Nullibi adhærere interiori tracheæ tunicæ videtur, ſic ut pro intima ejus tunica, quæ integra ſubter invenitur, haberi nequeat. De ejus ſtructura non convenit inter obſervatores. Alii eam ex vaſis ſanguineis contextam, alii ex fibris longitudinalibus, aut ſtriatis compoſitam dicunt. Verum ſi rite examinetur, inorganicam dies, ex mucoſo, lymphaticoque humore concretam, non diſſimilem polypoſis concretionibus, quæ interdum vel a peripneumonicis excreantur, &, quod omnem membranæ veræ naturam excludit, in aqua cum ſapone omnino ſolubilem. Non raro membranæ iſta concretio cum aqueo, & ſpumoſo liquore, imo cum aqua quadam conjungitur. In quibuſ-

Mucus circa glottidem.

Trachea vitia, & noxa.

Membrana tubuliformis.

Ejus varietates.

Nulla ejus adhæsio.

Fabrica.

Inorganica est.

Glandulæ bronchiales. busdam etiam glandulæ, quæ circa bronchia ad horum in pulmones ingressum locantur, numero multæ, & præter modum induratæ sunt. Pulmo-*Pulmones.* nes in multis perfecte sani; in aliis sani quidem, sed pleuræ adhærentes, & non nihil infarcti; in aliis multo rubore suffusi, & sanguine copioso oppleti, aut obscure fusci, maculisque nigris passim notati (*b*); quandoque ita rubentes, ut etiam exterius inflammati appareant, sed colore valde rubicundo, quasi erysipelatodes est, nec ab ejusmodi phlogosi pleura, & diaphragma alicubi, scilicet qua pulmoni gravius inflammato, aut adhærenti respondent, immunia evadunt (*i*). Nec rarum est, pulmones deprehendi materia quadam albida plenos, qua omnes bronchiorum rami obstruantur. Hac vero ablata facile etiam aliquid sanguinis pressione exprimitur. In quibusdam etiam pure scatentes, aut aere multo tumidos (*l*). Cor, pericar-*Cor. & præcordia.* dium, mediastinum, & thymus plerumque sanissima, nisi quod vena cava, & dextri sinus atro, & plurimo sanguine, aut pseudopolypis sæpe scateant, dum sinistri, & aorta inanes sunt (*m*). Nec deest quandoque in alterutro, aut utroque *Abdomen* thoracis cavo aquæ effusæ modo plus, modo mi-*Caput.* nus (*n*). In abdomine omnia juxta naturam. In capite vero tam vasa cutanea, quam piæ meningis, & plexus chorroidei præter modum varicosa, ac dilatata; qualia in strangulatis esse consueverunt.

(*a*) GHISI *l. c.* MICHAEL. *l. c. a p.* 10. *ad* 22.
(*b*) MICHAEL. *ib.* (*c*) MICHAEL. *l. c.*
(*d*) GHISIUS *l. c.* MICHAEL. *l. c.*
(*e*) MICHAEL. *l. c.* (*f*) *Id. ib.*
(*g*) GHIS. *l. c.* (*h*) MICHAEL. *l. c.*
(*i*) GHIS. *l. c.* (*l*) MICHAEL *l. c.*
(*m*) GHIS. *l. c.* (*n*) MICHAEL. *l. c.*

§.

§. CCCCXXXI.

Ex iis igitur; quæ in historia morbi exposita sunt, & deinde ex his, quæ in cadaveribus defunctorum anatome detexit; satis colligi licet, morbi sedem in aspera arteria perstringi, atque adeo anginam esse trachealem, sive cynanchen, modo phlegmonodem, modo, & fortasse frequentius, erysipelatodem, modo catarrhalem tantummodo; cujus præcipua, & propria symptomata efficiunt febris dolor, aut ardor in ipsa trachea; tussis primum sicca, consueti sonitus expers; vox rauca stridula, aut clangosa; inspiratio strepens, & cum sibilo voci juniorum gallinarum simili; vehemens laryngis elevatio, & facilis, citusque ad suffocationem lethalem transitus; & demum, quod peculiare ejus est, mucosa, limphaticaque concretio tracheam, & bronchia obstruens, & sæpe sub membranarum tubuliformium forma per tussim ejecta. Hanc vero membraneam concretionem verosimilius esse, partim ex copioso, densoque muco, quem glandulæ, sive folliculi tracheales eructant, partim ex tenui lymphatico humore, quem extrema arteriarum exhalant, aut arteriarum inorganici meatus exsudant, coacto, & concreto conflari, cavearumque, et canalium, in quibus congeritur, formam recipere, et exhibere (*a*).

Sedes, & natura morbi.

Signa diagnostica.

(*a*) GHISI *l. c.*

§. CCCCXXXII.

Perspicuum etiam videtur, non unam ejus esse naturam, sed variam, prout temperamentum, ha-

Multiplex ejus natura.

bi-

bitus corporis, ætas, ſexus, anni tempus, tempeſtatum conſtitutiones, aeris ratio, aliæque cauſſæ antecedentes, aut procatarcticæ variantur; nec unum ſignum pathognomonicum exiſtere, ex quo malum dignoſcatur, ſed ſymptomatum præcipuorum ſyndrome, et concurſu ejus diagnoſim (*a*) inniti oportere. Diſſimulandum tamen non eſt, facile anginam hanc cum aliis congeneribus morbis confundi poſſe, videlicet cum angina tracheali inflammatoria pura (§§. CCCLXXV. CCCLXXVI.), cum catarrhali, aut ſeroſa (§. CCCXC.), cum illa, quæ ab illapſis in laryngem corporibus (§. CCCLXXI.) naſcitur, cum aſthamate convulſivo, cum catarrho ſuffocativo ETTMULLERI, cum tuſſi convulſiva *coqueluche* vulgo dicta, aliiſque. Verum ſingula hæc mala peculiaribus quibuſdam notis diſcriminantur. Angina inflammatoria trachealis pura non adeo fallax, et ſubdola eſt, ſed manifeſto acutior, et inflammationis veræ phænomenis comitata. Dolorem in laringe, et trachea exhibet acriorem, et magis moleſtum; ſibilum peculiare in inſpiratione qualem indicavimus, comitem non habet, neque vocem edit gallinaceæ ſimilem, neque fruſtula membranea, de quibus memoratum eſt, et tubuliformes concretiones tuſſi ejicit (*b*).

Nullum signum lathognomonicum.

Confundi potest cum aliis morbis.

(*a*) MICHAEL *l. c.* (*b*) *Id. ib. p.* 128.

§. CCCCXXXIII.

Discrimen quo differt ab angina catarrhali.

Diſtinguitur quoquæ hæc anginæ ſpecies a catarrhali, ſive ſeroſa, quod in hac tument fauces, et glandulæ lymphaticæ; raucefcit quidem vox, ſed non ſtridet; tuſſis ſonitu conſueto non caret: reſpiratio ſi quid patitur, nunquam tamen adeo in-

cre-

crefcit, ut ad fuffocationis periculum pertingat, & demum nihil membraneum, aut tubuliforme extuſſitur. Ab angina vero, quam illapſa in aſperam arteriam corpora inducunt, noſtra hæc vel ex ſola anamneſi, ſive antecedentium commemoratione internoſcitur. Differt quoque ab aſthmate convulſivo, quod in hoc inſultus illico graviſſimus corripit, dum in illa a parvis, incertiſque principiis malum exorditur; quod peculiaris ſibilus, & vocis mutatio, & ſtridor abeſt, aſpera arteria nequaquam dolet; ſtatis quibuſdam temporibus acceſſio revertitur; urina tenuis, aquoſa, & crebra redditur; pulſus parvus, contractus, ſpaſticus, non febrilis eſt, neque ulla membranarum rejectio contingit. Similibuſque prope notis, & diſcriminibus a catarrho ſuffocativo ETTMULLERI, iterumque a tuſſi convulſiva, eam non arduum eſt diſtinguere (*a*), & ſic porro.

Ab æstimate.

A catarrho suffocativo A tussi convulsiva.

(*a*) MICHAEL. *l. c.* 122. 123. 126.

§. CCCCXXXIV.

Facilius qui falli poteſt ab angina hac tracheali ſtrangulationem afferente, dum ſtrangulationis ratione anginam gangrænoſam malignam, quando hæc ad laryngem progreſſa eſt, quodammodo æmulatur. Verum utriuſque deſcriptione mutuo collata, ceſſabit omne errandi periculum. Conſideret iis in primis in angina gangrænoſa maligna putredinis indicia, oris fœtorem teterrimum, nauſeam, vomitionem, alvi dejectiones, ſudoreſque fœtidiſſimos, puniceum faucium ruborem, parvas plerumque vel primo, aut altero nycthemero in faucibus exortas puſtulas, aut albas, mucoſas, cinereas, li-

Quomodo distinguatur ab angina gangrænosa maligna.

vidaſque maculas, cito totas tonſillas occupantes, lateque ſe diffundentes, & eſcharas inde natas, & paullatim deciduas, ulcera ſubter depaſcentia relinquentes. Nam ex his ſolis cognoſcet, ingens inter utramque eſſe diſcrimen. Præterea animadvertat, plus deglutitionem, quam reſpirationem in gangrænoſa angina lædi, tracheam nullo dolore afſici, aliam vocis rationem eſſe, ſæpe delirium ſupervenire, & membranas illas tubuliformes non excreari; &, ſi unquam fruſtula quædam membranea in angina gangrænoſa, aut ulceroſa, ut quandoque incidit, extuſſiuntur, vera hæc eſſe membranæ fruſtula, non tamen tubulata, ſed e faucibus, puſtuliſque divulſa, & decerpta, quæ in aqua cum ſapone nequaquam ſolvuntur.

(*a*) *Id. l. c. p.* 113.

Curatio.

§. CCCCXXXV.

Spes omnis in matura sanguinis missione. Quoniam morbum adeo fallacem, & adeo præcipitem ſubita, & fere inevitabili ſuffocatio excipit, vitamque atroci ſpecie adimit, ſic, ut pauciſſimi ſerventur; idcirco ſi unquam alibi, hic certe ſumma celeritate opus eſt, ut periculum certo imminens, quanta fieri poteſt cura, avertatur. Si quid igitur ſpei eſt, id totum in ſanguinis miſſione initio ſtatim inſtituta ponitur, utpote quæ præſertim, ſi in brachio fiat, ſæpe ſola omne malum depellit. Repetique id auxilii genus poteſt vel in ipſis pueris, quoties pulſus, & cætera indicantia urgeant (*a*). Hirundines collo applicitæ, & ſcarificationes ſanguinem detrahunt utiliter, & mi-

minus viribus nocent. In Cremonensi epidemica constitutione, ut testatur cl. GHISIUS (*b*); nemo evasit, nisi ope citissimæ, largæ, ac repetitæ venæ sectionis, & cucurbitulæ postea supra laryngem cum scarificatione adhibitæ; non omissis interea pedum balneis, & parvis, sed crebris haustibus aquæ cujusdam pectori amicæ, & tepidæ, & linctu subinde olei amygdalini recentissime sine igne expressi, quo pars posterior asperæ arteriæ fovetur, humectatur, & emollitur. Hac curandi ratione non solum aliquot pueros, verum etiam nonnullos adultos, ad quos ingruente morbo statim accitus est, servatos idem ipse vidit. Horum autem alii brevi convaluerunt multa lymphatica materia, sanguine tincta, per tussim rejecta; alii sudoribus toto corpore effusis, & urinæ copia; metastasi ad pulmones alii, in lentam, sed utilem, laudabilemque suppurationem, qualem Hippocrates iam memoravit (*c*), desinente.

Cucurbitula supra laryngem scarificata. Pediluvia potus tepidus, linctus oleosus.

Sputatio, sudor, urinæ copia metastasis.

(*a*) MICHAEL *l. c. p.* 194. 195.
(*b*) *l. c.* (*c*) *Aph. sect.* V. 10.

§. CCCCXXXVI.

Inter initia laudantur anodyna, & simul diaphoresim promoventia, utpote quæ caussam tollunt. Hinc opium, camphora, spiritus Mindereri, & tartarus emeticus exigua, & refracta dosi alterantis in modum (*a*); sed multo magis accommodata, & opportuna censentur potus saponaceus antiphlogisticus, nitrum, oxymel, atque enemata. Nec omittenda eccoprotica, si saburra gastrica, aut serosa colluvies educi, aut revelli debeat, quo spe-

In hoc item primo stadio quæ conveniant.

Antiphlogistica.

Eccoprotica.

spectant magnesia alba cum saccharo, pulpa cassiæ, electuarium lenitivum, manna sero lactis soluta.

Emetica suspecta. Non ita tutus emeticorum usus est, &, si unquam vomitus ciendus videatur, magna id fiat

Vesicantia utiliora. cautione, & prudentia, nam periculum est, ne suffocationem acceleret (b) Vesicantia potius circa collum, & ad ejus latera, aut anteriori cervi-

Topica. ci, aut etiam posticæ ejus parti admota non carent laudatoribus (c). Hæ quoque partes oleo, & spiritu salis amoniaci non sine emolumento inungi posse a quibusdam dicuntur (d). Atque hæc quidem primo morbi stadio conveniunt. In altero

Quæ in secundo stadio apta sint. vero, ubi & suffocationis metus est, & magna glutinis, mucosique humoris copia viæ aereæ obstruuntur, ad expectorantia, & incidentia properandum est. Inter hæc primas tenent oxymel scil-

Incidentia & expectorantia. liticum, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, gummi ammoniacum, vapor aceti calidus ore hauriendus, & similia. Sed hæc omnia non sine delectu, & matura deliberatione in usum vocentur. Si inflammationis veræ, aut erysipelatosæ symptomatica magis urgeant, mitiorbus blandioribusque medicamentis tutius erit uti; sin catarrhales, pituitosique affectus prævalent, paullo audentius agere, & aliquanto acriora tentare

Cautio. tum licet. Non desunt, qui audeant hic quoque emesim proponere. Sed quantum discriminis ha-

Trachcotomia. beant emetica in ita proximo suffocationis metu, viderint prudentiores (e). In extremo suffocationis periculo sola trachcotomia, reliquis irritis, spem aliquam facit, quamquam non ab omnibus probetur (f) *.

(a) MICHAEL. *l. c. p.* 197.
(b) *Id. ib. p.* 203.

(c) *Ib.*

(c) *Ib. p.* 207. (d) *Ib. p. ead.* (e) *Id' p.* 210.
(f) *Ib. p.* 217. *&* 220.

* Tracheotamiæ feliciter institutæ in puero hac anginæ specie periclitante exemplum mecum communicavit per litteras Londino ad me datas JACOBUS LOCATELLIUS medicus magnæ exspectationis, qui eam vidit a celebri Londinensi chirurgo ANDREE dexterrime adhibitam in hunc modum. Pvimum sectione longitudinali a glandula tyroide versus sterni apicem producta, & tres circiter digitos latos longa, integumenta divisit. Trachea deinde solerter detecta, transversim inter secundum, & tertium ejus anulum nectentem membranam dissecuit, & similem aliam incisionem inter quartum, & quintum anulum fecit, sic ut duo anuli inter utramque incisionem transversalem comprehenderentur. Ex his, qua anterius spectant, duabus aliis lateralibus sectionibus frustulum quadrangulare exemit. Quo factum est, ut hiatus satis idoneus tum aeri inspirando, & expirando, tum concretioni membraneæ, quæ suffocationem intentabat, expellendæ paratus esset. Ex hoc hiatu continuo prodiit non exigua puris vis, nullæ vero membraneæ concretionis pars. Duobus post diebus per se quædam hujus portio erupit per artificiosum ejusmodi hiatum; sic ut quod intus remanebat, manu deinde extrahi potuerit. Puer autem intra quindecim dies perfecte convaluit.

ANGINA CONVULSIVA BOERHAVII.

De cognosc, & curand, morb. §. DCCCXVIII.

§. CCCCXXXVII.

Definitio. Hæc est ea faucium, sive laryngis, pharyngisque constrictio, quam earum spasmus efficit. Hinc etiam *spasmodica*, aut quia mulieribus, ac viris hypocondriacis familiaris est, *hysterica*, aut *hypochondriaca* vocitatur.

§. CCCCXXXVIII.

Diagnosis. Cognoscitur ex sensu constrictionis, aut globi, aut alius corporis, interdum oblongi, & cylindrici faucibus infixi, aut ibi hærentis; inflatione, aut rigida tensione vicinarum partium cum aliquo interdum dolore spirandi, aut deglutiendi difficultate per intervalla cessante, & redeunte; vocis interceptione, aut aphonia; pulsu parvo, duro, debili, abdito, raro, minime febrili; refrigeratione externarum partium; interdum tremore: borborygmis, doloribus ventris, aut stomachi; urinis pallidis, crebro, & copiose redditis; oscitationibus, pandiculationibus, aliisque convulsivarum affectionum symptomatibus. *Caussæ.* Antecedunt caussæ, quæ proxime nervos; aut fibras ad laryngem, pharyngemque spectantes, aut nervorum originem, aut eorum in imo ventre propagines irritant, uti halitus, vaporesque sulphurei, nitri, vitrioli inspirati, acria vorata, aut comesta; herpetica, arthritica, scabiosa materies retropulsa; uteri; viscerumque abdominalium, in primis stomachi, vitia: menstrua im-

imminuta, aut ſupreſſa; hypochondriaca affectio; animi pathemata, & in primis mœror, aut ira compreſſa, ac diuturna.

§. CCCCXXXIX.

Plerumque periculo vacat iſte morbus, niſi ex vitio aliquo per ſe graviore oriatur. Sed diuturnitate, & pertinacia ægros fatigat, & ſæpius recurri poſt breves indicias ex levi quavis cauſſa procatartica. Curatio varia eſſe debet pro cauſſarum evidentium ratione; petique poteſt ex iis, quæ alibi adverſus nervorum rigorem, diſtentionemque commendavimus. Hinc modo aer purus, atque apertus cum oleoſis, & demulcentibus, modo eccoprotica, modo ſanguinis miſſio, modo anthyſterica, & paregorica, modo purificantia, & diaphoretica opportuna ſunt. Generatim, ubi ataxia nervorum, hyſtericaque affectio eſt, graveolentia naribus, cucurbitulæ ſiccæ cruribus, & femoribus admoveri, pedes, & manus in calidam demitti utiliter ſolent; alvuſque enematis blandis laxari. Puellam ſenſibiliorem, quam anthyſterica nihil levarunt, poſtquam horis quadraginta octo nihil deglutire potuerat, extemplo ſanavit SWIETENIUS. (*a*) cucurbitula ſine ſcarificatione poſteriori cervici affixa. Anginæ convulſivæ, quæ a primarum viarum cacochylia pendebat, profuit emeſis, & catharſis (*b*), non facile alia adminiſtranda. Aliis nequidquam juvantibus, raro optato effectu caret epiſpaſticum, aut veſicans occipiti applicitum. Hujuſmodi morbum in fœminis etiam exquiſitiori ſenſu præditis pluries feliciſſime expugnavit Jo. TARGIONIUS TOZZETIUS (*c*) in hunc modum. Sanguinem e vena pedis primum detra-

Prognosis.

Curatio.

hendum curabat, deinde cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis admovebat. Demum, perſtante pertinaciter adhuc malo, cantharidibus veſicas amplas utroque in brachio, aut utraque in ſura excitabat. His mirum eſt, quam celeriter angina convulſiva ſolvatur.

(*a*) *In* BOERHAAV. §. 818.
(*b*) *Eſſays de Med. d'Edimbs T. I. p.* 277.
(*c*) *Observ. medic. p.* 113. *& seqq.*

ANGINA PARALYTICA.

§. CCCCXL.

Quid in angina paralytica laboret. Deglutitio læditur. Si muſculi linguæ, pharyngis, atque œſophagi motibus inſervientes reſolvantur, deglutitio læditur, aut aboletur. Huic morbi generi *angina paralytica* nomen eſt. Raro in hac reſpiratio aliquid patitur SWIETENIO judice, quod muſculi reſpirationi dicati ad thoracem potius, quam ad fauces, quarum morbus angina eſt, attinere videntur; niſi muſculi ſcaleni, & ſpinales colli una afficiantur. *Caussæ.* Hemiplegiam, paraplegiam, apoplexiam, aliaque mala peculiarem quarumdam partium paralyſim inducentia ſubſequitur hæc anginæ ſpecies.

§. CCCCXLI.

Diagnosis. In ea cibi, potus, & ſaliva deglutita per nares, aut os refluunt, & quaſi reſiliunt non ſine ſuffocationis periculo. Nullus eſt in faucibus conſtrictionis ſenſus, nullus tumor interior, aut exterior, febriſque nulla. Neque quidquam in œſophagum demittere poſſunt ea correpti, aut difficulter, & lente id faciunt pro majore, vel minore-

resolutionis gradu. Solidiora tamen minus ægre, quam liquida deglutiuntur. Supini magis laborant, quam erecta cervice. Si parva cerea candela, aut flexibilis balænæ pinna in fauces indatur, nullo obstaculo invento, œsophagum facile pervadit, & libere ad ventriculum usque detrudi posset.

§. CCCCLII.

Id mali etiam a vertebrarum colli luxatione proficisci, perspectissimum est. Sed tum, si perfecta luxatio, præsertim in adultis, fuerit, lethalis paraplegia simul adest. Imperfecta igitur luxatio esse debet, in supremis colli vertebris, atque in junioribus, tenerioribusque corporibus, quibus vertebræ illæ cartilagineæ magis sunt, minusque firmis ligamentis connectuntur, ut optime animadvertit SWIETENIUS (*a*). Hujusmodi luxationem non modo in aphorismis HIPPOCRATES (*b*), ubi de juniorum morbis loquitur, commemorat, verum etiam in *prorrheticis*, ubi ait: *Qui autem angina laborabant, illorum hæ erant affectiones. Cervicis vertebræ intro vergebant, quibusdam minus, collumque conspicuam intro cavitatem habebat, & hac parte contactum dolebat* (*c*). Et quamvis raro iste morbus occurrat, tamen SWIETENIO contigit semel eum videre *in infante decem menses nato, cui caput retro inclinatum erat, guttur prominulum, & manifesta in cervice cavitas apparebat. Infans nihil deglutire poterat.* In hoc autem malum inciderat *post validas convulsiones*, a quibus facile in tenello e loco moveri, & depelli vertebræ colli potuerant, cum ossium luxationes vel in adultis ex hac caussa sæpe contingere videamus.

Interdum fit ex laxatis colli vertebris.

P 5 (*a*)

(*a*) §. 818. *citat.* (*b*) *Sect.* 3. *aphor.* 26.
(*c*) *L.* 1.

§. CCCCLIII.

Prognosis, & curatio. Plerumque qui angina paralytica affecti sunt; lenta pedetentim macie conficiuntur, & pereunt. Interdum tamen temporis, naturæ, artisque beneficio sanantur. Ex caussa vero paralysim efficiente spem, aut periculum metimur. Curatio autem, si ei ullus est locus, tentanda est iis, quibus reliquas nervorum resolutiones curandas docuimus. Sed quia deglutitio impedita, aut plurimum læsa est, ut bibere, aut comedere ægri nequeant, ali eos oportet vel per fistulam in ventriculum demisso liquidiori alimento, vel enematibus, ut vocant, nutrientibus subter injectis, vel fomentis extrinsecus corpori ex liquoribus alere aptis, uti lacte, vino, jure carnium, admotis; nam vasa ubique hiant, quæ aliquid absorbeant, & per limphaticas venas sanguini suppeditent. Balneum etiam ad id accommodatissimum est. In perfecta vertebrarum colli luxatione, in qua spinalis medulla non modo prematur, sed intime labefactetur, & simul magna adsit inflammatio, & febris, nullam superesse spem salutis jam PAULUS ÆGINETA (*a*) docuit. In imperfecta vero, minusque gravi tentandam curationem suadet AETIUS cucurbitula circa primas colli vertebras affixa, & sæpius avulsa, eo consilio, ut vertebræ in pristinam sedem restituantur (*b*). Eo etiam spectat, ubi lenta vertebrarum laxatio, atque introrsum protrusio facta sit, & omnis inflammatio absit, quotidie manu mento, & occipiti supposita, aut apto vinculo accommodato juniores in altum attollere, ac suspende-

dere, ut pondere corporis ſpina in rectum deducatur.

(a) *L. 3. cap. 27.*
(b) *Tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 47.*

ANGINA VALSALVIANA, SIVE AB OSSE HYOIDE LUXATO *,

CCCCXLIV.

De oſſis hyoidis luxatione, ejuſque ad degluitiendum impedimento primus omnium VALSALVA (a) meminit, deinde PETRUS PAULLUS MOLINELLIUS (b), quorum alter unum, alter duo exempla hujuſce morbi in medium protulit, ut nullum de eo ſupereſſe dubium poſſit. Itaque luxatur os hyoides, non uti humerus, vel digitorum phalanges, aut oſſa alia, quorum articulos cavum aliquod excipit, e quo, cum luxantur, excidunt: ſed ea ferme ratione, qua luxantur oſſa cartilaginibus una connexa, uti oſſa pubis, coccygis, naſi. Tum enim luxari coccyx a chirurgis dicitur, cum ita diſtorquetur, diſtrahiturque, ut manus opera ad eum in ſuam ſedem reducendum opus ſit. Idem ferme accidit oſſi hyoidi, & ſpeciatim ejus cartilaginibus. *Luxatio ossis hyoidis.*

* *Synonyma.*

Dyſphagia Valſalviana SAUVAGESII *Noſol. cl. VII.* n *XVII.* Ad anginas vero nos id mali referendum duximus quod impedimentum in ipſis faucibus conſiſtit, non infra. Quæ enim difficultates deglutiendi cauſſam a faucibus diſſitam habent, has tantummodo ad Dyſphagias ſpectare credimus, ut capite *de Dysphagia* dicemus.

(a)

(a) *Tract. de aur. human. c. 2. n. 20.*
(b) *Comm. Instit. scient. & art. acad. Bonon. T. V. part. 2. p. 1.*

§. CCCCXLV.

Quot modis luxetur os hyoides?

Luxatur autem os hyoides, ejusque appendices vel introrsum, vel extrorsum. Quocumque modo hujus ossis cornua, aut appendices distrahantur, aut e sua sede deflectant, illud necessario sequitur, ut pharynx quoque, quæ cum osse hyoide ope musculi hyopharyngæi jungitur, distrahatur, & sic distracta deglutitionem lædat, impediatve. Si igitur vis aliqua ossi hyoidi vel extrinsecus, vel intrinsecus inferatur, hæc illud, vel aliquas ejus partes facile distorquebit, atque adeo luxabit. Sic crassior, duriorque bolus, vel quid aliud simile per vim in fauces, œsophagumque adactum, & deglutitum, extrorsum urgeat os illud, vel ejus cartilagineas appendices, necesse est; quod erit alterum luxationis genus, ossi hyoidis proprium. Contra violenta manuum in guttur injectio, vel exterior ictus, percussio, pressioque os idem, aut ejus cartilagines introrsum inflectet, atque e naturali sede dimovebit; quod erit alterum luxationis genus, cui illæ partes subjiciuntur.

§. CCCCXLVI.

Symptomata diagnostica.

Quando illud incidit, ne gutta quidem, nec quidquam aliud cibi assumi, & deglutiri potest. Interdum etiam summi, & crebri deglutiendi conatus accedunt, quales is experiretur, qui bolum in faucibus hærentem haberet, quæ vexatio tanta quandoque est, ut multus, frigidusque sudor un-

undique effluat, ac pulsus parvi, exilesque fiant. Respiratio tamen, ac loquendi facultas non admodum offenditur. Larynx solus e sua sede dejectus, & veluti compositus apparet. Tumor item aliquis hunc inter, & musculum sternomastoideum ex alterutro latere cernitur, eoque loco, quo elevatio est, si contrectetur, dolor percipitur. Si his addas defectum, absentiamque eorum, quæ aliarum anginarum sunt propria, eo certius de ossis hyoidis luxatione, ortaque inde deglutiendi difficultate judicium habebis.

§. CCCCXLVII.

Confirmatur res exemplis.

VALSALVÆ observatio, de qua supra memoravi, est ejusmodi: Putabat *Bononiensis mulier, quæ crassiorem bolum deglutiverat carnis non bene mansæ, multisque imposuerat, se divexari a bolo in faucibus hærente, quem ut inde deturbaret, varia manuum, & medicamentorum auxilia tentavit; sed incassum. Jamque elapsum triduum erat absque eo, quod ullum cibum, vel potum assumere potuisset, cum denique a me opem quæsivit. Ego vero omnibus perpensis, cum in aliqua ex appendicibus cartilagineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illico post unam, vel alteram contrectationem omnia in pristinum statum reducta sunt, sic ut immediate absque ullo deglutiendi incommodo jusculum sumere, & cibum, mulier modo desperata, potuerit.* Hactenus VALSALVÆ. Hæc observatio exemplum sistit luxationis ossis hyoidis a caussa intrinsecus applicita inductæ. Quas habuit MOLINELLIUS, luxationem hæ exhibent, quam genuit vis extrinsecus illata. Prior autem sic exponitur: *Chirurgus*

an-

MOLINEL-LII binæ observationes.

annos egens vigintiquinque, habitu corporis gracilis, cum nescio quid e manibus eripere niteretur robustioris juvenis, manum hic illius collo injecit, atque in mutua illa concertatione virium ad priorem, & dexteram partem vehementer pressit. Nihil postea solidi, nihil liquidi deglutire chirurgus potuit. Elapsa hora de me auxilium quærit. Portabat enim, ea, quam modo dicebam, deglutiendi difficultas inter summos, assiduosque deglutiendi stimulos, atque conatus, etiamsi nihil in os quidquam sumeret ad deglutiendum. Eaque afflictatio sic opprimebat intrepidum ceteroquin hominem, ut jam multo, frigidoque sudore perfunderetur, & pulsus exiles fierent, nec diu se vitam, nisi angustiæ vis remisisset; omnino trahere posse affirmaret. Haud multum tamen loquendi, respirandique turbatam facultatem dixissem. Larynx utique deformata non nihil, atque incomposita visa est Tumor etiam aliquis hanc inter; & musculum sterno mastoideum dexterum apparuit, ab eoque loco, si tangeretur, dolebat non leviter (a). En alteram ejusdem observationem in hæc verba: Vir mihi in Nosocomio se obtulit annos natus duos, & quinquaginta, mediocri statura, atque habitu, cujus dexteræ, superiorique anterioris colli regionis parti cum manum quis, qua lapidem distringebat, iratus impegisset, tanta pressionem illam, quanta in eo, de quo antea diximus, juvene, deglutiendi difficultas consecuta est, anxietas plane non tanta. Nihil difficultate post horas minimum tres remittente Nosocomium petiit (b). Utrosque continuo inte-

Curatio.

grum restituit, adhibita, quam mox ex eodem tradam, facili curationis ratione. Eamdem ego quoque adhibui cuidam mulieri, quæ a viginti jam horis nihil prorsus potuerat deglutire, nec ferme aliquid dicere. Præter enim difficultatem deglutien-

tiendi, de qua querebatur, vocis etiam, & loquendi potestatis non parum amiserat. A viatore manu vehementer injecta compressæ eidem fuerant fauces. Illico VALSALVÆ, & MOLINELLII observationum recordatus, eam ab omni incommodo liberavi intra pauca minuta. *Observatio Auctoris.*

(*a*) *L. c. p.* 4. (*b*) *Ib. p.* 6.

§. CCCCXLVIII.

Curandi ratio. Curatio autem sic instituitur. Ministro ad caput continendum delecto, dexteræ manus index, si dexatio dextrorsum inclinet; si vero sinistrorsum, sinistræ index alte in fauces demittitur tonsillam inter, & linguæ basim ex eo latere, in quo luxatio videtur protuberare, quaquaversum modo in unam, modo in aliam faucium partem, si affecti loci sedes nequaquam perspecta satis sit. Eodem tempore index, mediusque digitus sinistræ manus in primo indicato casu, dexteræ vero in altero extrinsecus collo transversim admoventur, eo in loco, qui ossis hyoidis sedi respondeat. Indice, qui in fauces immissus est, os hyoides leniter promoveatur, flectaturque secundum ejus longitudinem vel in anteriorem partem, vel in posteriorem, prout luxatio introrsum, aut extrorsum contigerit, pressionem una moderantibus, ac dirigentibus digitis collo extrinsecus appositis. Idque interdum repeti bis, vel ter oportet, donec deglutiendi potestas omnino redeat; quod momento fere temporis consequitur. Verum si ex luxatione inflammatio orta jam sit, hæc discutienda prius est, quam ad ossis repositionem deveniatur, ut facilior evadat.

ALLÆ

ALIÆ ANGINÆ SPECIES.

§. CCCCXLIX.

Memoratis addi possent anginæ a veneno canis rabidi, aut aliorum animalium, a semine daturæ, ab inanitate, atque exsolutione morbis gravioribus, diuturnisque superveniente, ac demum a devoratis, & circa fauces hærentibus *. Quarum aliæ tamen vel ad anginam *convulsivam*, aut *paralypticam* referri commode possunt, vel ad morbos, quorum curatio chirurgis committenda est. Chirurgis quoque reliquuntur illæ anginæ, quæ ab excrescentiis, fungis, verrucis, ossibus, calculis pharyngi, vel œsophago innatis, a tumore glandulæ tyroideæ, a thymo adaucto, & indurato, ab abscessibus, a sarcomate, a polypo, a scirrho, aliisque id genus caussis difficilem deglutitionem, aut respirationem reddentibus proficiscuntur; quamquam harum nonnullæ opportunius a nobis pertractandæ fortasse erunt, cum de *dysphagia* sermo habebitur.

* Corpora aliena in fauces delapsa, ibique infixa, si oculis pateant, volsella, aut unco idoneo educuntur, vel tenui ceti pinna, vel cereo in ventriculum detrunduntur, vel oleosis, pinguibus, & mucilaginosis sensim sorbillatis viæ sic lubricantur, ut illam suum iter deorsum perficiant. Spinæ defixæ, aut alia acuta corpora, si extrahi, aut deprimi nequeant, inflammationem inducunt, & sanguinis missionem exigunt. Facta demum suppuratione aut decidunt, aut sursum redeunt. Non desunt exempla eorum, qui moto vomitu corpora illapsa sursum ejecerunt. Sed si acuta fuerint, & infixa, timendum est, ne vehementius, & al-

& altius defigantur. Res difficilior eſt, quando in tracheam, aut bronchia aliena ingrediuntur. Tunc enim vel continuo eliſo ſpiritu occidunt, vel lentos pulmonum morbos afferunt. Rarum omnino eſt, ut tuſſis ope extundantur, & per os exeant. Puellam decem circiter, aut duodecim annorum, gracilem, tenuique habitu corporis præditam vidi, cui dens primus molaris a chirurgo evulſus, malo fato e forcipe elapſus in fauces decidit, & in glottidem ſeſe intruſit. Parum abfuit tunc quin ſuffocaretur. Poſt aliquot vero horas, quibus cum morte colluctata eſt, dente laryngis anguſtias præterlapſo, altiuſque in tracheam protuoſo, cœpit melius habere, ſola moleſtiſſima tuſſi, & ſibilo, & ſtertore aſſiduo vexata. Caſum miſeratus conſului, ut eclegma oleoſum ſubinde cochleatim aſſumeret, decoctum emolliens tepidum ſæpe ſorbillaret, & vaporem bis ſaltem in die aquæ calidæ ore exciperet. Si quid incideret, uti dolor, ſanguinis ſputum, febris, aut tuſſis vehementior, ſanguinem ſibi mitti curaret; quod utique neceſſe fuit poſt aliquot dies ob dolorem quaſi pleuriticum, febremque cum tuſſi aſperiore obortam, & ſputum ſanguine tinctum ſemel facere. Ceterum continuato, quod dixi, regimine, viiſque laxatis, quodam mane experrecta puella, & tuſſi de more, ſed atrociore correpta ſenſit ſibi aliquid ad laryngem aſcendere, monuitque matrem dentem proxime erupturum. Et reapſe ſpem exitus comprobavit. Tuſſiendo enim dentem paullo poſt ejecit, & ſic ab omni & tuſſi, & ſtertore libera evaſit. Scire autem oportet, inſpectis, pertrectatiſque faucibus nihil iis deprehensum eſſe alieni, aut doloris unquam perceptum. Complures & medici, & chirurgi non vulgares id tentarunt, teſtatumque faciunt. Tuſſis nunquam abfuit, ſæpe ſpirandi difficultas acceſſit, & quod animadverſione in primis dignum eſt, interdiu quidem poſt primos dies ſibilum, & ſtertorem inter reſpirandum non raro ſiluiſſe, fortaſſe dente inferius, dum ipſa erecta ſtaret, deſcendente: rediiſſe vero certiſſime, & conſtantiſſime ſimul ac lectum peteret, & horizontaliter decumberet, dente tunc, ut videtur, altius provecto.

cto. Dies autem fausta, qua dens extussitus est, nonnisi post sesquimensem circiter ab extractione dentis elapsum; auspicato illuxit. En quomodo natura provide a Medico adjuta se tanto discrimini eripuit.

FINIS VOLUMINIS VI.

TIGHT GUTTER

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9